CA Foundation · Paper 4 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Business Economics)

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 1 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତି ଓ ପରିସର (Nature and Scope of Business Economics) · 65 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.0	ପରିଚୟ (Introduction)	1.01 – 1.14	14	★★★
1.1	Business Economics ର ପରିଭାଷା (Definitions)	1.15	1	★
1.2	Business Economics ର ପ୍ରକୃତି (Nature)	1.16 – 1.29	14	★★★
1.3	Business Economics ର ପରିସର (Scope)	1.30 – 1.33	4	★★
1.4	Economics ଓ Business Economics ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ (Difference)	1.34 – 1.35	2	★
2.0	ଏକ Economy ର ମୂଳ ସମସ୍ୟା (Basic Problems)	1.36 – 1.43	8	★★★
2.1	Capitalist Economy (ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା)	1.44 – 1.52	9	★★★
2.2	Socialist Economy (ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା)	1.53 – 1.60	8	★★★
2.3	Mixed Economy (ମିଶ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା)	1.61 – 1.65	5	★★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 1.01 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.0.2 · Scanner Q8 · SM p.1.2

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

"Economics" ଶବ୍ଦ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଛି, ଏବଂ 19th century ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ କେଉଁ ନାମରେ ଜଣାଯାଉଥିଲା?

ଉତ୍ତର

ଏହା Greek ଶବ୍ଦ **'Oikonomia'** ରୁ ଆସିଛି, ଯାହାର ଅର୍ଥ **household** (ଘର-ପରିବାର).

19th century ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ **'Political Economy'** କୁହାଯାଉଥିଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **OIKOS = ଘର.** Economics ର ଆରମ୍ଭ ଘରୁ ହୋଇଥିଲା, ଘରର ଖର୍ଚ୍ଚ-ବଜେଟ୍ ସମ୍ଭାଳିବାରୁ. "Political" ଥିଲା ଏହାର ପୁରୁଣା ଉପନାମ.

କାର୍ଡ 1.02 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.0.1 · Scanner Q1, Q4, Q7 · SM p.1.2

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ ପୁସ୍ତକ **Economics ର ପ୍ରଥମ ଆଧୁନିକ ଗ୍ରନ୍ଥ (first modern work)**? ଏହାକୁ କିଏ ଓ କେବେ ଲେଖିଥିଲେ?

ଉତ୍ତର

'An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations' (1776), ଯାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ସଂକ୍ଷେପରେ **'The Wealth of Nations'** କୁହାଯାଏ.

ଲେଖକ: **Adam Smith**.

Q7 ରେ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ ହେଲା Engels, Marx ଓ J.B. Say.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସ୍ମିଥ୍ ଲେଖିଲେ ଧନର ଗ୍ରନ୍ଥ, ସାଲ 1776.** ଅଙ୍କଟି ମନେ ରଖନ୍ତୁ: 1776. Marx ଓ Engels ଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ଅଲଗା, The Communist Manifesto (Unit 2).

କାର୍ଡ 1.03 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.0.3, 1.1.4 · Scanner Q2 (also 1.1 Q4, Q6) · SM p.1.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economics ର ବିଷୟବସ୍ତୁ (subject matter) ଗଠନ କରୁଥିବା **ଦୁଇଟି ମୌଳିକ ତଥ୍ୟ** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

(i) ମଣିଷର **unlimited wants** ଥାଏ.

(ii) ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରିବାର ସାଧନ **relatively scarce** ଅଟେ.

MCQ trap: wants **unlimited** ଅଟେ, କେବେ "limited" ନୁହେଁ; ଆଉ resources **relatively scarce** ଅଟେ, କେବେ "unlimited" କିମ୍ବା "abundant" ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚାହିଦା ଅପାର, ପକେଟ୍ ଅଳ୍ପ.** ଦୁଇ ତଥ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ବିଷୟ.

କାର୍ଡ 1.04 T 1.0 · ଧାରଣା

SM figure · No direct Q · SM p.1.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

"Economic Problem" diagram ରେ **ENDS** ଓ **MEANS** ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Ends: ସଂଖ୍ୟାରେ unlimited, ନାନା ପ୍ରକାରର, ଏବଂ **graded କିମ୍ବା prioritised** (କେତେକ ଅଧିକ ଜରୁରୀ).

Means: limited, ଓ **alternative uses** ଥିବା.

Ends ସହ limited means ମିଳିଲେ **scarcity of resources** ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Ends = **U-V-G**: Unlimited, Varied, Graded — ଅଗଣିତ, ବିବିଧ, କ୍ରମବଦ୍ଧ. Means = **L-A**: Limited, Alternative uses — ସୀମିତ, କିନ୍ତୁ ଏକାଧିକ ବ୍ୟବହାର ଥିବା.

କାର୍ଡ 1.05 T 1.0 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.0.4 · Scanner Q3, Q6, Q16 · SM p.1.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Economics ରେ scarcity **absolute** ନା **relative**? Law of Scarcity କ'ଣ ଧନୀ ଦେଶ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ?	ଉତ୍ତର Scarcity **wants ର ତୁଳନାରେ (relative)** ହୋଇଥାଏ, କେବେ absolute ନୁହେଁ. ଜିନିଷ scarce ଅଟେ କାରଣ ସେହି **wants ପାଇଁ ଏହାର ପରିମାଣ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ** ଯାହାକୁ ଏହା ପୂରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼େ (Q3). Law of Scarcity ର ଅର୍ଥ ହେଲା **ଉପଭୋକ୍ତାର ସମସ୍ତ wants କେବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ପୂରଣ ହେବ ନାହିଁ** (Q16). ଏହା କେବଳ ଗରିବ କିମ୍ବା socialist economies ପାଇଁ ସୀମିତ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Scarce ଅର୍ଥ ଚାହିଦାଠାରୁ କମ୍, ଜିନିଷଠାରୁ ନୁହେଁ.** ଅରବପତିଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ scarcity ରହେ.	

କାର୍ଡ 1.06 T 1.0 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 1.0.5 · Scanner Q5, Q9 · SM p.1.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **ସମସ୍ତ economic problems ର କାରଣ** କ'ଣ? ଏଥିରୁ କେଉଁ ସମସ୍ୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Scarcity of resources** ହିଁ ସମସ୍ତ economic problems ର କାରଣ (Q5). Scarcity ରୁ **economic problems** ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ (Q9), ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ନୁହେଁ. Q5 ରେ ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ ହେଲା "Unlimited wants".
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Scarcity ନାହିଁ ତ Economics ନାହିଁ.** Wants ଦିଆସିଲି ଜଳାଏ; scarcity ହେଲା ନିଆଁ.	

କାର୍ଡ 1.07 T 1.0 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.0.5, 1.0.6 · Scanner Q12, Q13, Q17 · SM p.1.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Unlimited ends ଓ limited means କେଉଁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି? ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଛିବାରେ କ'ଣ ଜଡ଼ିତ ଥାଏ?	ଉତ୍ତର **CHOICE** ର ସମସ୍ୟା (Q17), distribution କିମ୍ବା scarcity ର ନୁହେଁ. ପ୍ରତ୍ୟେକ choice ରେ **trade-off** ଜଡ଼ିତ ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ପାଇବାକୁ ଅନ୍ୟଟି ଛାଡ଼ିବା. ଟିକେ ଶୋଇବା, university ଯିବା କିମ୍ବା football ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ trade-off (Q13: ଏସବୁ). "ଆମର wants unlimited କିନ୍ତୁ resources limited ବୋଲି _____ ର ଧାରଣା" — ଉତ୍ତର **Scarcity** (Q12).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **E-C-T: Ends ∞ → Choice → Toll (ମୂଲ୍ୟ).** ₹1,000 ର ଜନ୍ମଦିନ ଉପହାର ଭାବନ୍ତୁ: party, ପୋଷାକ, ସିନେମା ନା ବହି? ଗୋଟିଏ ବାଛିଲେ ବାକି ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ.	

କାର୍ଡ 1.08 T 1.0 · ଧାରଣା	★ OL 1.0.7 · Scanner Q11 · SM p.1.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Rational choice** (rational decision-making) କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ଯେଉଁ ବିକଳ୍ପ **ସର୍ବାଧିକ ସନ୍ତୋଷ (greatest satisfaction)** ଦିଏ. ଉପଭୋକ୍ତା **ସମ୍ଭବ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରର ସନ୍ତୋଷ** ପାଇବାକୁ ଯୋଜନା କରେ (Q11, key (d)). Q11 ର ଅନ୍ୟ ବିକଳ୍ପ ("without error", "consistent with one's goal", "never vary") ସଠିକ୍ key ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **R → S: Rational ମାନେ Reaching maximum Satisfaction.** ସର୍ବାଧିକ ସନ୍ତୋଷ ଯେଉଁଠି, ବାଛିବା ସେଇଠି.	

କାର୍ଡ 1.09 T 1.0 · ଧାରଣା

SM text · No direct Q · SM p.1.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SM **Economics ର ଅଧ୍ୟୟନ** କୁ କିପରି ପରିଭାଷିତ କରେ, ଏବଂ resources ର ଦକ୍ଷ (efficient) ବ୍ୟବହାର କେବେ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

Economics ହେଉଛି ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅଧ୍ୟୟନ, **ଯେଉଁଥିରେ କୌଣସି ସମାଜରେ ମଣିଷର ପ୍ରତିଯୋଗୀ, unlimited wants ପୂରଣ କରିବାକୁ relatively scarce resources allocate କରାଯାଏ**.

Resources ର efficient ବ୍ୟବହାର ସେତେବେଳେ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କର **highest valued uses** ରେ ଲଗାଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ₹1,000 କୁ ସେଇଠି ଲଗାନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି **ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ** ମିଳେ. ଏହି ନିୟମ ସମଗ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ସମାନ.

କାର୍ଡ 1.10 T 1.0 · ଧାରଣା

SM text · No direct Q · SM pp.1.3–1.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

"scarce resources ଓ unlimited wants" ପରିଭାଷା କାହିଁକି **ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ**? Economics ଆଉ କେଉଁ ବିଷୟ ସହ ଜଡ଼ିତ?

ଉତ୍ତର

ଏହା ଏପରି ଏକ ସମାଜର ଚିତ୍ର ଦିଏ ଯେଉଁଠି **resources ସ୍ଥିର**. ଦୁଇଟି ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ:

- ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତାର **Growth** (ଅଧିକ ଜନସଂଖ୍ୟା, କଞ୍ଚାମାଲ, plant, ଉନ୍ନତ skills).
- resources ର ବ୍ୟବହାରରେ **Fluctuations**: ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ demand ଯୋଗୁଁ output ଖସିଲା ଓ resources ଅଳସ ପଡ଼ି ରହିଲା (Global Financial Crisis 2007, Corona Pandemic 2019).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Economics ର ତିନି କାମ: **A-G-S: Allocate · Grow · Steady** (ଉଠାପଡ଼ାକୁ ସ୍ଥିର ରଖିବା).

କାର୍ଡ 1.11 T 1.0 · ଧାରଣା

★ OL 1.0.8 · Scanner Q15 · SM p.1.2

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ, ଏବଂ **Non-Profit Organisations** କାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

Business ଏକ economic activity ଯାହା **net value added** (surplus କିମ୍ବା profit) ସୃଷ୍ଟି କରେ.

NPOs ବ୍ୟକ୍ତିଗତ profit ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ **social benefit** ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖନ୍ତି.

Q15 key: **charitable dispensary ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଉଥିବା ଚିକିତ୍ସା ସୁବିଧା** ଏକ economic activity.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Business → Profit. NPO → ଜନହିତ.** ଦୁହେଁ economic activity.

କାର୍ଡ 1.12 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.0.9, 1.1.2 · Scanner Q10 (also 1.1 Q2, Q5) · SM p.1.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business Economics ର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା କ'ଣ କରେ? ଏହା ମୂଳତଃ Micro ନା Macro?

ଉତ୍ତର

Business Economics = Managerial Economics = Applied Economics.

ଏହା **economic theory କୁ business practice ସହ ଯୋଡ଼େ**: economic theory ଓ decision science ର tools ବ୍ୟବହାର କରି ଦେଖେ କୌଣସି organisation କିପରି ନିଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ଦକ୍ଷତାର ସହ ହାସଲ କରିପାରିବ (Q10).

ଏହା ମୂଳତଃ **Micro Economics** ସହ ଜଡ଼ିତ (1.1 Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **B-M-A: Business = Managerial = Applied.** ତିନି ନାମ, ଗୋଟିଏ ବିଷୟ, ମୂଳ Micro ରେ.

କାର୍ଡ 1.13 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.1.3 · Scanner Q14 (also 1.1 Q3) · SM p.1.7
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **risk ଓ uncertainty** ପାଇଁ Business Economics କେଉଁ tools ବ୍ୟବହାର କରେ? quantitative techniques ର ନାମ କୁହନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Analytical ଓ quantitative tools, ଯେପରି break-even analysis** (Q14). Techniques: **linear programming, regression, capital budgeting, break-even, cost analysis.** କେବଳ pure theory, ଅନୁମାନ କରିବା ଓ କେବଳ macro policy — ଏଗୁଡ଼ିକ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **L-R-C-B-C** — ପାଞ୍ଚ tools, ପାଞ୍ଚ ଅକ୍ଷର, ଏହି କ୍ରମରେ: Linear programming, Regression, Capital budgeting, Break-even, Cost analysis.

କାର୍ଡ 1.14 T 1.0 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ All of 1.0 · Scanner Q1–Q17 · SM pp.1.2–1.7
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 1.0 କୁ Economics ର ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ Business Economics ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ (chain)** ଦୋହରାନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Oikonomia** (household) → **Adam Smith, 1776** → **unlimited wants + scarce means** → **scarcity** → **choice** → **trade-off** → **rational choice** (maximum satisfaction) → **Business Economics** (applied, Micro-based).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଘରେ (Oikonomia) ବସିଥିବା Adam Smith 1776 ରେ ସବୁକିଛି ଚାହିଁଲେ, କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାଥଳି scarce ଥିଲା. ତେଣୁ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଓ ଗୋଟିଏ ବଦଳରେ ଅନ୍ୟଟି ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା. ସେ ସର୍ବାଧିକ ସନ୍ତୋଷ ଦେଉଥିବା rational ବିକଳ୍ପ ବାଛିଲେ ଏବଂ ପରେ ତାହାକୁ business ରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ.

କାର୍ଡ 1.15 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.1.1 · Scanner Q1 · SM p.1.7
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Business Economics** ର ଧାରଣା କିଏ ଦେଲେ, ଏବଂ ସେ ଏହାକୁ କିପରି ପରିଭାଷିତ କଲେ?	ଉତ୍ତର **Joel Dean** (Q1). ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ ହେଲା Alfred Marshall, Adam Smith ଓ L. Robbins. ସେ ଏହାକୁ **business policies ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ economic analysis ର ବ୍ୟବହାର** ଭାବେ ପରିଭାଷିତ କଲେ. SM ର ପରିଭାଷା: business decisions ନେବା ପାଇଁ economic analysis ର ବ୍ୟବହାର, ଯେଉଁଥିରେ **organisation ର scarce resources ର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର** ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Dean = Decisions.** D ରୁ Dean, D ରୁ Decisions: ପ୍ରତ୍ୟେକ business decision ପଛରେ economic analysis ଥାଏ.

କାର୍ଡ 1.16 T 1.2 · ତୁଳନା

★★★ OL 1.2.1, 1.2.2 · Scanner Q1, Q7, Q9, Q11, Q12, Q14, Q25 · SM p.1.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economics କୁ କେଉଁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟାଯାଏ? **Micro** ଓ **Macro Economics** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Economics = **Micro + Macro** (Q25). ପାରିବାରିକ ଗଠନ ଏକ sociological concept, Economics ର ଅଂଶ ନୁହେଁ (Q1).

- **Micro: individual units** (consumers, firms) ର ଆଚରଣ ଓ ସେମାନେ scarce resources କିପରି allocate କରନ୍ତି; ଏହାକୁ **price theory** ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ (Q9, Q12, Q14; allocation of resources, Q7).
- **Macro:** output, employment, total consumption, saving ଓ investment ପରି ବଡ଼ aggregates ମାଧ୍ୟମରେ **ସମଗ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା**; ଏହାକୁ **aggregate economics** ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ (Q11).

Micro ଅଳ୍ପ units କୁ ଦେଖେ, ତେଣୁ ଏହା ବ୍ୟାପକ economic environment ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Micro = ଗୋଟିଏ ଗଛ. Macro = ସମଗ୍ର ଜଙ୍ଗଲ.**

କାର୍ଡ 1.17 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.3 · Scanner Q18, Q26, Q29, Q42, Q46 · SM p.1.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Micro Economics ରେ ଅଧ୍ୟୟନ ହେଉଥିବା **ଛଅଟି କ୍ଷେତ୍ର (areas)** କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **Product pricing**; **consumer behaviour**; **factor pricing**
- **Economic conditions of a section of people**; **behaviour of firms**; **location of industry**

Q46 key: product pricing ଓ factor pricing ଦୁହେଁ Micro. steel workers ଙ୍କ wages, firm ର location ଓ product ର price ମଧ୍ୟ Micro items (Q18).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-C-F-C-B-L:** Pricing of product, Consumer, Factor pricing, Conditions of a section, Behaviour of firms, Location — ଛଅ କ୍ଷେତ୍ର, ଛଅ ଅକ୍ଷର; ଏହି କ୍ରମରେ ଦୋହରାନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 1.18 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.4 · Scanner Q15, Q19, Q29, Q36, Q44 · SM p.1.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Macro Economics ଅନ୍ତର୍ଗତ **ଛଅଟି କ୍ଷେତ୍ର** କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **National income and national output**; **general price level and interest rates**
- **Balance of trade (BoT) and balance of payments (BoP)**; **external value of currency**
- **Overall level of savings and investment**; **level of employment and rate of economic growth**

Keys: general price level ଓ interest rates (Q19); BoT ଓ BoP (Q36); external value of currency (Q44); overall savings ଓ investment (Q29). Q15 ରେ national income, price level ଓ employment Macro ଅଟେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **N-G-B-E-S-E:** National income, General price level, Balance of trade/payments, External value of currency, Savings and investment, Employment and growth. ଦେଶର dashboard ଉପରେ ଛଅଟି ମିଟର ଭାବନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 1.19 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 1.2.3, 1.2.4 · Scanner Q15, Q18, Q26, Q37, Q38, Q41, Q42 · SM pp.1.8–1.9
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ “NOT Micro” ଓ “NOT Macro” MCQs ରେ କେଉଁ ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ items ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀ ହୋଇଥାଏ?	ଉତ୍ତର **NOT Macro** (item Micro ଅଟେ): **consumer behaviour** (Q15) ଓ **behaviour of firms** (Q41). **NOT Micro** (item Macro ଅଟେ): **general price level** (Q18), **general price level and interest rates** (Q42), **foreign exchange rate** (Q26), **aggregate consumption** (Q37), **stage of business cycles** (Q38). ନିୟମ: ଗୋଟିଏ unit କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ firm = Micro; ସମଗ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା = Macro.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Firm ଓ ପରିବାର = Micro; ଦେଶ = Macro.** “general”, “overall” ଓ “aggregate” ପରି ଶବ୍ଦ Macro ର ସଙ୍କେତ.	

କାର୍ଡ 1.20 T 1.2 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 · Scanner Q6, Q17, Q24, Q36, Q40 · SM pp.1.8–1.9
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ case-based MCQ ରେ **Micro ନା Macro** କିପରି ଚିହ୍ନିବେ?	ଉତ୍ତର **Micro:** staff requirement, consumer behaviour ଓ product pricing ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା consultant (Q17); preferences, pricing, wages ଓ outlet location ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ice cream firm (Q40). **Macro:** corporate tax rate ବଢ଼ିଲେ national unemployment rate ଉପରେ ପ୍ରଭାବ (Q6); Indian economy ଉପରେ COVID-19 ର ପ୍ରଭାବ (Q24); BoT ଓ BoP ବିଷୟରେ Finance Minister (Q36). Firm-level ନିଷ୍ପତ୍ତି Micro ଆଡ଼କୁ, ସମଗ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ପଡୁଥିବା ପ୍ରଭାବ Macro ଆଡ଼କୁ ଇଙ୍ଗିତ କରେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୋକାନ ନା ସଂସଦ?** ଦୋକାନୀର ପ୍ରଶ୍ନ Micro; Finance Minister ଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ Macro.	

କାର୍ଡ 1.21 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 1.2.5, 1.2.6, 1.2.7 · Scanner Q2, Q3, Q4, Q45, Q47 · SM pp.1.9–1.11
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Business Economics ର ପ୍ରକୃତି (nature) ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା **ଆଠଟି ବିନ୍ଦୁ** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • **Science**; **based on Micro Economics**; **incorporates elements of Macro analysis**; **Art** • **theory of markets and private enterprise** ର ବ୍ୟବହାର; approach ରେ **Pragmatic**; **Interdisciplinary**; **Normative** MCQ keys: science, macro elements, interdisciplinary (Q47) ଓ art, interdisciplinary, normative (Q3) = **All of the above**; normative ଓ interdisciplinary = **Both** (Q4); Micro ଓ Macro environment = **Both** (Q2); theory ର practical application ଓ ଅନେକ disciplines ର tools = **Both** (Q45).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **S-M-M-A-M-P-I-N:** Science, Micro, Macro, Art, Markets, Pragmatic, Interdisciplinary, Normative — ଆଠ ଅକ୍ଷର, ଆଠ ବିନ୍ଦୁ, ଏହି କ୍ରମରେ ଦୋହରାନ୍ତୁ.	

କାର୍ଡ 1.22 T 1.2 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.2.8 · Scanner Q10, Q16, Q23, Q27 · SM pp.1.9–1.10
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Business Economics କୁ ଏହାର approach ରେ କାହିଁକି **pragmatic** କୁହାଯାଏ?	ଉତ୍ତର **Micro Economics** ଅମୂର୍ତ୍ତ (abstract) ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ତାତ୍ତ୍ୱିକ, ଏବଂ **unrealistic assumptions** ଅଧୀନରେ ଘଟଣାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରେ. **Business Economics** pragmatic କାରଣ ଏହା **ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆରେ firms ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ବ୍ୟବହାରିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରେ** (Q16 key (a)). ଏହା theory ଓ practice ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନ ପୂରଣ କରେ. Business Economics ର ପ୍ରକୃତି **Pragmatic** (Q10, Q27). "_____ in approach tackles practical problems" = **Pragmatic** (Q23).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Pragmatic = ବ୍ୟବହାରିକ.** Micro laboratory ର କୋଟ୍ ପିନ୍ଧେ; Business Economics କାମର ଜୋତା.

କାର୍ଡ 1.23 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 1.2.6, 1.2.8 · Scanner Q28, Q35 · SM p.1.10
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ "abstract and purely theoretical" କ'ଣ Business Economics ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ? ପୂରଣ କରନ୍ତୁ: pragmatic approach ରେ Micro abstract ଓ purely ____ ଅଟେ ଏବଂ ____ assumptions ନିଏ.	ଉତ୍ତର "**Abstract and purely theoretical**" Business Economics ର ବର୍ଣ୍ଣନା **କରେ ନାହିଁ**; ଏହା ବିଶୁଦ୍ଧ Micro Economics ର ବର୍ଣ୍ଣନା (Q35 key (b)). Q28: Micro abstract ଓ purely **theoretical** ଅଟେ ଏବଂ **unrealistic** assumptions ନିଏ (key (c)). Normative ହେବା, art ହେବା ଓ Macro elements ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା — ଏଗୁଡ଼ିକ Business Economics ର ସଠିକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା (Q35).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Micro = T-U (Theoretical, Unrealistic). Business Economics = P-R (Practical, Real).** ଯୋଡ଼ି ମିଳାନ୍ତୁ; କେବେ ଏକାଠି ମିଶାନ୍ତୁ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 1.24 T 1.2 · ତୁଳନା	★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q8, Q22, Q33 · SM p.1.10
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Positive** ଓ **Normative** economics ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Positive (pure science): "କ'ଣ ଅଛି (what is)"** କହେ; **cause and effect** ର ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରେ; **କୌଣସି value judgement ନାହିଁ**; ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ (descriptive) (Q8). **Normative: "କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ (what ought to be)"** କହେ (what should be, Q22); ଏଥିରେ **value judgements** ଥାଏ; **prescriptive**; **welfare** ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର ଜଡ଼ିତ (Q33).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **IS ବନାମ OUGHT.** Positive = **is** (ଦର୍ପଣ, ଯାହା ତଥ୍ୟ ଦେଖାଏ); Normative = **ought** (ଦିଗ୍-ସୂଚକ, ଯାହା ବାଟ ଦେଖାଏ).

କାର୍ଡ 1.25 T 1.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q5, Q30, Q43 · SM p.1.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

MCQ ରେ **normative statement** କିପରି ଚିହ୍ନିବେ?

ଉତ୍ତର

ought to / should / should be ଦେଖନ୍ତୁ: ଯାହା ହେବା ଉଚିତ ସେ ବିଷୟରେ value judgement.

Q5: Radhe, "The Government **ought to** guarantee that our income will not fall". Q30: students ଙ୍କ part-time hours **should be increased** to 25 a week. Q43: the government **should provide** healthcare for all.

ତଥ୍ୟ କିମ୍ବା cause-and-effect ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିବୃତ୍ତି **positive**: ପ୍ରବଳ ବର୍ଷାରେ ପିଆଜ ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହେଲା, କମ୍ supply ର କ୍ଷତିପୂରଣ price ବଢ଼ି କରେ (Q5); pollution ବଢୁଛି, ଅଧିକ cars ରୁ traffic jams ହୁଏ (Q30); ଉଚ୍ଚ interest rates ଯୋଗୁଁ house prices କମେ (Q43).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Should = Normative; ଅଛି / ହେବ = Positive.** ତଥ୍ୟ data ଦ୍ୱାରା ଯାଞ୍ଚ ହୁଏ; "should" ଉପରେ କେବଳ ବିତର୍କ ହୁଏ.

କାର୍ଡ 1.26 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q20, Q32, Q52 · SM p.1.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

taxation ର ଉଦାହରଣରେ କେଉଁ ଦିଗଟି **normative** ଓ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ **positive**?

ଉତ୍ତର

Normative: tax ର **fairness**, ଯାହା ଏକ value judgement (Q20 key (a); Q32 key (c); Q52 key (b)).

Positive: tax ର **incidence** ଓ **କାମ କରିବାର incentives ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ**, ଯାହା ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଓ ମାପଯୋଗ୍ୟ.

ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: "incidence", "incentive to work" ଓ "all of the above".

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଉଚିତ = ମୂଲ୍ୟ = Normative.** କିଏ ଦେବ ଓ କିଏ କମ୍ କାମ କରିବ, ଏସବୁ ତଥ୍ୟ; ଏହା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ, ଏହା ମତ.

କାର୍ଡ 1.27 T 1.2 · ଧାରଣା

★★ OL 1.2.10, 1.4.2 · Scanner Q3, Q4, Q31, Q51 · SM pp.1.10–1.11; table p.1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business Economics positive ନା normative? Nature text ଓ Economics-vs-BE table କ'ଣ କହନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

Nature text: Business Economics ସାଧାରଣତଃ **normative କିମ୍ବା prescriptive**, କିନ୍ତୁ ବୈଧ decision rules ତିଆରି କରିବାକୁ ଏହାକୁ **positive** theory ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ. ଏହା ଦୁହିଁକୁ ମିଶାଏ, କିନ୍ତୁ **normative ଉପରେ ଅଧିକ ଜୋର** ଅଛି.

1.4 ର table: Economics positive ସହ normative ମଧ୍ୟ; Business Economics "**only normative**".

MCQ keys: "both positive as well as normative" (Q31 key (d)); "prescribes what ought to be done" (Q51 key (a)); normative ଓ interdisciplinary = both (Q4); art, interdisciplinary, normative = all (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ, ଦୁଇ ଟୋପି:** normative ଟୋପି ଅଧିକ ଥର ପିନ୍ଧେ, ଓ ତଥ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ବେଳେ positive ଟୋପି. Table ର "only" ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟତିକ୍ରମ.

କାର୍ଡ 1.28 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 1.2.11 · Scanner Q39 · SM p.1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ ବିବୃତ୍ତି ଭୁଲ: “Business Economics is the applied branch of Economics” ନା “Economics is an applied branch of Business Economics”?

ଉତ୍ତର

ଭୁଲ: “**Economics is an applied branch of Business Economics**”. ଏହା **ଓଲଟା** (Q39 key (c)).

ଠିକ୍: Business Economics ହେଉଛି Economics ର **applied branch**, ଏହାର **narrow scope** ଅଛି, ଏହା demand ଓ supply ପରି **micro-level issues** ସହ ଜଡ଼ିତ ଏବଂ **business entity ର decision making** ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପିଲା ନିଜ ବାପା-ମାଆଙ୍କର ବାପା-ମାଆ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ.** Economics ବାପା-ମାଆ; Business Economics ତାର applied ସନ୍ତାନ.

କାର୍ଡ 1.29 T 1.2 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ All of 1.2 · Scanner Q1–Q52 · SM pp.1.8–1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Topic 1.2 କୁ Economics ର ଦୁଇ ଶାଖାରୁ applied branch ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ** ଦୋହରାନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Economics = Micro + Macro → **Micro** (individual units, price theory) → **Macro** (aggregates) → Business Economics **Micro ଉପରେ ଆଧାରିତ** ଏବଂ **Macro କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ** କରେ.

→ **Science · Art · Markets · Pragmatic · Interdisciplinary · Normative** → positive = **is**, normative = **ought** → Business Economics ହେଉଛି Economics ର **applied branch**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଦୋକାନୀ (Micro) ନିଜ ଦର ଠିକ୍ କରେ, କିନ୍ତୁ Finance Minister ଙ୍କ budget (Macro) ମଧ୍ୟ ଶୁଣେ. ସେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ କଳାକାର ଦୁହେଁ, ବ୍ୟବହାରିକ ଓ ବହୁ-ବିଷୟୀ ମଧ୍ୟ, ଏବଂ କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ ସେ ପରାମର୍ଶ ଦିଏ.

କାର୍ଡ 1.30 T 1.3 · ତୁଳନା

★ OL 1.3.1 · Scanner Q7 · SM p.1.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economic theory କୁ ସିଧାସଳଖ **business issues ର କେଉଁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ** ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରେ? ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ କେଉଁ branch ସମାଧାନ କରେ?

ଉତ୍ତର

Internal କିମ୍ବା operational issues: organisation ଭିତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ **management ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ** ଏବଂ ଅଧିକାର-କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ପଡ଼େ; **Micro Economics** ଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ ହୁଏ.

External କିମ୍ବା environmental issues: firm ଚାରିପାଖର economic environment ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; **Macro Economics** ଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ ହୁଏ.

Q7: market structure ଓ pricing analysis **Internal scope** ର ଅଂଶ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଫାଟକ ଭିତରେ = Micro; ଫାଟକ ବାହାରେ = Macro.** Management କେବଳ କାରଖାନା ଫାଟକ ଭିତରର ଜିନିଷ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ.

କାର୍ଡ 1.31 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.3.2 · Scanner 1.2 Q38; 1.3 Q3, Q7 · SM pp.1.11–1.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

firm ର internal issues ସହ ଜଡ଼ିତ **ଆଠଟି Micro Economic theories** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **Demand analysis and forecasting**; **production and cost analysis**; **inventory management**; **market structure and pricing policies**
- **Resource allocation**; **theory of capital and investment decisions**; **profit analysis**; **risk and uncertainty analysis**

Demand analysis, production and cost analysis ଓ inventory management Micro ଅଟେ (1.2 Q38); ସେଠାରେ Macro ର ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀ ହେଲା business cycle ର stage. Cost analysis, demand analysis ଓ inventory management scope ଭିତରେ (1.3 Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ D-P-I-M-R-C-P-R: Demand, Production, Inventory, Market structure, Resource allocation, Capital, Profit, Risk — ଆଠ ଅକ୍ଷର, ଏହି କ୍ରମରେ ଦୋହରାନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 1.32 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 1.3.2 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5 · SM pp.1.11–1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business Economics ର scope ଭିତରେ କେଉଁ items **ପଡ଼େ ନାହିଁ**?

ଉତ୍ତର

Accounting standards (Q1, Q5) ଓ **cost standard** (Q3) scope ଭିତରେ **ନାହିଁ**.

Scope ଭିତରେ: capital budgeting, risk analysis, business cycle (Q1, Q5); cost analysis, demand analysis, inventory management (Q3).

Q4: Applied Economics ର quantitative techniques ମଧ୍ୟରେ **economic analysis** ହେଉଛି ତାଲିକାରେ **ନଥିବା** ଟି; regression analysis, capital budgeting ଓ linear programming ଅଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Analysis ଭିତରେ, standards ବାହାରେ. Scope ପ୍ରଶ୍ନରେ “Standards” ହେଉଛି ବିପଦର ଶବ୍ଦ.

କାର୍ଡ 1.33 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.3.3 · Scanner 1.3 Q1, Q6 · SM p.1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

business କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା **ସାତଟି macro-economic factors** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ management ର କେତେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଛି?

ଉତ୍ତର

- **economic system** ର ପ୍ରକାର; **business cycle** ର stage; **national income, employment, prices, saving ଓ investment** ର ସାଧାରଣ ଧାରା
- ସରକାରଙ୍କ **economic policies**; **central banks, financial sector ଓ capital market** ର କାର୍ଯ୍ୟ; **socio-economic organisations** (trade unions, producer ଓ consumer unions, cooperatives); **social ଓ political environment**

ଏହି factors ଉପରେ management ର **କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ** (Q6), ତେଣୁ ଏହାକୁ ନିଜ policies କୁ ଏପରି fine-tune କରିବାକୁ ହେବ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ସର୍ବନିମ୍ନ ହେବ. Business cycle ଏକ macro factor (Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଣିପାଗ ପୂର୍ବାନୁମାନ: ପାଣିପାଗ (macro factors) ଆପଣ ବଦଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ; ଛତା ସାଙ୍ଗରେ ରଖନ୍ତି (policy fine-tune). **7** factors ଗଣନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 1.34 T 1.4 · ତୁଳନା

★ OL 1.2.11, 1.4.2 · Scanner 1.2 Q39 · SM p.1.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Table ର ପ୍ରଥମ ଛଅ ଆଧାରରେ **Economics** ଓ **Business Economics** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ: meaning, character, main task, nature, scope ଓ branches.

ଉତ୍ତର

- **Meaning:** Economics ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ economic principles ତିଆରି କରେ; Business Economics ସେଗୁଡ଼ିକୁ **ପ୍ରୟୋଗ (apply)** କରେ.
- **Character:** Economics micro ସହ macro ମଧ୍ୟ; Business Economics ର character **micro**.
- **Main task:** Economics ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରେ; Business Economics ର ଲକ୍ଷ୍ୟ **କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ business entity ରେ ଉଚିତ decision making**.
- **Nature:** Economics positive ସହ normative ମଧ୍ୟ; Business Economics "**only normative**", ଯେପରି printed ଅଛି (Topic 1.2 ର note ଦେଖନ୍ତୁ).
- **Scope:** Economics ର scope **ବ୍ୟାପକ (wider)**; Business Economics ର ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବେ **narrow** scope.
- **Branches:** Economics ର applied branch ହେଉଛି Business Economics; Business Economics ହେଉଛି Economics ର **applied branch**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Economics = wide-angle lens; Business Economics = zoom lens**, ଯାହା ଗୋଟିଏ business ର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ.

କାର୍ଡ 1.35 T 1.4 · ତୁଳନା

SM text · Scanner 1.2 Q39 · SM pp.1.13–1.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଏହି ଆଧାରରେ Economics ଓ Business Economics ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ପାର୍ଥକ୍ୟ: concerned with, analysis involved, concentration ଓ assumptions ର validity?

ଉତ୍ତର

- **Concerned with:** Economics ରେ production ଠାରୁ consumption ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, distribution ସହିତ, ସମସ୍ତ theories ଆସେ; Business Economics କେବଳ "only profit theory ignoring other theories" ସହ ଜଡ଼ିତ, ଯେପରି printed ଅଛି.
- **Analysis involved:** Economics ରେ growth, inflation ଓ employment ପରି **macro-level** issues ଆସେ; Business Economics ରେ demand, supply ଓ profit ପରି **micro-level** issues ଆସେ (Q39 option (d)).
- **Concentration:** Economics କେବଳ **economic aspects** ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ; Business Economics business problem ର **economic ଓ non-economic ଦୁଇ** ଦିଗ ଉପରେ.
- **Validity of assumptions:** Economics କେତେକ assumptions ଉପରେ ଆଧାରିତ; Business Economics ରେ ପ୍ରୟୋଗ ବେଳେ **କେତେକ assumptions invalid ହୋଇଯାଏ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Economics: **E**verything, **E**conomic ଦିଗ ମାତ୍ର. Business Economics: **B**oth ଦିଗ, **B**reaks କେତେକ assumptions.

କାର୍ଡ 1.36 T 2.0 · ଧାରଣା	★★ OL 2.0.1 · Scanner Q3, Q5 · SM p.1.16; Summary p.1.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କୌଣସି economy ର **central problem** କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା କାହିଁକି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Central problem ହେଉଛି **wants ର ତୁଳନାରେ resources ର scarcity** (Q3 key (a); Q5 key (a)). ଏହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ କାରଣ resources **limited** ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର **alternative uses** ଅଛି, ତେଣୁ choices କରିବାକୁ ପଡ଼େ. Resources unlimited ହେଲେ, କିମ୍ବା ସେଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବହାର ଥିଲେ, କୌଣସି economic problem ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ. ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: private ଓ public sectors ର ସହାବସ୍ଥାନ, ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ, federal structure (Q3); unemployment, poverty, inflation (Q5).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Scarcity ହେଉଛି ଗଛର ମୂଳ.** Unemployment, poverty ଓ inflation ମୂଳ ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 1.37 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 2.0.2 · Scanner Q2, Q10, Q12 · SM pp.1.16–1.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କୌଣସି economy ର **ଚାରିଟି basic problems** ର ନାମ କୁହନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • **କ'ଣ (What)** ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ? • **କିପରି (How)** ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ? • **କାହା ପାଇଁ (For whom)** ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ? • economic growth ପାଇଁ **କି ପ୍ରାବଧାନ (What provision)** କରାଯିବ?
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିବାହ ଭୋଜିର ପ୍ରସ୍ତୁତି:** କ'ଣ ରାନ୍ଧିବା (What), କିପରି ରାନ୍ଧିବା (How), କାହା ପାଇଁ ରାନ୍ଧିବା (For whom), ଆଉ ଆସନ୍ତାକାଲି ପାଇଁ କ'ଣ ରଖିବା (growth).	

କାର୍ଡ 1.38 T 2.0 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.0.2 · Scanner Q2, Q4, Q10, Q12 · SM pp.1.16–1.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ basic economic problems **ନୁହେଁ**: Where to produce? When to produce? Whether to accept FDI?	ଉତ୍ତର **Where to produce?** basic problem ନୁହେଁ (Q2, Q10). **When to produce?** ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ (Q12). Q4: "Whether to accept **foreign direct investment**" ଏକ policy choice, basic problem **ନୁହେଁ**. Consumer ବନାମ capital goods (What), labour-ବନାମ capital-intensive (How) ଓ rich ବନାମ poor (For whom) basic problems **ଅଟେ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇ ବାହାରିଆ: Where = ଠିକଣା, When = ଘଣ୍ଟା.** What, How, For whom ଓ Growth ର ତାଲିକାରେ ଏ ଦୁଇଟିର କୌଣସିଟି ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 1.39 T 2.0 · ଧାରଣା	★★ OL 2.0.3, 2.0.4 · Scanner Q4, Q6, Q8 · SM pp.1.17–1.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **what to produce** ରେ କ'ଣ ଜଡ଼ିତ? କେଉଁ goods ଭବିଷ୍ୟତରେ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଏ?	ଉତ୍ତର ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ଠିକ୍ କରିବା କେଉଁ **goods ଓ services** ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ **ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକର କେତେ units**. କେତେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ, ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ "What" ର ଅଂଶ (Q8). ଉଦାହରଣ: **guns vs butter**; **capital goods** (machines, equipment, dams) ବନାମ **consumer goods** (cell phones). **Capital goods** ର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ **ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ** କୁ ନେଇଯାଏ (Q6); consumer, agricultural ଓ public goods ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବନ୍ଧୁକ ନା ଲହୁଣୀ? ମେସିନ୍ ନା ମୋବାଇଲ୍?** ଆଜିର ମେସିନ୍ (capital goods) ହେଉଛି ଆସନ୍ତାକାଲିର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ.	

କାର୍ଡ 1.40 T 2.0 · ଧାରଣା	★★ OL 2.0.5 · Scanner Q7, Q11, Q14 · SM p.1.17
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **how to produce** ରେ କ'ଣ ଜଡ଼ିତ, ଏବଂ technique କିଏ ଠିକ୍ କରେ?	ଉତ୍ତର **labour-intensive** ଓ **capital-intensive** techniques ମଧ୍ୟରୁ ବାଛିବା (ଯେପରି handloom ବନାମ automatic loom). ଏହା **technique ର ବାଛିବା** (Q11), product ର ବାଛିବା ନୁହେଁ. ବାଛିବା **factors ର ଉପଲବ୍ଧତା** (labour, capital) ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର **relative prices** ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ. Q7: capital-intensive technique ସେହି **capital surplus economy ରେ ବଛାଯାଏ ଯେଉଁଠି capital ର relative price କମ୍**. Q14: labour ର ଏବେ ବି ଗହନ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ କାରଣ ଏହା **capital ଠାରୁ relatively ଶସ୍ତା**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶସ୍ତା factor ର ନିୟମ:** technique ସେହି factor ଆଡ଼କୁ ଢଳେ ଯାହା ଅଧିକ ଶସ୍ତା ଓ ସୁଲଭ.	

କାର୍ଡ 1.41 T 2.0 · ଧାରଣା	SM text · Scanner Q4 · SM pp.1.17–1.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **for whom to produce** ର ଅର୍ଥ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ସମାଜ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ want ପୂରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ goods ଓ services ର ମୋଟ output ରୁ **କାହାକୁ କେତେ** ମିଳିବ ତାହା ଠିକ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼େ. ଅର୍ଥାତ୍ output ସଦସ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିପରି **ବଣ୍ଟାଯିବ (distributed)**: **ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କେକ୍ ରେ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ଭାଗ**. Q4: "whether to produce for rich people or for poor people" ଏକ basic problem (For whom).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କେକ୍ ର ଫାଳି:** କେଉଁ ଫାଳି କାହାକୁ ମିଳିବ?	

କାର୍ଡ 1.42 T 2.0 · ଧାରଣା

★ OL 2.0.7 · No direct Q · SM p.1.18

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସମାଜକୁ **economic growth ପାଇଁ ପ୍ରାବଧାନ** କାହିଁକି କରିବାକୁ ହେବ?

ଉତ୍ତର

ଯଦି ସମସ୍ତ resources **ବର୍ତ୍ତମାନର consumption** ରେ ଲାଗିଯାଏ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କିଛି ବଳେ ନାହିଁ, ତେବେ ସମାଜର **production capacity ବଢ଼ିବ ନାହିଁ**.

ଆୟ ଓ ଜୀବନଧାରଣ ସ୍ତର ଅଟକିଯିବ ଏବଂ କମିପାରେ ମଧ୍ୟ.

ତେଣୁ ସମାଜ ଠିକ୍ କରେ ଭବିଷ୍ୟତର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ **କେତେ saving ଓ investment** (ଅର୍ଥାତ୍ **ବର୍ତ୍ତମାନର consumption ର କେତେ ତ୍ୟାଗ**) କରାଯିବ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିହନ ଧାନ ଖାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ.** ଆଜି ଟିକେ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତାକାଲି ଅଧିକ ଫସଲ କାଟନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 1.43 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.0.8 · Scanner Q9 · SM p.1.18

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

economic system କ'ଣ? ଏହାର ତିନି ପ୍ରକାର କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

କୌଣସି ସମାଜରେ **goods ଓ services ର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ବଣ୍ଟନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୋଟ ସମଷ୍ଟି** (Q9 key (c)); economic choice କୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥିବା ଉପାୟଗୁଡ଼ିକର ସମଷ୍ଟି.

ତିନି ପ୍ରକାର: **capitalist, socialist, mixed**.

Q9 ରେ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: economic choice, economic problem, economic institution.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **System = ଢାଞ୍ଚା.** ଜିନିଷ ତିଆରି ଓ ବାଣ୍ଟିବାର ନିୟମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଢାଞ୍ଚା; ଏହାର ରୂପ **C-S-M**.

କାର୍ଡ 1.44 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.1.1 · Scanner Q7, Q10, Q11, Q18, Q23 · SM pp.1.18–1.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

capitalist economy କ'ଣ? ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Production ର ସାଧନ ଉପରେ **ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ଓ profit ପାଇଁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ** ଥାଏ: ସମସ୍ତ assets ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହାତରେ (Q7); ମୁଖ୍ୟ ଚିହ୍ନ ହେଉଛି **private property ର ଅଧିକାର** (Q10).

ଏହାକୁ **free market economy** କିମ୍ବା **laissez-faire economy** ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ (Q11); "Free Economy" ଓ "Capitalist Economy" ଦୁହେଁ ଠିକ୍ (Q18 key (d)).

Laissez-faire ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ **ସର୍ବନିମ୍ନ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ** ସମର୍ଥନ କରେ (Q23).

ଉଦ୍ଧୃତ ଉଦାହରଣ: United States, United Kingdom, Hong Kong, South Korea; ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବିଶୁଦ୍ଧ capitalism ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Capitalist = ପୁଞ୍ଜି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହାତରେ.** ମୁକ୍ତ ବଜାର, ମୁକ୍ତ ହାତ, laissez-faire: ଯେମିତି ଚାଲୁଛି ଚାଲୁ.

କାର୍ଡ 1.45 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.1.2, 2.1.3 · Scanner Q2, Q10, Q12 · SM p.1.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

capitalist economy ର **ସାତଟି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. ସେଥିରୁ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କେଉଁଟି?

ଉତ୍ତର

- **Private property**; **freedom of enterprise**; **freedom of economic choice**; **profit motive**
- **Consumer sovereignty**; **competition**; **no government interference**

Competition ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ **ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ** ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (Q12).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-F-F-P-C-C-N:** Property, Freedom of enterprise, Freedom of choice, Profit, Consumer sovereignty, Competition, No interference — ସାତ ଅକ୍ଷର, ସାତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ.

କାର୍ଡ 1.46 T 2.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 2.1.2, 2.2.3 · Scanner 2.1 Q2, Q4, Q22, Q26; 2.2 Q20 · SM pp.1.19, 1.23

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ options capitalism ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ **ନୁହେଁ**, କିନ୍ତୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଲାଗନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

Collective ownership (Q22) ଓ **absence of consumer choice** (Q26) capitalist **ନୁହେଁ**; ଏଗୁଡ଼ିକ **socialism** କୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ.

Human welfare ହେଉଛି socialism ର ଲକ୍ଷ୍ୟ, capitalism ର ନୁହେଁ; capitalist ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା **profit motive** ଓ **price mechanism** (Q2 key (c)).

Capitalist economy ରେ **କୌଣସି central planning authority ନଥାଏ** (Q4). Collective ownership ମଧ୍ୟ capitalism ର merit ନୁହେଁ (2.2 Q20).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Capitalism = Competition, Collective ନୁହେଁ.** Option ରେ "collective" କିମ୍ବା "absence" ଲେଖାଥିଲେ, ତାହା socialism ର.

କାର୍ଡ 1.47 T 2.1 · ଧାରଣା

★★ OL 2.1.4 · Scanner 2.1 Q8, Q16, Q21, Q25; 2.2 Q21; 2.3 Q14 · SM p.1.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

consumer sovereignty କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା କେଉଁ economies ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ?

ଉତ୍ତର

ଶେଷରେ କ୍ରେତା (buyers) ହିଁ ଠିକ୍ କରନ୍ତି କେଉଁ goods ଓ services, କେତେ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ (Q21 key (b)).

ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ସେତିକି ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଯାହା ଉପଭୋକ୍ତା ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ତେଣୁ ଉପଭୋକ୍ତା ଠିକ୍ କରନ୍ତି limited resources କିପରି allocate ହେବ.

ଏହା **capitalist (laissez-faire)** economy ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (2.1 Q8, Q16, Q25). Topic 2.3 ର Q14: ଉପଭୋକ୍ତା **Free ଓ Mixed** economies (ଦୁହିଁରେ) sovereign.

Socialism ରେ ଏହା **ସୀମିତ**, ତେଣୁ "buyers determine what is produced" socialist ବିବୃତ୍ତି ନୁହେଁ (2.2 Q21).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗ୍ରାହକ ହେଉଛନ୍ତି ମାଲିକ; ଉତ୍ପାଦକ ହେଉଛି ସେହି କର୍ମଚାରୀ ଯାହାକୁ ଖୁସି କରିବାକୁ ପଡ଼େ.**

କାର୍ଡ 1.48 T 2.1 · ଧାରଣା

★★★ OL 2.1.5, 2.0.9 · Scanner 2.0 Q13; 2.1 Q1, Q4, Q6, Q14, Q17, Q19, Q20 · SM pp.1.19–1.20

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କୌଣସି planner ବିନା capitalist economy ନିଜର central problems କିପରି ସମାଧାନ କରେ?

ଉତ୍ତର

କୌଣସି central planning authority ନାହିଁ; economy **price mechanism** (**demand ଓ supply** ର ନିରପେକ୍ଷ ଶକ୍ତି) ବ୍ୟବହାର କରି ଠିକ୍ କରେ କ'ଣ, କିପରି ଓ କାହା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ହେବ (Q4, Q17).

ଏହା **self-regulating** ଓ **invisible hand** ଦ୍ୱାରା ଚାଲେ (Q14). Price **demand ଓ supply ର market forces** ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ (Q20); **price** ହେଉଛି resources allocate କରିବାର ମୁଖ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ (Q6).

Price mechanism ହେଉଛି capitalist economy ର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (Q1). Match (Q19): Capitalist = price mechanism; Socialist = centrally planned; Mixed = both.

Topic 2.0 ର Case Q13: EVs ଆଡ଼କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଏ ଯେ **price mechanism relative profitability କୁ ବଦଳାଇଲା**, ସରକାରୀ planning ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price ହେଉଛି ଟ୍ରାଫିକ୍ ସିଗ୍ନାଲ୍.** ବଢୁଥିବା price କହେ ଯାଅ (ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ କର), ଖସୁଥିବା price କହେ ଧୀର କର. ଟ୍ରାଫିକ୍ ପୋଲିସ୍ ଦରକାର ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 1.49 T 2.1 · ଧାରଣା

★ OL 2.1.6, 2.0.6 · Scanner 2.0 Q15; 2.1 Q27 · SM p.1.20

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

capitalism ରେ **କ'ଣ, କିପରି ଓ କାହା ପାଇଁ** ଉତ୍ପାଦନ ହେବ ତାହା କିଏ ଠିକ୍ କରେ?

ଉତ୍ତର

What: market demand ଓ profit ସଙ୍କେତ (2.0 Q15). ବଢୁଥିବା demand price ଓ profit ବଢ଼ାଏ, ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦକ ଅଧିକ ତିଆରି କରନ୍ତି.

How: cost-minimising technique, factors ର relative prices ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ; Q27 key: **cost minimisation ଓ profit maximisation**.

For whom: ଯାହାଙ୍କର **buying capacity** ଅଛି, ଯାହା ଆୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand ଠିକ୍ କରେ What; Cost ଠିକ୍ କରେ How; Cash ଠିକ୍ କରେ For whom.**

କାର୍ଡ 1.50 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.1.7 · Scanner 2.1 Q5, Q15; 2.2 Q20 · SM p.1.21

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

capitalist economy ର ମୁଖ୍ୟ merits କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **Self-regulating**; **efficiency and incentive** (private property, profit motive); **faster growth**; resources ର **optimum allocation**
- **High operative efficiency**; **efficient economic decisions** ପାଇଁ incentives; **innovation** ଓ technological progress ପାଇଁ incentives
- **Freedom** (freedom ଓ private property ର ଅଧିକାର); **enterprise and risk-taking**

Q5: **freedom of choice** ହେଉଛି capitalism ର ସୁବିଧା. Q15: ଏହା **efficient economic decisions** ପାଇଁ incentives ଦିଏ. Merit ନୁହେଁ: **collective ownership** (2.2 Q20).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **S-E-F-O-H-E-I-F-E:** Self-regulating, Efficiency, Faster growth, Optimum allocation, High operative efficiency, Efficient decisions, Innovation, Freedom, Enterprise — ନଅ ଅକ୍ଷର, ନଅ merits, ଏହି କ୍ରମରେ.

କାର୍ଡ 1.51 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.1.8 · Scanner Q3, Q9, Q13, Q24 · SM pp.1.21–1.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

capitalism ର **ଦଶଟି demerits** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷ:** ବିପୁଳ **inequality**; **human rights ଉପରେ property rights**; **human welfare କୁ ଅଣଦେଖା**; **ଶ୍ରମର ଶୋଷଣ**; consumer **sovereignty ଏକ myth**
- **ବଜାର ପକ୍ଷ: luxury-goods bias** (misallocation); **instability**; **advertising ରେ ଅପଚୟ**; **monopolies**; **environmental degradation**

Q3, Q9: capitalism ରେ **exploitation ଓ inequality** ଅଧିକ. Q13, Q24: "precedence of property rights over human rights" **capitalism** ର demerit; high operative efficiency (Q13 option (c)) ଏକ merit.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **5 + 5: ପ୍ରଥମେ ଲୋକ, ତା'ପରେ ବଜାର.** ପାଞ୍ଚଟି ଲୋକଙ୍କୁ ଆଘାତ କରେ, ପାଞ୍ଚଟି ବଜାରକୁ ବିକୃତ କରେ.

କାର୍ଡ 1.52 T 2.1 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ All of 2.1 · Scanner Q1–Q27 · SM pp.1.19–1.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Topic 2.1 କୁ capitalism ର ପରିଭାଷାରୁ ଏହାର demerits ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ** ଦୋହରାନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Free market / laissez-faire → **private property + profit motive** → **consumer sovereignty + competition** → **price mechanism** (invisible hand, self-regulating) → **merits** (efficiency, growth, innovation) → **demerits** (inequality, exploitation, monopolies).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ମୁକ୍ତ ବଜାର ହେଉଛି umpire ବିନା cricket match. ମାଲିକ profit ପାଇଁ ଖେଳନ୍ତି, ଦର୍ଶକ (consumers) ବିଜେତା ବାଛନ୍ତି, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଜୋର୍ ଲଢ଼ନ୍ତି ଓ scoreboard (price) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚାଲକୁ ପଥ ଦେଖାଏ. ଭଲ ଖେଳାଳି ଧନୀ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି.

କାର୍ଡ 1.53 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.2.1 · Scanner Q1, Q7, Q9, Q13, Q15, Q27 · SM p.1.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

socialism ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କିଏ କଲେ? କେଉଁ ପୁସ୍ତକ, ଏବଂ କେଉଁ ବର୍ଷ?

ଉତ୍ତର

Karl Marx ଓ Frederick Engels (Q7, Q9). Q1 key: Karl Marx; Samuelson, Pigou ଓ Adam Smith ଭୁଲ.

ପୁସ୍ତକ: **'The Communist Manifesto'**, **1848** ରେ ପ୍ରକାଶିତ (Q13, Q27) ଏବଂ **socialist economy** ସହ ଜଡ଼ିତ (Q15).

ଏହାକୁ 1776 ସହ ଗୁଳାନ୍ତୁ ନାହିଁ, ଯାହା Adam Smith ଙ୍କ Wealth of Nations.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ME in 1848:** Marx ଓ Engels, Manifesto, 1848.

କାର୍ଡ 1.54 T 2.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 2.2.2 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q6, Q8, Q10, Q17, Q19 · SM pp.1.22–1.23

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

socialist economy ର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ? Production ର ସାଧନର ମାଲିକ କିଏ, ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

ଏହାକୁ **Command Economy** କିମ୍ବା **Centrally Planned Economy** ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ (Q3, Q4, Q8, Q10, Q19).

State ସମଗ୍ର ସମୁଦାୟ ତରଫରୁ material means of production (factories, capital, mines) ର ମାଲିକ (Q17 key: "Communist Economy").

ଲକ୍ଷ୍ୟ: ସମଗ୍ର ସମୁଦାୟର welfare ସର୍ବାଧିକ କରିବା (Q5, Q6).

Resources **central planning authority** ର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ allocate ହୁଏ, ତେଣୁ market forces ର କୌଣସି ଭୂମିକା ନାହିଁ; central problems **planning** ଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗୋଟିଏ ଅଧିକାରୀ, ତିନି ନାମ:** Socialist, Command, Centrally Planned.

କାର୍ଡ 1.55 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.2.3, 2.2.5 · Scanner Q24, Q25, Q26 · SM pp.1.23–1.24

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

socialist economy ର **ଛଅଟି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. **Administered prices** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

- **Collective ownership**; **economic planning**; **absence of consumer choice**
- **Relatively equal income distribution**; **minimum role of price mechanism**; **absence of competition**

Administered prices ବାହ୍ୟ authority, ସାଧାରଣତଃ ସରକାର (central planning authority) ଠିକ୍ କରେ, demand ଓ supply ନୁହେଁ (Q26).

Socialism ରେ price mechanism ର ଭୂମିକା **ସବୁଠାରୁ ଦୁର୍ବଳ** (Q24); consumer sovereignty **central planning ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ସୀମିତ** (Q25).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛଅ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସ୍କୁଲ୍ ର ଟାଇମ୍-ଟେବୁଲ୍ ପରି:** ସ୍କୁଲ୍ ର ମାଲିକ ସମସ୍ତେ, ଯୋଜନାକାରୀ ଠିକ୍ କରେ, ପିଲା ବିଷୟ ବାଛିପାରେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଖାଦ୍ୟ, ଫିସ୍ ପାଇଁ ଦରଦାମ୍ ନାହିଁ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସ୍କୁଲ୍ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 1.56 T 2.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 2.2.4 · Scanner Q21, Q23 · SM p.1.23

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

socialism ରେ କ'ଣ guaranteed ଓ କ'ଣ restricted: hunger, consumer choice, work?

ଉତ୍ତର

Freedom from hunger guaranteed, କିନ୍ତୁ selective production ଦ୍ୱାରା **consumers' sovereignty restricted** (Q21 key: Statement II).

Right to work guaranteed, କିନ୍ତୁ **ବୃତ୍ତି ବାଛିବା restricted**, କାରଣ central planning authority ତାହା ଠିକ୍ କରେ. Q23 key: **absence of consumer choice, socialist economy**.

Q21 ରେ ଭୁଲ: ଆୟର relative **inequality**, market forces ର ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା, ଏବଂ buyers କ'ଣ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ ତାହା ଠିକ୍ କରିବା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ:** ଥାଳି ଭରା କିନ୍ତୁ ମେନୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; କାମ ଅଛି କିନ୍ତୁ ନିଜ ପସନ୍ଦର ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 1.57 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.2.6 · Scanner Q16 · SM p.1.24

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ ଦେଶ socialist economy ର ଉଦାହରଣ ଥିଲା, ଏବଂ ଆଜି କୌଣସି ଦେଶ ବିଶୁଦ୍ଧ socialist କି?

ଉତ୍ତର

ପୂର୍ବତନ **U.S.S.R. 1917 ରୁ 1990** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଉଦାହରଣ ଥିଲା.

ଆଜି **କୌଣସି ଦେଶ ବିଶୁଦ୍ଧ socialist ନୁହେଁ**; Vietnam, China, Cuba ଓ North Korea ଅନ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଦିଆଯାଏ (Q16 key (d): none of these).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **1917 ରେ ଆସିଲା, 1990 ରେ ଗଲା; ଆଜି କେହି ନାହିଁ.**

କାର୍ଡ 1.58 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.2.7 · Scanner Q2, Q14, Q18 · SM p.1.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ socialism ର **ଆଠଟି merits** କୁହନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • ଆୟ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିର **Equitable distribution**; **rapid and balanced development**; **no waste**; **no unemployment or fluctuations** • **Co-operation** (profit motive ନାହିଁ); **right to work**; **protection from exploitation**; **social security** Q2: rapid growth ଓ balanced development ସହ right to work = **both (a) and (b)**; incentives for efficient economic decisions socialist ଉତ୍ତର ନୁହେଁ. Q14: **rapid growth and balanced economic development**. Q18: "profits are **not** spread equitably" ଏକ merit **ନୁହେଁ**; ଏହା socialism ର ବିପରୀତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **E-R-N-N-C-R-P-S:** Equitable, Rapid growth, No waste, No unemployment, Co-operation, Right to work, Protection, Social security — ଆଠ ଅକ୍ଷର, ଆଠ merits.

କାର୍ଡ 1.59 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.2.8 · Scanner Q11, Q12, Q22 · SM pp.1.24–1.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **socialism ର demerits** କ'ଣ? କେଉଁଟି ପ୍ରମୁଖ?	ଉତ୍ତର **Bureaucracy ର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ**, ଯାହା **inefficiency, delays** ଓ ସମ୍ଭବତଃ **corruption ଓ red-tapism** କୁ ନେଇଯାଏ (Q11, Q12, Q22). • ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର **freedom ନାହିଁ**; **private property ନାହିଁ**; ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ **profit incentive ନାହିଁ** • **cost basis ନାହିଁ** (administered prices cost ହିସାବ ପାଇଁ ଠିକ୍ ଆଧାର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ); **State monopolies** ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇପାରେ • ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ **ସୀମିତ choice**; **efficiency ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ନାହିଁ**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Bureaucracy ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ ଶିରୋନାମା; ବାକି ସବୁ "ନାହିଁ" ତାଲିକା:** freedom ନାହିଁ, property ନାହିଁ, profit incentive ନାହିଁ, cost basis ନାହିଁ, ପୁରସ୍କାର ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 1.60 T 2.2 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ All of 2.2 · Scanner Q1–Q27 · SM pp.1.22–1.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 2.2 କୁ ଏହାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କଠାରୁ demerits ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ** ଦୋହରାନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Marx and Engels, 1848** → **command / centrally planned** → **State owns**, aim = community welfare → **planning** solves the problems → six features → **USSR 1917–1990**, none purely socialist today → **merits** (equity, growth, jobs) → **demerits** (bureaucracy).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଦୁଇ ଚିନ୍ତାବିତ୍ 1848 ରେ ଏକ manifesto ଲେଖନ୍ତି. ଜଣେ planner ଦାୟିତ୍ୱ ନିଏ, State କାରଖାନାର ମାଲିକ ହୁଏ ଓ plan ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଦିଏ. ଖାଦ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ କିନ୍ତୁ ମେନୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ. ମୂଲ୍ୟ ହେଲା ଅଫିସ୍ ଝରକା ପାଖରେ ଲମ୍ବା ଧାଡ଼ି (bureaucracy).

କାର୍ଡ 1.61 T 2.3 · ଧାରଣା

★★ OL 2.3.1 · Scanner Q2, Q3, Q6, Q8, Q10, Q13 · SM p.1.25; Summary p.1.27

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

mixed economy କ'ଣ? ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Market ଓ ସରକାର ଦୁହିଁଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଥାଏ (Q2, Q13); ଏଥିରେ **price mechanism ଓ central planning ର ମିଶ୍ରଣ** ବ୍ୟବହାର ହୁଏ, ଯାହା controlled ଓ market economy ଦୁହିଁର ଉତ୍ତମ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖେ.

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାସ୍ତବ economy mixed; **Indian economy** mixed ଭାବେ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ (Q8).

ଅର୍ଥ (Q6): **private ଓ public sectors ର ସହାବସ୍ଥାନ**, ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି central authority କିମ୍ବା private entrepreneurs ନେବା ନୁହେଁ.

Resources **consumers, firms ଓ ସରକାର** ଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ (Q10). Cost-benefit analysis ମୌଳିକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଏ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଷ୍ଟିୟରିଂ ଉପରେ ଦୁଇ ହାତ:** market ଓ ସରକାର ଏକାଠି ଚଳାନ୍ତି.

କାର୍ଡ 1.62 T 2.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.3.2 · Scanner Q1, Q4, Q5, Q6, Q11 · SM pp.1.25–1.26

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

mixed economy ର **ପ୍ରଥମ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ** କ'ଣ? ଏଥିରେ କେତୋଟି sectors ଅଛି, ଓ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ?

ଉତ୍ତର

Private ଓ public sectors ର ସହାବସ୍ଥାନ (Q5, Q11); ଭାରତରେ ଏହି ସହାବସ୍ଥାନ ଯୋଗୁଁ mixed economy ଅଛି (Q1).

ତିନୋଟି sectors ଅଛି (Q4 key (b)): **private** (self-interest, profit motive); **public** (ସମୁଦାୟର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ State ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ, ମୁଖ୍ୟତଃ profit-oriented ନୁହେଁ); **combined** (ସରକାର ଓ private enterprise ମିଳିତ ଭାବେ, joint sectors ସୃଷ୍ଟି କରି).

Q11 ରେ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: manufacturing and services, agriculture and industries, small and large industries.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-P-J: Private, Public, Joint.** ତିନି ଖେଳାଳି, ଗୋଟିଏ ଦଳ.

କାର୍ଡ 1.63 T 2.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.3.3 · No direct Q · SM p.1.26

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

mixed economy ର **ଆଠଟି merits** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **Private property and incentive**; **price mechanism and competition**; **consumer sovereignty**
- **Innovation**; **enterprise and risk-taking**
- **Planning**; **equality**; **regulation of cut-throat competition**

ଏହା ଦୁଇ systems ର **ଉତ୍ତମଟି** ନିଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **5 + 3:** ପାଞ୍ଚଟି merits ବଜାରର ସ୍ୱାଦ ଥିବା, ତା'ପରେ ତିନୋଟି State ର ସ୍ୱାଦ ଥିବା.

କାର୍ଡ 1.64 T 2.3 · MCQ ଫାଙ୍କ	★ OL 2.3.4 · Scanner Q7 · SM pp.1.26–1.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ mixed economy କ'ଣ ସର୍ବଦା capitalism ଓ socialism ମଧ୍ୟରେ ଏକ **"golden path"**? ଏହାର demerits କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **ନା.** Mixed economy **ସର୍ବଦା "golden path" ନୁହେଁ**; public ଓ private sectors ର ଠିକ୍ ମିଶ୍ରଣ ବଜାୟ ରଖିବା କଷ୍ଟକର (Q7 key (a)). Demerits: State ର **ଅତ୍ୟଧିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ**, **planning ର ଖରାପ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା**, **ଅଧିକ ଟିକସ**, efficiency ର ଅଭାବ, **corruption**, ଅପଚୟ, **ଅନାବଶ୍ୟକ ବିଳମ୍ବ**, ଖରାପ public-sector performance, ଏବଂ **sectors ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ ରଖିବାରେ କଷ୍ଟ**. SM p.1.27: ଦୃଢ଼ ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟମ ବିନା private sector ଅସନ୍ତୁଳିତ ଭାବେ ବଢ଼ିପାରେ, ଏବଂ ସେତେବେଳେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହାର ସମସ୍ତ ଅସୁବିଧା ସହ **capitalism ପରି ଦିଶିବ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦଉଡ଼ି ଉପରେ ଚାଲିବା, ସୁନା ରାସ୍ତା ନୁହେଁ:** public ଓ private ର ସନ୍ତୁଳନ ରଖନ୍ତୁ, ନଚେତ୍ ଢଳିପଡ଼େ.	

କାର୍ଡ 1.65 T 2.3 · ତୁଳନା	SM text · Scanner 2.1 Q1, Q3, Q9, Q19; 2.2 Q24; 2.3 Q9, Q10 · SM p.1.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **capitalist, socialist ଓ mixed** economies basic problems କିପରି ସମାଧାନ କରନ୍ତି ତାହାର ତୁଳନା କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Capitalist:** price mechanism. **Socialist:** central planning. **Mixed:** ଦୁହିଁର ମିଶ୍ରଣ (Q19 match: 1-b, 2-c, 3-a). **Price mechanism:** capitalism ର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (2.1 Q1) ଓ socialism ରେ ସବୁଠାରୁ ଦୁର୍ବଳ (2.2 Q24). **Exploitation ଓ inequality:** capitalism ରେ ଅଧିକ (2.1 Q3, Q9) ଏବଂ **centrally planned** economy ରେ ସର୍ବନିମ୍ନ (2.3 Q9). **Mixed:** consumers, firms ଓ ସରକାରଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଏକାଠି (2.3 Q10).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price, Plan, Pair.** Capitalist = Price, Socialist = Plan, Mixed = Pair (ଦୁହେଁ).	

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 2 · Demand ଓ Supply ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Theory of Demand and Supply) · 70 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.0	Demand ର ଅର୍ଥ (Meaning of Demand)	2.01	1	★★
1.1	Demand ର ନିର୍ଧାରକ ଉପାଦାନ (What Determines Demand)	2.02 – 2.08	7	★★★
1.2	Demand Function (The Demand Function)	2.09 – 2.10	2	★★★
1.3	Demand ର ନିୟମ (Law of Demand)	2.11 – 2.20	10	★★★
1.4	Demand ର Expansion ଓ Contraction (Expansion and Contraction of Demand)	2.21 – 2.22	2	★★★
1.5	Demand ର Elasticity (Elasticity of Demand)	2.23 – 2.34	12	★★★
1.6	Income Elasticity of Demand (ଆୟ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା)	2.35	1	★★★
1.7	Cross-Price Elasticity of Demand (ଆଡ଼ ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା)	2.36 – 2.37	2	★★★
1.8	Advertisement Elasticity (ବିଜ୍ଞାପନ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା)	2.38	1	★★★
2.0	ମାନବୀୟ ଆବଶ୍ୟକତାର ପ୍ରକୃତି (Nature of Human Wants)	2.39	1	★★★
2.2	TU ଓ MU ର ସମ୍ପର୍କ (Relationship between TU & MU)	2.40 – 2.41	2	★★★
2.3	Law of Diminishing Marginal Utility (ହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ)	2.42 – 2.43	2	★
2.4	Consumer Surplus (ଉପଭୋକ୍ତା ବଚତ)	2.44 – 2.47	4	★★★
2.5	Indifference Curve Analysis (ଉଦାସୀନତା ବକ୍ର ବିଶ୍ଳେଷଣ)	2.48 – 2.58	11	★★★
3.0	ପରିଚୟ (Introduction)	2.59	1	★★
3.1	Supply ର ନିର୍ଧାରକ ଉପାଦାନ (Determinants of Supply)	2.60 – 2.61	2	★
3.2	Supply ର ନିୟମ (Law of Supply)	2.62	1	★
3.3	Supply Curve ଉପରେ Movements (Movements on Supply Curve)	2.63	1	★★
3.5	Supply ର Elasticity (Elasticity of Supply)	2.64 – 2.67	4	★★★
3.6	ସାମ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ (Equilibrium Price)	2.68 – 2.70	3	★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ର ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 2.01 T 1.0 · ଧାରଣା	★★ OL 1.0.1, 1.0.2, 1.0.3, 1.1.18 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q6, Q7 · SM pp.2.3–2.4
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Economics ରେ **demand** କ'ଣ, ଏବଂ କେଉଁ କାରଣରୁ ଏହା **effective demand** ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Demand = ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟରେ କ୍ରେତାମାନେ କିଣିବାକୁ **ଇଚ୍ଛୁକ ଓ ସକ୍ଷମ** ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପରିମାଣ. ଏହା କେବଳ ଇଚ୍ଛାଠାରୁ ଅଧିକ. Effective demand = **ଇଚ୍ଛା + କିଣିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ + ସେହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ମନ** (Q3, Q7). Economist ଙ୍କ demand, desire, need, choice କିମ୍ବା preference ସହ **ସମାନ ନୁହେଁ** (Q5). Firm ମାନେ ନିଜ ଉତ୍ପାଦର **demand** ବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତି (Q4). MCQ ଫାନ୍ଦ: **unlimited wants** demand ର ଆବଶ୍ୟକ ଉପାଦାନ ନୁହେଁ (Q6).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଇଚ୍ଛା ମାତ୍ରେ ଅର୍ଡର ନୁହେଁ.** ଯେଉଁ ଇଚ୍ଛା ପାଖରେ ପଇସା ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାର ମନ ଥାଏ, ସେହିଟି ହିଁ demand.	

କାର୍ଡ 2.02 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.1.1, 1.1.12 · Scanner Q2, Q25 (also 1.2 Q2) · SM pp.2.4–2.9
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କୌଣସି commodity ପାଇଁ **demand ର determinants** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • Own price; related goods ର ମୂଲ୍ୟ; disposable income; tastes ଓ preferences; consumers ଙ୍କ expectations. • ଅନ୍ୟ କାରଣ: ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆକାର ଓ ବୟସ ବଣ୍ଟନ; national income ଓ ଏହାର ବଣ୍ଟନ; credit facility ଓ interest rates; government policy. Q2: disposable income, price ଓ demography ସବୁ demand କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି. Q25: ବୟସ୍କ ଲୋକ ଅଧିକ ହେଲେ geriatric care, ଚଷମା ଓ ବାଡ଼ିର demand ବଢ଼େ. **Unrelated** ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ demand କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ନାହିଁ (1.2 Q2).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚଟି ମନେ ରଖିବାକୁ **P-R-I-T-E**: Price, Related goods, Income, Tastes, Expectations.	

କାର୍ଡ 2.03 T 1.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.1.1 · Scanner Q18 (also 1.2 Q2) · SM pp.2.4–2.9
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **cost of production** ନା **expectations** — କେଉଁଟି demand ର determinant **ନୁହେଁ**?	ଉତ୍ତର **Cost of production** demand ର determinant **ନୁହେଁ** (Q18). ଏହା **supply** କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ. ଆହୁରି determinant ନୁହେଁ: unrelated goods ର ମୂଲ୍ୟ (1.2 Q2). ପ୍ରକୃତ determinants: own price, expectations, related products ର ମୂଲ୍ୟ, preferences.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Cost ବିକ୍ରେତାର ଖାତାରେ.** କ୍ରେତା କେବେ କାରଖାନାର ବିଲ୍ ଦେଖେ ନାହିଁ, ତେଣୁ cost supply ର କଥା.	

କାର୍ଡ 2.04 T 1.1 · ତୁଳନା

★★ OL 1.1.3, 1.1.4, 1.1.5 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q9, Q19, Q20, Q27, Q28, Q30, Q31 · SM pp.2.4–2.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

complements ଓ **substitutes** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ. Related goods କେତେ ପ୍ରକାରର?

ଉତ୍ତର

Related goods **ଦୁଇ** ପ୍ରକାରର (Q30).

Complements ଏକାଠି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ (ଗାଡ଼ି ଓ ପେଟ୍ରୋଲ, computer ଓ software). ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟର demand ଓ ତାହାର complement ର ମୂଲ୍ୟ **inversely** ସମ୍ବନ୍ଧିତ (Q27). Scooter ଓ ପେଟ୍ରୋଲ **joint** demand ଦେଖାନ୍ତି (Q28).

Substitutes ଗୋଟିଏର ବଦଳରେ ଅନ୍ୟଟି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ (ଚା ଓ କଫି, ପେଟ୍ରୋଲ ଓ ଡିଜେଲ). Demand ଓ substitute ର ମୂଲ୍ୟ **directly** ସମ୍ବନ୍ଧିତ.

Substitute ର ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ X ର demand **କମେ** (Q9). କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ତାହାର substitutes ର demand ବଢ଼େ (Q20).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Complements ଯେପରି ଦମ୍ପତି, substitutes ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ.** ଦମ୍ପତି ଏକାଠି ଦୁଃଖ ପାଏ (inverse); ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀର ଛାଡ଼ ତୁମ ଗ୍ରାହକ ଛଡ଼ାଇ ନିଏ.

କାର୍ଡ 2.05 T 1.1 · ଧାରଣା

★ OL 1.1.6, 1.1.7 · Scanner Q22, Q26 · SM pp.2.5–2.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଆୟ ବଢ଼ିଲେ **normal** ଓ **inferior** goods ର demand କିପରି ବଦଳେ?

ଉତ୍ତର

Normal goods: ଆୟ ବଢ଼ିଲେ demand ବଢ଼େ (Q26).

Inferior goods: ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଁ demand ବଢ଼େ, ତା'ପରେ ଆୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିଲେ demand **କମେ** (Q22).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Normal goods ଦରମା ପଛେ ପଛେ **ଉପରକୁ ଯାଏ**; ଭଲ ଜିନିଷ କିଣିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆସିଲେ inferior goods **ସରି ଯାଏ**.

କାର୍ଡ 2.06 T 1.1 · ଧାରଣା

★★ OL 1.1.8, 1.1.9, 1.2.6 · Scanner Q8, Q14, Q15, Q24 (also 1.2 Q5) · SM pp.2.6–2.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

demonstration effect ଓ **bandwagon effect** କ'ଣ? ପ୍ରଥମଟି କିଏ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ?

ଉତ୍ତର

Demonstration effect: ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପଭୋଗକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା. ଏହାକୁ **James Duesenberry** ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ (Q8; 1.2 Q5).

Bandwagon effect: ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବାରୁ, fashionable ହେବା କିମ୍ବା ସମାଜ ସହ ମିଶିବା ପାଇଁ demand ବଢ଼େ. ଉଦାହରଣ: ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଲୋକେ share market କୁ ଯାଆନ୍ତି (Q14, Q15).

ଅଧିକ ଲୋକ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଉତ୍ପାଦର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼େ: bandwagon (Q24).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବାନରକୁ ଦେଖି ବାନର:** ଦୁଇଟି effect ହିଁ demand କୁ **ଉପରକୁ** ଠେଲନ୍ତି.

କାର୍ଡ 2.07 T 1.1 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.1.10 · Scanner Q6, Q10, Q21 (also 1.2 Q4) · SM p.2.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

snob effect କ'ଣ? ଏହା price ର function ନା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପଭୋଗର function?

ଉତ୍ତର

ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବାରୁ ଦ୍ରବ୍ୟର demand **କମେ**. ଏହା ସାଧାରଣ 'ଭିଡ଼' ଠାରୁ ଅଲଗା ଓ ବିଶେଷ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ଦର୍ଶାଏ.

ଏହା **ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପଭୋଗର function** (Q21).

ଉଦାହରଣ: ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ସାଧାରଣ ଉତ୍ପାଦର ବ୍ୟବହାର ଛାଡ଼ିଦିଏ (Q6); ଜଣେ ଧନୀ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସମାନ ପୋଷାକ ଛାଡ଼ି ଆହୁରି ମହଙ୍ଗା ପୋଷାକ ଖୋଜେ (Q10).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Snob = ଭିଡ଼ରୁ ଦୂରେଇ ଯାଏ (Shuns the crowd).** ଯେତେ ଅଧିକ ଲୋକ କିଣନ୍ତି, snob ସେତେ ଶୀଘ୍ର ବାହାରି ଯାଏ.

କାର୍ଡ 2.08 T 1.1 · ତୁଳନା

★★ OL 1.1.11, 1.0.4 · Scanner Q7, Q23 (also 1.0 Q1; 1.3 Q18) · SM p.2.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Veblen effect କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା snob effect ଠାରୁ କିପରି ଭିନ୍ନ?

ଉତ୍ତର

ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯାହା **status ଖୋଜୁଥିବା ଧନୀ** ଲୋକେ **conspicuous consumption** ପାଇଁ କିଣନ୍ତି (ମହଙ୍ଗା ଗାଡ଼ି, ଅଳଙ୍କାର). Thorstein Veblen ଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ.

Snob effect ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପଭୋଗର function; **Veblen effect price** ର function.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Veblen = ବଡ଼ ଦାମ୍ ଦେଖାଇ ଶାନ.** Snob ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖେ; Veblen ମୂଲ୍ୟ ଦେଖେ.

କାର୍ଡ 2.09 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★ OL 1.2.1, 1.1.15 · Scanner 1.1 Q17; 1.2 Q2 · SM pp.2.9, 2.12, 2.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

demand function, demand curve ର **slope** ଓ linear ରୂପ ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Demand function: **Qx = f(Px, Y, Pr)**. Unrelated goods ର ମୂଲ୍ୟ ଏଥିରେ ନାହିଁ (1.2 Q2).

Demand curve ର slope = **−ΔP/ΔQ** (1.1 Q17). ଋଣାତ୍ମକ ଚିହ୍ନ law of demand ସହ ମେଳ ଖାଏ.

Linear demand: **Q = a − bP**, ଯେଉଁଠି a vertical intercept ଏବଂ b slope (SM ଉଦାହରଣ: Q = 100 − 2P).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Slope ହେଉଛି **rise over run, ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଋଣ ଚିହ୍ନ**: ମୂଲ୍ୟ ଠିଆ ଅକ୍ଷରେ ଥିବାରୁ ΔP ଉପରେ.

କାର୍ଡ 2.10 T 1.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.2.7 · Scanner Q6 · Not in SM text (Scanner 1.2 Q6)

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଶ୍ରମିକକୁ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ନେଇ **direct demand** ଓ **derived demand** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ଶ୍ରମର ନିଜ **wage rate** ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ demand, ତାହା **direct demand**.

ସେହି ଶ୍ରମ electronic goods ରେ **input** ଭାବେ ଯେଉଁ demand ପାଏ, ତାହା **derived demand** (output ର demand ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ) (Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Derived = ଉତ୍ପାଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର (Dependent).** Phone ବିକ୍ରି ନହେଲେ phone କାରିଗରର ଦରକାର ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 2.11 T 1.3 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.3.1, 1.3.2, 1.3.16, 1.3.3, 1.2.4 · Scanner Q2, Q4, Q6, Q12, Q30, Q33 (also 1.1 Q16; 1.2 Q12) · SM pp.2.10–2.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

law of demand ଲେଖନ୍ତୁ. Traditional approach କାହାର, ଏବଂ ceteris paribus ର ଅର୍ଥ କ'ଣ?

market demand curve କିପରି ମିଳେ?

ଉତ୍ତର

ଅନ୍ୟ ସବୁ ସମାନ ରହିଲେ, demand ଓ price **inversely** ସମ୍ବନ୍ଧିତ: ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ quantity demanded କମେ (Q2, Q12). ଏହା **price ଓ quantity demanded** ର ସମ୍ପର୍କ (Q6).

Traditional approach: **Alfred Marshall** (Q30). Normal goods ମଧ୍ୟ ଏହା ମାନନ୍ତି (Q4).

Ceteris paribus = ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜିନିଷ ସମାନ ରହିଲେ (1.1 Q16).

Market demand = individual demand curves ର **horizontal summation** (1.2 Q12: ସମସ୍ତ ପରିବାରର quantity demanded ର ଯୋଗଫଳ).

Real income ସ୍ଥିର ରହିଲେ, demand curve **ସର୍ବଦା** ଋଣାତ୍ମକ ଢଳୁଆ (Q33).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମୂଲ୍ୟ ଉପରକୁ, କିଣା ତଳକୁ**: ଯେପରି ଦୋଳି. Market demand କେବଳ ସେହି ଦୋଳିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଖାପାଖି (horizontally) ସଜାଏ.

କାର୍ଡ 2.12 T 1.3 · ଧାରଣା	★★ OL 1.3.4, 1.3.1, 1.3.9, 1.2.3 · Scanner Q14, Q23, Q31 (also 1.2 Q1) · SM pp.2.15–2.16
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Demand curve କାହିଁକି **ତଳକୁ ଢଳେ**? କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଓ ଦୁଇଟି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଲେଖନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Marshall:** diminishing marginal utility. **Hicks ଓ Allen:** price effect = **substitution effect + income effect** (Q14, Q23, Q31). ଅନ୍ୟ କାରଣ: କମ୍ ମୂଲ୍ୟରେ **ନୂଆ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଆଗମନ** (1.2 Q1) ଏବଂ **ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର** (ଯଥା electricity).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-D-N-D: ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ ନୂଆ demand** = Price effect, Diminishing MU, New consumers, Different uses.

କାର୍ଡ 2.13 T 1.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.3.5, 1.3.6, 1.1.14 · Scanner Q22, Q32 (also 1.1 Q11) · SM pp.2.14–2.15
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **substitution effect** କ'ଣ, ଏବଂ କେତେବେଳେ ଏହା **ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ**?	ଉତ୍ତର କୌଣସି ଉତ୍ପାଦର **relative price** ବଦଳିଲେ demand ରେ ଆସୁଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ (Q32). ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ ଏହା **ସର୍ବଦା positive**. ଶସ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟ ଏବେ ମହଙ୍ଗା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାନ ନିଏ: ସେଥିପାଇଁ demand ବଢ଼େ (1.1 Q11). ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ **ଅଧିକ ନିକଟ substitutes** ହେଲେ, **ବଦଳାଇବାର cost କମ୍** ହେଲେ ଓ **ଅସୁବିଧା କମ୍** ହେଲେ ଏହା ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ: ତିନୋଟି ଯାକ (Q22).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C-C-I: Closer, Cheaper to switch, Inconvenience low.** ତିନୋଟି ସବୁଜ ବତୀ ଥିଲେ ବଦଳାଇବା ସହଜ.

କାର୍ଡ 2.14 T 1.3 · ଧାରଣା	★★ OL 1.3.7, 1.4.2, 1.3.8 · Scanner Q8 (also 1.4 Q3) · SM p.2.15
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **income effect** କ'ଣ, ଏବଂ **inferior goods** ପାଇଁ ଏହା କିପରି କାମ କରେ?	ଉତ୍ତର **Real income** ବଦଳିବା ଯୋଗୁଁ demand ରେ ଆସୁଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ (1.4 Q3). ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ real income ବଢ଼େ, ତେଣୁ normal good ଅଧିକ କିଣାଯାଏ. **Inferior goods** ପାଇଁ income effect, substitution effect ର **ବିପରୀତ** କାମ କରେ. ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ demand ବଢ଼େ କେବଳ ଯଦି **substitution effect, income effect ଠାରୁ ଅଧିକ** ହୁଏ (Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମୂଲ୍ୟ କମିବା ମାନେ ଲୁଚା ଦରମା ବୃଦ୍ଧି.** Inferior goods ପାଇଁ ସେହି ବୃଦ୍ଧି ତୁମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ କମ୍ କିଣିବାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରେ.

କାର୍ଡ 2.15 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.3.8 · Scanner Q29, Q34 (also 1.2 Q13) · SM pp.2.15–2.16
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **law of demand କେତେବେଳେ ଭଙ୍ଗ ହୁଏ** (Giffen paradox)?	ଉତ୍ତର ଯେତେବେଳେ **negative income effect, substitution effect ଠାରୁ ଅଧିକ** ହୁଏ (Q29 (d), Q34 (d), 1.2 Q13 (c)). ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: କେବଳ 'income effect negative', କିମ୍ବା negative ଶବ୍ଦ ବିନା 'SE ଠାରୁ ଅଧିକ'. ଦୁଇଟି ଅଂଶ ଯାକ ସତ୍ୟ ହେବା ଜରୁରୀ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Negative ଏବଂ ବଡ଼**: ଟଣାଓଟରା ଯେଉଁଥିରେ ମାଇନସ୍ ପକ୍ଷ ଜିତେ.

କାର୍ଡ 2.16 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.3.10, 1.2.5 · Scanner Q11, Q15, Q16, Q19, Q28 (also 1.2 Q3) · SM pp.2.16–2.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

law of demand ର exceptions ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. କେଉଁଗୁଡ଼ିକ exceptions **ନୁହେଁ**?

ଉତ୍ତର

- Conspicuous goods; Giffen goods; conspicuous necessities; ଭବିଷ୍ୟତ ମୂଲ୍ୟର expectations; incomplete information କିମ୍ବା irrational behaviour; necessaries; speculative goods (Q28: ଏହି ସବୁ).

MCQ ଫାନ୍ଦ: **normal goods, substitute goods, income ଓ price** exceptions **ନୁହେଁ** (Q15). ଆହୁରି exceptions ନୁହେଁ: white goods (Q11), diminishing MU, substitution effect, different uses (1.2 Q3), cross elasticity, marginal utility (Q16).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସାତଟି exception ପାଇଁ **C-G-C-F-I-N-S** (Conspicuous goods, Giffen, Conspicuous necessities, Future expectations, Incomplete information, Necessaries, Speculative). ବାକ୍ୟ: ‘Cool Giants Chase Future Income, Not Shares’.

କାର୍ଡ 2.17 T 1.3 · ତୁଳନା

★★ OL 1.3.11, 1.3.14 · Scanner Q10, Q18, Q25, Q26 (also 1.2 Q14) · SM pp.2.16–2.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

conspicuous goods ଓ **conspicuous necessities** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ. ପ୍ରତ୍ୟେକର demand curve କେଉଁ ଆକାରର?

ଉତ୍ତର

Conspicuous (prestige) goods: ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ, ଧନୀଙ୍କ status symbols (ହୀରା). **Veblen effect:** demand curve **ଉପରକୁ** ଢଳେ (Q10, Q18, Q26).

Conspicuous necessities: TV, ଫ୍ରିଜ୍, AC. ନିଜ ସାମାଜିକ ଗୋଷ୍ଠୀର demonstration effect ଯୋଗୁଁ, ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ demand କମେ ନାହିଁ; curve ଉପରକୁ ଢଳେ (Q25; 1.2 Q14).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Goods ଦେଖାଇବା ପାଇଁ, necessities ମିଶିବା ପାଇଁ.** ଗୋଟିଏ price tag ପାଇଁ କିଣେ, ଅନ୍ୟଟି ପଡ଼ୋଶୀ ପାଇଁ.

କାର୍ଡ 2.18 T 1.3 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.3.12, 1.3.13 · Scanner Q3, Q7, Q9, Q13, Q17 (also 2.3 Q14) · SM p.2.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Giffen goods କ'ଣ? ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ଉଦାହରଣ ଓ demand curve ର ଆକାର ଦିଅନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ **inferior**, ଯାହାର **କୌଣସି ନିକଟ substitute ନାହିଁ** ଏବଂ ଯାହା **ଉପଭୋକ୍ତାର budget ରେ ବଡ଼ ସ୍ଥାନ ନିଏ** (Q7).

ଉଦାହରଣ: **bajra** ପରି ମୋଟା ଶସ୍ୟ. ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ bajra ର demand କମିଲେ, ଏହା inferior good (Q13).

Demand curve ତାହାଣକୁ **ଉପରକୁ** ଢଳେ (Q17). ଆୟ ବଢ଼ିଲେ demand କମେ (Q3).

Q9 ଏବଂ 2.3 Q14 ରେ 'angle curve' (Engel curve) ଛପାଯାଇଛି: Giffen goods ପାଇଁ ଏହା ଋଣାତ୍ମକ ଢଳୁଆ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Giffen ର ରୁଟି କାହାଣୀ:** ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲା, ଗରିବ ମାଂସ କିଣିପାରୁନି, ତେଣୁ ଅଧିକ ରୁଟି କିଣେ.

କାର୍ଡ 2.19 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.3.12 · Scanner Q24 · SM p.2.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସତ ନା ମିଛ: ସମସ୍ତ inferior goods Giffen goods କି?

ଉତ୍ତର

ମିଛ. **ସମସ୍ତ Giffen goods inferior goods, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ inferior goods Giffen goods ନୁହେଁ** (Q24 (a)).

Giffen goods ଏକ ବିଶେଷ ଉପସେଟ୍ ଯେଉଁଠି income effect ପ୍ରବଳ. ବିକଳ୍প (c) 'close substitutes ଥିବା inferior goods' ଭୁଲ: Giffen goods ର ସେପରି କିଛି ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବର୍ଗ ଓ ଆୟତକ୍ଷେତ୍ର:** ପ୍ରତ୍ୟେକ Giffen inferior, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ inferior Giffen ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 2.20 T 1.3 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ All of 1.3 · Scanner Q1–Q34 · SM pp.2.10–2.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Topic 1.3 କୁ **ଗୋଟିଏ chain** ରେ, law ଠାରୁ ଏହାର exceptions ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ମୂଲ୍ୟ ↑ → quantity demanded ↓ (Marshall: DMU; Hicks ଓ Allen: **SE + IE**) → close substitutes ଥିଲେ SE ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ → inferior goods: IE, SE ର ବିରୋଧ କରେ → **negative IE > SE = Giffen paradox** → exceptions: **Veblen, Giffen, conspicuous necessities, expectations, ignorance, necessaries, speculation**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଜଣେ ଗ୍ରାହକ ରୁଟି ମହଙ୍ଗା ହେବା ଦେଖେ. Marshall କହନ୍ତି ସେ କମ୍ କିଣିବ, Hicks ଓ Allen କାରଣକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗରିବର ରୁଟି (Giffen) ନିୟମ ଭାଙ୍ଗେ ଏବଂ ଧନୀର ହୀରା (Veblen) ତା'ସହ ଯୋଗ ଦିଏ.

କାର୍ଡ 2.21 T 1.4 · ତୁଳନା

★★★ OL 1.4.1, 1.4.5, 1.1.17 · Scanner Q1, Q2, Q5, Q11, Q12 (also 1.5 Q9) · SM pp.2.18, 2.21–2.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

expansion/contraction ଓ **increase/decrease** in demand ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ. ଦ୍ରବ୍ୟର ନିଜ ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ ଏହାର demand curve କୁ shift କରେ?

ଉତ୍ତର

Expansion: ମୂଲ୍ୟ କମେ, ଅଧିକ demand (ତଳକୁ movement). **Contraction:** ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼େ, କମ୍ demand (ଉପରକୁ movement) (Q2, Q12; 1.5 Q9).

Curve ଉପରେ movement = **quantity demanded ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ** (own price) (Q5). Shift = **demand ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ** (ଅନ୍ୟ କାରଣ).

MCQ ଫାନ୍ଦ: ଦ୍ରବ୍ୟର **own price** ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହାର demand curve କୁ **shift କରେ ନାହିଁ** (Q11).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Own price ବିନ୍ଦୁକୁ ଚଳାଏ; ଅନ୍ୟ କାରଣ curve କୁ ଚଳାଏ.**

କାର୍ଡ 2.22 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.3, 1.3.15, 1.1.16, 1.4.4 · Scanner Q4, Q6, Q7 (also 1.3 Q1; 1.5 Q44) · SM pp.2.20–2.21

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

demand ର **ଡାହାଣକୁ** କିମ୍ବା **ବାମକୁ shift** ର ଅର୍ଥ କ'ଣ, ଏବଂ ବାମକୁ shift ର କାରଣ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Non-price କାରଣ curve କୁ shift କରନ୍ତି: **ଡାହାଣ = demand ରେ increase** (Q4); **ବାମ = demand ରେ decrease**.

ବାମକୁ shift: **complement** ର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିବା (Q7), substitute ର ମୂଲ୍ୟ କମିବା, **ମୂଲ୍ୟ କମିବାର ଆଶା** (1.5 Q44), କମ୍ କ୍ରେତା, normal goods ପାଇଁ ଆୟ କମିବା (Q6).

ଆୟ ବଢ଼ିଲେ demand ବଢ଼େ (1.3 Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବାମ = କମ୍ (Left = Less).** ବାମକୁ ଠେଲୁଥିବା ପାଞ୍ଚଟି: complement ମହଙ୍ଗା, substitute ଶସ୍ତା, ଆଶାକରା ଛାଡ଼, କମ୍ କ୍ରେତା, ପତଳା ପକେଟ୍.

କାର୍ଡ 2.23 T 1.5 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.5.1, 1.5.2 · Scanner Q24, Q26, Q36, Q56 (also 1.1 Q13) · SM pp.2.23–2.25

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

elasticity of demand ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ ଓ **price elasticity** ର formula ଲେଖନ୍ତୁ. ଋଣାତ୍ମକ ଚିହ୍ନକୁ କିପରି ନିଆଯାଏ?

ଉତ୍ତର

Elasticity = quantity demanded ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ କୌଣସି determinant ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ. କେବଳ 'Elasticity' କହିଲେ **price elasticity** ବୁଝାଏ.

Ep = quantity demanded ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ price ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ = (Δq/Δp) × (p/q), **ମୂଳ** p ଓ q ବ୍ୟବହାର କରି.

ଚିହ୍ନ ଋଣାତ୍ମକ (law of demand); ଆମେ **magnitude** ପଢୁ. Ed = −3 ର ଅର୍ଥ ମୂଲ୍ୟ 1% କମିଲେ demand 3% ବଢ଼େ, କିମ୍ବା 1% ବଢ଼ିଲେ 3% କମେ (Q36).

SM ଉଦାହରଣ: ମୂଲ୍ୟ ₹6 → ₹4, quantity 10 → 15 ୟୁନିଟ୍: Ep = 5/2 × 6/10 = (−) 1.5. Q56: ₹10 → ₹6, 10 → 20 ୟୁନିଟ୍ ହେଲେ −2.5.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Q ଉପରେ P, ତା'ପରେ P ଉପରେ Q**: 'ମୂଲ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରତି quantity ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଆରମ୍ଭ ବିନ୍ଦୁ ଅନୁସାରେ ମାପ'.

କାର୍ଡ 2.24 T 1.5 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.5.3, 1.5.4 · Scanner Q4, Q15, Q28, Q45, Q52, Q55 · SM p.2.25

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Elasticity ଦିଆଯାଇଥିଲେ **ନୂଆ quantity** ଓ **ନୂଆ price** କିପରି ଜାଣିବେ?

ଉତ୍ତର

ନୂଆ Q: **ΔQ = Ep × Q × ΔP/P**, ତା'ପରେ ନୂଆ Q = ମୂଳ Q + ΔQ.

ନୂଆ P: **%ΔP = %ΔQ ÷ Ep**.

SM ଉଦାହରଣ: ମୂଲ୍ୟ ₹100 → ₹60, Ep 1.5, Q = 30: ΔQ = 18, ନୂଆ Q = 48. Q15: ₹200 → ₹120, Ep 2, Q 60 ହେଲେ 108 ୟୁନିଟ୍.

Q45: Q 100 → 80, Ep 3: ମୂଲ୍ୟ 6.67% ବଢ଼େ, ନୂଆ ମୂଲ୍ୟ ₹6.4. Q28: Ep 1, quantity ପରିବର୍ତ୍ତନ 15% ହେଲେ ମୂଲ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ 15%.

Q4 ଫାନ୍ଦ: ₹80 → ₹60 ସହ Ep 1.25 ହେଲେ +31.25%, ତେଣୁ key (d) 'none of the above'.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Quantity ପାଇଁ ଗୁଣନ, price ପାଇଁ ଭାଗ.** Elasticity ହେଉଛି ଦୁଇଟି ପ୍ରତିଶତ ମଧ୍ୟରେ ବିନିମୟ ହାର.

କାର୍ଡ 2.25 T 1.5 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.5.5, 1.5.6 · Scanner Q22, Q42, Q49, Q63 · SM pp.2.14, 2.26–2.27

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

point elasticity ଲେଖନ୍ତୁ. ଏହା demand curve ର slope ସହ କିପରି ଜଡ଼ିତ?

ଉତ୍ତର

Ep = −(dq/dp) × (p/q), ମୂଲ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅତି ସାମାନ୍ୟ (infinitesimal) ହେଲେ ବ୍ୟବହୃତ (Q63: ମୂଲ୍ୟ ₹100 କମାଯାଇଛି).

ଏହା demand line ର **price–quantity ratio × slope ର reciprocal** (Q49). Q = a − bP ପାଇଁ dQ/dP = −b.

Q42: Q = 1,000 − 50P, P = ₹10 ରେ: Q = 500, Ep = (−50) × 10/500 = **−1**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Point = ଛୋଟ ପାଦ.** 'd' ମାନେ derivative, 'd' ମାନେ curve ଉପରେ dot.

କାର୍ଡ 2.26 T 1.5 · ଧାରଣା

★★ OL 1.5.7 · Scanner Q1, Q6, Q7 · SM pp.2.27–2.28

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସରଳରେଖା demand curve ଉପରେ elasticity କିପରି ବଦଳେ?

ଉତ୍ତର

ଯେକୌଣସି ବିନ୍ଦୁରେ elasticity = **ତଳ ଖଣ୍ଡ ÷ ଉପର ଖଣ୍ଡ**.

ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ = 1 (Q7). ଏହାଠାରୁ ଉପରେ > 1; ତଳେ < 1 (Q6 (c) ସଠିକ୍).

Price-axis ପ୍ରାନ୍ତ = **∞**; quantity-axis ପ୍ରାନ୍ତ = **0** (Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଉପର ସମ୍ବେଦନଶୀଳ, ତଳ ଅସାଡ଼:** ଉପରେ ∞, ମଝିରେ 1, ତଳେ 0.

କାର୍ଡ 2.27 T 1.5 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.5.8, 1.5.9, 1.2.8 · Scanner Q2, Q10, Q25, Q27, Q51, Q53, Q62 (also 1.2 Q8, Q11) · SM pp.2.28–2.29

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

arc elasticity ର formula ଲେଖନ୍ତୁ. ଏହା କେତେବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

ଦୁଇଟି ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ **ବଡ଼** ହେଲେ ବ୍ୟବହୃତ; ଦୁଇ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଦୁଇ quantity ର **ହାରାହାରି (mid-point)** ଆଧାର ହୁଏ.

Ep = (Q2 − Q1)/(Q2 + Q1) × (P2 + P1)/(P2 − P1), ଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ି (Q51 (c)).

SM ଉଦାହରଣ: P 500 → 400, Q 100 → 150: Ep = 50/250 × 900/100 = **1.8**.

Q53: P 15 → 20, Q 50 → 75 ହେଲେ 1.4. Q62: ₹300 → ₹400, 30,000 → 20,000 subscribers ହେଲେ 1.4. Q27: ସିନେମା ₹120 → ₹200, 300 → 200 ହେଲେ 0.8.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପ୍ରତ୍ୟେକ variable ପାଇଁ ତଳେ ଯୋଗଫଳ, ଉପରେ ଅନ୍ତର, ତା'ପରେ ବଦଳାଇ ଦିଅ:** quantity (ଅନ୍ତର/ଯୋଗ), price (ଯୋଗ/ଅନ୍ତର).

କାର୍ଡ 2.28 T 1.5 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.5.10, 1.5.11, 1.5.12, 1.5.14, 1.5.13, 1.3.17, 1.2.2 · Scanner Q13, Q17, Q18, Q20, Q32, Q37, Q48, Q54, Q60 (also 1.2 Q7; 1.3 Q20, Q21) · SM pp.2.30–2.31

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Elasticity ର **ମୂଲ୍ୟ ପରିସର** ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇଁ demand curve ର ଆକାର ଦିଅନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ମୂଲ୍ୟ **0 ଠାରୁ ∞** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (Q17).

0: perfectly inelastic, **vertical** (Q18, Q37, Q60).

< 1: inelastic, **ଖାଡ଼ା ଢଳୁଆ (steep)**. **1:** unitary, **rectangular hyperbola**; Q = k/P ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିନ୍ଦୁରେ Ep = 1 (1.2 Q7). **> 1:** elastic, **ସମତଳ (flat)** (Q32, Q48).

∞: price ସ୍ତରରେ horizontal, vertical axis କୁ ଛୁଏଁ (Q13, Q54). **Perfect competition** ରେ ମିଳେ: firm ଜଣେ price-taker (1.3 Q20), ଏବଂ AR = P ହେତୁ AR curve ହିଁ demand curve (1.3 Q21).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Vertical ଜିଭ୍ଭୋର (0), Flat ଚଞ୍ଚଳ (>1).** ରେଖା ଯେତେ ଖାଡ଼ା, elasticity ସେତେ କମ୍.

କାର୍ଡ 2.29 T 1.5 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.5.15, 1.5.16 · Scanner Q31, Q38, Q39, Q40, Q46, Q50, Q59 · SM pp.2.34–2.35

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

total revenue ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ elasticity ରେ price ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହାକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ ଦର୍ଶାନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

TR = P × Q (Q40: କ୍ଷେତ୍ର OP1RQ1).

Elastic: ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ TR **କମେ**; ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ TR ବଢ଼େ (Q31).

Unitary: TR **ସମାନ ରହେ** (Q50).

Inelastic: ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ TR **ବଢ଼େ** (Q46, Q59). Q38: ଭଡ଼ା ବଢ଼ାଇଲେ revenue ବଢ଼େ, ତେଣୁ 0 < e < 1. Q39: ମୂଲ୍ୟ +12%, Ed 0.63, ତେଣୁ expenditure ବଢ଼େ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ ଦିଗ = inelastic (price ଓ TR ଏକାଠି ଚାଲନ୍ତି).** ବିପରୀତ ଦିଗ = elastic.

କାର୍ଡ 2.30 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 1.5.17, 1.4.7 · Scanner Q12, Q47, Q58, Q61 (also 1.4 Q9) · SM pp.2.35–2.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **price elasticity of demand ର determinants** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • **Substitutes** ର ଉପଲବ୍ଧତା; **budget** ରେ ସ୍ଥାନ (ବଡ଼ ଅଂଶ → ଅଧିକ elastic); **luxury vs necessity**; **ବ୍ୟବହାର ସଂଖ୍ୟା** (ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର → ଅଧିକ elastic, 1.4 Q9 electricity); **time period**; **habits**; **tied demand**; **price range**; **minor complements**. MCQ ଫାନ୍ଦ (Q47): 'ଆୟର ଯେତେ ବଡ଼ ଅଂଶ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ, elasticity ସେତେ **କମ୍**' ଭୁଲ; ଏହା **ଅଧିକ**. ଅତି କମ୍ ମୂଲ୍ୟ elasticity କୁ କମ୍ ରଖେ (Q12). Q58 ଓ Q61 ରେ 'All of these' ସଠିକ୍.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ନଅଟି ଅକ୍ଷରର ମନେ ରଖିବା ସୂତ୍ର **S-B-N-U-T-H-T-P-M**: Substitutes, Budget, Need, Uses, Time, Habit, Tied, Price range, Minor complements.

କାର୍ଡ 2.31 T 1.5 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.5.18, 1.5.19 · Scanner Q8, Q16, Q19, Q21, Q33, Q34 · SM pp.2.36–2.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟର demand **inelastic** ଓ କେଉଁଟିର **elastic**?	ଉତ୍ତର **Inelastic:** ଅଭ୍ୟାସଗତ ଉପଭୋଗ (Q8, Q21) ଏବଂ **ଲୁଣ, ଔଷଧ, ପନିପରିବା** ପରି ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ (Q33, Q19, Q34: ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ କ୍ରେତା ସମାନ ପରିମାଣ କିଣେ). **Elastic: ଅଳଙ୍କାର (jewellery)** (Q16). Q33 key: ଲୁଣ, school uniform ଓ ଔଷଧ inelastic.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦରକାର ନା ଛାଡ଼ିବ?** ଯାହାକୁ ଛାଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ, ମୂଲ୍ୟ ତାକୁ ଡରାଇ ପାରେ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 2.32 T 1.5 · ଧାରଣା	★★ OL 1.5.20, 1.3.19, 1.6.5 · Scanner Q57 (also 1.3 Q27; 1.6 Q15) · SM p.2.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Elasticity ଦ୍ୱାରା **tax** କିଏ ବହନ କରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୁଏ କିପରି, ଏବଂ ସରକାର କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ tax ଲଗାନ୍ତି?	ଉତ୍ତର Demand ଯେତେ ଅଧିକ elastic, **tax ର ସେତେ ଅଧିକ ଅଂଶ ବିକ୍ରେତା ବହନ କରେ** (Q57). ସରକାର revenue ପାଇଁ **inelastic** ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ tax ଲଗାନ୍ତି (ଯଥା ମଦ, ତମାଖୁ). ଭାରୀ tax ଉପଭୋଗ କମାଏ କେବଳ **ed > 1** ହେଲେ (1.3 Q27). Price elasticity tax ବଣ୍ଟନରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରେ (1.6 Q15).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Elastic କ୍ରେତା ପଳାଇ ଯାଏ, ତେଣୁ ବିକ୍ରେତା ଦିଏ.** Inelastic କ୍ରେତା ପଳାଇ ପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ tax ତା' ଉପରେ ପଡ଼େ.

କାର୍ଡ 2.33 T 1.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 1.5.25 · Scanner Q35 · Not in SM text (Scanner 1.5 Q35; National Income chapter)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Investment ₹100 crore ବଢ଼େ ଏବଂ C = 10 + 0.6Y. Income କେତେ ବଢ଼ିବ?	ଉତ୍ତର **Multiplier = 1/(1 − MPC)** = 1/(1 − 0.6) = 1/0.4 = 2.5. Income ବୃଦ୍ଧି = 2.5 × ₹100 crore = **₹250 crore** (key (a)). ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ National Income ଅଧ୍ୟାୟର ଅଂଶ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **0.6 ଖର୍ଚ୍ଚ, 0.4 ସଞ୍ଚୟ**: multiplier ହେଉଛି 1 କୁ 'leak' ଦ୍ୱାରା ଭାଗ.

କାର୍ଡ 2.34 T 1.5 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ All of 1.5 · Scanner Q1–Q63 · SM pp.2.23–2.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 1.5 କୁ **ଗୋଟିଏ chain** ରେ, definition ଠାରୁ determinants ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **% ΔQ ÷ % ΔP** → point (ଛୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ) କିମ୍ବା **arc** (ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ, mid-point) → ମୂଲ୍ୟ **0, <1, 1, >1, ∞** → **TR test** (elastic: price ଓ TR ବିପରୀତ) → **determinants** → habits ଓ necessities inelastic, luxuries elastic → **tax burden**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଜଣେ ଦୋକାନୀ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ମାପେ (formula), point କି arc ବାଛେ, ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ନାମ ଦିଏ (0 ରୁ ∞), ନିଜ ଗଲ୍ଲା ଦେଖେ (TR), କାରଣ ପଟାରେ (determinants), ଶେଷରେ tax କିଏ ଦିଏ ଜାଣେ.

କାର୍ଡ 2.35 T 1.6 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 1.6.1, 1.6.2, 1.6.3, 1.4.8, 1.5.22, 1.6.4 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5, Q6, Q7, Q8, Q9, Q10, Q11, Q13, Q14 (also 1.4 Q10; 1.5 Q41) · SM pp.2.38–2.41
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **income elasticity** ଲେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବର୍ଗୀକରଣ କରନ୍ତୁ. Short run ଓ long run ରେ ଏହା କିପରି ଭିନ୍ନ?	ଉତ୍ତର **Ei = quantity demanded ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ income ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ** (Q12). **Ei > 1: luxury** (Q3, Q11, 1.5 Q41). **0 < Ei < 1: necessity (normal)** (Q13). **Ei < 0: inferior** (Q4); ଆୟ କମିଲେ କ୍ରୟ ବଢ଼େ (1.4 Q10). ଉଦାହରଣ: ଆୟ +15%, demand +30% ହେଲେ 2 (Q8); ଆୟ +20%, TV demand +30% ହେଲେ 1.5 (Q6); Ei −0.4 ମାନେ inferior (Q5). Ei short run ଓ long run ରେ ଭିନ୍ନ, ଏବଂ **long run ରେ ବଡ଼** (Q14).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଆୟ ବଢ଼ିଲେ **1 ଠାରୁ ଅଧିକ = ବିଳାସ (Lavish), 0 ଓ 1 ମଧ୍ୟରେ = ଆବଶ୍ୟକ (Needed), 0 ତଳେ = ଅବହେଳିତ (Neglected).**

କାର୍ଡ 2.36 T 1.7 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 1.7.3, 1.5.23, 1.2.9, 1.7.7, 1.8.4 · Scanner Q2, Q3, Q4, Q9, Q10 (also 1.2 Q10, 1.5 Q14) · SM pp.2.43–2.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **cross-price elasticity** ଲେଖନ୍ତୁ. ଚିହ୍ନ କ'ଣ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ? Demand ର ପରିବର୍ତ୍ତନ କିପରି ଅନୁମାନ କରିବେ?	ଉତ୍ତର **Ec = X ର quantity demanded ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ Y ର price ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ. ଚିହ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ.** ଅନୁମାନ: Qx ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ = Ec × Py ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ. SM: Ec = −0.8 ଏବଂ Y ର ମୂଲ୍ୟ 20% ବଢ଼ିଲେ Qx 16% କମେ. ଉଦାହରଣ: ଚା 8% ବଢ଼ିଲେ କଫି 2% ବଢ଼େ, ତେଣୁ +0.25 (Q2); ଚିକେନ୍ 20% ବଢ଼ିଲେ ମଟନ୍ 5% ବଢ଼େ, ତେଣୁ 0.25 (Q4); ଚା 25% ବଢ଼ିଲେ କଫି 8% ବଢ଼େ, ତେଣୁ 0.32 (Q9).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **X ର demand ଉପରେ Y ର price:** X ଓ Y ଅକ୍ଷର କାହାଣୀର କ୍ରମରେ ହିଁ ବସନ୍ତି.

କାର୍ଡ 2.37 T 1.7 · ତୁଳନା	★★★ OL 1.7.1, 1.7.4, 1.7.5, 1.7.6, 1.7.2 · Scanner Q1, Q7, Q11, Q12, Q14, Q15, Q16, Q17, Q18, Q19 · SM pp.2.42–2.45
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **substitutes, complements ଓ unrelated goods** ପାଇଁ cross elasticity ତୁଳନା କରନ୍ତୁ. କେଉଁ ଯୋଡ଼ି complementary **ନୁହେଁ**?	ଉତ୍ତର **Substitutes:** Ec **positive** (Q18, Q19); perfect substitutes ∞ (Q1); cross-demand curve **ଉପରକୁ** ଢଳେ (Q16). **Unrelated goods: 0** (Q7, Q12). **Complements:** Ec **negative** (Q11, Q17). 0 ଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ ତଳେ = ଦୁର୍ବଳ; ଅତି negative = ଶକ୍ତିଶାଳୀ (Q15). Q14 ଫାନ୍ଦ: **blazer ଓ jacket** complements ନୁହେଁ (substitutes). ଗାଡ଼ି ଓ ପେଟ୍ରୋଲ, ବିଜୁଳି ଓ gadgets, ପାଉଁରୁଟି ଓ jam complements.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯୋଗ (Plus) = ସାଙ୍ଗ ଯିଏ ଅନ୍ୟକୁ ବଦଳାଏ, ବିୟୋଗ (Minus) = ସାଥୀ ଯେଉଁମାନେ ଏକାଠି ଚାଲନ୍ତି, ଶୂନ୍ୟ (Zero) = ଅଜଣା ଲୋକ.**

କାର୍ଡ 2.38 T 1.8 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 1.8.1, 1.8.2, 1.8.3 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q4, Q5, Q6 · SM p.2.47
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **advertisement elasticity** ଲେଖନ୍ତୁ ଓ ଏହାର ମୂଲ୍ୟର ଅର୍ଥ ବୁଝାନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Ea = quantity demanded ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ ବିଜ୍ଞାପନ ଖର୍ଚ୍ଚର % ପରିବର୍ତ୍ତନ.** ଏହା ସାଧାରଣତଃ **positive**, **0 ରୁ ∞** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (Q1). **Ea > 1:** ବିଜ୍ଞାପନ ଖର୍ଚ୍ଚଠାରୁ demand ଦ୍ରୁତ ବଢ଼େ (Q5: +40% ÷ +20% = 2). **Ea = 1:** ସମାନ ଅନୁପାତ. **0 < Ea < 1:** ଅନୁପାତଠାରୁ କମ୍. **Ea = 0:** କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନାହିଁ. Q2: ବିଜ୍ଞାପନ +25%, demand +5% ହେଲେ 0.2. Q4: 60% ÷ 20% ହେଲେ 3.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିଜ୍ଞାପନରେ ଟଙ୍କା ଭିତରକୁ, demand ବାହାରକୁ:** ଦୁଇଟି ବୃଦ୍ଧି ହାର ତୁଳନା କର, ବିଜ୍ଞାପନର ROI ପରି.

କାର୍ଡ 2.39 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 2.0.1, 2.1.1, 1.4.6 · Scanner Q1 (also 2.1 Q3, Q4; 1.4 Q8) · SM pp.2.50–2.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **utility** କ'ଣ? Wants କିପରି **ବର୍ଗୀକୃତ** ହୁଏ, ଏବଂ **comforts** କେଉଁଠି ଅଛି?	ଉତ୍ତର Utility = ଦ୍ରବ୍ୟର **ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାର କ୍ଷମତା (want-satisfying power)**. ଏହା **relative ଓ subjective** (Q1), ବ୍ୟକ୍ତି, ସମୟ ଓ ସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ (2.1 Q3). Wants: **necessaries, comforts, luxuries**. **Comforts, necessaries ଓ luxuries ମଧ୍ୟରେ ଅଛି** (2.1 Q4; 1.4 Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Needs, Comforts, Luxuries = N-C-L**, ସିଡ଼ି ପରି: ମୌଳିକରୁ ସାଜସଜ୍ଜା ଆଡ଼କୁ ଚଢ଼ିବା.

କାର୍ଡ 2.40 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.1, 2.3.4 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q7 (also 2.1 Q1, Q2; 2.3 Q7, Q8) · SM pp.2.51–2.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **TU ଓ MU** କୁ ଯୋଡ଼ୁଥିବା formula ଲେଖନ୍ତୁ. ପ୍ରଥମ unit ରେ TU କେତେ?	ଉତ୍ତର **TU = ΣMU**. **MU = TUn − TUn−1** = total utility ରେ ଯୋଗ ହୋଇଥିବା ଅଂଶ (2.3 Q8; Q3). ପ୍ରଥମ unit ରେ **TU = MU**. ଉଦାହରଣ: MU3 = 480 − 380 = 100 (Q2); TU2 = 200 + 180 = 380 (Q1, Q7); TU 10 units = 100, 11 units = 108 ହେଲେ MU = 8 (2.3 Q7). Table (2.1 Q1, Q2): TU 750 → 830 ହେଲେ MU 80; TU 930 → 960 ହେଲେ MU 30.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MU ହେଉଛି ନୂଆ ଖଣ୍ଡ, TU ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପିଜ୍ଜା.** ଖଣ୍ଡ = ଆଜିର ପିଜ୍ଜା ବିୟୋଗ ଗତକାଲିର ପିଜ୍ଜା.

କାର୍ଡ 2.41 T 2.2 · ଧାରଣା	★★ OL 2.2.2 · Scanner Q4, Q5, Q6, Q10, Q11 (also 2.3 Q5) · SM pp.2.52–2.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ MU positive ଓ କମୁଥିଲେ, ଶୂନ୍ୟ ହେଲେ ଏବଂ negative ହେଲେ **TU କିପରି ବ୍ୟବହାର କରେ**?	ଉତ୍ତର MU କମୁଛି କିନ୍ତୁ positive: **TU ହ୍ରାସମାନ ହାରରେ ବଢ଼େ** (Q10). **MU = 0: TU ସର୍ବାଧିକ**, satiation point (Q6, Q11, 2.3 Q5). **MU negative: TU କମେ** (Q4 'all of the above'). Total utility କୁ total satiety ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ (Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ା:** ଚଢୁଛି କିନ୍ତୁ ମଝର (MU>0), ଶିଖର (MU=0), ଓହ୍ଲାଣି (MU<0). SM table: TU 10, 18, 23, 25, 25, 23 ଏବଂ MU 10, 8, 5, 2, 0, −2.

କାର୍ଡ 2.42 T 2.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 2.3.1 · Scanner Q2, Q15 · SM p.2.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ DMU ନିୟମରେ କ'ଣ କମେ: **marginal** ନା **total** utility? କେଉଁ unit ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦିଏ?	ଉତ୍ତର ଅଧିକ unit ଉପଭୋଗ କଲେ **marginal utility କମେ, total utility ନୁହେଁ**. **ପ୍ରଥମ unit ସର୍ବାଧିକ** ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଦିଏ (Q15 (d)); ପ୍ରତ୍ୟେକ want satiable. ଦ୍ୱିତୀୟ glass lemonade କମ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଦେବା ହିଁ DMU (Q2).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **M ମାନେ ତରଳିବା (Melting):** କେବଳ marginal ଖଣ୍ଡ ତରଳେ; satiation ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ total ବଢ଼ିଚାଲେ.

କାର୍ଡ 2.43 T 2.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 2.3.2, 2.3.3 · Scanner Q4, Q6, Q16 (also 1.5 Q3) · SM pp.2.54, 2.59
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ MU approach ରେ utility କିପରି **ମାପାଯାଏ**, ଏବଂ DMU ର **assumptions** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **Utils** ରେ ମାପାଯାଏ; MU analysis **cardinal** (Q4; 1.5 Q3: equi-marginal utility). Ordinal measurability assumption ନୁହେଁ (Q6). • ସମାନ, standard units; ଅଭ୍ୟାସ, ରୁଚି ଓ **income ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ** (Q16: ବାରମ୍ବାର income ବଦଳିବା assumption ନୁହେଁ). • ନିରନ୍ତର ଉପଭୋଗ; ସୁନା କିମ୍ବା ନଗଦ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ କପ୍, ସମାନ ସ୍ୱାଦ, ବିରାମ ନାହିଁ, ସୁନା ନୁହେଁ.**

କାର୍ଡ 2.44 T 2.4 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.4.1, 2.4.2 · Scanner Q4, Q5, Q7, Q8, Q13 (also 2.2 Q8, Q9; 3.4 Q5) · SM p.2.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **consumer surplus** ର ସଂଜ୍ଞା ଓ formula ଦିଅନ୍ତୁ. ଏହାକୁ କିଏ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ?	ଉତ୍ତର **Consumer surplus = ଉପଭୋକ୍ତା ଯାହା ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ – ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଦିଏ** (Q13, Q7). **Alfred Marshall** ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ. Marshall: 'ଉପଭୋକ୍ତା କୌଣସି ଜିନିଷ ବିନା ରହିବା ବଦଳରେ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଦେଉଥିବା ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ଯେତେ ଅଧିକ' (2.2 Q9). Q4: ₹60,000 – ₹55,000 = ₹5,000. Q8: ମୂଲ୍ୟ ₹11,000 ବିୟୋଗ 20% (₹2,200) ବିୟୋଗ ₹300 cash discount = ₹8,500; CS = ₹12,000 – ₹8,500 = **₹3,500**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଇଚ୍ଛୁକ ବିୟୋଗ ଦେଇଥିବା (Willing minus Paid).** ସମସ୍ତ ଛାଡ଼ ପରର ମୂଲ୍ୟ ନିଅ.	

କାର୍ଡ 2.45 T 2.4 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.4.3, 2.3.5, 2.2.4 · Scanner Q1, Q3, Q6 (also 2.3 Q10) · SM pp.2.55–2.56
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Consumer surplus କେଉଁ ନିୟମରୁ **ଉତ୍ପନ୍ନ**? Surplus କେଉଁଠି **ଶୂନ୍ୟ**?	ଉତ୍ତର **law of diminishing marginal utility** ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (Q1, Q6; 2.3 Q10). ଉପଭୋକ୍ତା ସେହି unit ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଣେ ଯେଉଁଠି **MU = price**; **ଶେଷ (marginal) unit ରେ surplus ଶୂନ୍ୟ**, ପୂର୍ବ units ରେ surplus ମିଳେ (Q3). SM Table 7: ମୂଲ୍ୟ ₹20; surplus 10 + 8 + 6 + 4 + 2 + 0 = ₹30.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶେଷଟି ଛାଡ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ unit ରେ ଲାଭ**, ଶେଷଟିରେ ତୁମେ ଠିକ୍ ସେତିକି ଦିଅ ଯେତିକି ତୁମ ପାଇଁ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ.	

କାର୍ଡ 2.46 T 2.4 · ଧାରଣା	★★ OL 2.4.4, 2.4.5 · Scanner Q12, Q15 (also 2.3 Q9) · SM pp.2.56–2.57
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Consumer surplus **demand curve** ରେ କିପରି ଦେଖାଯାଏ, ଏବଂ **price** ଏହାକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ?	ଉତ୍ତର CS **demand curve** ସହ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ (Q12): **demand curve ତଳେ ଓ price line ଉପରେ ଥିବା ତ୍ରିକୋଣୀୟ କ୍ଷେତ୍ର**. **Price ବଢ଼ିଲେ → CS କମେ** (Q15). **Price କମିଲେ → CS ବଢ଼େ** (2.3 Q9).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price ଓ CS ଶତ୍ରୁ**: ଗୋଟିଏ ଉପରକୁ ଗଲେ ଅନ୍ୟଟି ତଳକୁ ଆସେ.	

କାର୍ଡ 2.47 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 2.4.6 · Scanner Q2, Q14 · SM p.2.59
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Consumer surplus ର **limitations** ଲେଖନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • **ସଠିକ୍ ଭାବେ ମାପିହୁଏ ନାହିଁ** (marginal utilities ମାପିବା କଷ୍ଟକର). • **Necessaries ପାଇଁ infinite** (Q2). • **Substitutes ର ଉପଲବ୍ଧତାରେ ପ୍ରଭାବିତ** (Q14: ପ୍ରଥମ ଓ ତୃତୀୟ ଦୁଇଟି ଯାକ).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ତିନୋଟି ସୀମା ମନେ ରଖିବାକୁ **N-I-S**: Not exact, Infinite for needs, Substitutes interfere.	

କାର୍ଡ 2.48 T 2.5 · ଧାରଣା	★★ OL 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3 · Scanner Q7, Q10, Q12, Q17, Q25, Q36 (also 2.4 Q10) · SM pp.2.59–2.60
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **indifference curve analysis** କ'ଣ? ଏହାକୁ କିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, ଏବଂ indifference curve କ'ଣ?	ଉତ୍ତର IC analysis ହେଉଛି **ordinal** approach, **preferences** ଆଧାରିତ (2.4 Q10, Q10). **Hicks ଓ Allen** ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ (Q36, Q12). **IC** = ଦୁଇଟି ଦ୍ରବ୍ୟର ସେହି combinations ଯାହା **ସମାନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି** ଦିଏ (iso-utility) (Q17); ଏହା **ତାହାଣକୁ ତଳକୁ** ଢଳେ (Q7). 'More is better' (non-satiation) = **monotonic preferences**: ଅତିକମରେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଧିକ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି କମ୍ ନୁହେଁ, ତାହାକୁ ପସନ୍ଦ (Q25).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Ordinal = କ୍ରମ (Order), ପରିମାଣ ନୁହେଁ:** 'A, B ଠାରୁ ଭଲ' କହିପାରିବ, 'କେତେ ଭଲ' କେବେ ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 2.49 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.5.4 · Scanner Q4, Q11, Q28, Q37 · SM pp.2.62–2.64
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MRS** ର ସଂଜ୍ଞା ଓ formula ଲେଖନ୍ତୁ. IC ଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି convex?	ଉତ୍ତର **MRS** = ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ସ୍ଥିର ରଖି ଉପଭୋକ୍ତା X କୁ Y ସହ ଯେଉଁ ହାରରେ ବଦଳାଏ (Q28, Q37). **MRSxy = ΔY/ΔX = MUx/MUy** (Q11) = IC ର absolute slope. MRS **diminishing** (Q4), ଯାହା IC କୁ origin ପ୍ରତି **convex** କରେ. SM table: MRS 6, 2, 1.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅତିରିକ୍ତ X ପାଇଁ କ୍ରମଶଃ କମ୍ Y**: ତଳକୁ ଖସିଲେ ରେଖା ସମତଳ ହୁଏ.	

କାର୍ଡ 2.50 T 2.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 2.5.5 · Scanner Q7, Q14, Q19, Q32 (also 2.3 Q13; 2.4 Q9) · SM pp.2.64–2.67
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **indifference curves ର properties** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • ତାହାଣକୁ **ତଳକୁ** ଢଳେ. • Origin ପ୍ରତି **convex**. • **କେବେ ଛେଦ କରେ ନାହିଁ** (ଛେଦ ହେବା ଯୁକ୍ତିହୀନ, Q32). • **ଉଚ୍ଚ IC = ଅଧିକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି** (2.3 ର Q13: IC3 ସର୍ବୋଚ୍ଚ). • **କୌଣସି axis କୁ ଛୁଏଁ ନାହିଁ** (Q14).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚଟି property ପାଇଁ **D-C-N-H-N**: Down, Convex, Never cross, Higher better, Never touch axes.	

କାର୍ଡ 2.51 T 2.5 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.5.5 · Scanner Q3, Q14, Q33 (also 1.5 Q5; 2.4 Q9) · SM pp.2.64–2.67
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି IC ର property **ନୁହେଁ**: concave, upward-sloping, intersecting, ନା axis-touching?	ଉତ୍ତର **ଚାରୋଟି ଯାକ property ନୁହେଁ.** IC convex, ତଳକୁ ଢଳୁଆ ଏବଂ କେବେ ଛେଦ କରେ ନାହିଁ କି axes କୁ ଛୁଏଁ ନାହିଁ. ସାଧାରଣ keys: 'intersects each other' (1.5 Q5), 'two ICs can touch' (Q3), 'slopes upwards to the right' (Q33). ଛେଦ ବିନ୍ଦୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ବୋଲି କହିବା ଭୁଲ (2.4 Q9).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛେଦ, ଚଢ଼ା, ଗାତ, ସ୍ପର୍ଶ — ଚାରୋଟି 'ନା'.** (Cross, climb, cave, touch)	

କାର୍ଡ 2.52 T 2.5 · ତୁଳନା

★★★ OL 2.5.6 · Scanner Q1, Q8, Q15, Q16, Q18, Q27 (also 2.4 Q11) · SM p.2.65

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

perfect substitutes ଓ **perfect complements** ପାଇଁ IC ର ଆକାର କେମିତି?

ଉତ୍ତର

Perfect substitutes: ସରଳରେଖା (ସ୍ଥିର MRS) (2.4 Q11).

Perfect complements (ବାମ ଜୋତା, ଡାହାଣ ଜୋତା): **L ଆକାରର**, ସମକୋଣ ବଙ୍କା ଥିବା ଦୁଇଟି ସରଳରେଖା (Q1, Q8, Q15, Q16, Q18, Q27).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Substitutes ସିଧା ରେଖାରେ ଖସନ୍ତି, complements କୋଣରେ L ହୁଅନ୍ତି** (ବାମ ଓ ଡାହାଣ ଜୋତା ପରି).

କାର୍ଡ 2.53 T 2.5 · ସୂତ୍ର

★★ OL 2.5.7, 2.5.8, 2.5.9 · Scanner Q6, Q20, Q21, Q22, Q26, Q31, Q38 (also 2.3 Q11) · SM pp.2.68–2.69

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

budget line କ'ଣ? ଏହାର **intercepts**, **slope** ଏବଂ K ଓ H ବିନ୍ଦୁର ଅର୍ଥ ଦିଅନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Budget line = **price line** (Q6): ଦିଆଯାଇଥିବା income ଓ prices ରେ କିଣିବା ଯୋଗ୍ୟ combinations.

Intercept = income ÷ price (Q21: ₹750, pancakes 25 ହେଲେ 30; muffins 50 ହେଲେ 15). SM: income ₹100, price ₹20 ହେଲେ 5 ice creams; ₹10 ହେଲେ 10 chocolates.

Slope = Px/Py, relative prices ର ଅନୁପାତ (Q31, Q38).

ଭିତରେ (K): କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ (underspending) (Q20, Q26). **ବାହାରେ (H): ଅପ୍ରାପ୍ୟ (unattainable)** (Q22).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **K = 'Keeps change' (ଖୁଚୁରା ବଞ୍ଚେ), H = 'Hopeless' (ଆଶାହୀନ).**

କାର୍ଡ 2.54 T 2.5 · ଧାରଣା

★★ OL 2.5.10 · Scanner Q9, Q13, Q40, Q41 · SM p.2.69

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Income କିମ୍ବା କୌଣସି price ବଦଳିଲେ budget line କିପରି **shift** ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

Income ପରିବର୍ତ୍ତନ: parallel shift (Q13).

ଗୋଟିଏ price ପରିବର୍ତ୍ତନ: ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟର axis ଉପରେ rotation. Q9: B ଦ୍ରବ୍ୟର (OX axis) ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ, line OX axis ରେ ବାମକୁ shift ହୁଏ. Q40: ଭିତର ଆଡ଼କୁ rotation.

ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ଉପଭୋକ୍ତା **ନିମ୍ନ IC** ରେ ପହଞ୍ଚେ (Q41).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Income ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଡ଼ିକୁ ଖସାଏ; ଗୋଟିଏ price ତାକୁ ହଲାଏ** ଅଛୁଆ axis ଚାରିପଟେ.

କାର୍ଡ 2.55 T 2.5 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 2.5.11, 2.5.12, 1.1.13 · Scanner Q2, Q29, Q30, Q39, Q42 (also 1.1 Q1; 2.3 Q12) · SM p.2.71

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

IC analysis ଓ marginal utility ଦୃଷ୍ଟିରୁ **consumer equilibrium** ର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Price line **ସର୍ବୋଚ୍ଚ IC ର tangent** (Q29).

MRSxy = MUx/MUy = Px/Py (Q2, Q42).

ସମତୁଲ୍ୟ: **MUx/Px = MUy/Py** (Q30, 1.1 Q1: ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତ ଯାକ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ).

ଉତ୍ତମ ପସନ୍ଦ: constraints ଭିତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ସର୍ବାଧିକ କରିବା (Q39). IC, budget line ଠାରୁ ଅଧିକ steep ହେଲେ ଏହା equilibrium ନୁହେଁ (2.3 Q12).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Tangent = ଛୁଇଁବା, ଚିରିବା ନୁହେଁ (Touching, not Tearing)**: IC ର slope, price line ର slope ସହ ସମାନ.

କାର୍ଡ 2.56 T 2.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.5.13 · Scanner Q34 · SM p.2.71

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Utility analysis ଠାରୁ IC analysis କାହିଁକି **ଶ୍ରେଷ୍ଠ**?

ଉତ୍ତର

- Utility ର **measurability** ର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ.
- ଏକାସାଙ୍ଗରେ **ଏକରୁ ଅଧିକ commodity** ଅଧ୍ୟୟନ କରେ.
- **Money ର MU ସ୍ଥିର ବୋଲି ଧରେ ନାହିଁ**.
- **Income effect କୁ substitution effect ଠାରୁ ଅଲଗା କରେ** (Q34: ଏସବୁ ଯାକ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରୋଟି ସୁବିଧା ପାଇଁ **M-S-C-S**: Measure no more, Several goods, Constant MU gone, Split the effects.

କାର୍ଡ 2.57 T 2.5 · ଧାରଣା

★★★ OL 2.5.14, 2.5.15, 2.3.7 · Scanner Q5, Q23, Q24 (also 2.3 Q14; 1.3 Q9) · Not in SM text (Scanner 2.5 Q23, Q24)

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

IC diagram ରେ **substitution effect** ଦେଖାନ୍ତୁ, ଏବଂ **inferior goods** ଓ **Giffen goods** କ'ଣ ଦେଖାନ୍ତି କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ମୂଲ୍ୟ କମିଲେ substitution effect = **ସମାନ IC ଉପରେ ତଳକୁ movement** (Q23).

Inferior goods ର **negative income effect** (Q24, Q5: negative income elasticity).

Giffen goods ପାଇଁ 'angle' (Engel) curve **ଋଣାତ୍ମକ ଢଳୁଆ** (2.3 Q14; 1.3 Q9).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ IC = ସମାନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି:** substitution effect କେବଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଦଳାଏ, ତୁମକୁ କେବେ ଉପରକୁ ଉଠାଏ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 2.58 T 2.5 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ All of 2.5 · Scanner Q1–Q42 · SM pp.2.59–2.71

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Topic 2.5 କୁ **ଗୋଟିଏ chain** ରେ, ordinal approach ଠାରୁ equilibrium ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Ordinal (Hicks ଓ Allen) → **IC** (ସମାନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି) → **MRS** diminishing → **convex**; properties → **budget line** (slope Px/Py) → **tangency**: MRS = Px/Py, MUx/Px = MUy/Py.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଜଣେ ଗ୍ରାହିକା bundles କୁ କ୍ରମରେ ସଜାଏ (ordinal), ସମାନ-ସନ୍ତୁଷ୍ଟି curves ଆଙ୍କେ, ନିଜ ପର୍ସ୍ ର line ଦେଖେ, ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଦୁଇଟି ଠିକ୍ ଛୁଇଁଲେ, ସେଠି ଅଟକେ.

କାର୍ଡ 2.59 T 3.0 · ଧାରଣା

★★ OL 3.0.1, 3.0.2 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.2.74–2.75

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

supply କ'ଣ? ଏହା stock ନା flow, ଏବଂ ଏହା କ'ଣ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ପରିମାଣ?

ଉତ୍ତର

Supply = ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦକମାନେ **ଯୋଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଓ ସକ୍ଷମ** ଥିବା ପରିମାଣ. ଏହା **ଯୋଗାଯାଉଥିବା** ପରିମାଣ, ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ନୁହେଁ (Q1: ଉତ୍ପାଦକ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଯୋଜନା କରନ୍ତି).

Supply ଏକ **flow** (Q2), ପ୍ରତିଦିନ, ସପ୍ତାହ କିମ୍ବା ବର୍ଷ ହିସାବରେ କୁହାଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Supply ହେଉଛି ଦୋକାନର ଶୋ-ୱିଣ୍ଡୋ, ଗଲ୍ଲା ନୁହେଁ**: ଯାହା ସଜାଯାଇଛି, ଯାହା ବିକ୍ରି ହୋଇଛି ତାହା ନୁହେଁ. ନଳ, ଟାଙ୍କି ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 2.60 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.1.1, 3.1.2, 3.5.9 · Scanner 3.5 Q18; 1.3 Q5 · SM pp.2.75–2.76

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

supply ର determinants ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. Y ର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ X ର supply କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

- Own price; related goods ର ମୂଲ୍ୟ; factors of production ର ମୂଲ୍ୟ; technology; government policy; competition ର ପ୍ରକୃତି; expectations; ବିକ୍ରେତା ସଂଖ୍ୟା.

Y ର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ X ର quantity supplied **କମେ** (production ରେ substitutes) (3.5 Q18).

Supply, cost of production ସହ **inversely** ସମ୍ବନ୍ଧିତ: input cost ବଢ଼ିଲେ supply କମେ (1.3 Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Y ର ଚମକ X ର ସମ୍ବଳକୁ ଟାଣେ**: ଗହମରୁ ଅଧିକ ମିଳିଲେ ଚାଷୀ ମକା ଛାଡ଼ି ଗହମ ବୁଣେ.

କାର୍ଡ 2.61 T 3.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 3.1.1 · Scanner Q1 · SM p.2.76

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

consumer preferences supply କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ନା demand କୁ?

ଉତ୍ତର

Consumer preferences **demand** ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ, **supply ନୁହେଁ** (Q1 (d)).

Production costs, technology ଓ input prices supply କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ରୁଚି ଜିଭର (କ୍ରେତା); cost ହିସାବ ଖାତାର (ବିକ୍ରେତା).**

କାର୍ଡ 2.62 T 3.2 · ଧାରଣା

★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3 · Scanner Q1, Q2, Q4 · SM pp.2.77–2.78

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

law of supply ଲେଖନ୍ତୁ ଏବଂ supply curve କ'ଣ ସ୍ଥିର ରଖେ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

ଅନ୍ୟ ସବୁ ସ୍ଥିର ରହିଲେ, ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ quantity supplied ବଢ଼େ: **direct** ସମ୍ପର୍କ (Q2). ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ ମାନେ **ଅଧିକ ଲାଭ** (Q1).

Supply curve **own price ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଣକୁ ସ୍ଥିର** ରଖେ; commodity ର own price ହିଁ variable (Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ, ଉଚ୍ଚ ଲାଭ, ଉଚ୍ଚ ଉତ୍ପାଦନ**: ଲାଗି ଲାଗି ତିନୋଟି 'ଉଚ୍ଚ'.

କାର୍ଡ 2.63 T 3.3 · ତୁଳନା

★★ OL 3.3.1, 3.4.1, 3.4.2, 3.2.4 · Scanner Q1 (also 3.2 Q3; 3.4 Q1, Q2, Q7) · SM pp.2.79–2.80

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Supply curve ଉପରେ **movement** ଓ ଏହାର **shift** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ. କେଉଁ କାରଣ ଏହାକୁ shift କରେ?

ଉତ୍ତର

Own-price ପରିବର୍ତ୍ତନ = **movement**: **expansion** (price ↑) କିମ୍ବା **contraction** (price ↓) (3.3 Q1).

ଅନ୍ୟ କାରଣ = **shift**: ଡାହାଣ = **increase**, ବାମ = **decrease** (3.2 Q3; 3.4 Q1, Q2).

MCQ ଫାନ୍ଦ: supply ର expansion ଓ contraction curve ଉପରେ movements, **shift ନୁହେଁ**.

ନୂଆ firms curve କୁ **ଡାହାଣକୁ** shift କରନ୍ତି (3.4 Q7); tax କିମ୍ବା ଅଧିକ wage cost ଏହାକୁ **ବାମକୁ** shift କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Own price curve ଉପରେ ଚଢ଼େ; ଅନ୍ୟ ସବୁ କିଛି curve କୁ ହଲାଏ.**

କାର୍ଡ 2.64 T 3.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 3.5.1, 3.4.3 · Scanner Q1, Q5, Q9, Q13, Q14, Q15 (also 3.4 Q3, Q4) · SM pp.2.80–2.81
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **elasticity of supply** ଲେଖନ୍ତୁ. ଏହାର ଚିହ୍ନ positive ନା negative?	ଉତ୍ତର **Es = quantity supplied ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ ÷ price ର % ପରିବର୍ତ୍ତନ = (Δq/Δp) × (p/q)**, **ମୂଳ** p ଓ q ସହ. **Positive** (Q5). SM: ₹2,000 → ₹2,100, 2,500 → 3,000 units: Es = 500/100 × 2000/2500 = **4** (3.4 Q3). Q1: ₹200 → ₹300, 2,000 → 5,000: **3.0**. Q13: price +20%, supply +40%: **2**. Q14: Es 5 ଏବଂ price +15%: quantity **+75%**. Q15: **+2.7**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand formula ର supply ସଂସ୍କରଣ**: ସମାନ ଗଠନ, କିନ୍ତୁ ଋଣ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 2.65 T 3.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 3.5.2, 3.5.3, 3.5.4 · Scanner Q7, Q8, Q17, Q20, Q22 · SM pp.2.84–2.85
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Supply ର **point** ଓ **arc** elasticity ଲେଖନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Point: Es = (dq/dp) × (p/q)** (Q8). SM: q = −100 + 10p, p = ₹15 ରେ q = 50, Es = 10 × 15/50 = 3. Q17: q = 120 + 6p, p = 10 ରେ 1/3. Q7: Q = 20p − 200, p = 30 ରେ 1.5. **Arc: Es = (Q2 − Q1)/(Q2 + Q1) × (P2 + P1)/(P2 − P1)**. Q20: ₹100 → ₹110, 150 → 200 units ହେଲେ **3**. ମାପର ଦୁଇ ପ୍ରକାର: point ଓ arc (Q22).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand ପରି ଯାଆଁଳା formula.** ବିନ୍ଦୁ ପାଇଁ derivative, ବିସ୍ତାର ପାଇଁ mid-point.	

କାର୍ଡ 2.66 T 3.5 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.5.5, 3.5.6, 3.5.7 · Scanner Q2, Q3, Q6, Q10, Q11, Q16, Q21, Q23 · SM pp.2.81–2.83
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **elasticity of supply ର ପ୍ରକାର** ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ supply curve ର ଆକାର ଦିଅନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Es = 0:** perfectly inelastic, **vertical** (Y-axis ସହ ସମାନ୍ତରାଳ), ଯଥା **ଜମି** ର ମୋଟ supply (Q2, Q3, Q10, Q21). **0 < Es < 1:** କମ୍ elastic. **Es > 1:** ଅଧିକ elastic (Q6). **Es = 1:** unit elastic; **origin ଦେଇ** ସରଳରେଖା (Q11, Q23). **Es = ∞:** perfectly elastic, **horizontal** (X-axis ସହ ସମାନ୍ତରାଳ) (Q11, Q16).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶୂନ୍ୟ ଠିଆ ହୁଏ (vertical), ଅନନ୍ତ ଶୋଇ ପଡ଼େ (horizontal).**	

କାର୍ଡ 2.67 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.5.8 · Scanner Q4, Q12, Q19 · SM pp.2.85–2.86
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କ'ଣ ଯୋଗୁଁ **supply କମ୍ elastic** ହୁଏ?	ଉତ୍ତର • ଉତ୍ପାଦନ ସହ ବଢୁଥିବା costs; ଜଟିଳ ଉତ୍ପାଦନ; ଅଳ୍প ସମୟ; ଅବ୍ୟବହୃତ capacity ନାହିଁ; ଅଭାବୀ inputs; **ଗଚ୍ଛିତ ହେଇ ନପାରୁଥିବା (non-storable)** ଦ୍ରବ୍ୟ. ଉଦାହରଣ: ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟର supply perfectly inelastic (Q4); ଅଣ୍ଡା ଗଚ୍ଛିତ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଓ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୁଏ (Q19); hostel ରୁମ୍ ଅନୁପାତରୁ କମ୍ ବଢ଼େ, Es < 1 (Q12).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମଛର କାରଖାନା, କମ୍ ସମୟ, ଷ୍ଟକ୍ ନାହିଁ = କଠିନ supply.**	

କାର୍ଡ 2.68 T 3.6 · ଧାରଣା	★★ OL 3.6.1, 3.6.2, 3.6.5 · Scanner Q1, Q3, Q5 · SM p.2.87
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **equilibrium price** କ'ଣ? Equations ରୁ ଏହାକୁ କିପରି ବାହାର କରିବେ?	ଉତ୍ତର Equilibrium ରେ **Qd = Qs**: **market clearing price**, ଯେଉଁଠି ବିକ୍ରି ନହୋଇଥିବା stock କିମ୍ବା excess demand ନାହିଁ (Q3). Qd = Qs ସମାଧାନ କର: Qd = 12 − 2P ଓ Qs = 3 + P ଦେଲେ **P = 3, Q = 6** (Q5). SM table: ₹3, 19 units. Short-run price = **market price** (Q1; PYQ-only).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯେଉଁଠି କଇଁଚି କଟେ.** ଦୁଇଟି equation କୁ ସମାନ କରି ସମାଧାନ କର.

କାର୍ଡ 2.69 T 3.6 · ଧାରଣା	★ OL 3.6.3 · Scanner Q2 · SM p.2.88
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **producer surplus** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Price **ସର୍ବନିମ୍ନ supply price ଠାରୁ ଅଧିକ** ହେଲେ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ପାଉଥିବା ଲାଭ (Q2). **Supply curve ଉପରେ ଓ price line ତଳେ** ଥିବା କ୍ଷେତ୍ର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Producer surplus ବିକ୍ରେତାର ବୋନସ୍**: ସେ ଯେଉଁ ସର୍ବନିମ୍ନ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତା, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ମିଳିଥିବା ଅଂଶ.

କାର୍ଡ 2.70 T 3.6 · ଧାରଣା	★ OL 3.6.4, 3.4.4 · Scanner Q4 (also 3.4 Q6) · Not in SM text (Scanner 3.6 Q4)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Demand କମେ ଓ supply ବଢ଼େ. Equilibrium **price** ଓ **quantity** କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Equilibrium **price କମେ** (ଦୁଇଟି ଶକ୍ତି ଯାକ ଏହାକୁ ତଳକୁ ଠେଲନ୍ତି), କିନ୍ତୁ **quantity ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ନିଶ୍ଚିତ ନୁହେଁ** (Q4 (c)). Supply ଡାହାଣକୁ ଓ demand ବାମକୁ: price **କମେ** (3.4 Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇ ଶକ୍ତି price ରେ ଏକମତ, quantity ରେ ବିବାଦ.**

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 3 · ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଲାଗତର ତତ୍ତ୍ୱ (Theory of Production and Cost) · 65 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.0	ଉତ୍ପାଦନର ଅର୍ଥ (Meaning of Production)	3.01 – 3.02	2	★
1.1	ଉତ୍ପାଦନର କାରକ (Factors of Production)	3.03 – 3.17	15	★★★
1.2	ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ (Production Function)	3.18 – 3.33	16	★★★
1.3	ଉତ୍ପାଦନର ଅନୁକୂଳନ (Production Optimisation)	3.34 – 3.37	4	★★
2.0	ଲାଗତର ଧାରଣା (Cost Concepts)	3.38 – 3.45	8	★★★
2.1	ଲାଗତ ଫଳନ (Cost Function)	3.46	1	★★
2.2	ଅଳ୍ପକାଳୀନ ମୋଟ ଲାଗତ (Short Run Total Cost)	3.47 – 3.58	12	★★★
2.3	ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ହାରାହାରି ଲାଗତ ରେଖା (Long Run Average Cost Curve)	3.59 – 3.60	2	★★★
2.4	ପରିସରର ମିତବ୍ୟୟିତା ଓ ଅମିତବ୍ୟୟିତା (Economies & Diseconomies of Scale)	3.61 – 3.65	5	★★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 3.01 T 1.0 · ଧାରଣା

★ OL 1.0.1 · Scanner Q1, Q4 · SM p.3.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economics ରେ **production** ର ଅର୍ଥ କଣ? ଏହା କଣ matter ସୃଷ୍ଟି କରିବା ବୁଝାଏ?

ଉତ୍ତର

Production ହେଉଛି **utility ର ସୃଷ୍ଟି କିମ୍ବା ଯୋଗ**, କଦାପି matter ର ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ. ମଣିଷ matter ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ ନାହିଁ; ସେ କେବଳ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ବଦଳାଏ (ବଢ଼େଇ କାଠକୁ ଟେବୁଲ କରେ).

Q1: ଉତ୍ତର ହେଉଛି (b) matter ରେ utility ର ସୃଷ୍ଟି; (a) matter ର ସୃଷ୍ଟି ଭୁଲ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Utility ଭିତରକୁ, matter ବାହାରକୁ.** ବଢ଼େଇ କାଠର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ାଏ; କାଠ ସେ ତିଆରି କରେ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 3.02 T 1.0 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 1.0.2 · Scanner Q3, Q5 · SM p.3.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ **production** ଭାବେ ଗଣାଯାଏ ଏବଂ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଗଣାଯାଏ ନାହିଁ? ମୂଳ ପରୀକ୍ଷା କଣ?

ଉତ୍ତର

ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ: ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ, ଅଭିନେତାଙ୍କ ଭଳି services.

ବାଦ: ଘରେ **ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମ ବଶତଃ** କରାଯାଉଥିବା କାମ, **ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ସେବା** ଏବଂ **ନିଜ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ** ଜିନିଷ.

ମୂଳ ପରୀକ୍ଷା: **market ରେ ବିନିମୟ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** (Q3: ଥିଏଟର ପ୍ରଦର୍ଶନ; Q5: market ବିନିମୟ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସ୍ନେହ, ସ୍ୱେଚ୍ଛା, ନିଜ ବ୍ୟବହାର = market ନାହିଁ, production ନାହିଁ.** ପଚାରନ୍ତୁ: ଏହା ବିକ୍ରି ହେବ କି?

କାର୍ଡ 3.03 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.1.1 · Scanner Q27 · SM p.3.33

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Production ର ଚାରି କାରକ (factors) ର ନାମ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Land, labour, capital ଏବଂ entrepreneurial ability (organisation).

Q27: ଭୁଲ ବିକଳ୍ପରେ ଚତୁର୍ଥ factor ବଦଳରେ industrial policy, fiscal policy କିମ୍ବା technology ଦିଆଯାଇଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଜମି, ଶ୍ରମ, ପୁଞ୍ଜି, ଉଦ୍ୟୋଗୀ** ଚାରି ଜଣ ମିଶି ଉତ୍ପାଦନ ଚଳାନ୍ତି. **L-L-C-E**: Land, Labour, Capital, Entrepreneur.

କାର୍ଡ 3.04 T 1.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.1.2, 1.1.4 · Scanner Q2, Q8, Q11, Q14, Q16, Q21, Q24 · SM p.3.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Land ର **ସାତୋଟି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ** ଲେଖନ୍ତୁ. Land କେଉଁ ତିନୋଟି ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

- ପ୍ରକୃତିର ମାଗଣା ଦାନ; ସ୍ଥିର supply; ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଅବିନାଶୀ (Ricardo); **passive**; **immobile**; ବହୁ ବ୍ୟବହାର; **heterogeneous**.

Land **perishable ନୁହେଁ, active ନୁହେଁ, homogeneous ନୁହେଁ**.

Trap ବିକଳ୍ପ: (d) perishable (Q2), (b) active factor (Q14, Q16, Q24), (a) homogeneous (Q21).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **F-F-P-P-I-M-H**: Free, Fixed, Permanent, Passive, Immobile, Multiple, Heterogeneous. ଜମି ବସି ରହେ; ଶ୍ରମ ହିଁ ସକ୍ରିୟ.

କାର୍ଡ 3.05 T 1.1 · ଧାରଣା	★ OL 1.1.3 · Scanner Q4 · SM p.3.6
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ଗୋଟିଏ firm ପାଇଁ land ର supply କେତେ elastic?	ଉତ୍ତର ଅର୍ଥନୀତି ପାଇଁ: **perfectly inelastic** (Q4, ଉତ୍ତର d). ଗୋଟିଏ firm ପାଇଁ: **relatively elastic**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପୂରା ଦେଶ ପାଇଁ ଜମି ବଢ଼େ ନାହିଁ; ଗୋଟିଏ firm ଭଡ଼ାରେ ଆଉ ନେଇପାରେ.**

କାର୍ଡ 3.06 T 1.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.1.5 · Scanner Q8, Q18, Q33 · SM pp.3.7–3.8
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Labour** ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଲେଖନ୍ତୁ. କେଉଁଟି trap?	ଉତ୍ତର • Perishable; active; ଶ୍ରମିକଠାରୁ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ; heterogeneous; ସବୁ ଶ୍ରମ productive ନୁହେଁ; ଦୁର୍ବଳ bargaining power; **mobile**; supply ର ଦ୍ରୁତ adjustment ନାହିଁ. Trap: 'labour mobile ନୁହେଁ' ଭୁଲ (Q18); ବାଧା ଥାଇ ମଧ୍ୟ labour mobile ଅଟେ. Q8: labour passive factor ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶ୍ରମ ଜୀବନ୍ତ, ତାକୁ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିହୁଏ ନାହିଁ**: perishable, active, inseparable. Land ଏହାର ବିପରୀତ.

କାର୍ଡ 3.07 T 1.1 · ଧାରଣା	★ OL 1.1.6 · Scanner Q35 · SM p.3.8
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Labour ର supply curve କାହିଁକି ପଛକୁ ବଙ୍କେଇ ଯାଏ?	ଉତ୍ତର **ଇଚ୍ଛିତ ଆୟ ସ୍ତର** ପରେ ଶ୍ରମିକ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଅପେକ୍ଷା **ଅଧିକ ଅବସର** ପସନ୍ଦ କରେ, ତେଣୁ wage ଆହୁରି ବଢ଼ିଲେ supply କମେ (Q35, ବିକଳ୍প b).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯଥେଷ୍ଟ ଟଙ୍କା, ଅଧିକ ବିଶ୍ରାମ**: ଅତିରିକ୍ତ ଟଙ୍କାଠାରୁ ଅବସର ବଡ଼ ହେଲେ curve ପଛକୁ ବୁଲେ.

କାର୍ଡ 3.08 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.1.7 · Scanner Q32 · SM p.3.8
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Capital** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ. ଏହା stock ନା flow?	ଉତ୍ତର ଧନର ସେହି ଅଂଶ ଯାହା **ଆହୁରି ଧନ ଉତ୍ପାଦନ** ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ. ଏହାକୁ **produced means of production** କୁହାଯାଏ; capital ଏକ **stock** ଧାରଣା, ଏହାର ଆୟ flow. Q32: ଉତ୍ତର capital.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Capital ହେଉଛି stock; ଆୟ ହେଉଛି flow**, ଟାଙ୍କି ଓ ତା'ର ନଳ ପରି.

କାର୍ଡ 3.09 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.1.8 · Scanner Q20, Q25, Q29, Q34 · SM pp.3.8–3.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Fixed, circulating, intangible ଓ social capital ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଉଦାହରଣ ସହ ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **Fixed**: ଟିକେଇ, ଅନେକ ସେବା ଦିଏ (tools, machines).
- **Circulating**: ଥରେ ବ୍ୟବହାର, ପୁଣି ମିଳେ ନାହିଁ (seeds, fuel, raw materials).
- **Intangible**: ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ଏପରି ଅଧିକାର ଓ ସୁବିଧା (goodwill, patents, copyrights).
- **Social**: ସମାଜର ଅଧିକାରରେ (roads, bridges).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଅନେକ ସେବା = Fixed; ଥରକ = Circulating.** ଗୋଟିଏ machine ଅନେକ ସେବା ଦିଏ; ଗୋଟିଏ ବିହନ ଥରେ ହିଁ କାମରେ ଲାଗେ.

କାର୍ଡ 3.10 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.1.9 · Scanner Q9, Q30 · SM pp.3.10–3.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Entrepreneur ର **କାର୍ଯ୍ୟ** କଣ? କେଉଁଟି ଆବଶ୍ୟକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

- Enterprise ଆରମ୍ଭ କରିବା ଓ resources ସମନ୍ୱୟ କରିବା (ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ).
- Risk ଓ uncertainty ବହନ.
- Innovations.

ଆବଶ୍ୟକୀୟ **ନୁହେଁ**: **ଦୈନନ୍ଦିନ production ର supervision**, ଏହା manager ର କାମ (Q9, ବିକଳ୍প d).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **I-R-I**: Initiate, Risk, Innovate. ପ୍ରତିଦିନର ତଦାରଖ manager ର ପାଳି.

କାର୍ଡ 3.11 T 1.1 · ଧାରଣା

★ OL 1.1.10, 1.1.11 · Scanner Q12 · SM pp.3.11–3.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Entrepreneur ପାଇଁ **profit** କଣ, ଏବଂ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ?

ଉତ୍ତର

Profit ହେଉଛି factors କୁ ସେମାନଙ୍କ contractual ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେଲା ପରେ ବଳିଥିବା **ଅନିଶ୍ଚିତ residual** (Q12: ବ୍ୟବସାୟରୁ ଆୟ).

Risk bearing ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ; ଏହାକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଦିଆଯାଇପାରେ ନାହିଁ. Knight: profit **uncertainty** ବହନର ପୁରସ୍କାର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଅନ୍ୟମାନେ ଆଗ ପାଆନ୍ତି; entrepreneur ପାଏ ଯାହା ବଳେ**, ନହେଲେ କ୍ଷତି.

କାର୍ଡ 3.12 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.1.12 · Scanner Q5, Q15, Q17 · SM p.3.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Innovative entrepreneurship ର ଧାରଣା କିଏ ଦେଇଥିଲେ?

ଉତ୍ତର

Schumpeter: entrepreneur ର ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି innovations ଆଣିବା (Q5, Q15, Q17).

ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: Marshall, Joel Dean, Karl Marx, Knight, Max Weber.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Schumpeter = ନୂଆ ଚିନ୍ତାର ଝଲକ.** Schumpeter ର S, Spark ର S.

କାର୍ଡ 3.13 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.1.13, 1.1.15 · Scanner Q26, Q31 · SM pp.3.12–3.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Enterprise ର **ପାଞ୍ଚୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** କୁହନ୍ତୁ. କେଉଁଟି 'survival, growth and expansion'?

ଉତ୍ତର

Organic, Economic, Social, Human, National.

Organic: cost ଉଦ୍ଧାର କରି ବଞ୍ଚିବା, ପରେ ବଢ଼ିବା (Q26).

Human: କାମର ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜିଂ କରିବା (Q31).

National: ଯୁବକମାନଙ୍କୁ apprentice ଭାବେ ତାଲିମ ଦେଇ ଦକ୍ଷତା ଗଢ଼ିବା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ମନେ ରଖନ୍ତୁ: **O-E-S-H-N** ('Old Eagles Sing Happy Notes').

କାର୍ଡ 3.14 T 1.1 · ତୁଳନା

★ OL 1.1.14 · Scanner Q19 · SM p.3.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Accounting profit ଓ **economic profit** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Accounting profit = total revenue ବିୟୋଗ **explicit** costs.

Economic profit ଆହୁରି **implicit** costs (ନିଜର factors) ବାଦ୍ ଦିଏ, ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ **କମ୍**.

Q19: ସଠିକ୍ ଉକ୍ତି ହେଉଛି economic profit ରେ ନିଜର factors ର opportunity cost ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Economist ଅଧିକ କଡ଼ା ପରୀକ୍ଷକ**: ଅଧିକ କାଟ, କମ୍ profit.

କାର୍ଡ 3.15 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.1.16 · Scanner Q28 · SM p.3.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Market ଚିହ୍ନଟ କଲା ପରେ enterprise ଯେଉଁ **4 P's** ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ କଣ?

ଉତ୍ତର

Product, Promotion, Price, Place (Q28, ବିକଳ୍ପ c).

Trap ବିକଳ୍ପରେ Purchase କିମ୍ବା Profit ଦିଆଯାଇଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି **P** ମନେ ରଖନ୍ତୁ: **P-P-P-P**; 'Purchase' ଓ 'Profit' ଛଦ୍ମବେଶୀ.

କାର୍ଡ 3.16 T 1.1 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.1.18, 1.1.19, 1.1.23 · Scanner Q13, Q22 · Not in SM unit (Scanner)

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Q22: investment ₹600 cr ବଢ଼ିଲା ଓ national income ₹1,800 cr ବଢ଼ିଲା. MPC କେତେ? Output ସର୍ବାଧିକ କରିବା ସର୍ତ୍ତ (Q13) କଣ?

ଉତ୍ତର

k = 1,800 ÷ 600 = 3, ଏବଂ MPC = 1 – 1/k = 1 – 1/3 = 2/3. 3, 4, 5 ମଧ୍ୟରୁ କେହି ନୁହେଁ, ତେଣୁ ବିକଳ୍ପ (d).

Output ସର୍ବାଧିକ ହୁଏ ଯେଉଁଠି **MR = MC** (Q13); Chapter 4 ରେ ଆଲୋଚିତ.

Economies of scale (internal ଓ external) Unit 2 ରେ ଅଛି (Q7: ଦୁଇ ପ୍ରକାର).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MPC = 1 – 1/k**: ଆଗେ k ବାହାର କରନ୍ତୁ, ତା'ପରେ ତା'ର reciprocal କୁ 1 ରୁ ବିୟୋଗ କରନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 3.17 T 1.1 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

SM text · No direct Q · SM pp.3.6–3.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଚାରି factors ଓ ସେମାନଙ୍କ ପୁରସ୍କାରର କାହାଣୀ ମନେ ପକାନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Land (passive, fixed) ଓ labour (active, perishable) ହେଉଛି primary factors; **capital** ଉତ୍ପାଦିତ; **entrepreneur** ସେମାନଙ୍କୁ ମିଶାଏ, risk ବହନ କରେ ଓ innovate କରେ.

ଅନ୍ୟମାନେ contractual ପୁରସ୍କାର ପାଆନ୍ତି; entrepreneur ପାଏ ଅନିଶ୍ଚିତ **profit**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଜମି ପଡ଼ିଥାଏ, ଶ୍ରମ କାମ କରେ, ପୁଞ୍ଜି ତିଆରି ହୁଏ, ଉଦ୍ୟୋଗୀ risk ନିଏ.**

କାର୍ଡ 3.18 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q13, Q25, Q44, Q47, Q59, Q62 · SM pp.3.20, 3.33

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Production function ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ. **Samuelson** କଣ କହିଥିଲେ?

ଉତ୍ତର

Inputs ଓ output ମଧ୍ୟରେ technical ସମ୍ପର୍କ.

Samuelson: ଦିଆଯାଇଥିବା technology ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରୁଥିବା **ସର୍ବାଧିକ output** ଓ ଆବଶ୍ୟକ inputs ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ.

Q47 ଏହାକୁ ଦିଆଯାଇଥିବା output ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ **ସର୍ବନିମ୍ନ inputs** ଭାବେ ଲେଖିଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Max out, min in**: ଗୋଟିଏ ସମ୍ପର୍କକୁ ଦୁଇ ଭାବେ ପଢ଼ିବା, technology ସ୍ଥିର ଥିଲେ.

କାର୍ଡ 3.19 T 1.2 · ତୁଳନା

★ OL 1.2.2 · Scanner Q54 · SM p.3.21

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Production ରେ **short run** ଓ **long run** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Short run: **ଅତି କମରେ ଗୋଟିଏ input ସ୍ଥିର**.

Long run: **ସବୁ inputs ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ**.

Q54 trap: 'short run ରେ ସବୁ inputs ସ୍ଥିର' ଏବଂ 'long run ରେ ଗୋଟିଏ ଛଡ଼ା ସବୁ inputs ସ୍ଥିର' ଦୁଇଟି ଯାକ ଭୁଲ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Short = ଗୋଟିଏରେ ଅଟକିଛି; Long = ସବୁରେ ମୁକ୍ତ.**

କାର୍ଡ 3.20 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.2.3 · Scanner Q1, Q16, Q41, Q55 · SM pp.3.21–3.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Cobb-Douglas function ଲେଖନ୍ତୁ. Labour ଓ capital ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନରୁ କଣ ମିଳିଲା?

ଉତ୍ତର

Q = K·L^a·C^(1–a), ଯେଉଁଠି Q output, L labour ଓ C capital (Q41, ବିକଳ୍প d).

US manufacturing ଉପରେ ଆଧାରିତ; inputs ହେଉଛି **labour ଓ capital** (Q55).

Labour ପ୍ରାୟ **3/4** ଓ capital ପ୍ରାୟ **1/4** ଅବଦାନ ଦେଇଥିଲା (Q16).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶ୍ରମ ତିନି-ଚତୁର୍ଥାଂଶ, ପୁଞ୍ଜି ଏକ-ଚତୁର୍ଥାଂଶ**: a ଓ 1–a ର ଯୋଗଫଳ ପୂରା ଏକ.

କାର୍ଡ 3.21 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 1.2.4 · Scanner Q4, Q18, Q20, Q33 · SM p.3.22

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Law of variable proportions ଆଉ କେଉଁ ନାମରେ ଜଣାଶୁଣା? ଏହା କେଉଁ run ରେ କାମ କରେ?

ଉତ୍ତର

ଏହାକୁ law of **diminishing returns** ଏବଂ law of **returns to a variable input** ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି.

ଏହା **କେବଳ short run ରେ** କାମ କରେ, long run ରେ ନୁହେଁ (Q4, Q20, Q33).

Q18: short run ରେ ଏହା law of diminishing returns (ବିକଳ୍প b).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Variable proportions = short run**: ଗୋଟିଏ input ଚଳେ, ଅନ୍ୟମାନେ ଥମି ରହନ୍ତି.

କାର୍ଡ 3.22 T 1.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner Q9, Q10, Q11, Q28, Q29, Q30, Q37, Q39, Q40, Q42, Q43 · SM pp.3.22–3.23
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MP, AP ଓ TP** ର ସୂତ୍ର ଦିଅନ୍ତୁ. ଛାଡ଼ିଯାଇଥିବା ମୂଲ୍ୟର schedule କିପରି ସମାଧାନ କରିବେ?	ଉତ୍ତର MPn = TPn – TPn–1 (TP curve ର slope). AP = TP ÷ variable factor ର ଏକକ ସଂଖ୍ୟା. TP = MP ମାନଙ୍କର ଯୋଗଫଳ = AP × ଏକକ. ଉଦାହରଣ (Q28–Q29): MP1 ରୁ MP3 = 200, 180, 160, ତେଣୁ TP3 = 540; TP4 = 680 ହେଲେ MP4 = 680 – 540 = 140.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଗେ schedule ଗଢ଼ନ୍ତୁ**: TP ଭରନ୍ତୁ, ତା'ପରେ MP ହେଉଛି ପାହାଚ, AP ହେଉଛି ଭାଗ.

କାର୍ଡ 3.23 T 1.2 · ଧାରଣା	★★ OL 1.2.7, 1.1.17 · Scanner Q8, Q17, Q50 · SM pp.3.23–3.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ AP ବଢ଼ିଲେ, ସର୍ବାଧିକ ହେଲେ ଓ କମିଲେ **MP ଓ AP** ର ସମ୍ପର୍କ କଣ?	ଉତ୍ତର AP ବଢୁଛି: **MP > AP** (Q50). AP ସର୍ବାଧିକ: **MP = AP**; MP, AP କୁ ତା'ର ସର୍ବାଧିକ ବିନ୍ଦୁରେ କାଟେ. AP କମୁଛି: **MP < AP** (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନୂଆ ପିଲା ଶ୍ରେଣୀର ହାରାହାରି ଟାଣେ**: ହାରାହାରିଠାରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ବଢ଼ାଏ, କମ୍ ହେଲେ ଖସାଏ, ସମାନ ହେଲେ ଥାମେ.

କାର୍ଡ 3.24 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.2.8 · Scanner Q45 · SM p.3.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Law of variable proportions** ର **assumptions** କୁହନ୍ତୁ. କେଉଁ ଉକ୍ତି assumption ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର • Technology ଦିଆଯାଇଛି ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ. • କିଛି input ସ୍ଥିର. • Factors ସ୍ଥିର ଅନୁପାତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ. • କେବଳ physical inputs ଓ outputs ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଏ. Assumption **ନୁହେଁ**: 'variable factor ର ସବୁ ଏକକ ଭିନ୍ନ' (Q45, ବିକଳ୍প c).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି assumption: **T-F-P-P**: Technology, Fixed input, Proportions flexible, Physical terms.

କାର୍ଡ 3.25 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q2, Q10, Q14, Q38, Q46, Q56 · SM p.3.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Point of inflexion** ରେ MP କଣ ହୁଏ? TP ସମତଳ ହେବା କଣ ସୂଚାଏ?	ଉତ୍ତର Point of inflexion ରେ **MP ସର୍ବାଧିକ** (Q2, Q14, Q46). Q10 trap: ସର୍ବାଧିକ MP ରେ AP, MP ସହ ସମାନ ନୁହେଁ; AP = MP କେବଳ ସର୍ବାଧିକ AP ରେ. TP ସମତଳ ହେବା (ଘୁଞ୍ଚୁଥିବା ହାର କମିବା ସହ ବଢ଼ିବା) **diminishing marginal returns** ଆରମ୍ଭ ସୂଚାଏ (Q38, Q56).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Inflexion = MP ର ଶିଖର**: ବାଟ ଆଉ ଅଧିକ ଚଢ଼େଇ ହୁଏ ନାହିଁ, ସମତଳ ହେବାକୁ ଲାଗେ.

କାର୍ଡ 3.26 T 1.2 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.2.10 · Scanner Q19, Q24, Q35, Q48, Q58, Q60, Q61 · SM pp.3.25–3.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Law of variable proportions ର **ତିନୋଟି stage** ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ. TP କେଉଁଠି ପଡ଼େ?	ଉତ୍ତର • Stage 1 **increasing returns**: AP ସର୍ବାଧିକ ହେଲେ ଶେଷ. • Stage 2 **diminishing returns**: TP କମୁଥିବା ହାରରେ ବଢ଼ି ସର୍ବାଧିକ ହୁଏ, ଯେଉଁଠି MP = 0; MP ଓ AP କମେ କିନ୍ତୁ ଧନାତ୍ମକ ରହେ. • Stage 3 **negative returns**: TP କମେ ଓ MP < 0 (Q19, Q48). Q58: 'TP କମିବା ଜାରି ରହେ' Stage 2 ପାଇଁ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଉପରକୁ, ଧୀରେ, ତଳକୁ**: Stage 1 ରେ TP ଦ୍ରୁତ ଚଢ଼େ, Stage 2 ରେ ଧୀର ହୋଇ ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚେ, Stage 3 ରେ ଖସେ.	

କାର୍ଡ 3.27 T 1.2 · ଧାରଣା	★ OL 1.2.11 · Scanner Q31 · SM pp.3.25–3.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ factor ପାଇଁ increasing ଓ diminishing returns କାହିଁକି ଘଟେ?	ଉତ୍ତର Increasing: fixed factor ର **ପୂର୍ଣ୍ଣତର ବ୍ୟବହାର ଓ indivisibility** ଏବଂ variable factor ର ଅଧିକ **efficiency**. Diminishing: fixed factor **ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ** ହୋଇଯାଏ. Q31: 'fixed factor ର ସୀମାବଦ୍ଧତା' increasing returns ର କାରଣ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପ୍ରଥମେ ଖାଲି ଜାଗା, ପରେ ଭିଡ଼**: ଆଗେ machine କମ୍ ବ୍ୟବହୃତ, ପରେ ହାତ ବେଶି.	

କାର୍ଡ 3.28 T 1.2 · ଧାରଣା	★★ OL 1.2.12 · Scanner Q35 · SM p.3.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Rational producer** କେଉଁ stage ରେ କାମ କରେ ଓ କାହିଁକି?	ଉତ୍ତର କେବଳ **Stage 2** ରେ. Stage 3 (MP ଋଣାତ୍ମକ) ରେ variable factor କମାଇଲେ output ବଢ଼ିପାରେ; Stage 1 ରେ AP ବଢୁଥିବା ବେଳେ fixed factor ଅପଚୟ ହୁଏ. Stage 1 ଓ 3 'economic absurdity' (Q35: A ଓ R ଦୁଇଟି ଯାକ ସତ୍ୟ, R ଦ୍ୱାରା A ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମଝି stage, ମଝି ବାଟ**: producer ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଏଡ଼ାଏ.	

କାର୍ଡ 3.29 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 1.2.13 · Scanner Q8 · SM p.3.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Q8: ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି laws of production ରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର **Factors ର least-cost combination** (ବିକଳ୍ପ d) ହେଉଛି production optimisation, production ର law ନୁହେଁ. Laws of production ହେଉଛି returns to scale, law of variable proportions ଓ diminishing returns to a factor.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Laws output ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି; optimisation inputs ବାଛେ.**	

କାର୍ଡ 3.30 T 1.2 · ଧାରଣା

★★ OL 1.2.14 · Scanner Q21, Q23, Q57, Q64 · SM pp.3.27–3.28

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Returns to scale କଣ, ଏବଂ ଏହା କେଉଁ run ରେ ଘଟେ?

ଉତ୍ତର

ସବୁ inputs କୁ ସମାନ ଅନୁପାତରେ ବଦଳାଇଲେ output ର ଅଧ୍ୟୟନ (Q57).

ଏହା **long run** ରେ ଘଟେ (Q21, Q23, Q64).

ଏହା increasing marginal returns ଭଳି ନୁହେଁ, ଯାହା short run ରେ ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Scale = ସବୁ ଏକାଠି, ତେଣୁ long run.**

କାର୍ଡ 3.31 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.15 · Scanner Q3, Q26, Q36, Q49 · SM pp.3.28–3.29

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

CRS, IRS ଓ DRS ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ. Constant returns to scale ର ଅନ୍ୟ ନାମ କଣ?

ଉତ୍ତର

- **CRS**: output ସମାନ ଅନୁପାତରେ ବଢ଼େ; ଏହାକୁ **linear homogeneous production function** କହନ୍ତି (Q3, Q49).
- **IRS**: output ଅନୁପାତରୁ ଅଧିକ ବଢ଼େ.
- **DRS**: output ଅନୁପାତରୁ କମ୍ ବଢ଼େ (Q26).

ଗୋଟିଏ firm ପ୍ରଥମେ IRS, ତା'ପରେ ଦୀର୍ଘ CRS ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ତା'ପରେ DRS ଦେଇ ଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ firm ବଢ଼ିବା କ୍ରମରେ **ଅଧିକ, ସମାନ, କମ୍** ହେଉଛି IRS, CRS, DRS.

କାର୍ଡ 3.32 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.2.16 · Scanner Q1, Q7, Q27, Q63 · SM p.3.29

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Cobb-Douglas Q = K·L^a·C^b ରେ a + b > 1, = 1 ଓ < 1 ର ଅର୍ଥ କଣ?

ଉତ୍ତର

a + b > 1: **increasing** returns to scale.

a + b = 1: **constant** returns to scale; ମୂଳ ରୂପ CRS ଧରିଥିଲା (Q27).

a + b < 1: **decreasing** returns to scale.

Q63: 1/2 + 2/3 = 7/6 > 1, ତେଣୁ IRS.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯୋଗଫଳକୁ ଏକ ସହ ତୁଳନା**: ଏକରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ଦ୍ରୁତ ବଢ଼େ, ଏକ ହେଲେ ସମାନ ବଢ଼େ, ଏକରୁ କମ୍ ହେଲେ ଧୀରେ ବଢ଼େ.

କାର୍ଡ 3.33 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.2.19 · Scanner Q32 · Not in SM unit (Scanner)

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Secular period କଣ?

ଉତ୍ତର

ଅତି ଦୀର୍ଘ ସମୟ (Q32, ବିକଳ୍ପ c), long run ଠାରୁ ଲମ୍ବା; Chapter 4 ରେ ଆଲୋଚିତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Secular = ଅତି ଲମ୍ବା ସମୟ.**

କାର୍ଡ 3.34 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.3.1 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5, Q11 · SM p.3.30

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Isoquant କଣ?

ଉତ୍ତର

ସମାନ-ଉତ୍ପାଦ ବା iso-product curve ଯାହା **ସମାନ output** ଦେଉଥିବା inputs ର ସବୁ ମିଶ୍ରଣ ଦେଖାଏ.

Isoquants ହେଉଛି 'product lines' (Q1, Q3). ଏହା iso-cost line କିମ୍ବା budget line ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Iso = ସମାନ, quant = ପରିମାଣ**: ସମାନ ପରିମାଣ, ଅନେକ input ମିଶ୍ରଣ.

କାର୍ଡ 3.35 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.3.2 · Scanner Q2, Q9 · SM p.3.30
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Isoquants ର **ଗୁଣ** କୁହନ୍ତୁ. Origin ପ୍ରତି convex ନା concave?	ଉତ୍ତର ଋଣାତ୍ମକ ଢାଳ; origin ପ୍ରତି **convex** (diminishing MRTS); ପରସ୍ପରକୁ କାଟେ ନାହିଁ. Q2: ଭୁଲ ଉକ୍ତି ହେଉଛି 'origin ପ୍ରତି concave'. Q9 ରେ ତିନୋଟି ଯାକ ଗୁଣ ଠିକ୍, ତେଣୁ (d).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତଳକୁ ଢାଳୁ, ଭିତରକୁ ବଙ୍କା, କେବେ ଛୁଏଁ ନାହିଁ.** (Down, Bowed-in, Never touching.)

କାର୍ଡ 3.36 T 1.3 · ଧାରଣା	★★ OL 1.3.3 · Scanner Q6, Q8, Q10 · SM pp.3.30–3.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Iso-cost line** କଣ? ଏହା ସିଧା କାହିଁକି?	ଉତ୍ତର ଏହାକୁ **budget line** ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି: **ଦିଆଯାଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ** ରେ firm କିଣିପାରୁଥିବା ଦୁଇ factors ର ମିଶ୍ରଣ. ସିଧା କାରଣ inputs ମଧ୍ୟରେ market ବିନିମୟ ହାର (factor prices) ସ୍ଥିର (Q6, Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ ବିଲ୍, ଯେକୌଣସି ଝୁଡ଼ି.**

କାର୍ଡ 3.37 T 1.3 · ସୂତ୍ର	★ OL 1.3.4, 1.3.5 · Scanner Q7, Q12 · SM pp.3.31–3.32
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Least-cost combination** କଣ? Producer ର equilibrium ସର୍ତ୍ତ ଲେଖନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର ଯେଉଁଠି **isoquant, iso-cost line କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ** (tangent). MRTS_LK = MP_L ÷ MP_K = P_L ÷ P_K (Q12: ଉପରୋକ୍ତ ସବୁ). Q7: MRTS_LK = 2 ହେଲେ MP_K ÷ MP_L = 1/2.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛୁଅନ୍ତୁ, କାଟନ୍ତୁ ନାହିଁ**: ସବୁଠାରୁ ଶସ୍ତା ବିନ୍ଦୁ budget line କୁ କେବଳ ଚୁମ୍ବନ କରେ.

କାର୍ଡ 3.38 T 2.0 · ତୁଳନା	★★ OL 2.0.1, 2.0.2 · Scanner Q2, Q4, Q5, Q7, Q8, Q9, Q29 · SM pp.3.35–3.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Accounting (explicit) cost** ଓ **economic cost** କଣ? ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ତୁଳନା କରିବେ?	ଉତ୍ତର Accounting cost = **explicit** cost: factor ଯୋଗାଣକାରୀଙ୍କୁ ନଗଦ ଦେୟ (wages, materials, fuel, rent, ଋଣ ଉପରେ interest), ଖାତାରେ ଲେଖାଯାଏ. Economic cost = **explicit + implicit**, ତେଣୁ **accounting cost < economic cost** (Q2). Accounting costs ରେ implicit cost ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ (Q9).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଖାତାରେ କେବଳ ଦିଆଯାଇଥିବା ବିଲ୍.** Economic cost ଆହୁରି ସେହି ବିଲ୍ ଯୋଡ଼େ ଯାହା ତୁମେ ଆୟ କରିପାରିଥାନ୍ତ.

କାର୍ଡ 3.39 T 2.0 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.0.3, 2.0.4 · Scanner Q10, Q13, Q22, Q24; 2.1 Q4 · SM p.3.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Implicit cost** କଣ? ମାଲିକର ନିଜ capital ପାଇଁ ଏହା କିପରି ହିସାବ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର ନିଜ capital ର **normal return** ସହ entrepreneur ର **ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇଥିବା ଦରମା**. କୌଣସି input firm ର ନିଜର ଓ ନିଜେ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ତା'ର **explicit cost ଶୂନ୍ୟ** (Q22). Implicit cost = capital × normal ହାର: ₹50,000 × 10% = ₹5,000 (Q24). ନିଜ capital ଉପରେ interest implicit (Q13).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନିଜ ଟଙ୍କା, ନିଜ ସମୟ, ଇନଭଏସ୍ ନାହିଁ**: ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାହା ଆୟ କରିପାରିଥାନ୍ତେ, ସେଇଟା ହିଁ cost.

କାର୍ଡ 3.40 T 2.0 · ଧାରଣା	★★ OL 2.0.5, 2.0.6 · Scanner 2.0 Q23, Q27; 2.4 Q12 · SM p.3.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Cost ରେ **normal profit** କେଉଁଠି ପଡ଼େ? Economic profit କେବେ ଶୂନ୍ୟ, ଏବଂ କେବେ profit supernormal?	ଉତ୍ତର Normal profit **implicit cost ର ଅଂଶ** (Q23). TR ଯଦି କେବଳ explicit + implicit cost ଢାଙ୍କେ, **economic profit ଶୂନ୍ୟ**: price = ସର୍ବନିମ୍ନ ATC (Q27). **Supernormal** profit କେବଳ ତା'ଠାରୁ ଉପରେ ହୁଏ. Q12: ₹15,000 normal profit + ₹25,000 = ₹40,000 ÷ 500 = ₹80, ତେଣୁ supernormal profit ପାଇଁ price ₹80 ଠାରୁ ଅଧିକ (₹82) ଦରକାର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Economic profit ଶୂନ୍ୟ ମାନେ ଟଙ୍କା ଶୂନ୍ୟ ନୁହେଁ**: ମାଲିକର ଦରମା ଆଗରୁ cost ଭିତରେ ଅଛି.

କାର୍ଡ 3.41 T 2.0 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.0.7 · Scanner Q5, Q21 · SM pp.3.14, 3.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Accounting profit** ଓ **economic profit** ର ସୂତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ. Implicit cost, profit ସହ କିପରି ଜଡ଼ିତ?	ଉତ୍ତର Accounting profit = TR – explicit costs. Economic profit = TR – explicit – implicit costs. Implicit cost = business profit – economic profit (Q21). Q5 trap: 'accounting profit = TR ବିୟୋଗ implicit costs' ଭୁଲ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Accounting ମାଲିକକୁ ଭୁଲିଯାଏ**: କେବଳ explicit; economics ଦୁଇଟି ଯାକ ବିୟୋଗ କରେ.

କାର୍ଡ 3.42 T 2.0 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.0.8, 2.0.9, 2.1.4 · Scanner 2.0 Q11, Q14, Q17, Q25; 2.1 Q1 · SM pp.3.36–3.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Outlay cost** ଓ **opportunity cost** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ. Opportunity cost ଖାତାରେ ଲେଖାଯାଏ କି?	ଉତ୍ତର Outlay cost: ପ୍ରକୃତ ଖର୍ଚ୍ଚ (wages, materials, rent, interest), **ଖାତାରେ ଲେଖାଯାଏ** (Q11). Opportunity cost: **ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିକଳ୍ପ**; ଏହା ଖାତାରେ **ଲେଖାଯାଏ ନାହିଁ** (Q25 trap). ଦୀର୍ଘମିଆଦି ହିସାବରେ ଉପଯୋଗୀ, ଯେପରି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର cost.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Outlay = ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବା; opportunity = ଅଣଦେଖା ହୋଇଥିବା.** ଗୋଟିକ ରେକର୍ଡ ଛାଡ଼େ, ଅନ୍ୟଟି ଅନୁତାପ ଛାଡ଼େ.

କାର୍ଡ 3.43 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 2.0.10 · Scanner Q26 · SM p.3.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Incremental cost** କଣ? ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର ବ୍ୟବସାୟିକ ନିଷ୍ପତ୍ତିର **ଅତିରିକ୍ତ cost**: ନୂଆ product line, machinery ବଦଳାଇବା, ନୂଆ production facility, ନୂଆ clients (Q26).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Increment = ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ ପାଦ ନେବାକୁ ଆପଣ ସ୍ଥିର କରନ୍ତି.**

କାର୍ଡ 3.44 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 2.0.11, 2.0.12, 2.0.13 · Scanner Q18, Q20, Q30 · SM pp.3.37–3.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Sunk costs** କଣ? ଉଦାହରଣ? ସେଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ?	ଉତ୍ତର **ଥରେ ଓ ସବୁଦିନ ପାଇଁ** ହୋଇଥିବା ଏବଂ **ଫେରି ପାଇହୁଏ ନାହିଁ**. ଉଦାହରଣ: advertising, R&D, specialised equipment, railway lines ଭଳି ସ୍ଥିର facilities (Q30: ଆଗରୁ ହୋଇଥିବା advertising). **Barrier to entry** ଭାବେ କାମ କରେ; economic ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ **ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନୁହେଁ** (Q18).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Sunk = ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା ଜାହାଜ**: ସେ ଗଲା, ତେଣୁ ତା'କୁ ଧରି ଯାତ୍ରା ଯୋଜନା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 3.45 T 2.0 · ଧାରଣା	★★ OL 2.0.14, 2.0.15 · Scanner Q12, Q28, Q37 · SM p.3.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ costs **fixed** ଓ କେଉଁ costs **variable**? Shut down costs କଣ?	ଉତ୍ତର Fixed costs ଏଡ଼ାଇ ହୁଏ ନାହିଁ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ operations **ବନ୍ଦ** ନ ହୁଏ; **shut down costs** ସାମୟିକ ବନ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲେ. Variable: **casual labourers** ର wages, raw materials (Q28: factory labour ର wages). Q37: କେବଳ ଆଂଶିକ labour କୁ ବିଦା କରିହେଲେ, wages ଆଂଶିକ fixed, ଆଂଶିକ variable.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fixed ଝାଞ୍ଜି ବନ୍ଦ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ; variable ଶେଷ ଏକକ ସହ ଚାଲିଯାଏ.**

କାର୍ଡ 3.46 T 2.1 · ଧାରଣା	★★ OL 2.1.1, 2.1.2 · Scanner Q2, Q3, Q7 · SM p.3.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Cost function** କଣ? ଏହାକୁ କଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ, ଏବଂ ଏହା କଣ ଗଢ଼େ?	ଉତ୍ତର Cost ଓ ତା'ର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ମଧ୍ୟରେ **କାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ (ଗାଣିତିକ) ସମ୍ପର୍କ**: factor ର ଦାମ, output ର ପରିମାଣ, technology, capacity utilisation, efficiency ଓ ସମୟ ଅବଧି. Production function ଓ inputs ର market supply ରୁ ମିଳେ; output ଅନୁଯାୟୀ cost ପ୍ରକାଶ କରେ. Firm ର output ର **price** ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ **ନୁହେଁ** (Q7). Cost curves ର **ଆକାର** cost function ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Cost ଦେଖେ inputs ଓ output କୁ, ବିକ୍ରି ଦାମକୁ କେବେ ନୁହେଁ.**

କାର୍ଡ 3.47 T 2.2 · ତୁଳନା	★ OL 2.2.1 · Scanner Q38 · SM p.3.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Cost ଦୃଷ୍ଟିରୁ short run ଓ long run ରେ କଣ ବଦଳେ?	ଉତ୍ତର Short run: କେବଳ **variable factors** ବଦଳେ. Long run: ସବୁ factors ବଦଳେ, ତେଣୁ **ସବୁ costs variable** (Q38).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Long run ରେ କିଛି ସ୍ଥିର ନୁହେଁ, ତେଣୁ fixed cost ନାହିଁ.**

କାର୍ଡ 3.48 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.2.2, 2.2.3, 2.0.16 · Scanner 2.0 Q1; 2.2 Q36, Q50 · SM pp.3.40–3.41
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Variability ଅନୁସାରେ costs ର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରନ୍ତୁ. **Stair-step** cost କଣ?	ଉତ୍ତର **Fixed**, **variable** ଓ **semi-variable** (ଯେପରି ବିଦ୍ୟୁତ୍: ସ୍ଥିର ଶୁଳ୍କ ସହ ଖର୍ଚ୍ଚ ଶୁଳ୍କ) (Q50). **Stair-step**: output ର ଏକ ପରିସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥିର, ତା'ପରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼େ (foreman ର ଦରମା) (2.0 Q1; 2.2 Q36).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପାହାଚରେ ଧାପ ଥାଏ, ତେଣୁ cost ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଉଠେ.**

କାର୍ଡ 3.49 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.5, 2.1.3 · Scanner 2.1 Q8; 2.2 Q6, Q12, Q24 · SM p.3.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **TC** କୁ fixed ଓ variable cost ରେ ଲେଖନ୍ତୁ. TC ଓ TVC ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲମ୍ବ ବ୍ୟବଧାନ କଣ?	ଉତ୍ତର TC = TFC + TVC, ତେଣୁ TC − TVC = TFC. TC ଓ TVC ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲମ୍ବ ବ୍ୟବଧାନ ହେଉଛି **TFC** (Q6). TFC ହେଉଛି cost function ର **constant term** (2.1 Q8: TC = 2,000 + 15Q − 6Q^2 + Q^3 ରୁ TFC = ₹2,000).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fixed ହେଉଛି ମହଲା**: TC, TVC ଉପରେ ସ୍ଥିର ଉଚ୍ଚତାରେ ବସିଥାଏ.

କାର୍ଡ 3.50 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.2.4, 2.2.6 · Scanner Q33, Q41 · SM p.3.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **TFC ଓ TVC curves** ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ. TVC ର ଆକାର କଣ?	ଉତ୍ତର TFC: Y-axis ରୁ ଆରମ୍ଭ **ଆନୁଭୂମିକ ସରଳରେଖା** (ଶୂନ୍ୟ output ରେ ମଧ୍ୟ fixed cost). TVC: **origin** ରୁ ଆରମ୍ଭ; ଓଲଟା S-ଆକାର; diminishing returns ଆରମ୍ଭ ହେଲେ **ବଢୁଥିବା ହାରରେ** ଉଠେ (Q33, Q41).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **TFC ଉଚ୍ଚରେ ଭାସେ; TVC ଘରୁ ଆରମ୍ଭ କରେ.**

କାର୍ଡ 3.51 T 2.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.2.7 · Scanner Q1, Q2, Q4, Q7, Q13, Q39, Q40, Q57 · SM p.3.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **AFC** ର ସୂତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ. ଏହାର ଆକାର କଣ?	ଉତ୍ତର AFC = TFC ÷ Q. ଏହା **ସବୁବେଳେ କମେ, X-axis କୁ କେବେ ଛୁଏଁ ନାହିଁ** (AFC ଶୂନ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ) ଏବଂ **କେବେ U-ଆକାର ନୁହେଁ**. ଉଦାହରଣ: TFC ₹2,000: 100 ଏକକରେ AFC ₹20 ଓ 200 ଏକକରେ ₹10.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **AFC କେବଳ ଛୋଟ ହୁଏ**: ସ୍ଥିର ପିଠା ଅଧିକ ଏକକ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟିହୁଏ.

କାର୍ଡ 3.52 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.8, 2.1.6 · Scanner 2.1 Q6; 2.2 Q3, Q5, Q14, Q29, Q45 · SM p.3.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେବଳ TC କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ output ରେ AFC ଦିଆଯାଇଥିଲେ **AFC ହିସାବ** କିପରି କରିବେ?	ଉତ୍ତର TFC = Q = 0 ରେ TC, କିମ୍ବା TFC = AFC × Q. ତା'ପରେ ନୂଆ AFC = TFC ÷ ନୂଆ Q. Q29: 6 ଏକକରେ AFC ₹20 ହେଲେ TFC ₹120; 4 ଏକକରେ AFC = ₹30. Q14: 0 ରେ TC = 100, ତେଣୁ 4 ରେ AFC = 25.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଗେ ପିଠା ଜାଣନ୍ତୁ, ତା'ପରେ ପୁଣି କାଟନ୍ତୁ.**

କାର୍ଡ 3.53 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.9, 2.2.10 · Scanner 2.1 Q5; 2.2 Q9, Q15, Q28, Q35, Q43, Q47, Q51 · SM pp.3.42–3.43
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **AVC** ର ସୂତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ. ଏହା କିପରି ଆଚରଣ କରେ?	ଉତ୍ତର AVC = TVC ÷ Q = ATC – AFC. ଏହା **କମେ** (variable factor ପାଇଁ increasing returns), ସର୍ବନିମ୍ନ ହୁଏ, ତା'ପରେ **ବଢ଼େ** (diminishing returns). Q47: TC 1,000, FC 200, Q 100, ତେଣୁ AVC = ₹8.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **AVC ହେଉଛି ପ୍ରତି ଏକକର variable ବିଲ୍**: efficiency ସହ ଖସେ, ଭିଡ଼ ସହ ଚଢ଼େ.

କାର୍ଡ 3.54 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.11, 2.2.12 · Scanner Q18, Q19, Q34, Q52 · SM p.3.43
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **ATC** ର ସୂତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ. ଅଧିକ output ରେ ATC ଓ AVC କାହିଁକି ପାଖାପାଖି ହୁଅନ୍ତି?	ଉତ୍ତର ATC = AFC + AVC = TC ÷ Q; **U-ଆକାର**. Output ବଢ଼ିଲେ AFC, ATC ର **ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ ଅଂଶ** ହୋଇଯାଏ, ତେଣୁ ସେମାନେ ପାଖାପାଖି ହୁଅନ୍ତି (Q34). Q52: 4 ଏକକରେ ATC = (100 + 110) ÷ 4 = ₹52.50.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ATC = ପୂରା ଭଡ଼ା; AFC ହେଉଛି ଛୋଟ ହେଉଥିବା ସ୍ଥିର ଟିକେଟ୍**, ତେଣୁ ବ୍ୟବଧାନ ଘୁଚେ.

କାର୍ଡ 3.55 T 2.2 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.2.13, 2.2.14 · Scanner Q16, Q25, Q26, Q30, Q49, Q53, Q56 · SM pp.3.43–3.44
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MC** ର ସୂତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ. Fixed cost ଏହା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ କି?	ଉତ୍ତର MCn = TCn – TCn–1 = TVC ର ପରିବର୍ତ୍ତନ; ଧାପ ଧାପରେ MC = ΔTC ÷ ΔQ. **Fixed cost ଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନ**: କେବଳ variable cost ବଦଳେ. Q56: 'MC = TC' ଭୁଲ. SM: 5 ଏକକର cost ₹200, 6 ଏକକର ₹250, ତେଣୁ MC = ₹50.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MC ହେଉଛି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଏକକର ଦାମ**: ପାହାଚର ଧାପ, ପୂରା ପାହାଚ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 3.56 T 2.2 · ଧାରଣା	★★ OL 2.2.15, 2.2.16 · Scanner Q11, Q23, Q46, Q55 · SM p.3.44
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MC curve** U-ଆକାର କାହିଁକି? ବଢୁଥିବା MC କଣ ଦର୍ଶାଏ?	ଉତ୍ତର ଏହା **law of variable proportions** ଅନୁସରଣ କରେ: MP ବଢ଼େ, ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚେ, ତା'ପରେ କମେ, ତେଣୁ MC କମେ, ତଳେ ପହଞ୍ଚେ, ତା'ପରେ ବଢ଼େ. **MC ବଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ diminishing returns ଆରମ୍ଭ** (Q11, Q46: 3 ଓ 4 ଏକକ ମଧ୍ୟରେ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MC ହେଉଛି MP ର ଦର୍ପଣ**: productivity ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ cost ତଳେ ପହଞ୍ଚେ.

କାର୍ଡ 3.57 T 2.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.2.17, 2.2.18 · Scanner Q8, Q10, Q32, Q42, Q58 · SM p.3.45
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **AC-MC ସମ୍ପର୍କ** କୁହନ୍ତୁ. MC, AC କୁ କେଉଁଠି କାଟେ?	ଉତ୍ତର AC କମୁଛି: **MC < AC** (Q42); AC ବଢୁଛି: **MC > AC**; AC ସର୍ବନିମ୍ନ: **MC = AC**. MC, AC (ଓ AVC) କୁ ସେମାନଙ୍କ **ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ** କାଟେ (Q58, ବିକଳ୍প c). Q10 trap: 'AC କମୁଛି, ତେଣୁ MC କମିବ' ଭୁଲ; MC କେବଳ AC ଠାରୁ କମ୍ ହେବା ଯଥେଷ୍ଟ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନମ୍ବର ପରି ସେଇ ନିୟମ**: ହାରାହାରିଠାରୁ କମ୍ ନମ୍ବର ହାରାହାରି ଖସାଏ, ଅଧିକ ହେଲେ ଉଠାଏ.

କାର୍ଡ 3.58 T 2.2 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	SM text · No direct Q · SM pp.3.42–3.45
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ TC ଠାରୁ MC ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ short-run cost ର ଶୃଙ୍ଖଳା ମନେ ପକାନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର TC = TFC + TVC; **AFC** ସବୁବେଳେ କମେ; **AVC** ଓ **ATC** U-ଆକାର, ATC = AFC + AVC. **MC**, AVC ଓ ATC କୁ ସେମାନଙ୍କ ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ କାଟେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fixed ଖସେ, variable ଖସି ଉଠେ; marginal ଦୁଇଟିକୁ ତଳେ କାଟେ.**

କାର୍ଡ 3.59 T 2.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.4.7 · Scanner 2.3 Q2, Q3, Q5, Q7, Q8; 2.4 Q9 · SM pp.3.45–3.47
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **SAC ଓ LAC curves** କୁ କଣ କୁହାଯାଏ? SACs ବିରୁଦ୍ଧରେ LAC କିପରି ଅଙ୍କାଯାଏ?	ଉତ୍ତର SAC curves ହେଉଛି **plant curves** (Q8). LAC ହେଉଛି **envelope** curve, ପ୍ରତ୍ୟେକ SAC କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ କିନ୍ତୁ **ସେମାନଙ୍କ ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ ନୁହେଁ**; ଏହାକୁ **planning curve** ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି (Q2, Q3, Q5, Q7). ଏହା କମୁଥିବା ବେଳେ SACs ର କମୁଥିବା ଅଂଶକୁ ଏବଂ ବଢୁଥିବା ବେଳେ ବଢୁଥିବା ଅଂଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Plants ହେଉଛି ସିଢ଼ିର ଡାଣ୍ଡା; envelope ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଘେରିଥିବା ଫିତା.**

କାର୍ଡ 3.60 T 2.3 · MCQ ଫାଙ୍ଦ

★★ OL 2.3.4, 2.4.5 · Scanner 2.3 Q1, Q4, Q9; 2.4 Q8 · SM p.3.47

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

LAC ର U-ଆକାର ର କାରଣ କଣ? ଏହା କଣ variable factor ratio ଯୋଗୁଁ?

ଉତ୍ତର

ଏହା **returns to scale** ଯୋଗୁଁ, variable factor ratio ଯୋଗୁଁ **ନୁହେଁ** (Q4).

Economies (internal + external) LAC କୁ **ଖସାଏ**; diseconomies LAC କୁ **ଉଠାଏ** (2.3 Q9).

SAC ର U-ଆକାର variable factor ratio ଯୋଗୁଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **SAC: ଅନୁପାତ. LAC: ପରିସର.** (SAC: ratio. LAC: scale.)

କାର୍ଡ 3.61 T 2.4 · ଧାରଣା

★ OL 2.4.1, 2.4.2 · Scanner Q8 · SM p.3.48

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Internal economies କଣ? ସୀମା ପରେ କଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

Firm ଭିତରେ ଥିବା economies, ତା'ର ନିଜ ପ୍ରୟାସରୁ ମିଳେ.

Firm ପ୍ରଥମେ internal economies ଭୋଗେ, ତା'ପରେ **internal diseconomies** (Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Internal = ମୋ ନିଜ କାମରୁ.**

କାର୍ଡ 3.62 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.4.3, 2.2.19 · Scanner 2.4 Q11, Q14, Q15; 2.2 Q44 · SM pp.3.48–3.50

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Internal economies ର ପ୍ରକାର ଲେଖନ୍ତୁ. କେଉଁଟି internal ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

Technical, managerial, commercial (bulk buying, by-products), **financial, risk-bearing**.

Technical: ବଡ଼ scale ରେ ଉନ୍ନତ techniques ଓ ଅଧିକ division of labour.

Q14: bulk purchase internal.

Internal ନୁହେଁ: skilled labour ର supply (Q11); industries ର localisation (Q15).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର: **T-M-C-F-R** ('Tiny Mice Chew Fresh Rice').

କାର୍ଡ 3.63 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 2.4.4 · Scanner Q3, Q6, Q17 · SM pp.3.50–3.51

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Industry ର ବିସ୍ତାରରୁ ଆସୁଥିବା **external economies** ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- ଶସ୍ତା raw materials ଓ equipment; technology; skilled labour.
- Ancillary industries ର ବୃଦ୍ଧି; transport ଓ marketing; information.

Q6: ଏସବୁ external (d). Q17: skilled labour ର ବିକାଶ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଛଅ ସୁବିଧା: **M-T-S-A-T-I**: Materials, Technology, Skill, Ancillary, Transport, Information.

କାର୍ଡ 3.64 T 2.4 · ଧାରଣା

★ OL 2.4.6 · Scanner Q13 · SM pp.3.51–3.52

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

External diseconomy କଣ? Inputs ର ଚାହିଦା କମିଲେ କଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

Inputs ର ଚାହିଦା ବଢ଼ିଲେ **factor prices** ବଢ଼େ, ଏହା firm ବାହାରୁ ଆସୁଥିବା ଅସୁବିଧା.

ବିପରୀତରେ, inputs ର ଚାହିଦା କମିଲେ **input prices ତଳକୁ ଯାଏ** (Q13).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଭିଡ଼ ବଜାର, ମହଙ୍ଗା inputs.**

କାର୍ଡ 3.65 T 2.4 · ଧାରଣା	★★ OL 2.3.5, 2.4.9, 2.0.17 · Scanner 2.3 Q6; 2.4 Q1, Q2, Q5; 2.0 Q19 · Not in SM unit (Scanner)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Economies of scope** କଣ? Short run ରେ firm କେବେ ବନ୍ଦ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Economies of scope: firm **ଏକରୁ ଅଧିକ product** ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ATC କମେ (2.3 Q6). **Price < AVC** ହେଲେ ବନ୍ଦ କରେ; ବନ୍ଦ ଅସ୍ଥାୟୀ. Shut-down ବିନ୍ଦୁରେ P = AVC, TR = TVC ଓ loss = TFC (2.0 Q19). Chapter 4 ରେ ଆଲୋଚିତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Scope = ଅନେକ products; AVC ଢାଙ୍କି ନ ପାରିଲେ shut down.**

CA Foundation · Paper 4 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Business Economics)

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 4 · ବିଭିନ୍ନ ବଜାରରେ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଧାରଣ (Price Determination in Different Markets) · 69 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.0	ବଜାରର ଅର୍ଥ (Meaning of Market)	4.01 – 4.10	10	★★★
1.1	ବଜାର ଗଠନର ପ୍ରକାର (Types of Market Structures)	4.11 – 4.13	3	★★
1.2	ମୋଟ, ହାରାହାରି ଓ ସୀମାନ୍ତ ଆୟର ଧାରଣା (Concepts of Total Revenue, Average Revenue and Marginal Revenue)	4.14 – 4.24	11	★★★
2.0	ପରିଚୟ (Introduction)	4.25 – 4.26	2	★★★
2.1	ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଧାରଣ: ଏକ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟି (Determination of Prices - A General View)	4.27	1	★
2.2	Demand ଓ Supply ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Changes in Demand and Supply)	4.28 – 4.29	2	★★
2.3	Demand ଓ Supply ରେ ଏକାସଙ୍ଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Simultaneous Changes in Demand and Supply)	4.30 – 4.32	3	★★★
3.0	Perfect Competition (ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା)	4.33 – 4.44	12	★★★
3.1	Monopoly (ଏକାଧିକାର)	4.45 – 4.55	11	★★★
3.2	Imperfect Competition-Monopolistic Competition (ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା - ଏକାଧିକାରୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତା)	4.56 – 4.60	5	★★★
3.3	Oligopoly (ଅଳ୍ପାଧିକାର)	4.61 – 4.69	9	★★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 4.01 T 1.0 · MCQ ଫାଙ୍କ

★ OL 1.0.1 · Scanner 2.0 Q1, Q2, Q3 · SM p.4.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Prices କେଉଁ ପ୍ରକାରର value ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି? **Ricardo**ଙ୍କ ମତରେ **exchange value** କଣ?

ଉତ୍ତର

Price ହେଉଛି **money-value**; ଦ୍ରବ୍ୟର prices **exchange value** ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି (cost ନୁହେଁ, nominal value ନୁହେଁ).

Ricardo: exchange value = **command over commodities in general**, ଅର୍ଥାତ୍ କିଣି ହେଉଥିବା commodities ଉପରେ ବିନିମୟର କ୍ଷମତା.

Trap: Economics **କେବଳ exchange value** ସହ ସମ୍ପର୍କିତ, value in use କିମ୍ବା ଭାବନାତ୍ମକ value ସହ **ନୁହେଁ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବ୍ୟବହାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ବିନିମୟ ସାର୍ବଜନୀନ.** ବଜାର ଯାହାକୁ ବଦଳାଇବ, କେବଳ ସେଇଟା ହିଁ Economics ରେ ଗଣାଯାଏ.

କାର୍ଡ 4.02 T 1.0 · ଧାରଣା

★ OL 1.0.2 · Scanner 1.0 Q3, Q13 · SM p.4.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economics ରେ **market**ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. ଏହା କ'ଣ ଏକ ଭୌତିକ ସ୍ଥାନ ହେବା ଜରୁରୀ?

ଉତ୍ତର

Market ହେଉଛି **ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା buyers ଓ sellers ଙ୍କର ଏକ ସମୂହ**; ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ କିମ୍ବା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପାରସ୍ପରିକ କାରବାର price ସ୍ଥିର କରେ.

ସହଜରେ: କୌଣସି good କିମ୍ବା service ର ସେହି ସମସ୍ତ buyers ଓ sellers ଯେଉଁମାନେ **price ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାନ୍ତି**.

ଏହା **ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ହେବା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ** କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ (online shops, ଖବରକାଗଜ ବିଜ୍ଞାପନ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Market = ମଣିଷ, ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ.** ଯେଉଁଠି buyers ଓ sellers ମିଳି price ବଦଳାଇ ପାରନ୍ତି, ସେଠି market ଅଛି.

କାର୍ଡ 4.03 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.0.3 · Scanner 1.0 Q3, Q27 · SM pp.4.3–4.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Market ର ପାଞ୍ଚଟି ଉପାଦାନ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.

ଉତ୍ତର

- (i) **Buyers ଓ sellers**
- (ii) ଏକ **product କିମ୍ବା service**
- (iii) price ପାଇଁ **Bargaining**
- (iv) market ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ **Knowledge**
- (v) ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ product କିମ୍ବା service ପାଇଁ **ଗୋଟିଏ price**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **B-P-B-K-O:** Buyers, Product, Bargaining, Knowledge, One price. ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଠି, ପାଞ୍ଚ ଉପାଦାନ.

କାର୍ଡ 4.04 T 1.0 · MCQ ଫାଙ୍କ

★★★ OL 1.0.3, 1.1.5 · Scanner 1.0 Q9, Q10, Q17, Q27; 1.1 Q2 · SM pp.4.3–4.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Scanner ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ market ର ଉପାଦାନ **ନୁହେଁ**?

ଉତ୍ତର

ଉପାଦାନ ନୁହେଁ: **volume of business** (Q9), **no bargaining** (Q10), **advertisement and awareness** (Q17), **a firm** (1.1 Q2).

ଭୁଲ ମଧ୍ୟ: ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ **multiple prices** (Q27); SM କହେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ **ଗୋଟିଏ price**.

ସଠିକ୍ ସେଟ୍ ହେଉଛି buyers ଓ sellers, product କିମ୍ବା service, bargaining, ବଜାର ଅବସ୍ଥାର knowledge, ଗୋଟିଏ price.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **V-A-F-M ହେଉଛନ୍ତି ଠକ:** Volume, Advertisement, Firm, Multiple prices. ପାଞ୍ଚଟିରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ନାହାନ୍ତି.

କାର୍ଡ 4.05 T 1.0 · ତୁଳନା

★ OL 1.0.4 · Scanner 1.0 Q26 · SM p.4.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Product markets ଓ **factor markets** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.

ଉତ୍ତର

- **Product market:** households ସେମାନଙ୍କୁ ଦରକାର ହେଉଥିବା goods ଓ services **firms ଠାରୁ** କିଣନ୍ତି.
- **Factor market:** firms ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଦରକାରୀ resources (**land, labour, capital, entrepreneurship**) କିଣନ୍ତି.

Factor markets ର prices କୁ **factor prices** କୁହାଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Product = households କିଣାକିଣି କରନ୍ତି; Factor = firms କରନ୍ତି.** ବଜାରି ଥଳି କାହା ହାତରେ, ସେଥିରୁ market ଚିହ୍ନିବ.

କାର୍ଡ 4.06 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.0.5 · Scanner 1.0 Q23 · SM p.4.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Markets କୁ ସାଧାରଣତଃ **ଛଅଟି ଆଧାରରେ** ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରାଯାଏ. ସେଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

- **Area** (geographical)
- **Time**
- **Nature of transaction**
- **Regulation**
- **Volume of business**
- **Competition**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **A-T-N-R-V-C:** A Trader Never Rejects Volume Competition. Q23: ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ time, area ଓ volume ଉପରେ ହୁଏ, ତେଣୁ 'all of these'.

କାର୍ଡ 4.07 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.0.6 · Scanner 1.0 Q21 · SM pp.4.4–4.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SM ର ସୂଚନା ସହିତ **area-based** ଚାରି ପ୍ରକାର markets ର ନାମ କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Local:** buyers ଓ sellers ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ.
- **Regional:** କିଛି ପାଖାପାଖି ସହର, ରାଜ୍ୟର ଅଂଶ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ରାଜ୍ୟର ଗୁଚ୍ଛ (Q21).
- **National:** trade policy ବାଣିଜ୍ୟକୁ ଦେଶ ଭିତରେ ସୀମିତ ରଖେ.
- **International:** ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ, ଛୋଟ ଆକାରର ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେପରିକି **gold ଓ silver**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗଳି, ରାଜ୍ୟ, ଦେଶ, ବିଶ୍ୱ:** ପାଣିରେ ଢେଉ ପରି market ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘେରା ବଢ଼ି ଚାଲେ.

କାର୍ଡ 4.08 T 1.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.0.7, 1.0.8 · Scanner 1.0 Q2, Q8, Q14, Q16, Q29, Q30 · SM p.4.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Markets ରେ **time element** କଳ୍ପନା କିଏ କରିଥିଲେ? Time-based ଚାରି ପ୍ରକାର markets ର ନାମ କୁହ.

ଉତ୍ତର

Time element କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ **Alfred Marshall**.

- **Very short** = market period: supply ସ୍ଥିର (ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଜିନିଷ).
- **Short** period; **Long** period: 'normal price'.
- **Very long** = **secular period** (Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Marshall ସମୟ ମାପନ୍ତି: Market, Short, Long, Secular.** M-S-L-S: ଘଡ଼ି ଚାଲିଲେ supply ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ହୁଏ.

କାର୍ଡ 4.09 T 1.0 · ତୁଳନା	★★★ OL 1.0.9, 1.1.6 · Scanner 1.0 Q1, Q5, Q7, Q12, Q19; 1.1 Q5 · SM pp.4.5–4.6
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Spot (cash)** market ଓ **forward (future)** market ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.	ଉତ୍ତର • **Spot/cash:** ଦ୍ରବ୍ୟ **ତୁରନ୍ତ** କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦେୟ ଥିବା ଅର୍ଥ ବଦଳରେ ବିନିମୟ ହୁଏ. ଯଥା mandi ରେ ବର୍ତ୍ତମାନ price ରେ ଶସ୍ୟ (Q19). • **Forward/future: ଭବିଷ୍ୟତର ତାରିଖରେ** ଦେୟ ଓ ଯୋଗାଣ ପାଇଁ ଚୁକ୍ତି. ଯଥା bank ଠାରୁ ଭବିଷ୍ୟତର ହାରରେ foreign currency ଚୁକ୍ତି (1.1 Q5).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Spot = ଏବେ, Forward = ପରେ.** Mandi ରେ ହାତେ ହାତେ ନଗଦ; bank ରେ କାଗଜରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି.	

କାର୍ଡ 4.10 T 1.0 · ତୁଳନା	★★ OL 1.0.10, 1.0.11 · Scanner 1.0 Q4, Q11, Q15, Q28 · SM p.4.6
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Regulated** ଓ **unregulated** markets, ଏବଂ **wholesale** ଓ **retail** markets ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.	ଉତ୍ତର • **Regulated:** ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ଯଥା **stock exchange**. **Unregulated:** କୌଣସି ସର୍ତ୍ତ ନଥିବା **free market**, ଯଥା **Haat Bazaar** (Q4). • **Wholesale:** ବଡ଼ ପରିମାଣରେ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, **B2B** (Q11). **Retail:** ଶେଷ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କୁ ଛୋଟ ପରିମାଣରେ, **B2C** (Q15, Q28).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନିୟମ ଅଛି ନା ନାହିଁ; ଥୋକ ନା ଖୁଚୁରା.** Stock exchange ର ନିୟମ ବହି ଅଛି, Haat ର ନାହିଁ; wholesale ବସ୍ତା ହିସାବରେ, retail ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହିସାବରେ ବିକେ.	

କାର୍ଡ 4.11 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3 · Scanner 1.1 Q1, Q6, Q7 · SM pp.4.6–4.7, 4.14
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Market share** କ'ଣ? ଚାରି ପ୍ରକାର market form ଓ market ପ୍ରକାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁଥିବା ତିନୋଟି କାରକର ନାମ କୁହ.	ଉତ୍ତର Market share = industry demand ର ଶତକଡ଼ା ଭାବେ ଏକ firm ର demand (Q1). ଚାରି form: **perfect competition, monopolistic competition, oligopoly, monopoly**. Firm ର demand ର elasticity **କେବଳ perfect competition ରେ infinite** (Q7). Market ର ପ୍ରକାର ନିର୍ଭର କରେ **nature of commodity, size of production, extent of demand** ଉପରେ (Q6).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **N-S-E form ଠିକ୍ କରେ:** Nature, Size, Extent. ଚାରି form, ତିନି ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ.	

କାର୍ଡ 4.12 T 1.1 · ତୁଳନା	SM text · No direct Q · SM p.4.7
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Sellers ସଂଖ୍ୟା, product differentiation, firm ର demand ର elasticity ଓ price ଉପରେ control ଆଧାରରେ ଚାରି market form ର ତୁଳନା କର (SM Table 1).	ଉତ୍ତର • **Perfect competition:** ବହୁତ ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟା · none · infinite · none. • **Monopolistic competition:** large · slight · large · some. • **Oligopoly:** small · none to substantial · small · some. • **Monopoly:** one · extreme · small · very considerable.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Sellers କମିଲେ control ବଢ଼େ:** none, some, some, very considerable. ବିକ୍ରେତା ଯେତେ କମ୍, ମୁଠା ସେତେ ଦୃଢ଼.	

କାର୍ଡ 4.13 T 1.1 · MCQ ଫାଦ

★★ OL 1.1.4 · Scanner 1.1 Q3, Q4 · SM p.4.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଏକ market demand curve ତଳକୁ ଢାଲୁ. ଏଥିରୁ market structure ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ କି?

ଉତ୍ତର

ନା. ତଳକୁ ଢାଲୁ market demand **ପ୍ରତ୍ୟେକ structure** ସହ ମେଳ ଖାଏ, ତେଣୁ ଏହାଠାରୁ structure **ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ** (Q3 key: option d).

କେବଳ ଏହି ସୂଚନାରୁ perfect competition, monopoly କିମ୍ବା imperfect competition ବାଛନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଢାଲୁ ଦେଖି ପରିଚୟ ମିଳେ ନାହିଁ.** ପ୍ରତ୍ୟେକ market ର demand ଖସେ; ଭିନ୍ନ ହୁଏ firm ର curve.

କାର୍ଡ 4.14 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.2.1 · Scanner 1.2 Q13, Q17, Q27 · SM pp.4.8, 4.56

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Total revenue ର ସୂତ୍ର ଲେଖ. ଏକ competitive firm ର TR curve କେମିତି ଦିଶେ?

ଉତ୍ତର

TR = P × Q (price × ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା quantity). ଯଥା ₹50 ରେ 130 units ହେଲେ TR = ₹6,500 (Q13).

ଏକ perfectly competitive firm ପାଇଁ TR curve ହେଉଛି **ସିଧା ରେଖା, ଧନାତ୍ମକ ଢାଲୁ, origin ମାଧ୍ୟମରେ** (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **TR = Price ଗୁଣିତ Quantity.** Price ସ୍ଥିର ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ unit ସମାନ ଯୋଡ଼େ, ତେଣୁ ରେଖା ସିଧା.

କାର୍ଡ 4.15 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.2.2, 1.0.12 · Scanner 1.2 Q12, Q15, Q23, Q31; 1.0 Q24 · SM pp.4.8–4.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Average revenue ର ସୂତ୍ର ଲେଖ. AR curve କୁ ଆଉ କ'ଣ କୁହାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

AR = TR ÷ Q = P (ପ୍ରତି unit price). ଯଥା 121 units ରେ TR ₹6,050 ହେଲେ AR = ₹50 (Q12).

AR curve ହେଉଛି firm ର demand curve.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **AR ହେଉଛି Price ଟ୍ୟାଗ୍; AR curve ହେଉଛି Demand curve.** ଗୋଟିଏ ରେଖା, ଦୁଇ ନାମ.

କାର୍ଡ 4.16 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.2.3, 1.2.4, 1.0.13 · Scanner 1.2 Q8, Q48, Q51; 1.0 Q25 · SM pp.4.9–4.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Marginal revenue ର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ. MR ଶୂନ୍ୟ କିମ୍ବା ଋଣାତ୍ମକ ହୋଇପାରେ କି?

ଉତ୍ତର

MR = ΔTR ÷ ΔQ; ଏକ unit ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ **MRn = TRn − TRn−1**.

ଯଥା TR3 = ₹240, TR4 = ₹300, ତେଣୁ 4ର୍ଥ unit ର MR = ₹60 (Q51).

MR **ଶୂନ୍ୟ କିମ୍ବା ଋଣାତ୍ମକ ହୋଇପାରେ**: 19 units ରେ TR ₹570 ଓ 20 units ରେ ₹560 ହେଲେ MR = −₹10 (1.0 Q25).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MR = ନୂଆ TR ବିୟୋଗ ପୂର୍ବ TR.** ଚିହ୍ନ ଦେଖ: TR ଖସିଲେ MR ଋଣାତ୍ମକ.

କାର୍ଡ 4.17 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.2.3, 1.2.4 · Scanner 1.2 Q6, Q9 · SM p.4.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Price ₹20, quantity 10 units. Price 5% କମେ ଓ quantity 10% ବଢ଼େ. MR ବାହାର କର. ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

P ଓ Q ରୁ **ପ୍ରଥମେ TR ହିସାବ କର**.

ପୁରୁଣା TR = 20 × 10 = ₹200. ନୂଆ price ₹19, ନୂଆ quantity 11, ତେଣୁ TR = ₹209.

MR = ΔTR ÷ ΔQ = (209 − 200) ÷ (11 − 10) = **₹9**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price, Quantity, ତା'ପରେ TR, ତା'ପରେ MR:** P-Q-TR-MR, ସିଧା MR କୁ ଡେଇଁନାହିଁ.

କାର୍ଡ 4.18 T 1.2 · ଧାରଣା

★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner 1.2 Q41; 3.1 Q63 · SM p.4.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

AR ଖସୁଥିଲେ **MR price ଠାରୁ କାହିଁକି କମ୍** ହୁଏ? TR ଓ MR ର ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

ଆଉ ଏକ unit ବିକିବାକୁ **ସମସ୍ତ units** ର price କମେ, ତେଣୁ ପୂର୍ବ units କମ୍ ଦରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ.

SM ଉଦାହରଣ: 3ୟ unit ₹8 ରେ ବିକେ, କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବର ଦୁଇ units ପ୍ରତ୍ୟେକ ₹1 ହରାଏ, ତେଣୁ MR = ₹6, ଯାହା ₹8 ଠାରୁ କମ୍.

ତେଣୁ ଯେକୌଣସି ଖସୁଥିବା AR ପାଇଁ **MR < price** ଏବଂ MR curve AR ର ତଳେ ରହେ.

TR = ΣMR: units 1, 2, 3 ର MR = ₹10, ₹5, ₹3 ହେଲେ TR = ₹18 (Q41).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price କଟ୍ ହେଉଛି ଗୋଷ୍ଠୀ ରିହାତି.** ନୂଆ ଆସିଲା ଲୋକ କମ୍ ଦିଏ, ତା' ସହ ଆଗର ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ.

କାର୍ଡ 4.19 T 1.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.2.7 · Scanner 1.2 Q5, Q16, Q29, Q33, Q37 · SM pp.4.10–4.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

MR ଖସିଲେ **TR କିପରି ଆଚରଣ କରେ** ବର୍ଣ୍ଣନା କର. MR = 0 ହେଲେ TR କେତେ?

ଉତ୍ତର

MR ହ୍ରାସ ପାଉଥିବାରୁ TR **ହ୍ରାସମାନ ହାରରେ ବଢ଼େ** (Q16, Q29).

MR = 0 ହେଲେ TR **ସର୍ବାଧିକ** (Q5, Q33, Q37).

MR < 0 ହେଲେ TR **ଖସେ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ା:** MR ଧନାତ୍ମକ = ଉପରକୁ, MR ଶୂନ୍ୟ = ଶିଖରରେ, MR ଋଣାତ୍ମକ = ତଳକୁ.

କାର୍ଡ 4.20 T 1.2 · ତୁଳନା

★ OL 1.2.6, 1.2.8 · Scanner 1.2 Q34, Q55 · SM pp.4.10–4.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Perfect competition ଓ **imperfect competition କିମ୍ବା monopoly** ରେ AR ଓ MR curves ର ତୁଳନା କର.

ଉତ୍ତର

- **Perfect competition:** AR = MR, ଦୁହେଁ **ଭୂସମାନ୍ତର ଓ ଏକାକାର** (Q55).
- **Imperfect competition କିମ୍ବା monopoly:** AR ତଳକୁ ଢାଲୁ ଏବଂ MR ତା'ର ତଳେ ରହେ.

ଏଠାରେ **AR ଶୂନ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ MR ଶୂନ୍ୟ କିମ୍ବା ଋଣାତ୍ମକ ହୋଇପାରେ** (Q34).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗୋଟିଏ ରେଖା ନା ଦୁଇଟି?** Price taker ଗୋଟିଏ ଆଙ୍କେ (AR ଉପରେ MR); price maker ଦୁଇଟି ଆଙ୍କେ (MR ତଳକୁ ଖସେ).

କାର୍ଡ 4.21 T 1.2 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.2.9, 1.2.10 · Scanner 1.2 Q2, Q18, Q42, Q45 · SM pp.4.11–4.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

MR, AR ଓ elasticity ର ସମ୍ପର୍କ ଲେଖ. e ର କେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ନେବା?

ଉତ୍ତର

MR = AR × (e − 1) ÷ e, ଯେଉଁଠି e ହେଉଛି price elasticity of demand; **e କୁ ଧନାତ୍ମକ ସଂଖ୍ୟା** ଭାବେ ନିଅ.

ଯଥା AR ₹45, e = 3: MR = 45 × (3 − 1) ÷ 3 = **₹30** (Q45). AR 5, e = 2 ହେଲେ MR = 2.5 (Q18).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **'e ବିୟୋଗ ଏକ, e ଉପରେ':** MR ହେଉଛି AR ର (e−1)/e ଅଂଶ. e ଯେତେ ବଡ଼, କଟା ଅଂଶ ସେତେ କମ୍.

କାର୍ଡ 4.22 T 1.2 · ଧାରଣା

★★ OL 1.2.11, 1.2.12 · Scanner 1.2 Q4, Q20, Q43, Q50 · SM p.4.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Elasticity କିପରି **MR ର ଚିହ୍ନ** ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ? TR କେଉଁଠି ସର୍ବାଧିକ?

ଉତ୍ତର

- **e = 1** → MR = 0.
- **e > 1** → MR ଧନାତ୍ମକ.
- **e < 1** → MR ଋଣାତ୍ମକ.

TR ସର୍ବାଧିକ ଯେଉଁଠି e = 1 (Q43); ସିଧା ରେଖା demand curve ରେ ତାହା ମଝି ବିନ୍ଦୁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **e ଏକ ଠାରୁ ଉପରେ ଧନ ବଢ଼େ; ଏକରେ ଶିଖର; ଏକ ତଳେ ଧନ ଘଟେ.** ଉପରେ elastic, ମଝିରେ unitary, ତଳେ inelastic.

କାର୍ଡ 4.23 T 1.2 · ଧାରଣା

★★ OL 1.2.13 · Scanner 1.2 Q1, Q3, Q40; 3.0 Q33, Q60 · SM p.4.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Principle 1 କୁହ: firm କେବେ shut down କରିବା ଉଚିତ? Shut-down ବିନ୍ଦୁରେ କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

TVC ପୂରଣ ନହେଲେ shut down କର, ଅର୍ଥାତ୍ **P (AR) < AVC** (Q1, Q33, Q60).

Shut-down ବିନ୍ଦୁରେ **P = AVC, TR = TVC** ଏବଂ **loss = TFC** (Q40: ତିନୋଟି ସତ୍ୟ).

Shut down ଅସ୍ଥାୟୀ; fixed cost ଡୁବିଯାଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ (sunk).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମଜୁରି ଦେଇପାରୁନାହଁ? ଦୋକାନ ବନ୍ଦ କର.** Variable cost ହେଉଛି ମଜୁରି ବିଲ୍; ଭଡ଼ା ଆଗରୁ ଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ.

କାର୍ଡ 4.24 T 1.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 1.2.14, 1.2.15 · Scanner 1.2 Q3, Q24, Q28, Q35, Q36, Q46, Q47 · SM p.4.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Principle 2 କୁହ: କେଉଁ output ରେ profit ସର୍ବାଧିକ? MR ଓ MC ର ଢାଲୁ କିପରି?

ଉତ୍ତର

ସର୍ବାଧିକ profit ଯେଉଁଠି **MR = MC**, ଏହା **first-order condition** (Q47).

MR ତଳକୁ ଢାଲୁ; MC ଉପରକୁ ଢାଲୁ (Q24).

MR > MC ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ କର; ସେହି ବିନ୍ଦୁ ପରେ MC > MR ହୋଇ profit ଖସେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପରବର୍ତ୍ତୀ unit ର ଖର୍ଚ୍ଚ ଆୟ ସହ ସମାନ ହେଲେ ଅଟକ.** MR = MC ହେଉଛି ବ୍ରେକ୍; MC ତଳୁ ଉପରକୁ MR କୁ କାଟେ.

କାର୍ଡ 4.25 T 2.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.0.1 · Scanner 2.0 Q1, Q2 · SM p.4.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଦ୍ରବ୍ୟର prices କ'ଣ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି? Factor prices ର ନାମ କୁହ.

ଉତ୍ତର

Prices **exchange value** ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି (Q1, Q2).

Factor prices (factor markets ର prices): **rent, wages, interest, profit**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **R-W-I-P:** Rent, Wages, Interest, Profit, factors ଙ୍କୁ ମିଳୁଥିବା ଚାରି ଦେୟ.

କାର୍ଡ 4.26 T 2.0 · ତୁଳନା

★★★ OL 2.0.3, 2.3.5 · Scanner 2.0 Q5, Q6; 2.3 Q1, Q2 · SM pp.4.16–4.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Price floor ଓ **price ceiling** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ. Ceiling ରୁ କ'ଣ ଘଟେ?

ଉତ୍ତର

- **Price floor:** equilibrium ଠାରୁ **ଉପରେ** government ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର (support କିମ୍ବା procurement price, Q6).
- **Price ceiling:** equilibrium ଠାରୁ **ତଳେ** ସ୍ଥିର **ସର୍ବାଧିକ** price.

Equilibrium ତଳେ ceiling ହେଲେ **shortages, ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ allocation ସମସ୍ୟା, black marketing** ହୁଏ (Q2: all of the above).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Floor କୃଷକ ତଳର ମାଟି; Ceiling କ୍ରେତାର ବିଲ୍ ଉପରେ ଢାଙ୍କୁଣୀ.** Equilibrium ତଳେ ceiling ଥିଲେ ତାକ ଖାଲି ହୁଏ.

କାର୍ଡ 4.27 T 2.1 · ଧାରଣା

★ OL 2.1.1, 2.1.2 · Scanner 2.1 Q1, Q2 · SM pp.4.17–4.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Equilibrium price କ'ଣ? ଏହା ଉପରେ ଓ ତଳେ କ'ଣ ଘଟେ?

ଉତ୍ତର

Equilibrium (**market clearing**) price: **Qd = Qs**, ଅବିକ୍ରିତ stock ନାହିଁ, ଅପୂରିତ demand ନାହିଁ (Q1).

ଉପରେ: surplus → price କମେ. **ତଳେ:** shortage (excess demand) → price ବଢ଼େ (Q2). ଏହି ଆତ୍ମ-ସଂଶୋଧନ ହେଉଛି **stable equilibrium**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବହୁତ ମହଙ୍ଗା, ତାକ ଭରେ; ବହୁତ ଶସ୍ତା, ତାକ ଖାଲି.** ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ price ମଝିକୁ ଫେରେ.

କାର୍ଡ 4.28 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.2.5 · Scanner 2.2 Q1, Q3, Q7, Q8, Q13, Q16, Q19, Q22 · SM pp.4.20–4.21

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Non-price factors curves କୁ ଘୁଞ୍ଚାନ୍ତି (ଡାହାଣ = increase, ବାମ = decrease). ଗୋଟିଏ shift ର equilibrium **price ଓ quantity** ଉପରେ ପ୍ରଭାବ କୁହ.

ଉତ୍ତର

ଡାହାଣ = **increase**, ବାମ = **decrease** (Q8).

- **Demand ↑** → P ↑, Q ↑.
- **Demand ↓** → P ↓, Q ↓.
- **Supply ↑** → P ↓, Q ↑.
- **Supply ↓** → P ↑, Q ↓.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand price ଓ quantity କୁ ଏକାଠି ତଳାଏ; supply ସେମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା କରେ.**

କାର୍ଡ 4.29 T 2.2 · ଧାରଣା

★★ OL 2.2.2 · Scanner 2.2 Q12, Q20 · SM p.4.25

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Buyers ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ **prices ବଢ଼ିବ ବୋଲି ଆଶା କରନ୍ତି**. କେଉଁ curve କେଉଁ ଦିଗକୁ ଘୁଞ୍ଚେ?

ଉତ୍ତର

Demand curve ଡାହାଣକୁ ଘୁଞ୍ଚେ: buyers ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ କିଣନ୍ତି (Q20).

Supply ସ୍ଥିର ଥିଲେ equilibrium price ଓ quantity ଦୁହେଁ ବଢ଼ନ୍ତି (Q12).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଜି କିଣ, ମହଙ୍ଗା ହେବା ଆଗରୁ.** Price ବଢ଼ିବାର ଆଶା demand କୁ ଡାହାଣକୁ ଘୁଞ୍ଚାଏ.

କାର୍ଡ 4.30 T 2.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.3.1, 2.3.2 · Scanner 2.2 Q2, Q4, Q5, Q6, Q15, Q17, Q21 · SM p.4.22
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Demand ଓ supply **ଏକ ଦିଗରେ** ଘୁଞ୍ଚିଲେ କ'ଣ ନିଶ୍ଚିତ ଓ କ'ଣ ଅନିଶ୍ଚିତ?	ଉତ୍ତର **Quantity ନିଶ୍ଚିତ**: ଦୁହେଁ ବଢ଼ିଲେ ବଢ଼େ, ଦୁହେଁ କମିଲେ କମେ (Q4, Q21). **Price ଅନିଶ୍ଚିତ**; ସମାନ shifts ରେ price ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହେ (Q2); **ବଡ଼ shift price ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ** (Q6, Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏକ ବାଟ, ଏକ ଦଳ:** quantity ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରେ; price ବଡ଼ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ଲୋକକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ.

କାର୍ଡ 4.31 T 2.3 · ଧାରଣା	★★ OL 2.3.3 · Scanner 2.2 Q9, Q14, Q18 · SM p.4.23
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Demand ଓ supply **ବିପରୀତ ଦିଗରେ** ଘୁଞ୍ଚିଲେ କ'ଣ ନିଶ୍ଚିତ?	ଉତ୍ତର **Price ନିଶ୍ଚିତ**, demand ସହ ଚାଲେ: demand ↑ ଓ supply ↓ → price ବଢ଼େ (Q9, Q18); demand ↓ ଓ supply ↑ → price କମେ (Q14). **Quantity ଅନିଶ୍ଚିତ** (shifts ର ଆପେକ୍ଷିକ ଆକାର ଉପରେ ନିର୍ଭର).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିପରୀତ ବାଟ: price demand ପଛେ ଚାଲେ, quantity ଟସ୍ ଭରସା.**

କାର୍ଡ 4.32 T 2.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.3.4 · Scanner 2.2 Q11 · SM pp.4.24–4.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ SM Illustration 1: ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ କେଉଁ ବିନ୍ଦୁ ମିଳେ?	ଉତ୍ତର • Income ↑ ଓ factor price ↑ (D2 + S3) → **point 2**. • Complement price ↓ ଓ technology ଲାଭ (D2 + S2) → **point 7**. • ଚାଉଳ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା (S3 ଏକୁଟିଆ) → **point 3**. • ଗାଡ଼ି price ବଢ଼ିବାର ଆଶା (D2 ଏକୁଟିଆ) → **point 5**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **2-7-3-5:** ଚାରି shift ପାଇଁ ଚାରି ଅଙ୍କର PIN.

କାର୍ଡ 4.33 T 3.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.0.2, 3.0.4 · Scanner 3.0 Q15, Q22, Q23, Q32, Q46, Q48 · SM pp.4.28–4.29, 4.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Pure** ଓ **perfect** competition ର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ଏହା ମିଳେ କି?	ଉତ୍ତର **Pure competition:** buyers ଓ sellers ଙ୍କର ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟା · homogeneous product (perfect substitutes) · free entry ଓ exit. **Perfect competition ଉପରୋକ୍ତ:** perfect knowledge · ଅତି କମ୍ transaction costs · ସମସ୍ତ firms price-takers. ଏହା ଏକ **myth**; agricultural products, financial instruments ଓ precious metals ଏହାର ନିକଟତର (Q15, Q22).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Pure = 3, Perfect = ଆଉ 3.** ଅନେକ, ସମାନ, ମୁକ୍ତ; ତା'ପରେ ଜ୍ଞାନ, ସସ୍ତା କାରବାର, price ମାନିବା.

କାର୍ଡ 4.34 T 3.0 · MCQ ଫାଦ	★★★ OL 3.0.3 · Scanner 3.0 Q7, Q17, Q20, Q30, Q38, Q49 · SM pp.4.29, 4.56
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ perfect competition ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ **ନୁହେଁ**?	ଉତ୍ତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ: **selling cost** (Q7), **inelastic demand** (Q38), **inefficient allocation of resources** (Q20), **informative advertising** (Q17). **Transport cost ର ଅନୁପସ୍ଥିତି** pure competition ର SM ସର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ (Q30, Q49). Perfect competition ରେ selling costs ନାହିଁ ଏବଂ resources ଦକ୍ଷତାର ସହ allocate ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Perfect market ଚିତ୍କାର କରେନି:** selling ନାହିଁ, advertising ନାହିଁ, ଅପଚୟ ନାହିଁ, inelastic demand ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 4.35 T 3.0 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.0.1 · Scanner 3.0 Q1, Q5, Q27, Q36, Q40 · SM p.4.30
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Perfect competition ରେ price କିଏ ସ୍ଥିର କରେ? Firm ର ଭୂମିକା କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **Industry price** ସ୍ଥିର ହୁଏ **market demand = market supply** ଦ୍ୱାରା (Q5, Q27). Firms ହେଉଛନ୍ତି **price takers**, **price ଉପରେ କୌଣସି control ନାହିଁ** (Q1, Q36, Q40).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Market ଥାଳି ସଜାଏ; firm କେବଳ କେତେ ଖାଇବ ତାହା ବାଛେ.**

କାର୍ଡ 4.36 T 3.0 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.0.5, 3.0.6, 3.0.7 · Scanner 3.0 Q10, Q12, Q26, Q28, Q29, Q31, Q37, Q44; 1.2 Q55 · SM pp.4.30–4.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Perfect competition ରେ **firm ର demand curve** ବର୍ଣ୍ଣନା କର. AR, MR ଓ P କିପରି ସମ୍ପର୍କିତ?	ଉତ୍ତର Firm ର demand (AR) ହେଉଛି **X-axis ସହ ସମାନ୍ତରାଳ ଭୂସମାନ୍ତର ରେଖା**, **infinitely elastic** (Q10, Q12, Q37). **AR = MR = P** କେବଳ perfect competition ରେ (Q26). **Market demand curve ତଥାପି ତଳକୁ ଢାଲୁ**; କେବଳ firm ର curve ସମତଳ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମତଳ ରେଖା = ସ୍ଥିର price.** Price taker ସମୁଦ୍ର ସ୍ତର ଦେଖେ; market ନିଜେ ତଥାପି ଢେଉଖେଳା.

କାର୍ଡ 4.37 T 3.0 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.0.8, 3.0.9 · Scanner 3.0 Q2, Q4, Q8, Q16, Q19, Q35, Q42 · SM pp.4.31–4.32
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Firm ର equilibrium ପାଇଁ **ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତ** କୁହ. MR > MC କିମ୍ବା MR < MC ହେଲେ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର (i) **MR = MC**; (ii) **MC, MR କୁ ତଳୁ କାଟେ**, ଅର୍ଥାତ୍ MC ର **ଧନାତ୍ମକ ଢାଲୁ** ଅଛି (Q42). **MR > MC** → output ବଢ଼ାଅ (Q4); **MR < MC** → output କମାଅ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ ଏବଂ ଉଠନ୍ତା.** MC, MR ସହ ସମାନ ହୁଏ, ତା'ପରେ ତଳୁ ଉପରକୁ ଟାକୁ ପାର ହୁଏ.

କାର୍ଡ 4.38 T 3.0 · ଧାରଣା	★★ OL 3.0.10, 3.0.11 · Scanner 3.0 Q9, Q33, Q34, Q60 · SM p.4.33
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଏକ competitive firm ର **short-run supply curve** କ'ଣ? ସେ କେବେ କିଛି ଯୋଗାଏ ନାହିଁ?	ଉତ୍ତର Short-run supply curve = **ସର୍ବନିମ୍ନ AVC ଉପରେ ଥିବା MC curve** (Q9, Q34). **Price < AVC** (TR < TVC) ହେଲେ firm ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗାଏ ଏବଂ **shut down** କରେ (Q33, Q60).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **AVC ମହଲା ଉପରେ MC ହିଁ supply ର ସିଢ଼ି.** ମହଲା ତଳେ ବତୀ ଲିଭିଯାଏ.

କାର୍ଡ 4.39 T 3.0 · ତୁଳନା	★★ OL 3.0.12, 3.0.13 · Scanner 3.0 Q11, Q14, Q18, Q43 · SM pp.4.33–4.35
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Short run ରେ **normal profit, supernormal profit** ଓ **loss** ର ତୁଳନା କର.	ଉତ୍ତର • **Normal profit:** AR = ATC, economic profit ଶୂନ୍ୟ (Q14, Q18). • **Supernormal profit:** AR > ATC (Q43). SM: ATC ₹20, price ₹22 ହେଲେ ପ୍ରତି unit ₹2. • **Loss:** ATC > AR. ତିନିଟିଯାକ short run ରେ ସମ୍ଭବ, ପ୍ରତ୍ୟେକରେ MR = MC.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମାନ, ଉପରେ, ତଳେ:** AR, ATC ସହ ସମାନ, ବେଶି କିମ୍ବା କମ୍.

କାର୍ଡ 4.40 T 3.0 · ସୂତ୍ର	★★ OL 3.0.14, 3.0.15 · Scanner 3.0 Q3, Q6, Q21, Q25; 3.2 Q23 · SM pp.4.37–4.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Perfect competition ରେ **long run** ରେ କ'ଣ ଘଟେ? Equilibrium ସର୍ତ୍ତ କୁହ.	ଉତ୍ତର Entry ଓ exit ପରେ କେବଳ **normal profit** ରହେ (Q6, Q21); ସମସ୍ତ firms supernormal profit ପାଆନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ (3.2 Q23). **LMC = LAC = P**; ଏବଂ **LAR = LMR = P = LMC = LAC** (Q3, Q25).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Profit ଅତିଥି ଡାକେ, loss ସେମାନଙ୍କୁ ଫେରାଏ, ତେଣୁ କେବଳ normal ଥାଏ.**

କାର୍ଡ 4.41 T 3.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.0.16 · Scanner 3.0 Q25, Q53, Q54, Q61 · SM pp.4.38–4.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Perfect competition ର **long-run optimality** ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର • **ସର୍ବନିମ୍ନ ସମ୍ଭାବ୍ୟ cost** ରେ output • **P = MC** • Plants **ପୂର୍ଣ୍ଣ capacity** ରେ, ଅପଚୟ ନାହିଁ, excess capacity ନାହିଁ (Q53, Q54, Q61) • କେବଳ **normal profit** (AC = AR) • Profit ସର୍ବାଧିକ (MC = MR) normal ସ୍ତରରେ • **Optimum number of firms**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛଅ 'ସର୍ବୋତ୍ତମ':** କମ୍ Cost, ଉଚିତ Price, ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର, Normal profit, MC ରେ ସର୍ବାଧିକ, ଠିକ୍ Number.

କାର୍ଡ 4.42 T 3.0 · ତୁଳନା	★★ OL 3.0.17, 3.0.19 · Scanner 3.0 Q41, Q47, Q53, Q54; 3.1 Q23 · SM pp.4.39, 4.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Price, output ଓ capacity ଆଧାରରେ **perfect competition** ଓ **monopoly** ର ତୁଳନା କର.	ଉତ୍ତର • **Perfect competition: P = MC**, supply ଅଧିକ, ପୂର୍ଣ୍ଣ capacity, excess capacity ନାହିଁ (Q41, Q54). • **Monopoly: P > MC**, ଅଧିକ price ନିଏ, କମ୍ ଯୋଗାଏ, ଅନନ୍ୟ supply curve ନାହିଁ (Q47; 3.1 Q23).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Competition cost ରେ price ଧାର୍ଯ୍ୟ କରେ; monopoly ତା'ଠାରୁ ଉପରେ.** ସମାନ ଚିହ୍ନ ବନାମ ବଡ଼-ଠାରୁ ଚିହ୍ନ.

କାର୍ଡ 4.43 T 3.0 · MCQ ଫାଦ	★ OL 3.0.18 · Scanner 3.0 Q24 · SM p.4.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ବହୁତ ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟାର sellers ଓ ତୀବ୍ର competition: **elasticity of supply** ପାଇଁ ICAI key କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ICAI key (Q24): **infinite**. ସାବଧାନ: SM firm ର **demand** infinitely elastic ବୋଲି କହେ; 'supply' ଶବ୍ଦ key ର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଅନେକ sellers, ଅନନ୍ତ supply:** key କହେ infinite.

କାର୍ଡ 4.44 T 3.0 · ସୂତ୍ର	★★ OL 3.0.20, 3.0.21 · Scanner 3.0 Q51, Q52, Q56, Q57, Q58, Q59; 2.0 Q4 · SM p.4.34
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ବ୍ୟବହୃତ **cost ତଥ୍ୟ** ମନେପକାଅ.	ଉତ୍ତର • **Normal profit** = implicit cost; accounting cost ରେ ନାହିଁ (Q58). **TFC = TC − TVC** (Q59). • **AFC**: rectangular hyperbola (Q51). **AVC** ଖସେ ଯେତେବେଳେ MC < AVC (Q52). • **LAC**: SACs ର envelope, U-ଆକାର (Q56); **SAC** increasing ଓ ତା'ପରେ diminishing returns ରୁ U-ଆକାର (Q57). • Economic cost = explicit + implicit (2.0 Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fixed ପାଇଁ hyperbola, ବାକି ପାଇଁ U.** AFC ଖସଣା ପରି ବଙ୍କା; ହାରାହାରି cost ଗୁଡ଼ିକ U ପରି ଖସି ଉଠେ.

କାର୍ଡ 4.45 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.1.1 · Scanner 3.1 Q8, Q15, Q22, Q25, Q42 · SM pp.4.39–4.40
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Monopoly** ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. କେଉଁ ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ: **single seller · barriers to entry · no close substitutes · market power**. ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ: **large number of sellers** (Q15), **free entry**, **homogeneous product**, ଏକମାତ୍ର **buyer** (Q42).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ମନେରଖ ଶବ୍ଦ **S-B-N-M:** Single seller, Barriers, No substitutes, Market power.

କାର୍ଡ 4.46 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.1.2 · Scanner 3.1 Q19, Q29, Q46, Q56 · SM pp.4.40–4.41
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopoly ର **ମୌଳିକ କାରଣ** କ'ଣ? ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକର ନାମ କୁହ.	ଉତ୍ତର **Barriers to entry** (Q46); entry ସର୍ବଦା ସୀମିତ (Q56). ଉତ୍ସ: **patents ଓ copyrights** (Q29), **government rights**, **scarce resources**, **natural monopoly**. **Nuclear power** ହେଉଛି government monopoly (Q19).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଉତ୍ସର ଚାବି **P-G-S-N:** Patents, Government, Scarce inputs, Natural monopoly.

କାର୍ଡ 4.47 T 3.1 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.1.3, 3.1.4, 3.1.5 · Scanner 3.1 Q4, Q7, Q17, Q34, Q38, Q49, Q55, Q57 · SM pp.4.39–4.41
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopolist ର demand ଓ price ଉପରେ control ବର୍ଣ୍ଣନା କର.	ଉତ୍ତର **Cross elasticity ଶୂନ୍ୟ କିମ୍ବା ଅତି ଅଳ୍ପ** (Q49); **price elasticity < 1** (Q57); **ଖଡ଼ା ତଳକୁ ଢାଲୁ AR** (Q7, Q34, Q38). **Firm = industry**: demand = market demand (Q4, Q55). **Price maker**; control ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କେହି ସମକକ୍ଷ ନାହିଁ, ଉପାୟ ନାହିଁ:** cross elasticity ଶୂନ୍ୟ, curve ଖଡ଼ା, control ବଡ଼.

କାର୍ଡ 4.48 T 3.1 · ତୁଳନା	★★ OL 3.1.6 · Scanner 3.1 Q5, Q21, Q28, Q52, Q63 · SM pp.4.42–4.43
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopoly ର AR ଓ MR ସମ୍ପର୍କ କୁହ.	ଉତ୍ତର **MR < AR** (Q21); ଦୁହେଁ ତଳକୁ ଢାଲୁ. **MR ର ଢାଲୁ AR ର ଦୁଇଗୁଣ** (Q28, Q52). **AR ଶୂନ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ**, କିନ୍ତୁ **MR ଶୂନ୍ୟ କିମ୍ବା ଋଣାତ୍ମକ ହୋଇପାରେ** (Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MR ଦୁଇଗୁଣ ଦ୍ରୁତ ଖସେ.** ଖଡ଼ାପଣ ଦୁଇଗୁଣ; ଶୂନ୍ୟ କେବଳ MR ପାଇଁ ଅନୁମତ.

କାର୍ଡ 4.49 T 3.1 · ସୂତ୍ର	★★ OL 3.1.7 · Scanner 3.1 Q51, Q53 · SM p.4.47
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ AR ଓ e ରେ MR, ଏବଂ MR ରେ AR ଲେଖ. କେଉଁ market କୁ ଅଧିକ output ମିଳେ?	ଉତ୍ତର **MR = AR(1 − 1/e)**; **AR = MR·e/(e − 1)**. Price 60: e = 5 → MR 48; e = 6 → MR 50 (Q51). MR 15, e = 1.5 → AR = 45 (Q53). Output କୁ **ଅଧିକ MR** ଥିବା market ଆଡ଼କୁ ସରାଅ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯେଉଁଠି ସୀମାନ୍ତ ଟଙ୍କା ବଡ଼, ସେଠିକୁ ମାଲ ନିଅ.**

କାର୍ଡ 4.50 T 3.1 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.1.8, 3.1.9, 3.1.10 · Scanner 3.1 Q24, Q40, Q47, Q48, Q58 · SM pp.4.40, 4.44–4.45
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopolist ସର୍ବଦା profit ପାଏ କି? Long run ରେ କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Short-run losses ସମ୍ଭବ** ଯଦି **ATC > AR** (Q48). **Long run:** ଲଗାତାର loss ନାହିଁ; **supernormal profit ରହିଯାଏ** କାରଣ **entry ବନ୍ଦ** (Q24, Q40). **Market power** = positive profit ସହ MC ଠାରୁ ଉପରେ price (Q47, Q58).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଫାଟକ profit କୁ ଭିତରେ ରଖେ.** Entry ବନ୍ଦ ମାନେ long-run supernormal profit.

କାର୍ଡ 4.51 T 3.1 · ଧାରଣା	★★ OL 3.1.11 · Scanner 3.1 Q2, Q54 · SM p.4.51
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopoly ର ପ୍ରଭାବ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **ଅଧିକ price**, **କମ୍ output**, **ଅନ୍ୟାୟ profits** (Q2). ତେଣୁ governments monopolies କୁ **regulate ଓ prevent** କରନ୍ତି (Q54).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମହଙ୍gା, ବିରଳ, ଧନୀ** monopolist ପାଇଁ; ତେଣୁ ନିୟାମକ ଦରକାର.

କାର୍ଡ 4.52 T 3.1 · ଧାରଣା	★★ OL 3.1.12, 3.1.13, 3.1.18 · Scanner 3.1 Q9, Q10, Q16, Q31, Q36, Q59 · SM pp.4.43, 4.46, 4.48–4.50
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Price discrimination ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. କେଉଁ market ରେ ଏହା ଅସମ୍ଭବ? Discriminating monopolist କ'ଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ?	ଉତ୍ତର ଏକ ହିଁ commodity ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ units ପାଇଁ ଭିନ୍ନ prices, **cost ଆଧାରିତ ନୁହେଁ** (Q16). Simple vs **discriminating monopoly** (dynamic fares, Q31). Monopoly ଦରକାର; **perfect competition ରେ ଅସମ୍ଭବ** (Q10, Q36, Q59). ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ **total output**, ତା'ର **ବିଭାଜନ (ସମାନ MRs)** ଓ **prices** (ଯେଉଁଠି demand କମ୍ elastic, ସେଠି ଅଧିକ) (Q9).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିନି ନିଷ୍ପତ୍ତି: କେତେ, କେଉଁଠି, କେତେ ଦାମରେ.**	

କାର୍ଡ 4.53 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.1.14 · Scanner 3.1 Q1, Q39, Q43, Q64 · SM p.4.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Price discrimination ପାଇଁ **ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର • **Price-setting power** • **Separable sub-markets** • **Different elasticities** (କେବଳ ସେତେବେଳେ ଲାଭଜନକ, Q1, Q64) • **No resale** (Q43: resale ସମ୍ଭବ ହେବା ସର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ)
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-S-E-N:** Power, Separate, Elasticities ଭିନ୍ନ, No resale.	

କାର୍ଡ 4.54 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.1.15 · Scanner 3.1 Q26 · SM pp.4.47–4.48
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Price discrimination ର **ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର ସର୍ବାଧିକ profit · ଅତିରିକ୍ତ stock ବିକ୍ରି · economies of scale · **foreign markets ଦଖଲ** · pricing ମାଧ୍ୟମରେ equity. Q26: 'to escape foreign market' ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଚାବି **P-S-E-F-E:** Profit, Stock, Economies, Foreign, Equity.	

କାର୍ଡ 4.55 T 3.1 · ତୁଳନା	★★★ OL 3.1.16, 3.1.17 · Scanner 3.1 Q6, Q13, Q14, Q20, Q30, Q33, Q44, Q50, Q62, Q66 · SM p.4.48
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Pigou ଙ୍କ **ତିନି degrees** ର ଉଦାହରଣ ସହ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.	ଉତ୍ତର • **1st:** ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ consumer, **ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ surplus** (Q50). • **2nd: ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା quantities** (Q44). • **3rd: ସ୍ଥାନ କିମ୍ବା customer segment** (Q62): dumping, domestic vs commercial electricity, railway ରେ senior-citizen fares (Q66).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏକ, ପରିମାଣ, ବର୍ଗ.** 1st ବ୍ୟକ୍ତି, 2nd ପ୍ୟାକ୍, 3rd ଗୋଷ୍ଠୀ.	

କାର୍ଡ 4.56 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.2.4, 3.2.5 · Scanner 3.2 Q2, Q3, Q9, Q11, Q13, Q14, Q15, Q16, Q19, Q26 · SM pp.4.52–4.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Monopolistic competition** ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କ'ଣ, ଏବଂ selling cost କୁ production cost ଠାରୁ କିଏ ଅଲଗା କରିଥିଲେ?	ଉତ୍ତର **Many sellers, differentiated close substitutes, free entry, non-price competition** (Q15, Q16). **Product differentiation** ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, perfect competition ସହ ଏକମାତ୍ର ପାର୍ଥକ୍ୟ (Q2, Q13). **Non-price competition ଓ ବିପୁଳ selling costs** (Q9, Q11, Q14). **Chamberlin selling cost କୁ production cost ଠାରୁ ଅଲଗା** କରିଥିଲେ (Q26).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Many, Different, Free, Non-price:** M-D-F-N. Brand ହେଉଛି ରଣକ୍ଷେତ୍ର, price ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 4.57 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.2.3 · Scanner 3.2 Q1, Q7, Q20, Q21, Q29 · SM p.4.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopolistic competition ର ଉଦାହରଣ ଦିଅ.	ଉତ୍ତର **Soaps ଓ detergents** (Q20), **toothpaste** (Q1), **restaurants** (Q21), **hotels** (Q7), **repair shops** (Q29), clothing, retail trade.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଧୁଅ, ମାଜ, ଖାଅ, ରୁହ, ସାରୁ, ପିନ୍ଧ, କିଣ:** ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୈନିକ କାମରେ ଗୋଟିଏ brand.	

କାର୍ଡ 4.58 T 3.2 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.2.6 · Scanner 3.2 Q5, Q8, Q10, Q17 · SM pp.4.53, 4.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopolistic competition ରେ **demand curve** ବର୍ଣ୍ଣନା କର ଏବଂ monopoly ସହ ତୁଳନା କର.	ଉତ୍ତର **ତଳକୁ ଢାଲୁ, ଆପେକ୍ଷିକ ଭାବେ elastic** (Q5, Q8: Lux soap elastic). **MR ତା'ର ତଳେ ରହେ** (Q10). **Monopoly ର demand curve ଅଧିକ ଖଡ଼ା** (Q17).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Brand ଢାଲୁ ଦିଏ; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ତାକୁ ସମତଳ ରଖନ୍ତି.** Monopoly ର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଢାଲୁ ଖଡ଼ା.	

କାର୍ଡ 4.59 T 3.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9 · Scanner 3.2 Q4, Q6, Q18, Q25 · SM pp.4.54–4.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monopolistic competition ରେ short-run ଓ long-run profit କ'ଣ? Firm କେବେ minimum LAC ରେ ପହଞ୍ଚେ କି?	ଉତ୍ତର **Short run:** normal profit, supernormal profit କିମ୍ବା loss (Q25). **Long run:** perfect competition ପରି **କେବଳ normal profit** (Q4, Q6). **କେବେ ନୁହେଁ (NEVER)** LAC ର ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ (Q18): **excess capacity**, optimum size ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Profit ଯାଏ, excess ରହେ.** Perfect competition ପରି normal profit, କିନ୍ତୁ plant କେବେ ପୂରା ଭରେ ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 4.60 T 3.2 · ତୁଳନା	SM text · No direct Q · SM pp.4.55–4.56
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Perfect competition, monopoly ଓ monopolistic competition ର ତୁଳନା କର (SM Table 7).	ଉତ୍ତର • **Price:** PC price-taker, P = MC; monopoly price maker, P > MC; MC ରେ କିଛି control, P > MC. • **Long-run profit:** PC ରେ supernormal ନାହିଁ; monopoly ରେ short ଓ long run ଦୁଇଟିରେ supernormal; MC ରେ ନାହିଁ. • **Selling costs:** PC ରେ ନାହିଁ; monopoly ରେ ସାଧାରଣତଃ କମ୍; MC ରେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ. • **Cost point:** PC ରେ minimum average cost; monopoly ଓ MC ରେ AC ର ହ୍ରାସମାନ ଅଂଶ (MC ରେ excess capacity ଅଛି).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Taker, Maker, Mixer:** perfect ନିଏ, monopoly ବନାଏ, monopolistic ମିଶାଏ.	

କାର୍ଡ 4.61 T 3.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.2.10, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.9 · Scanner 3.3 Q20, Q21, Q27, Q30, Q39, Q60; 3.2 Q27 · SM pp.4.56–4.58
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Oligopoly ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. କେଉଁ markets ରେ differentiated products ଥାଏ? Oligopoly price କେଉଁଠି ରହେ?	ଉତ୍ତର **ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକଙ୍କ (2–10) ମଧ୍ୟରେ competition**, homogeneous କିମ୍ବା differentiated, **ଦୃଢ଼ barriers to entry**, **price makers** (Q27, Q30). **Differentiated products:** monopolistic competition ଓ oligopoly (3.2 Q27; Q60). Price competitive ଓ monopoly price **ମଧ୍ୟରେ** ରହେ (Q39; PYQ-only).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Few, Fenced, Fixing:** ଅଳ୍ପ firms, ଘେରା entry, ସେମାନେ price ଠିକ୍ କରନ୍ତି.	

କାର୍ଡ 4.62 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.3.3 · Scanner 3.3 Q2, Q14, Q16, Q41, Q48 · SM pp.4.57, 4.60
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Oligopoly ର ଉଦାହରଣ ଦିଅ ଏବଂ cartel ର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଉଦାହରଣ କୁହ.	ଉତ୍ତର **Cold drinks, automobiles, airlines, telecom, ISPs, smartphones** (Q16, Q41, Q48). **OPEC** ହେଉଛି cartel ର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଉଦାହରଣ (Q2, Q14).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପିଅ, ଚଢ଼, ଉଡ଼, ଡାକ, ସର୍ଫ, ଟିପ:** ଅଳ୍ପ firms ଙ୍କ ହାତରେ ଛଅ ଦୈନିକ ଅଭ୍ୟାସ; OPEC ହେଉଛି ତେଲ କ୍ଲବ୍.	

କାର୍ଡ 4.63 T 3.3 · ତୁଳନା	★★★ OL 3.3.5, 3.3.6 · Scanner 3.3 Q12, Q15, Q18, Q22, Q29, Q40, Q49, Q58, Q63, Q70 · SM pp.4.57–4.58
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Oligopoly ର **ପାଞ୍ଚ ଯୋଡ଼ା ପ୍ରକାର** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.	ଉତ୍ତର • **Pure** (homogeneous: aluminium) vs **imperfect** (differentiated: talcum powder). • **Open** (ନୂଆ firms ପ୍ରବେଶ କରିପାରନ୍ତି) vs **closed** (entry ସୀମିତ). • **Collusive** (ସାଧାରଣ ବୁଝାମଣା) vs **competitive**. • **Partial** (ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ leader) vs **full** (leader ନାହିଁ). • **Syndicated** (central syndicate) vs **organised** (central association).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚ ଯୋଡ଼ାର ଚାବି **P-O-C-P-S:** Product, Open, Collusion, Partial, Syndicate.	

କାର୍ଡ 4.64 T 3.3 · MCQ ଫାଙ୍ଦ	★★★ OL 3.3.7, 3.3.8 · Scanner 3.3 Q5, Q11, Q26, Q43, Q46, Q47, Q66, Q73 · SM pp.4.58–4.59
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Oligopoly ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. କେଉଁ ବକ୍ତବ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର **Strategic interdependence** (ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ) · **advertising ଓ selling costs** · **group behaviour**; demand curve **indeterminate** (Q47). ନୁହେଁ: **free entry** (Q5), **large number of firms** (Q26), **no importance to advertising** (Q73).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **I-A-G:** Interdependence, Advertising, Group. Free entry କେବେ କ୍ଲବ୍ ରେ ଯୋଗ ଦିଏ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 4.65 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.3.10 · Scanner 3.3 Q17, Q25, Q42, Q45, Q72, Q75 · SM p.4.60
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Cartel** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ଯେଉଁ firms **ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ସହମତ ହୋଇ (collude)** କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମନ୍ୱୟ କରନ୍ତି (Q25, Q42). **ସମାନ ଆକାରର** ଅଳ୍ପ firms; producers ର **ଏକ ଉପସମୂହ** (Q75); ଲକ୍ଷ୍ୟ **price ବଢ଼ାଇବା** (Q45). **ଅନେକ firms ଥିଲେ ଅସମ୍ଭବ** (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Cartel = ଚୁକ୍ତି.** ଲିଖିତ ସମ୍ମତି, ଛୋଟ କ୍ଲବ୍, ଅଧିକ price.

କାର୍ଡ 4.66 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.3.11 · Scanner 3.3 Q6, Q8, Q19, Q77 · SM p.4.60
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Price leadership** ର ତିନି ପ୍ରକାର ନାମ କୁହ.	ଉତ୍ତର • **Dominant firm:** 'live and let live' (Q8). • **Low-cost firm:** followers ଙ୍କୁ କିଛି profit ମିଳିବା ଭଳି price ଧାର୍ଯ୍ୟ କରେ. • **Barometric:** ଅଭିଜ୍ଞ firm market ଅବସ୍ଥା ପଢ଼େ; live and let live barometric ନୁହେଁ (Q19). Collusive oligopoly ରେ price leader ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଏ (Q77).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Boss, Budget, Barometer:** ସବୁଠାରୁ ବଡ଼, ସବୁଠାରୁ ସସ୍ତା, ସବୁଠାରୁ ଜ୍ଞାନୀ.

କାର୍ଡ 4.67 T 3.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 3.3.12, 3.3.13, 3.3.14, 3.3.15 · Scanner 3.3 Q13, Q23, Q24, Q32, Q35, Q37, Q38, Q50, Q54, Q62, Q64, Q68, Q80 · SM pp.4.60–4.62
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Kinked demand curve** ବୁଝାଅ: କିଏ, କାହିଁକି, ଏବଂ elasticities.	ଉତ୍ତର **Paul A. Sweezy** (Sweezy's model); **price rigidity** ବୁଝାଏ (Q13, Q24, Q37). ପ୍ରଚଳିତ price ରେ kink: **ଉପର ଅଂଶ elastic, ତଳ ଅଂଶ inelastic** (Q35, Q50). ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀମାନେ **price କଟ୍ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ price ବୃଦ୍ଧି ନୁହେଁ** (Q32, Q68). Chamberlin ଓ kinked models: ପାରସ୍ପରିକ ନିର୍ଭରତା ସ୍ୱୀକୃତ, collusion ନାହିଁ, ସ୍ଥିର prices (Q54).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବଢ଼ାଇଲେ ଏକୁଟିଆ, କମାଇଲେ ସମସ୍ତେ ପଛେ.** ତେଣୁ କେହି ଘୁଞ୍ଚେନି; price ଅଟକିଯାଏ.

କାର୍ଡ 4.68 T 3.3 · ତୁଳନା	★★★ OL 3.3.16, 3.3.17, 3.3.18 · Scanner 3.3 Q3, Q4, Q7, Q9, Q10, Q28, Q33, Q51, Q57, Q67, Q71 · SM p.4.62
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Duopoly, monopsony, oligopsony ଓ bilateral monopoly ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ.	ଉତ୍ତର • **Duopoly:** ଦୁଇଟି firms, oligopoly ର ଏକ ଉପସମୂହ (Q9, Q71). • **Monopsony:** ଏକମାତ୍ର buyer (Q7, Q57). • **Oligopsony:** ଅଳ୍প ବଡ଼ buyers; factor markets (Q67). • **Bilateral monopoly:** ଏକମାତ୍ର buyer + ଏକମାତ୍ର seller = monopoly + monopsony (Q3, Q33).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Duo = 2 sellers; Mono-psony = 1 buyer; Oligo-psony = ଅଳ୍প buyers.** 'Psony' ର ଅର୍ଥ କିଣିବା.

କାର୍ଡ 4.69 T 3.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.3.4, 3.3.19 · Scanner 3.3 Q52, Q55, Q69 · SM p.4.57
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Game theory କିଏ ବିକଶିତ କରିଥିଲେ? କେଉଁଟି zero-sum game: prisoners' dilemma ନା market share ପାଇଁ competition?	ଉତ୍ତର **Von Neumann ଓ Oskar Morgenstern** (1944) (Q55, Q69). **Zero-sum:** market share ପାଇଁ competition (Q52). **Prisoners' dilemma zero-sum ନୁହେଁ.**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Market share ଏକ ସ୍ଥିର ପିଠା:** ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡ ମିଳିଲେ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡ ଯାଏ.

CA Foundation · Paper 4 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Business Economics)

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 5 · ଜାତୀୟ ଆୟ ନିର୍ଧାରଣ (Determination of National Income) · 69 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.1	ଜାତୀୟ ଆୟ ହିସାବ (National Income Accounting)	5.01	1	★★
1.2	ଜାତୀୟ ଆୟ ଆକଳନର ଉପଯୋଗିତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ (Usefulness and Significance of National Income Estimates)	5.02	1	★
1.3	ଜାତୀୟ ଆୟର ବିଭିନ୍ନ ଧାରଣା (Different Concepts of National Income)	5.03 – 5.19	17	★★★
1.4	ଭାରତରେ ଜାତୀୟ ଆୟର ପରିମାପ (Measurement of National Income in India)	5.20 – 5.30	11	★★★
1.5	ଭାରତରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ହିସାବ ବ୍ୟବସ୍ଥା (The System of Regional Accounts in India)	5.31	1	★★
1.6	GDP ଓ କଲ୍ୟାଣ (GDP and Welfare)	5.32 – 5.33	2	★★
1.7	ଜାତୀୟ ଆୟ ଗଣନାର ସୀମାବଦ୍ଧତା ଓ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ (Limitations and Challenges of National Income Computation)	5.34 – 5.35	2	★
2.1	ପରିଚୟ (Introduction)	5.36 – 5.39	4	★★★
2.2	ସରଳ ଦ୍ୱି-କ୍ଷେତ୍ର ମଡେଲରେ ଚକ୍ରାକାର ପ୍ରବାହ (Circular flow in a Simple Two-Sector Model)	5.40 – 5.42	3	★★
2.3	ମୌଳିକ ଧାରଣା ଓ ଫଳନ (Basic Concepts and Functions)	5.43 – 5.49	7	★★
2.4	ଜାତୀୟ ଆୟ ନିର୍ଧାରଣର ଦ୍ୱି-କ୍ଷେତ୍ର ମଡେଲ (The Two-Sector Model of National Income Determination)	5.50 – 5.56	7	★★★
2.5	ବିନିଯୋଗ ଗୁଣକ (The Investment Multiplier)	5.57 – 5.62	6	★★★
2.6	ସନ୍ତୁଳନ ଆୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ: ତ୍ରି-କ୍ଷେତ୍ର ମଡେଲ (Determination of Equilibrium Income: Three Sector Model)	5.63 – 5.65	3	★
2.7	ସନ୍ତୁଳନ ଆୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ: ଚତୁଃ-କ୍ଷେତ୍ର ମଡେଲ (Determination of Equilibrium Income: Four Sector Model)	5.66 – 5.69	4	★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ର ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 5.01 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.1.1, 1.2.1 · Scanner 1.1 Q1; 1.2 Q1 · SM p.6.2

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

National Income Accounting ର ଅଗ୍ରଣୀ କିଏ? ଜାତୀୟ ହିସାବ କେଉଁ ସଂସ୍ଥା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ, ଆଉ State Domestic Product କିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ?

ଉତ୍ତର

ଅଗ୍ରଣୀ: **Simon Kuznets** ଓ **Richard Stone** (Nobel prize ବିଜେତା ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ).

ଜାତୀୟ ହିସାବ ପରିସଂଖ୍ୟାନ: Ministry of Statistics and Programme Implementation (MoSPI) ଅଧୀନସ୍ଥ **Central Statistical Organisation (CSO)**.

ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ: ରାଜ୍ୟର **Directorates of Economics and Statistics (DESs)** State Domestic Product ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **K ଓ S** ମାନଦଣ୍ଡ ସ୍ଥିର କଲେ, **C**entre ର CSO ଜାତୀୟ ଖାତା ରଖେ, ଆଉ **D**irectorates ରାଜ୍ୟର ଖାତା ରଖନ୍ତି.

କାର୍ଡ 5.02 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 1.2.2 · Scanner Q2 · SM pp.6.2–6.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଜାତୀୟ ଆୟ ଆକଳନର ଗୁରୁତ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି **ନୁହେଁ**: demand forecasting, sectoral composition, inflation policy ନା population policy?

ଉତ୍ତର

ଉପଯୋଗ: ବ୍ୟବସାୟିକ **demand forecasting**, **sectoral composition** ଓ ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ, **sector-specific policies**, **macro modelling**, **income distribution**, **structural ratios**, **international comparisons**, ଏବଂ **growth and inflation policy**.

ଉପଯୋଗ ନୁହେଁ: **population growth** ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୀତି (Q2, ଉତ୍ତର d). Population policy demographic ତଥ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଆୟର ସଂଖ୍ୟା **ଅର୍ଥନୀତି** କୁ ଦିଗ ଦେଖାଏ, **ଦୋଳି** କୁ ନୁହେଁ: ଜହ୍ନର କଥା ଏଠି ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 5.03 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3 · Scanner Q17, Q21, Q58 · SM pp.6.3–6.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GDP ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ ଓ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗଣାଯାଏ କୁହ.

nominal ଓ **real** GDP ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କର: ସମୟ ସହ ତୁଳନା ପାଇଁ କେଉଁଟି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

GDP = ଏକ ଅବଧିରେ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦିତ **ସମସ୍ତ final goods and services** ର **market prices** ରେ ମୂଲ୍ୟ; କେବଳ **final** ଦ୍ରବ୍ୟ ଗଣାଯାଏ.

Nominal GDP = **current prices** ରେ GDP.

Real GDP = **constant (base-year) prices** ରେ GDP, ଯେଉଁଥିରେ ମୂଲ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ହଟାଯାଏ; ସମୟ ସହ ତୁଳନା ପାଇଁ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କର (Q58).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କେବଳ final:** କେକ୍ ଗଣାଯାଏ, ମଇଦା ନୁହେଁ. **N**ominal = **N**ow (ଏବେର) ଦାମ; **R**eal = **R**eference (ଆଧାର) ଦାମ.

କାର୍ଡ 5.04 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.3.4, 1.3.5, 1.3.9 · Scanner Q8, Q42, Q55, Q61 · SM pp.6.4–6.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GDP deflator ସୂତ୍ର ଲେଖ. ଏହା କ'ଣ ମାପେ?

ଉତ୍ତର

GDP deflator = Nominal GDP ÷ Real GDP × 100.

ଏହା ଏକ **price index** ଯାହା **inflation** ମାପେ; ଏହା nominal GDP କୁ real GDP କୁ ରୂପାନ୍ତର କରେ.

ଉଦାହରଣ (Q42): ₹6,750 crore ÷ ₹4,500 crore × 100 = **150**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Deflator = **N over R**: ଉପରେ Nominal, ତଳେ Real, ତା'ପରେ × 100.

କାର୍ଡ 5.05 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.3.9 · Scanner Q53 · SM pp.6.4–6.5; Scanner Q53

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ମାପିବାରେ କେଉଁଟି ବ୍ୟବହୃତ **ହୁଏ ନାହିଁ**: WPI, CPI, GDP deflator ନା PPP prices?

ଉତ୍ତର

Purchasing Power Parity (PPP) prices ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତିର ମାପ **ନୁହେଁ** (Q53, ଉତ୍ତର c).

WPI, CPI ଓ **GDP deflator** ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ମାପନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **PPP** ହେଉଛି ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ purchasing power ର ତୁଳନା, ସମୟ ସହ ଦାମ ବଢ଼ିବାର ମାପ ନୁହେଁ: ତେଣୁ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ମାପରେ **PPP** ବାହାରେ.

କାର୍ଡ 5.06 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.6 · Scanner Q19, Q38, Q50, Q60 · SM pp.6.5–6.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ମୂଲ୍ୟ ସୂଚକାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର କରି **real** ଓ **nominal** GDP ମଧ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତର କର.

ଉତ୍ତର

Real GDP = Nominal GDP × 100 ÷ deflator.

Nominal GDP = Real GDP × price index ÷ 100.

ଉଦାହରଣ: real GDP 450, index 120 → nominal = **540** (Q50); nominal 720, index 120 → real = **600** (Q19).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Index 100 ରୁ ଉପରେ ହେଲେ real ଅଙ୍କ **ଫୁଲି** nominal ହୁଏ; ଫେରିବାକୁ index ଅନୁସାରେ **ଛୋଟ** କର.

କାର୍ଡ 5.07 T 1.3 · ଧାରଣା

★★ OL 1.3.7 · Scanner Q3, Q30, Q33, Q34 · SM pp.6.5–6.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GDP deflator **100**, **100 ରୁ ଅଧିକ** ବା **100 ରୁ କମ୍** ହେଲେ ତାହା କ'ଣ ସୂଚାଏ?

ଉତ୍ତର

Base-year deflator ସବୁବେଳେ **100** (nominal = real).

100 ରୁ ଅଧିକ: **nominal GDP > real GDP**; ଦାମ base year ଠାରୁ ଅଧିକ.

100 ରୁ କମ୍: ଦାମ base year ଠାରୁ **କମ୍**. ଉଦାହରଣ (Q3): nominal ₹5,000 crore < real ₹6,700 crore, ତେଣୁ ଦାମ ଖସିଛି.

ଆସନ୍ତା ବର୍ଷର deflator ଚଳିତ ବର୍ଷ ଠାରୁ କମ୍ ହେଲେ, ମୂଲ୍ୟସ୍ତର **ଖସିଛି**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **100 ହେଉଛି ମାପକାଠିର ଶୂନ୍ୟ ଚିହ୍ନ**: ତା' ଉପରେ ଦାମ ଚଢ଼ିଛି, ତା' ତଳେ ଖସିଛି.

କାର୍ଡ 5.08 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.8 · Scanner Q6, Q9, Q22, Q35 · SM p.6.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GDP deflator ରୁ **inflation rate** କିପରି ବାହାର କରାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

Inflation = (D2 − D1) ÷ D1 × 100, ଯେଉଁଠାରେ D1 ଓ D2 ହେଉଛି କ୍ରମାଗତ ଦୁଇ ବର୍ଷର deflator.

ଉଦାହରଣ (Q9): 140.75 → 157.33 ହେଲେ 16.58 ÷ 140.75 × 100 = **11.78%**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନୂଆ ବିୟୋଗ ପୁରୁଣା, ପୁଣି ପୁରୁଣାରେ ଭାଗ**: ଯେକୌଣସି ପ୍ରତିଶତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରି ସେହି 'growth rate' ଛନ୍ଦ.

କାର୍ଡ 5.09 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.3.10, 1.3.11 · Scanner Q10, Q13, Q15, Q51 · SM p.6.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

gross ଓ **net** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ'ଣ? NDP ସୂତ୍ର, gross investment ଲେଖ ଏବଂ depreciation, gross investment ଠାରୁ ଅଧିକ ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ କୁହ.

ଉତ୍ତର

Gross − Net = depreciation: **NDPMP = GDPMP − depreciation**.

Gross investment = net investment + replacement investment; GDP − NDP = gross investment − net investment (Q13).

depreciation > gross investment ହେଲେ, capital stock **ଛୋଟ ହେଉଛି** (Q51).

ଉଦାହରଣ (Q10): 6,700 − 530 = **₹6,170 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Gross ହେଉଛି ପୂରା, Net ହେଉଛି ଘଷାଘଷି କାଟି ବାକି**: ଘଷାଘଷି (wear and tear) କାଢ଼ିଲେ net ମିଳେ.

କାର୍ଡ 5.10 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.3.10 · Scanner Q49 · SM p.6.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

NDP କଦାପି **GDP** ଠାରୁ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ କି?

ଉତ୍ତର

ନା. NDP, GDP ଠାରୁ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ (Q49, ଉତ୍ତର d).

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ **depreciation** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ, ତେଣୁ ଦାମ ବଢୁ ବା ଖସୁ, ଅର୍ଥନୀତି ବଢୁ ବା ନ ବଢୁ, NDP ≤ GDP.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଘଷାଘଷି କେବଳ **କାଟେ**, ତେଣୁ net କେବେ gross କୁ **ଟପି** ପାରେ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 5.11 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 1.3.12, 1.3.13, 1.4.21 · Scanner Q23, Q31 · SM p.6.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GNP, GDP ଠାରୁ କିପରି ଭିନ୍ନ? ଜଣେ South Korean କମ୍ପାନୀ ଭାରତରେ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଲାଭ ଅର୍ଜନ କଲେ, ତାହା କେଉଁଠି ଦେଖାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

GNP = GDP + NFIA: ଦେଶର **ସାଧାରଣ ନିବାସୀ** ଙ୍କ ଆୟ, ବିଦେଶରେ ଅର୍ଜିତ ଆୟ ସହିତ, କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ବିଦେଶୀଙ୍କ ଅର୍ଜିତ ଆୟ ବାଦ୍ (Q23).

Q31 (ଉତ୍ତର c): ଲାଭ **India ର GDP** ଓ **South Korea ର GNP** ରେ ଅଛି.

ଏହା India ର ଜାତୀୟ ଆୟର ଅଂଶ **ନୁହେଁ**. ଉଦାହରଣ: Indian ଉତ୍ପାଦନରୁ Apple ର ଲାଭ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏଠି ଉତ୍ପାଦିତ, ସେଠି ମାଲିକାନା**: GDP ମାଟିକୁ ଅନୁସରେ, GNP ମାଲିକକୁ.

କାର୍ଡ 5.12 T 1.3 · ଧାରଣା

★★ OL 1.3.14, 1.3.15, 1.2.3 · Scanner 1.2 Q3; Q11, Q18, Q32, Q48 · SM pp.6.7–6.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

NFIA କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା ଋଣାତ୍ମକ ହେଲେ GNP, GDP ଓ ଜାତୀୟ ଆୟର କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

NFIA = ଦେଶର ନାଗରିକ ଓ କମ୍ପାନୀ ବିଦେଶରେ ଯାହା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି, ବିୟୋଗ ବିଦେଶୀମାନେ ସେହି ଦେଶରେ ଯାହା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି.

National = Domestic + NFIA: ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଏହା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପାର୍ଥକ୍ୟ (Q48).

NFIA **ଋଣାତ୍ମକ** → **GDP > GNP** (Q18) ଓ GNP, GDP ଠାରୁ ଛୋଟ (1.2 Q3). NFIA ଧନାତ୍ମକ → GNP > GDP.

ଉଦାହରଣ (Q32): NNPMP 12,000 − NDPMP 10,000 = NFIA **₹2,000 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **National ରେ ବିଦେଶର Net ଯୋଗ ହୁଏ**: ଚିହ୍ନ ଧନାତ୍ମକ ହେଲେ national ଫୁଲେ, ଋଣାତ୍ମକ ହେଲେ domestic ବଡ଼ ରହେ.

କାର୍ଡ 5.13 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.16 · Scanner Q12, Q29, Q32 · SM p.6.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

NNPMP ପାଇଁ ତିନୋଟି ଠିକ୍ ସୂତ୍ର ଲେଖ. କେଉଁ ସୂତ୍ରଟି ଭୁଲ୍?

ଉତ୍ତର

NNPMP = GNPMP – depreciation.

NNPMP = NDPMP + NFIA.

NNPMP = GDPMP + NFIA – depreciation.

ଭୁଲ୍ (Q12, ଉତ୍ତର d): NNPMP = NDPMP – depreciation.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **G**NP ରୁ ଘଷାଘଷି କାଟ; **D**omestic ରେ ବିଦେଶ (**A**broad) ଯୋଗ କର. ପୂର୍ବରୁ **net** ଥିବା ଅଙ୍କରୁ ଘଷାଘଷି କେବେ କାଟ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 5.14 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.3.17, 1.3.18 · Scanner Q1, Q43, Q44, Q46 · SM p.6.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

market price ଓ **factor cost** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ'ଣ? Direct taxes ର ଭୂମିକା ଅଛି କି?

ଉତ୍ତର

MP – FC = net indirect taxes (indirect taxes – subsidies).

MP = FC + indirect taxes – subsidies; **FC = MP – indirect taxes + subsidies.**

ଏହି ସଂଶୋଧନରେ **Direct taxes ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ନୁହେଁ** (Q43).

ଉଦାହରଣ (Q43): 15,000 + 450 – 250 = **₹15,200 crore.**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ market price କୁ ଉଠିଲେ **tax ଯୋଗ, subsidy ବିୟୋଗ**; factor cost କୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଓଲଟା.

କାର୍ଡ 5.15 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.19, 1.4.13 · Scanner Q39, Q40, Q41 · SM p.6.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Income route ରେ **GDPFC** ଓ **GDPMP** ସହ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ଲେଖ. Operating surplus କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

GDPFC = CoE + operating surplus + mixed income + depreciation (CoE = compensation of employees).

Operating surplus = rent + interest + profit (Q41).

GDPMP = NDPFC + CFC + NIT (Q40): 1,000 + 2,500 + 1,500 = 5,000; + 300 + 400 = **₹5,700 crore.**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ମନେ ରଖ **C-O-M-D**: Compensation, Operating surplus, Mixed income, Depreciation. ଚାରିଟି ଅଂଶ ମିଶି GDPFC.

କାର୍ଡ 5.16 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★ OL 1.3.20, 1.3.21, 1.3.22 · Scanner Q24, Q57 · SM pp.6.9–6.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

basic price, factor cost ଓ market price ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ସମ୍ପର୍କ? **NDPFC** ଓ **National Income** ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

Basic price = factor cost + production taxes – production subsidies.

Market price = basic price + product taxes – product subsidies (Q24 ରେ କୌଣସି ଠିକ୍ ବିକଳ୍ପ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ).

NDPFC = CoE + OS + mixed income = NDPMP – NIT.

National Income = NNPFC = domestic factor incomes + NFIA; Q57 ରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଆୟ ମାପ ମଧ୍ୟରେ NNPFC ସବୁଠାରୁ ବ୍ୟାପକ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସିଡ଼ିରେ ଦୁଇ ପାହାଚ ଉପରକୁ: **FC → Basic → MP**. National Income = **N**et, **F**actor cost, **A**broad.

କାର୍ଡ 5.17 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.3.23, 1.6.2 · Scanner 1.6 Q2 · SM p.6.10
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **per capita income** କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା କ'ଣ ସୂଚାଏ?	ଉତ୍ତର **Per capita income = aggregate income ÷ population**. ଏହା ଦେଶର **standard of living** ର ସୂଚକ (1.6 Q2, ଉତ୍ତର c).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମୁଣ୍ଡ ପିଛା କେକ୍ ବାଣ୍ଟ**: କେକ୍ ର ଆକାର ÷ ପାଟିର ସଂଖ୍ୟା.	

କାର୍ଡ 5.18 T 1.3 · ଧାରଣା	★★ OL 1.3.24, 1.3.25 · Scanner Q2, Q4, Q7, Q20, Q25, Q26, Q56 · SM pp.6.10–6.11
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **personal income** କ'ଣ? **disposable income (DI)** ର ସୂତ୍ର ଲେଖ.	ଉତ୍ତର **Personal income**: **NPISH ସହିତ households ସମସ୍ତ ଉତ୍ସରୁ** ପାଉଥିବା ଆୟ, transfers ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ; କେବଳ ଉତ୍ପାଦନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ (Q20) ଓ ପାଇଥିବା କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜନ ନ କରିଥିବା ଆୟ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ (Q56). **ବାଦ୍**: retained earnings, corporate tax, social security contributions. **DI = PI − personal income taxes − non-tax payments** (Q4); **consumption କିମ୍ବା saving** ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Pocket money = PI; କରଦାତା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଦେୟ ଦେଲା ପରେ ଯାହା ବଳେ ତାହା Disposable.	

କାର୍ଡ 5.19 T 1.3 · ସୂତ୍ର	★ OL 1.3.26, 1.3.27 · Scanner Q27 · SM pp.6.11–6.12
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **NNDI** ଓ **GNDI** କିପରି ମିଳେ? **Private income** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.	ଉତ୍ତର **NNDI = NNI + other net current transfers from abroad**; **GNDI = NNDI + CFC**. **Private income** = ଦେଶ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ସରୁ **private sector** ର factor ଓ transfer ଆୟ (Q27, ଉତ୍ତର d). Deck: private income = PI + corporate tax + undistributed profits.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Net ରୁ Gross: CFC ଫେରାଅ.** Private = ଦୁଇ ଧାରା, ସୀମାର ଉଭୟ ପଟୁ.	

କାର୍ଡ 5.20 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.4.1, 1.4.2, 1.3.30 · Scanner Q3, Q4, Q45 · SM pp.6.15–6.16
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **circular flow** ର ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଓ ଜାତୀୟ ଆୟ ମାପିବାର ତିନୋଟି **method** ର ନାମ ଲେଖ.	ଉତ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟାୟ: **Production → Distribution → Disposition**; output = income = expenditure. Methods: **value added** (ପ୍ରତ୍ୟେକ industry ର ଦୁଇଥର ନ ଗଣି ଅବଦାନ), **income** (ଦିଆଯାଇଥିବା factor incomes), **expenditure / income disposal** (final expenditure).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ମିଳାଅ: **Output → Value added, Income → Income, Disposition → Expenditure**.	

କାର୍ଡ 5.21 T 1.4 · ତୁଳନା

★★★ OL 1.4.3, 1.4.4, 1.4.5 · Scanner Q4, Q8, Q10, Q14, Q17, Q21 · SM pp.6.16–6.17, 6.30

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ ନାମଗୁଡ଼ିକ **value added method** ର ସମାନ ଅର୍ଥ ବହନ କରେ? Double counting କିପରି ଏଡ଼ାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

Value added = **Product method** = **Industrial Origin method** = **Net Output method** (Q10, Q21).

ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ industry ର ଉତ୍ପାଦନରୁ **intermediate purchases ବାଦ୍** ଦିଆଯାଇ ଏକତ୍ର କରାଯାଏ.

କେବଳ final goods ଗଣି (Q8, Q14), କିମ୍ବା କେବଳ value added ଗଣି double counting ଏଡ଼ାଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **V-P-I-N**: Value added, Product, Industrial origin, Net output: ଚାରି ନାମ, ଗୋଟିଏ method.

କାର୍ଡ 5.22 T 1.4 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.4.6, 1.4.7, 1.3.31 · Scanner Q1, Q12, Q37 · SM pp.6.8, 6.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GVAMP, **NVA** ଓ factor-cost ସଂଶୋଧନ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

GVAMP = (Sales + closing stock − opening stock) − intermediate consumption.

NVA = GVA − depreciation.

FC = MP − indirect taxes + subsidies.

ଉଦାହରଣ (Q37): 1,000 + (90 − 100) = 990; 990 − 440 = **₹550 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Output ରୁ input କାଟ, ତା'ପରେ ଘଷାଘଷି, ତା'ପରେ net tax**: ତିନି ପାହାଚ ତଳକୁ.

କାର୍ଡ 5.23 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.4.8 · Scanner Q27 · SM p.6.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Value added method ରେ କେଉଁ ଆଇଟମ୍ **ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ** ଓ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ବାଦ୍ ପଡ଼େ?

ଉତ୍ତର

ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ: fixed assets ର ନିଜସ୍ୱ ଉତ୍ପାଦନ, ନିଜ ବ୍ୟବହାର (self-consumption), ମାଲିକ-ବାସିତ ଘରର imputed rent, ଓ stock ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ.

ବାଦ୍: ଅବେତନିକ ଘରୋଇ କାମ ଓ ପୁରୁଣା shares ର ପୁନଃବିକ୍ରୟ (Q27: କେବଳ କାରିଗର ତିଆରି କରିଥିବା ନୂଆ ଘର GDP ରେ ଯୋଗ ହୁଏ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏ ବର୍ଷ ତିଆରି** ହୋଇଥିବା ଗଣ; **ଘରକାମ** ଓ **ପୁରୁଣା କାଗଜ** ବାଦ୍ ଦିଅ.

କାର୍ଡ 5.24 T 1.4 · ସୂତ୍ର

★ OL 1.4.9, 1.4.10, 1.3.29 · Scanner Q11, Q18, Q25, Q26, Q45 · SM pp.6.18–6.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

income method (ଅନ୍ୟ ନାମ), ଏହାର ସୂତ୍ର ଓ ଏଥିରେ କ'ଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ତାହା ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

Income method = **Factor Payment** = **Distributed Share** method.

NI = CoE + operating surplus + mixed income + NFIA.

ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ: ମଜୁରି, **employers' PF contribution**, **commissions**, **brokerages**, **imputed rent**, **royalty**, **ଉତ୍ପାଦନମୂଳକ ଋଣ ଉପରେ interest**.

Compensation of employees ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉପାଦାନ (Q18).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Income method = **ପ୍ରଦାନ**: **ଏ ବର୍ଷର** କାମ ପାଇଁ କୌଣସି factor କୁ ଦିଆଗଲେ, ତାହା ଭିତରେ ଅଛି.

କାର୍ଡ 5.25 T 1.4 · MCQ ଫାଙ୍କ	★★ OL 1.4.10 · Scanner Q11, Q16, Q22; 1.3 Q16, Q54 · SM p.6.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ ପ୍ରାପ୍ତି ଜାତୀୟ ଆୟରେ **ଗଣାଯାଏ ନାହିଁ**?	ଉତ୍ତର **ବାଦ୍**: pensions, transfer incomes, **capital gains**, windfalls, **second-hand goods**, **shares and bonds**, black money (Q22 ଉତ୍ତର d: ଏଗୁଡ଼ିକ କେହି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ). ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ pension factor income ଭାବେ ଗଣାଯାଏ ନାହିଁ (Q16); scholarships factor payment ନୁହେଁ (1.3 Q54). Commissions ଓ brokerages **ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ** (Q11).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନୂଆ ଉତ୍ପାଦନ ନାହିଁ, ଜାତୀୟ ଆୟ ନାହିଁ**: ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ଓ କାଗଜୀ ଦାବି କେବଳ ହାତ ବଦଳାଏ.	

କାର୍ଡ 5.26 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.4.11, 1.4.12 · Scanner Q2, Q15, Q23 · SM pp.6.18–6.19
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **profit** ରେ କ'ଣ କ'ଣ ଥାଏ, ଏବଂ **mixed income** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **Profit = corporate tax + dividend + undistributed profit** (Q15: ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ). **Mixed income** = ସ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶ୍ରମ ଓ ପୁଞ୍ଜିର ମିଳିତ ଆୟ ଯାହାକୁ **ଅଲଗା କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ** (Q2, Q23).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Profit ତିନି ଭାଗରେ ବଣ୍ଟେ: **Tax, Dividend, Undistributed**, T-D-U.	

କାର୍ଡ 5.27 T 1.4 · ସୂତ୍ର	★ OL 1.4.15, 1.3.32 · Scanner 1.3 Q59 · SM pp.6.19–6.20
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ expenditure method ର ସୂତ୍ର ଲେଖ. ଫଳାଫଳ କ'ଣ ଜାତୀୟ ଆୟ?	ଉତ୍ତର **GDPMP = PFCE + GFCE + GDCF + (X − M)**. ଏହା **GDPMP** ଦିଏ, ଜାତୀୟ ଆୟ ନୁହେଁ. ଉଦାହରଣ (1.3 Q59): 1,000 + 500 + 200 + (200 − 400) = **1,500**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C + I + G + net exports GDP** ରେ ପହଞ୍ଚାଏ; ଜାତୀୟ ଆୟ ପାଇଁ ସିଡ଼ିରେ ଆହୁରି ତଳକୁ ଯାଅ.	

କାର୍ଡ 5.28 T 1.4 · MCQ ଫାଙ୍କ	★★ OL 1.4.16, 1.4.17, 1.3.28, 1.7.1 · Scanner Q6, Q19, Q24; 1.3 Q36, Q47 · SM p.6.19
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **final consumption** କେଉଁଠି ହୁଏ, ଏବଂ **transfer payments** GDP ରେ ଗଣାଯାଏ କି?	ଉତ୍ତର Final consumption **household ଓ government ଉଭୟରେ** ହୁଏ (Q24, ଉତ୍ତର c). Government consumption ରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସେବା ଅଛି; ଏଥିରେ **pensions, scholarships ଓ unemployment allowance ବାଦ୍** (1.3 Q36). Transfers GDP ରେ **ନାହିଁ** କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ **ଚଳିତ ଉତ୍ପାଦନକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରନ୍ତି ନାହିଁ** (Q19, ଉତ୍ତର b; Q6; 1.3 Q47).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Transfer = ଚଳାଚଳ, ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ**: ଟଙ୍କା ଘୁଞ୍ଚେ, କିଛି ତିଆରି ହୁଏ ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 5.29 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.18, 1.4.19 · Scanner Q5, Q13 · SM p.6.20

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

gross domestic capital formation ରେ କ'ଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ? ବିକ୍ରି ନ ହୋଇଥିବା inventories କୁ କିପରି ଧରାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

GDCF = **fixed assets + change in inventories + valuables** (ଯେପରି ଗହଣା ଓ କଳାକୃତି).

ବିକ୍ରି ନ ହୋଇଥିବା (ଅନିଚ୍ଛାକୃତ) inventory investment ଭାବେ ଗଣାଯାଏ (Q13).

Net domestic expenditure = consumption + net domestic investment (Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **F-I-V**: Fixed assets, Inventories, Valuables. GDCF ର ତିନି ଅଂଶ ମନେ ରଖ.

କାର୍ଡ 5.30 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.4.20 · Scanner Q7, Q29 · SM p.6.20

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଭାରତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ କେଉଁ method ବ୍ୟବହାର କରେ?

ଉତ୍ତର

ଭାରତ ଗୋଟିଏ method ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ: **agriculture** ପାଇଁ product (output) method (Q7); **small-scale sector** ପାଇଁ income method; **construction** ପାଇଁ expenditure method.

Q29 ର key ହେଉଛି 'product ଓ income methods ର ମିଶ୍ରଣ'.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚାଷୀ ଫସଲ ଗଣେ, ଦୋକାନୀ ମଜୁରି ଗଣେ, ନିର୍ମାତା ଖର୍ଚ୍ଚ ଗଣେ**: product, income, expenditure.

କାର୍ଡ 5.31 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.3.33 · Scanner Q1; 1.3 Q28 · SM pp.6.26–6.27

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ରାଜ୍ୟ ଆୟର ଆକଳନ କିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ? Supra-regional sectors କ'ଣ? ରାଜ୍ୟର per capita income କିପରି ବାହାର କରାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

ରାଜ୍ୟ ଆକଳନ DESs ର **State Income Units** ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି; **CSO ପରାମର୍ଶ ଦିଏ** (Q1, ଉତ୍ତର b).

Supra-regional sectors (railways, communications, banking, insurance, central government administration) ରାଜ୍ୟ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସୂଚକ ଅନୁସାରେ ବଣ୍ଟାଯାନ୍ତି (1.3 Q28).

Per capita state income = NSDP ÷ midyear projected population.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **D**ES ଯୋଗବିୟୋଗ କରେ, CSO ପରାମର୍ଶ (**C**ounsel) ଦିଏ; ରେଳ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ ସୀମା **ଡେଇଁ** ଚାଲନ୍ତି.

କାର୍ଡ 5.32 T 1.6 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.6.1 · Scanner Q3, Q4, Q5 · SM pp.6.27–6.28

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Welfare ମାପ ଭାବେ **GDP କ'ଣ କ'ଣ ଛାଡ଼ିଦିଏ** ତାହାର ତାଲିକା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

- **Income distribution** (Q5), **quality improvements**, **ଲୁକ୍କାୟିତ ବା ବେଆଇନ ଉତ୍ପାଦନ** (Q4), **non-market production**.
- **ଅବସରର କ୍ଷତି (loss of leisure)**, **economic 'bads'** ଯେପରି traffic congestion (Q3), **volunteer work**, **externalities**.
- ନ୍ୟାୟ, ଲିଙ୍ଗ ସମାନତା, ଏବଂ କେବଳ ଆମକୁ ଖରାପ ଅବସ୍ଥାକୁ ଯିବାରୁ ରୋକୁଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ (ଯେପରି police).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **D-Q-H-N, ତା'ପରେ L-B-V-E**: Distribution, Quality, Hidden, Non-market; Leisure, Bads, Volunteer, Externalities.

କାର୍ଡ 5.33 T 1.6 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.6.1 · Scanner Q3, Q4, Q5 · SM pp.6.27–6.28
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ GDP କ'ଣ welfare ର **ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାପ**? କେଉଁ ବିକଳ୍ପ ପ୍ରକୃତ ସୀମାବଦ୍ଧତା ଦର୍ଶାଏ?	ଉତ୍ତର **ନା.** GDP income distribution, ଅବସର ଓ economic 'bads' କୁ ଅଣଦେଖା କରେ. ଠିକ୍ ସୀମାବଦ୍ଧତା: ଏହା **income distribution** କୁ ହିସାବକୁ ନିଏ ନାହିଁ (Q5, ଉତ୍ତର b). Traffic congestion ପରି economic bads GDP ରୁ **କଟାଯାଏ ନାହିଁ** (Q3); ବେଆଇନ ଆୟ ଆକଳନରୁ ବାଦ୍ (Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ GDP କେକ୍ ର **ଆକାର** ଗଣେ, **କିଏ ଖାଉଛି** କିମ୍ବା **କେତେ ମିଠା** ତାହା ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 5.34 T 1.7 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 1.7.1 · Scanner Q1 · SM pp.6.28–6.29
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଜାତୀୟ ଆୟ ମାପିବାର **ଧାରଣାଗତ ଅସୁବିଧା** ଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ଦିଅ. ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ନୁହେଁ: durable-goods services, transfers, distribution ନା quality improvements?	ଉତ୍ତର • **Definition** ଉପରେ ସହମତିର ଅଭାବ; **final vs intermediate** ଦ୍ରବ୍ୟ; **transfer payments**. • **Durable goods ର ସେବା**; **income ର ବଣ୍ଟନ**; **ନୂଆ ଦ୍ରବ୍ୟ** ଓ **ସରକାରୀ ସେବା** ର ମୂଲ୍ୟାୟନ. Answer key (Q1, ଉତ୍ତର d): **quality improvements** ଏହି ତାଲିକାରେ ନାହିଁ; ଏହା **GDP and welfare** (Topic 1.6) ଅଧୀନରେ ଅଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **D-F-T-S-D-N-G**: Definition, Final, Transfers, durable Services, Distribution, New goods, Government. ସାତ ଅସୁବିଧା, ସାତ ଅକ୍ଷର.

କାର୍ଡ 5.35 T 1.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.7.2, 1.7.3 · Scanner Q2 · SM p.6.29; Scanner Q2
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଜାତୀୟ ଆୟ ଗଣନାର **ଅନ୍ୟ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ** ଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ଦିଅ. Underground economy କ'ଣ କରେ?	ଉତ୍ତର • ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଓ ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ **data**. • **Non-monetised sector**. • **Self-consumption** ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ. • **ରେକର୍ଡ ହୋଇନଥିବା ଆୟ (Unrecorded incomes)**. • ଠିକ୍ **occupational classification** ର ଅଭାବ. • **CFC** ର ଆକଳନ. ବଡ଼ underground economy ସରକାରୀ ଜାତୀୟ ଆୟକୁ **କମ୍ ଦେଖାଏ** (Q2).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଲୁଚ୍କାୟିତ ଆୟ ଖାତାରୁ ଲୁଚେ**: underground ମାନେ **under**stated (କମ୍ ଦେଖାଯାଏ).

କାର୍ଡ 5.36 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 2.1.1 · Scanner Q8 · SM p.6.35
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Keynes କେଉଁ ବହି ଲେଖିଲେ, କେବେ, ଏବଂ ଏହା କେଉଁ ସମସ୍ୟାର ଉତ୍ତର ଥିଲା?	ଉତ୍ତର **'The General Theory of Employment, Interest and Money' (1936)**. ଏହା Great Depression ର **ଲାଗି ରହିଥିବା ବେରୋଜଗାରୀ (persistent unemployment)** ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲା, ଯାହା classical theory କରିପାରିଥିଲା ନାହିଁ (Q8).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **1936: Keynes, General Theory, ଚାକିରି**: ଭୋକିଲା ଧାଡ଼ିର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ବହି.

କାର୍ଡ 5.37 T 2.1 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.1.2, 2.8.1 · Scanner Q1, Q2; 2.8 Q1 · SM p.6.68
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Keynes ଙ୍କ ମତରେ ଜାତୀୟ ଆୟ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ? Depression ର କାରଣ କ'ଣ ଥିଲା?	ଉତ୍ତର ଜାତୀୟ ଆୟ **aggregate effective demand** ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ (Q1, ଉତ୍ତର c). Depression ର କାରଣ ଥିଲା **କମ୍ aggregate expenditure**, ଅର୍ଥାତ୍ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ (Q2). Keynes ବେରୋଜଗାରୀ ବୁଝାଇବାରେ **aggregate demand** ଉପରେ ଜୋର ଦେଲେ (2.8 Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand ଚଳାଏ, ଖର୍ଚ୍ଚ ସମ୍ଭାଳେ**: ଖର୍ଚ୍ଚ ଶୋଇଲେ ଚାକିରି ହଜେ.

କାର୍ଡ 5.38 T 2.1 · ଧାରଣା	★★ OL 2.1.3, 2.4.7, 2.8.2 · Scanner Q3, Q7; 2.8 Q2 · SM p.6.68
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ମନ୍ଦା ଓ ବେରୋଜଗାରୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାରେ Keynes ସରକାରଙ୍କୁ କେଉଁ ଭୂମିକା ଦେଲେ?	ଉତ୍ତର ଏକ **ସକ୍ରିୟ ଭୂମିକା**: investment ର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରିବାକୁ **ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଟିକସ** ବଦଳାଇବା. ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ାଇଲେ **ମନ୍ଦା ଓ ବେରୋଜଗାରୀ** ର ମୁକାବିଲା ହୁଏ (Q7). Keynes ସକ୍ରିୟ ନୀତିର ସମର୍ଥନ କଲେ (Q3), fiscal ଓ monetary ନୀତି ମାଧ୍ୟମରେ (2.8 Q2).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସରକାର ହେଉଛି shock-absorber**: ଘରୋଇ ଖର୍ଚ୍ଚ ଖସିଲେ, ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଗେଇ ଆସେ.

କାର୍ଡ 5.39 T 2.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 2.1.5, 2.1.6, 2.1.4 · Scanner Q4, Q5, Q9 · SM pp.6.36, 6.53; macroeconomics defined in SM Ch.1
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Keynes ଙ୍କ ତିନୋଟି **building blocks** ର ନାମ ଲେଖ. Keynesian ବିଶ୍ଳେଷଣ short-run ନା long-run, ଏବଂ **macroeconomics** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର • **Consumption–income relation** ଓ **multiplier**; **liquidity preference** (ଟଙ୍କାର ଚାହିଦା, Q5); **expectations**. Keynesian ବିଶ୍ଳେଷଣ **short-run** (Q9): short-period equilibrium, **comparative statics**. **Macroeconomics** ଅର୍ଥନୀତିକୁ **ସମଗ୍ର ଭାବେ** ଅଧ୍ୟୟନ କରେ (Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C-L-E**: Consumption, Liquidity, Expectations; ଏଠି ଫଟୋ, ସିନେମା ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 5.40 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.2.2, 2.6.1, 2.7.6 · Scanner 2.6 Q4; 2.7 Q5 · SM p.6.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **ଦ୍ୱି-କ୍ଷେତ୍ର, ତ୍ରି-କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଚତୁଃ-କ୍ଷେତ୍ର** ମଡେଲର ନାମ ଲେଖ. ସବୁଥିରେ କେଉଁ ଯୁଗ୍ମ ସାଧାରଣ?	ଉତ୍ତର • **Two-sector**: households + firms. • **Three-sector**: + government. • **Four-sector**: + foreign sector. Households ଓ firms ସମସ୍ତ sector ମଡେଲରେ ସାଧାରଣ (2.7 Q5); ତିନି-sector ମଡେଲରେ foreign sector ନାହିଁ (2.6 Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଥରକୁ ଜଣେ ଅତିଥି ଯୋଡ଼**: ପ୍ରଥମେ Government, ତା'ପରେ Foreigner.

କାର୍ଡ 5.41 T 2.2 · ଧାରଣା	★ OL 2.2.3, 2.2.4 · Scanner Model 1.2 Q2, Q3 · SM pp.6.37–6.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଦ୍ୱି-sector circular flow ରେ **real** ଓ **money** flows କ'ଣ? Identity ଲେଖ.	ଉତ୍ତର **Real flows**: factor services ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ. **Money flows**: factor payments ଓ consumption payments. **Factor payments = household income = household expenditure = firms' receipts = value of output**. ଏହି ମଡେଲରେ କୌଣସି injections ବା leakages ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକ ଦିଗରେ ଯାଏ, ଟଙ୍କା ଓଲଟା ଦିଗରେ ଫେରେ.**

କାର୍ଡ 5.42 T 2.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 2.2.5 · Scanner Q1 · SM p.6.15
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Circular flow କେଉଁ ତିନି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଗଠିତ? 'Consumption' ସେଥିରେ ଅଛି କି?	ଉତ୍ତର **Production, distribution ଓ disposition** (Q1, ଉତ୍ତର c). 'Consumption' ପର୍ଯ୍ୟାୟର ନାମ ନୁହେଁ: ଏହା **disposition** ର ଅଂଶ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପୁଣି **P-D-D, disposition** ହେଉଛି ଛତା ଯାହା ତଳେ consumption ଓ investment ଦୁହେଁ ଅଛନ୍ତି.

କାର୍ଡ 5.43 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★ OL 2.2.1, 2.3.1, 2.3.11 · Scanner Q13 · SM pp.6.38, 6.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଦ୍ୱି-sector ଅର୍ଥନୀତିରେ **aggregate demand** ଓ **aggregate supply** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **AD = total planned expenditure = C + I**; I ହେଉଛି exogenous ଓ short run ରେ ସ୍ଥିର. **AS = C + S** = ଜାତୀୟ ଆୟ, ଯାହା ହୁଏ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ ନହେଲେ ସଞ୍ଚୟ ହୁଏ (Q13, ଉତ୍ତର a).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand ପାଖରେ ଦୁଇ ଖର୍ଚ୍ଚକାରୀ (C, I); supply ପାଖରେ ଦୁଇ ଦ୍ୱାର (C, S).**

କାର୍ଡ 5.44 T 2.3 · ଧାରଣା	★★ OL 2.3.3 · Scanner Q4 · SM pp.6.38–6.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **consumption function** କାହା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ?	ଉତ୍ତର **C = f(Y)**: aggregate consumption ଓ **aggregate disposable income** (Q4, ଉତ୍ତର a). ଆୟ କମ୍ ଥିଲେ households **dissave** କରିପାରନ୍ତି; ଆୟ ବଢ଼ିଲେ consumption ଆୟ ଠାରୁ **କମ୍** ବଢ଼େ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Consumption **disposable income କୁ ଅନୁସରେ**, demand ବା supply କୁ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 5.45 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.3.4, 2.3.5, 2.5.8 · Scanner Q8, Q19; 2.5 Q16 · SM p.6.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Keynesian consumption function ଲେଖ ଏବଂ **a** ଓ **b** ବୁଝାଅ.	ଉତ୍ତର **C = a + bY**. **a = autonomous consumption**, ଶୂନ୍ୟ ଆୟରେ consumption (intercept) (Q19). **b = MPC**, slope. **a** ବଢ଼ିଲେ C ରେଖା **ଉପରକୁ** ଘୁଞ୍ଚେ (2.5 Q16).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **a** ହେଉଛି ଆରମ୍ଭର anchor (ଲଙ୍ଗର); **b** ହେଉଛି ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଟଙ୍କାର bounce (ଉଛୁଳା).

କାର୍ଡ 5.46 T 2.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.3.6 · Scanner Q1, Q7, Q9 · SM pp.6.39–6.40
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MPC** କେଉଁ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରହେ? ଏହା ଏକ ଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇପାରେ କି?	ଉତ୍ତର **0 < MPC < 1** (Q1, Q7, ଉତ୍ତର b). ଆୟ ସହ consumption ବଢ଼େ, କିନ୍ତୁ ଆୟ ବୃଦ୍ଧି ଠାରୁ **କମ୍** (Q9, ଉତ୍ତର d). ଏହା କେବେ ଏକ ଠାରୁ ଅଧିକ, ଶୂନ ଠାରୁ କମ୍ ବା ଆୟ-ନିର୍ଭର ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ, ସବୁ ନୁହେଁ**: MPC ଏକ ଭଗ୍ନାଂଶ.

କାର୍ଡ 5.47 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.3.7 · Scanner Q12, Q15, Q25 · SM p.6.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MPC** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. Graph ରେ ଏହା କ'ଣ ଦେଖାଏ?	ଉତ୍ତର **MPC = ΔC ÷ ΔY = b**, consumption function ର **slope** (Q12). ଅଧିକ MPC → C ରେଖା ଅଧିକ **ଢାଳୁ (steeper)** (Q25). ଉଦାହରଣ (Q15): ଆୟ 300 → 400, consumption 75 ବଢ଼ିଲା, MPC = 75 ÷ 100 = **0.75**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Slope = ଖର୍ଚ୍ଚର ଭାଗ**: ରେଖା ଯେତେ ଢାଳୁ, ଖର୍ଚ୍ଚକାରୀ ସେତେ ବଡ଼.

କାର୍ଡ 5.48 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.3.8 · Scanner Q2, Q6, Q20 · SM p.6.40
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **APC** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. ଆୟ ବଢ଼ିଲେ ଏହାର କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **APC = C ÷ Y** (Q6). ଆୟ ବଢ଼ିଲେ APC **ଖସେ**: consumption ଆୟ ଠାରୁ ଧୀରେ ବଢ଼େ (Q20). ଉଦାହରଣ (Q2): C = ₹900 crore, APC 0.45 → Y = **₹2,000 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପିଠା ବଡ଼ ହେଲେ **ମୋଟ ଅନୁପାତ** (APC) ଛୋଟ ହୁଏ; **ଅତିରିକ୍ତ ଅନୁପାତ** (MPC) ସ୍ଥିର ରହେ.

କାର୍ଡ 5.49 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.3.9, 2.3.10 · Scanner Q5, Q10, Q11, Q14 · SM pp.6.40–6.42
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Y, C, S, MPC, MPS** କିପରି ଯୋଡ଼ା? **APS** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ ଓ ତାହା ବ୍ୟବହାର କର.	ଉତ୍ତର **Y = C + S**, ତେଣୁ S = Y − C; **MPS = 1 − b**; **MPC + MPS = 1** (Q10). **APS = S ÷ Y**, ତେଣୁ **S = APS × Y**. ଉଦାହରଣ (Q11): APS 0.4, Y = ₹25,000 → S = **₹10,000**. ଉଦାହରଣ (Q14): Y = 500, C = 400 → S = 100, APS = **0.20**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅତିରିକ୍ତ ଟଙ୍କା **ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ ନହେଲେ ସଞ୍ଚୟ ହୁଏ**; ଦୁଇ ଭାଗ ମିଶି **ଏକ**.	

କାର୍ଡ 5.50 T 2.4 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.4.1 · Scanner Q8; Model 1.4 Q1 · SM pp.6.43–6.44
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଦ୍ୱି-sector ମଡେଲରେ equilibrium ର ସର୍ତ୍ତ ଲେଖ.	ଉତ୍ତର **C + I = C + S**, ଯାହା ସରଳ ହୋଇ **I = S** ହୁଏ (Q8, ଉତ୍ତର b). C + I = S ନୁହେଁ, ଏବଂ C − I = C + S ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C କାଟି ଦିଅ**: ଯାହା ବଳେ ତାହା **I = S**.	

କାର୍ଡ 5.51 T 2.4 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.4.2, 2.4.3 · Scanner Q2, Q5 · SM pp.6.47–6.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Y = C + I** ସମାଧାନ କରି equilibrium income ବାହାର କର, ଯେପରି C = 10 + 0.5Y ଓ I = ₹200.	ଉତ୍ତର Y = 10 + 0.5Y + 200 → 0.5Y = 210 → **Y = ₹420** (Q5). ଯାଞ୍ଚ (Q2): C = 30 + 0.5Y, I = 12 + 0.15Y → Y = 42 + 0.65Y → Y = **120**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Y କୁ ଏକ ପାଖକୁ ଆଣ**: Y ବିୟୋଗ bY, ତା'ପରେ (1 − b) ରେ ଭାଗ.	

କାର୍ଡ 5.52 T 2.4 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.4.2, 2.4.3 · Scanner Q6, Q7 · SM p.6.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **saving function** (S = I) ରୁ equilibrium Y ବାହାର କର, ତା'ପରେ C = Y − S.	ଉତ୍ତର Q6: S = −20 + 0.5Y, I = 100 → 0.5Y = 120 → Y = 240; **C = Y − S = 240 − 100 = ₹140 crore**. Q7: S = −20 + 0.25Y, I = 100 → Y = **₹480 crore**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **S କୁ I ସହ ସମାନ କର, ତା'ପରେ ବିୟୋଗ କରି C ବାହାର କର**.	

କାର୍ଡ 5.53 T 2.4 · ଧାରଣା	★ OL 2.4.4, 2.3.14 · Scanner 2.3 Q21, Q22 · SM pp.6.44–6.46, 6.58
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ AD output ଠାରୁ କମ୍ ବା ଅଧିକ ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ? Equilibrium କିପରି ପୁନଃସ୍ଥାପିତ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **AD < output** → ବିକ୍ରି ନ ହୋଇଥିବା inventories ଜମେ → output ଓ income **ଖସେ**. **AD > output** → income **ବଢ଼େ**. **AD = AS** ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାୟୋଜନ ଚାଲେ (2.3 Q22), **output ଓ employment ମାଧ୍ୟମରେ, ଦାମ ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମାଲ ଜମେ, ଉତ୍ପାଦନ ଖସେ**.	

କାର୍ଡ 5.54 T 2.4 · ଧାରଣା	★ OL 2.4.5 · Scanner Q1 · SM pp.6.45–6.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **deflationary (recessionary) gap** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Aggregate demand full-employment output ସ୍ତରଠାରୁ **କମ୍**: **deficient demand** (Q1, ଉତ୍ତର b). Firms ଅନିଯୋଜିତ stock ଜମା ଦେଖି output ଓ employment କାଟନ୍ତି, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ under-employment equilibrium ଆସେ ନାହିଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Deflationary = Deficient**: ଦୁଇଟିର ଆରମ୍ଭ D ରେ.	

କାର୍ଡ 5.55 T 2.4 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 2.4.5 · Scanner Q1 · SM pp.6.45–6.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Keynesian equilibrium **full employment** ରେ ହେବା କ'ଣ ଜରୁରୀ?	ଉତ୍ତର **ନା.** Equilibrium (planned expenditure = output) full employment ରେ **ହେବା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ**. ଏହା ତା' **ତଳେ** ବା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ହୋଇପାରେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସନ୍ତୁଳିତ ମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ**.	

କାର୍ଡ 5.56 T 2.4 · ଧାରଣା	★★ OL 2.4.6, 2.7.7 · Scanner Q4; 2.7 Q8 · SM p.6.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **inflationary gap** କ'ଣ, ଏବଂ output ଓ ଦାମର କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Excess demand** (2.7 Q8): AD full-employment ସ୍ତରକୁ ଟପିଯାଏ. **Real output ସ୍ଥିର ରହେ**, ମୂଲ୍ୟସ୍ତର ବଢ଼େ (Q4, ଉତ୍ତର d: b ଓ c ଦୁହେଁ). Nominal output ଓ income କେବଳ inflation ଯୋଗୁଁ ବଢ଼େ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Excess demand: ଅଧିକ ଟଙ୍କା, ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ**.	

କାର୍ଡ 5.57 T 2.5 · ଧାରଣା	★★ OL 2.5.1 · Scanner Q2, Q6, Q14 · SM p.6.51
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **investment multiplier** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.	ଉତ୍ତର **k = ΔY ÷ ΔI**, investment ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହ ଜାତୀୟ ଆୟର ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅନୁପାତ (Q6, ଉତ୍ତର d). Investment ର ପରିବର୍ତ୍ତନ income ରେ **ଗୁଣିତ**, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁପାତରୁ ଅଧିକ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପୋଖରୀରେ ଲହରୀ**: ଗୋଟିଏ ପଥର, ଅନେକ ଘେରା.	

କାର୍ଡ 5.58 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.5.2, 2.5.3 · Scanner Q11, Q13, Q15, Q8 · SM pp.6.51–6.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Multiplier ସୂତ୍ର ଲେଖ. MPC ବଢ଼ିଲେ ଓ MPC = 1 ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **k = 1 ÷ (1 − MPC) = 1 ÷ MPS** (Q15). **ଅଧିକ MPC → ବଡ଼ k** (Q11); ଉଦାହରଣ MPC 0.8 → k = **5** (Q13). **MPC = 1** ହେଲେ, k = **infinity** (Q8).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ, ସେତେ ଗୁଣନ**: MPC ବଢ଼ିଲେ k ବଢ଼େ.	

କାର୍ଡ 5.59 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.5.4, 2.5.5, 2.3.15 · Scanner Q5, Q7, Q9 · SM pp.6.51–6.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **ΔY = k × ΔI** ଓ **MPC = 1 − 1/k** ବ୍ୟବହାର କର.	ଉତ୍ତର **ΔY = k × ΔI**; **MPC = 1 − 1/k**. Q5: ΔI = ₹300 crore, MPC 0.6 → k = 2.5 → ΔY = **₹750 crore**. Q9: ΔY = 2,000, ΔI = 200 → k = 10 → MPC = **0.9**. Q7: ΔY = 12,000, ΔI = 4,000 → k = **3**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପ୍ରଥମେ k ବାହାର କର**, ତା'ପରେ ΔY, ΔI ବା MPC ମଧ୍ୟରୁ ଯାହା ନାହିଁ ତାହା ସହଜରେ ମିଳିଯିବ.

କାର୍ଡ 5.60 T 2.5 · ଧାରଣା	★ OL 2.5.6 · No direct Q · SM pp.6.50–6.51
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Investment ବା MPC ର ପରିବର୍ତ୍ତନ AD diagram ରେ କିପରି ଦେଖାଯାଏ?	ଉତ୍ତର Autonomous investment ବଢ଼ିଲେ **AD schedule ଉପରକୁ ଘୁଞ୍ଚେ** (C + I ରୁ C + I + ΔI). MPC ପରିବର୍ତ୍ତନ **slope** ବଦଳାଏ: ଅଧିକ MPC ମାନେ ଅଧିକ ଢାଲୁ ରେଖା (2.3 Q25).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Autonomous ରେଖାକୁ ଘୁଞ୍ଚାଏ; MPC ତାକୁ ହେଲାଏ**.

କାର୍ଡ 5.61 T 2.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 2.5.7, 2.6.4 · Scanner Q1, Q4 · SM p.6.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Multiplier କୁ କମାଉଥିବା **leakages** ର ତାଲିକା ଦିଅ.	ଉତ୍ତର • **Progressive taxation**. • **ଉଚ୍ଚ liquidity preference** ଓ ନିଷ୍କ୍ରିୟ saving. • **ବିଦ୍ୟମାନ stocks ବା imports** ରୁ ପୂରଣ ହୋଇଥିବା ଚାହିଦା. • **ବିଦ୍ୟମାନ ସମ୍ପତ୍ତି ବା securities** କିଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆୟ. • ନିଗମଗୁଡ଼ିକର **Undistributed profits**. • **Debts ପରିଶୋଧ**; full employment ରେ inflation. Saving ହେଉଛି withdrawal (Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-L-S-W-U-D**: Progressive tax, Liquidity, Stocks ଓ imports, Wealth, Undistributed profits, Debts. ଛଅ ଛିଦ୍ର, ଛଅ ଅକ୍ଷର.

କାର୍ଡ 5.62 T 2.5 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.5.7 · Scanner Q1, Q10 · SM p.6.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Distributed profits** କ'ଣ multiplier ରୁ leakage?	ଉତ୍ତର **ନା.** Distributed profits (dividends) households ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେ ଓ **ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ**, ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ circular flow ଭିତରେ ରହେ (Q1, Q10, ଉତ୍ତର c ଓ b). **UNdistributed** profits ହିଁ leak ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **UNdistributed** = **UN**spent, ତେଣୁ ଏହା leak ହୁଏ.

କାର୍ଡ 5.63 T 2.6 · ସୂତ୍ର

★ OL 2.6.1 · Scanner Q2, Q4 · SM pp.6.54, 6.56

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ତ୍ରି-sector ମଡେଲରେ **AD** ଓ **AS** ଏବଂ equilibrium ସର୍ତ୍ତ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

AD = C + I + G; **AS = C + S + T**.

Equilibrium: **C + I + G = Y = C + S + T**, ଅର୍ଥାତ୍ **I + G = S + T**.

ଉପାଦାନ: household, business ଓ government sectors (foreign sector ବାଦ୍).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand G ଯୋଡ଼, supply T ଯୋଡ଼**.

କାର୍ଡ 5.64 T 2.6 · ସୂତ୍ର

★ OL 2.6.2 · Scanner Q1, Q3 · SM pp.6.58–6.59

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Lump-sum tax ଓ transfers ସହ equilibrium Y ଲେଖ, ତା'ପରେ Q3 ସମାଧାନ କର.

ଉତ୍ତର

Y = (a − bT + bTR + I + G) ÷ (1 − b).

Q3: C = 8 + 0.6Yd, I = 60, G = T = 10 → Y = (8 − 6 + 60 + 10) ÷ 0.4 = **180**.

Q1: C = 200 + 0.8Yd, G = T = 150, I = 200, TR = 75 → Y = **₹2,450**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Tax b ଅନୁସାରେ କଟେ, transfer b ଅନୁସାରେ ଯୋଡ଼**: କେବଳ **ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଅଂଶ** ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ.

କାର୍ଡ 5.65 T 2.6 · ଧାରଣା

★ OL 2.6.3 · Scanner Q6 · SM p.6.56

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ multiplier ମାଧ୍ୟମରେ income କୁ କାହିଁକି ପ୍ରଭାବିତ କରେ?

ଉତ୍ତର

G autonomous: ଏହା income ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ investment ପରି କାମ କରେ.

ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଣିଲେ income ଉପରେ **multiplier effect** ଆସେ (Q6, ଉତ୍ତର c).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **G ହେଉଛି ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା; ବାକି କାମ income କରେ**.

କାର୍ଡ 5.66 T 2.7 · ସୂତ୍ର

★ OL 2.7.1, 2.7.2 · Scanner Q1 · SM pp.6.62–6.63

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଚତୁଃ-sector AD ଓ equilibrium ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

Y = C + I + G + (X − M).

Q1: 2,000 + 700 + 750 + (150 − 50) = **₹3,550 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତ୍ରି-sector ସହ ବିଶ୍ୱର ଲେଖାଜୋଖା**: net exports.

କାର୍ଡ 5.67 T 2.7 · ସୂତ୍ର

★ OL 2.7.3 · Scanner Q3 · SM pp.6.64, 6.66

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

foreign trade multiplier କ'ଣ? ଅଧିକ m ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

1 ÷ (1 − b + m), ଯେଉଁଠାରେ m = marginal propensity to import (closed economy ର 1 ÷ (1 − b) ବିପରୀତରେ).

ଅଧିକ **m** → **ଛୋଟ** multiplier.

Q3: b = 0.6, m = 0.04 → 1 ÷ 0.44 = **2.27**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Imports ହର (denominator) ରେ ବସନ୍ତି**: ଅଧିକ imports, ଛୋଟ multiplier.

କାର୍ଡ 5.68 T 2.7 · ଧାରଣା	★ OL 2.7.4 · Scanner Q4 · SM pp.6.63, 6.66
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Exports ଓ autonomous imports ର equilibrium income ଉପରେ କ'ଣ ପ୍ରଭାବ?	ଉତ୍ତର **Exports ପ୍ରସାରଣକାରୀ (expansionary)**: ଦେଶୀ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ବିଦେଶୀ ଚାହିଦା. **Autonomous imports ସଙ୍କୋଚନକାରୀ (contractionary)** (Q4, ଉତ୍ତର b).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **X ଯୋଡ଼େ, M କାଟେ**.

କାର୍ଡ 5.69 T 2.7 · ଧାରଣା	★ OL 2.7.5 · Scanner Q6, Q7 · SM p.6.65
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଚତୁଃ-sector ମଡେଲରେ leakage–injection ସର୍ତ୍ତ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Equilibrium ରେ **S + T + M = I + G + X**. Leakages: saving, taxes, imports. Injections: investment, ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ, exports. Investment leakage **ନୁହେଁ** (Q6); savings ହେଉଛି leakage (Q7).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **S-T-M ବାହାରକୁ, I-G-X ଭିତରକୁ**: ଅକ୍ଷର ବାହାରିଲା, ଅକ୍ଷର ଭରିଲା.

CA Foundation · Paper 4 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Business Economics)

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 6 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଚକ୍ର (Business Cycles) · 38 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
6.0	ପରିଚୟ (Introduction)	6.01 – 6.03	3	★★★
6.1	Business Cycle ର ପର୍ଯ୍ୟାୟ (Phase of Business Cycle)	6.04 – 6.19	16	★★★
6.2	Business Cycle ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (Features of Business Cycle)	6.20 – 6.24	5	★★★
6.3	Business Cycles ର କାରଣ (Causes of Business Cycles)	6.25 – 6.35	11	★★★
6.4	Business Decision Making ରେ Business Cycles ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା (Relevance of Business Cycles in Business Decision Making)	6.36 – 6.38	3	★★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 6.01 T 6.0 · ଧାରଣା

★★★ OL 6.0.1, 6.1.9 · Scanner Q3, Q4, Q9, Q10 (also 6.1 Q88) · SM p.5.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

business (trade) cycle କ'ଣ? **good trade** ଓ **bad trade** କେମିତି ଦେଖାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

- **Business cycle** (trade cycle) = ଏକ economy କିଛି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା **aggregate economic activity ର ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ଉଠାପଡ଼ା (rhythmic fluctuations)**.
- ଏହା ସମଗ୍ର ବ୍ୟବସାୟିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର expansion ଓ contraction ର ପାଳିକ୍ରମେ ଚାଲୁଥିବା କ୍ରମ, ଯାହାକୁ **GNP, employment ଓ income** ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଏ.
- **Good trade** = ଦାମ ବଢୁଥିବା ଓ ବେକାରି କମ୍ ଥିବା ଅବସ୍ଥା.
- **Bad trade** = ଦାମ ଖସୁଥିବା ଓ ବେକାରି ବେଶି ଥିବା ଅବସ୍ଥା.

Scanner Q9 ଓ Q10 real GDP ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଉଥିବା expansion ଓ contraction କୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି; ଉତ୍ତର ତଥାପି **business cycle** ହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Good trade ରେ ଦାମ **ଉପରକୁ**, ବେକାର **ତଳକୁ**. Bad trade ରେ ଦାମ **ତଳକୁ**, ବେକାର **ଉପରକୁ**. ଦୁଇଟି ତୀର ସବୁବେଳେ ଓଲଟା ଦିଗରେ ଯାଏ.

କାର୍ଡ 6.02 T 6.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.0.2, 6.0.3, 6.0.4 · Scanner Q2, Q5, Q6 · SM p.5.2; pp.5.8–5.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SM business cycle ର କେଉଁ ଚାରୋଟି ବାସ୍ତବ ଉଦାହରଣ ଦିଏ (UK 1920s, China, IT bubble, US housing)? ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୁଖ୍ୟ ତଥ୍ୟ କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **UK, 1920s**: GDP, production ଓ ଜୀବନଧାରଣ ମାନରେ ଦ୍ରୁତ ବୃଦ୍ଧି, ସହିତ stock market ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିବା = ଏକ **boom**.
- **China ର slowdown**: ବିଶ୍ୱର ବହୁ ଅଂଶରେ **ଅବନତି ଓ ଆତଙ୍କର ଚକ୍ର** ସୃଷ୍ଟି କରିବା = **recessionary phase** ର ଆରମ୍ଭ (Q2). ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: ଦେଶମାନେ ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିଲେ.
- **IT / Dot.Com bubble**: ପ୍ରାୟ **1997–2000** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା; ଏହାର ଫାଟିବା (2000) business cycle ର ଏକ ଉଦାହରଣ (Q6).
- **US housing bubble**: **2007 ର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ** ଫାଟିଲା (Q5), ଯାହା **2008–09** ର ବିଶ୍ୱ ସଙ୍କଟକୁ ଆଣିଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସମୟରେଖା ମନେରଖ: **ବିଶ ଦଶକରେ boom, 2000 ରେ dot-com ଫାଟିଲା, 2007 ରେ ଘର ଫାଟିଲା**. China ହେଉଛି ଜୀବନ୍ତ ଚେତାବନୀ: ଆତଙ୍କ ବ୍ୟାପେ, କେହି ସୁରକ୍ଷିତ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 6.03 T 6.0 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.0.6, 6.1.23, 6.1.24 · Scanner 6.0 Q1; 6.1 Q105, Q106 · Not in SM text (Scanner only)

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Scanner ଯେପରି ପରୀକ୍ଷା କରେ, ସେହିପରି **counter-cyclical** variable, **stagflation** ଓ **recession** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

- **Counter-cyclical variable**: aggregate economic activity ର **ବିପରୀତ ଦିଗରେ** ଚାଲେ, expansion ରେ ତଳକୁ ଓ contraction ରେ ଉପରକୁ (6.0 Q1).
- **Stagflation**: **ନିମ୍ନ growth ହାର ସହିତ ସାଧାରଣ ମୂଲ୍ୟସ୍ତରରେ ବୃଦ୍ଧି** (6.1 Q105).
- **Recession**: **ଛଅ ମାସ କିମ୍ବା ତାଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଧରି ଚାଲୁଥିବା real GDP ର ହ୍ରାସ** (6.1 Q106).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Stag**flation = **stag**nation + in**flation**: growth ଅଟକିଛି, ଦାମ କିନ୍ତୁ ଚଢ଼ୁଛି. **Counter** ମାନେ ଚକ୍ରର **ବିରୁଦ୍ଧରେ**.

କାର୍ଡ 6.04 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 6.1.1 · Scanner Q5, Q28, Q89 · SM p.5.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Business cycle ର **ଚାରୋଟି phase** ର ନାମ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବିକଳ୍প ନାମ କୁହ.	ଉତ୍ତର • **Expansion** (boom କିମ୍ବା upswing ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) • **Peak** (boom କିମ୍ବା prosperity) • **Contraction** (downswing କିମ୍ବା recession ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) • **Trough** (କିମ୍ବା depression) Q5: କେତୋଟି phase? **ଚାରି**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚଢ଼, ଚୂଳ, ଖସ, ତଳ**: ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ (Expansion), ଶିଖରରେ ଠିଆ ହୁଅ (Peak), ଗଡ଼ି ଖସ (Contraction), ତଳେ ପହଞ୍ଚ (Trough).

କାର୍ଡ 6.05 T 6.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 6.1.1 · Scanner Q11, Q65 (also Q78) · SM p.5.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ‘କେଉଁଟି business cycle ର phase **ନୁହେଁ**?’ ପରୀକ୍ଷକମାନେ କେଉଁ ଲୋଭନୀୟ ବିକଳ୍প ଦିଅନ୍ତି?	ଉତ୍ତର • ଉତ୍ତର: **Reconstruction** (Q11, Q65). ଏହା ଏକ phase ନୁହେଁ. • ବୈଧ ନାମ: **prosperity, upswing, depression, peak, trough, expansion** (Q11 ରେ prosperity, upswing ଓ depression କୁ ପ୍ରକୃତ ବିକଳ୍প ଭାବେ ଦିଆଯାଇଛି). • Q78 (RTP) ର key ରେ ‘Peak, recession, trough and recovery’ ଅଛି. SM ର ନିଜସ୍ୱ ଚାରି ନାମ (ଓ ଏହାର MCQ 12 key) ହେଉଛି Expansion, Peak, Contraction ଓ Trough.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ‘Re-construction’ ହେଉଛି **ଯୁଦ୍ଧ ପରେ** ଦେଶ କରୁଥିବା କାମ (ବାହ୍ୟ କାରଣ, 6.3 ଦେଖ), ଚକ୍ରର କୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 6.06 T 6.1 · ଧାରଣା	★★★ OL 6.1.2, 6.1.3 · Scanner Q7, Q12, Q24, Q38, Q54, Q73, Q81, Q82 · SM p.5.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Phase ଗୁଡ଼ିକ କେଉଁ କ୍ରମରେ ଚାଲେ, ଆଉ କେଉଁ ଦୁଇଟି **turning point**?	ଉତ୍ତର • **Trough → expansion → peak → contraction → trough**; ତା'ପରେ ନୂଆ ଚକ୍ର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ. • Expansion ଚିରକାଳ ଚାଲିପାରେ ନାହିଁ: **peak ରୁ contraction ଆରମ୍ଭ ହୁଏ** (Q7, Q81). Peak ଠାରୁ trough ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ହେଉଛି **contraction** (Q82). • **Turning points = peak ଓ trough** (Q38, Q54, Q73). Q12 ଏହାକୁ ‘boom and depression’ ଭାବେ ଲେଖେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Turning point ହେଉଛି ଯେଉଁଠି ବାଟ **ବୁଲେ**: ପାହାଡ଼ ଚୂଳ (peak) ଓ ଉପତ୍ୟକା ତଳ (trough). ଦୁଇଟି ମଝିର ଢଲାଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି phase.

କାର୍ଡ 6.07 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 6.1.4, 6.1.5 · Scanner Q13, Q17, Q19, Q43, Q45, Q55, Q60, Q66, Q85 · SM p.5.4
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Expansion** ରେ କ'ଣ **ବଢ଼େ**, ଆଉ ବେକାରିର ସ୍ଥିତି କ'ଣ? MCQ ର ଫାନ୍ଦ ବିକଳ୍ପ କେଉଁଟି?	ଉତ୍ତର • **ବଢ଼େ**: ଜାତୀୟ ଉତ୍ପାଦନ, employment, aggregate demand, ପୁଞ୍ଜି ଓ ଉପଭୋକ୍ତା ବ୍ୟୟ, ବିକ୍ରି, ଲାଭ, stock ଦାମ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ credit. • **Involuntary unemployment ପ୍ରାୟ ଶୂନ୍ୟ** (Q66, Q85); ଯାହା ବାକି ରହେ ତାହା **frictional** (କାମ ବଦଳ, ଧର୍ମଘଟ, ଶ୍ରମର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିଶୀଳତା) କିମ୍ବା **structural** (economy ର structural ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ). • ଦାମ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗେ; ବ୍ୟବସାୟିକ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଉଚ୍ଚ ଥାଏ. • MCQ ଫାନ୍ଦ: **'unemployment' (ବଢ଼ିବା) expansion ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ** (Q13, Q55).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Expansion = ବେକାରଙ୍କ ଧାଡ଼ି ଛଡ଼ା ସବୁକିଛି **ଉପରକୁ**. କୌଣସି ବିକଳ୍ପ ଯଦି କହେ unemployment ବଢ଼େ, ତାକୁ କାଟିଦିଅ.	

କାର୍ଡ 6.08 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 6.1.6, 6.1.7 · Scanner Q16, Q18, Q21, Q40, Q46, Q48, Q92, Q95, Q102 · SM p.5.4
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Peak** କୁ କ'ଣ ଚିହ୍ନିତ କରେ? ଏହାର ସ୍ଥିତି, ଦାମ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ, କିଏ ଚାପରେ ପଡ଼େ ଓ demand କ'ଣ ହୁଏ କୁହ.	ଉତ୍ତର • ଚକ୍ରର **ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିନ୍ଦୁ, ସର୍ବାଧିକ production** ସହିତ; expansion ର **ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ** (Q102). • Input ମିଳିବା କଷ୍ଟକର ହୁଏ, ତେଣୁ **input ଦାମ ବଢ଼େ**; **output ଦାମ ଦ୍ରୁତ ବଢ଼େ**, ଯାହା **ଜୀବନଧାରଣ ଖର୍ଚ୍ଚ** ବଢ଼ାଏ ଓ **ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟକାରୀମାନଙ୍କୁ** ଚାପରେ ପକାଏ (Q95). • **ପ୍ରକୃତ demand ଅଟଳ ହୁଏ** (Q21, Q40, Q48, Q92). • Growth ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ସ୍ଥିର ହୁଏ, ତା'ପରେ **ଓଲଟା ଦିଗକୁ** ଯାଏ (Q16).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P**eak ରେ: **P**rices ଶିଖରରେ, demand **P**ause ରେ.	

କାର୍ଡ 6.09 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 6.1.8 · Scanner Q9, Q22, Q30, Q63, Q76, Q91, Q98, Q103 · SM p.5.5
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Peak ପରେ **Contraction** ରେ କ'ଣ ହୁଏ? Supply କାହିଁକି demand ଠାରୁ ଅଧିକ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର • Demand ର ବୃଦ୍ଧି **ଅଟକିଯାଏ**; **investment ଓ employment ଖସେ**. • ଉତ୍ପାଦକମାନେ economy ର ନାଡ଼ି **ତୁରନ୍ତ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ** ଓ investment ଓ production ଜାରି ରଖନ୍ତି, ତେଣୁ **supply, demand ଠାରୁ ବହୁତ ଅଧିକ ହୁଏ**. • ତା'ପରେ ସେମାନେ investment ଅଟକାନ୍ତି ଓ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, input ଓ ଶ୍ରମ ପାଇଁ **order ବାତିଲ କରନ୍ତି**; capital-goods ଓ raw-material ଉତ୍ପାଦକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେୟା କରନ୍ତି. ଏହା **turning point ଓ recession ର ଆରମ୍ଭ**. • ଅନ୍ୟ ନାମ: **downswing** (Q91) ଓ **recession** (Q63, Q98).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଡୋମିନୋ ଧାଡ଼ି: **peak → demand ଅଟକେ → ମାଲ ଜମେ → order ବାତିଲ → recession ଆରମ୍ଭ.**	

କାର୍ଡ 6.10 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.1.9 · Scanner Q26, Q33, Q71, Q83, Q90 · SM p.5.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Recession ଗଭୀର ହେଲେ ଦାମ, ବେକାରି, output, ବ୍ୟାଙ୍କ credit ଓ stock ଦାମର କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

- **ଦାମ ଖସେ**; ଉପଭୋକ୍ତା ଆହୁରି ଖସିବାର ଆଶା କରି କିଣାକିଣି ପଛକୁ ଟାଣନ୍ତି. ମୂଲ୍ୟସ୍ତର ଖସିବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଲକ୍ଷଣ (Q26).
- **Unemployment ବଢ଼େ** (ମଜୁରି ହାର ଖସୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ) ଓ **output ଖସେ** (Q33).
- **ବ୍ୟାଙ୍କ credit ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ**; **stock ଦାମ ଖସେ**; ନିବେଶକଙ୍କ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ସବୁଠାରୁ ତଳେ ଥାଏ.
- MCQ ଫାନ୍ଦ: **'bank credit expands'** contraction ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ (Q90).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଏକ **ପବନ ବାହାରୁଥିବା ବେଲୁନ** ଭାବ: ଦାମ, output, credit ଓ shares ସବୁ ଶିଥିଳ; କେବଳ ବେକାରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଫୁଲେ.

କାର୍ଡ 6.11 T 6.1 · ତୁଳନା

★★★ OL 6.1.10, 6.1.11 · Scanner Q1, Q3, Q15, Q23, Q31, Q41, Q49, Q53, Q56, Q86 · SM pp.5.5–5.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Recession ନା depression: କେଉଁଟି ଗମ୍ଭୀର ରୂପ? **Depression** ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.

ଉତ୍ତର

- **Depression ହେଉଛି recession ର ଗମ୍ଭୀର ରୂପ**, ଓଲଟା କେବେ ନୁହେଁ (Q53); ଏହା recession ର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ (Q3).
- **Growth ହାର ଋଣାତ୍ମକ ହୁଏ**; ଜାତୀୟ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ **ଦ୍ରୁତ ହ୍ରାସ ପାଏ**; ଦାମ ସବୁଠାରୁ ତଳେ; **ବ୍ୟାପକ ବେକାରି** (Q1, Q56, Q86).
- **Interest ହାର ଖସେ**, ତେଣୁ **liquidity preference ବଢ଼େ** (ଲୋକ ଅଧିକ ନଗଦ ରଖନ୍ତି); ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ କମିଥିବାରୁ credit ପାଇଁ demand ତଥାପି ଖସେ (Q31, Q49).
- ପୁଞ୍ଜି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଟିକିଆ ଚଳନ୍ତି (durable) ଉପଭୋକ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟ ଶିଳ୍ପରେ **excess capacity** (Q15, Q41).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ସୂତ୍ର: **R** ଆଗ, **D** ପଛ. Recession ପ୍ରଥମେ ଆସେ; ଗମ୍ଭୀର ହେଲେ ତାହା Depression ହୁଏ.

କାର୍ଡ 6.12 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.1.12, 6.1.13, 6.1.14 · Scanner Q20, Q27, Q75, Q77, Q104 · SM p.5.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Trough କ'ଣ, ଆଉ **Recovery** କେମିତି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

- **Trough = ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁ**: production କମ୍ ଓ growth ହାର ଋଣାତ୍ମକ (Q20, Q27, Q77, Q104).
- ଏହା **ନୈରାଶ୍ୟର ଅନ୍ତ ଓ ଆଶାବାଦର ଆରମ୍ଭକୁ ଚିହ୍ନିତ କରେ**.
- **Recovery** ରେ ଓଲଟା ଗତି **ପ୍ରଥମେ labour market ରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ** (Q75): ବ୍ୟାପକ ବେକାରି ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ କମ୍ ମଜୁରି ମାନିବାକୁ ବାଧ କରେ, ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦକ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଶା କରନ୍ତି.
- Trough ରେ **aggregate economic activity** ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ ପହଞ୍ଚେ (SM MCQ 3).
- Investment ବଢ଼ିବା ହେଉଛି **depression ରୁ expansion କୁ turning point**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **T**rough = **T**urn: ନୈରାଶ୍ୟ ଆଶାରେ ବଦଳେ, ଆଉ ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ (labour market) ଦେଖାଯାଏ.

କାର୍ଡ 6.13 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.1.22 · Scanner Q2, Q6, Q10, Q36 · SM p.5.8; also p.5.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Great Depression ର ମୁଖ୍ୟ ତଥ୍ୟ କୁହ: କେବେ, କେଉଁଠୁ ଆରମ୍ଭ, Keynes ଙ୍କ ମତ ଓ monetarists ଙ୍କ ମତ.

ଉତ୍ତର

- **20th ଶତାବ୍ଦୀର ସବୁଠାରୁ ଦୀର୍ଘ, ଗଭୀର ଓ ବ୍ୟାପକ depression**: **1930s** (**1929–33** ଭାବେ ଉଲ୍ଲେଖିତ) (Q2, Q6, Q36).
- ଏହା **US ରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା** ଓ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହେଲା.
- **Keynes**: **କମ୍ aggregate expenditure** ଆୟ ଓ employment ର ବିଶାଳ ପତନର କାରଣ.
- **Monetarists**: **ବ୍ୟାଙ୍କିଂ ସଙ୍କଟ ଓ କମ୍ money supply**.
- ଫାନ୍ଦ (Q10): **excess money supply** ଏହା ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Keynes କହନ୍ତି **ଖର୍ଚ୍ଚ** ଖସିଲା; monetarists କହନ୍ତି **ଟଙ୍କା** ଖସିଲା.

କାର୍ଡ 6.14 T 6.1 · ତୁଳନା

★★★ OL 6.1.15, 6.1.16, 6.1.18, 6.1.20 · Scanner Q8, Q25, Q34, Q35, Q37, Q39, Q42, Q44, Q47, Q50, Q51, Q57, Q59, Q61, Q62, Q67, Q70, Q74, Q80, Q87 · SM pp.5.6–5.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Turning point ର ପୂର୍ବାନୁମାନ କଷ୍ଟକର, ତେଣୁ economists **indicators** ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି. **Leading, lagging ଓ coincident** indicators ର ପାର୍ଥକ୍ୟ କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Leading**: real output ର **ପୂର୍ବରୁ** ବଦଳେ; upturn ଓ downturn ର ଅଗ୍ରଦୂତ.
- **Lagging**: real output ର **ପରେ** ବଦଳେ; economy ର **ଇତିହାସ** ଦର୍ଶାଏ ଓ trend କୁ **ନିଶ୍ଚିତ କରେ**.
- **Coincident (concurrent)**: ଚକ୍ର **ସହିତ** ଚାଲେ; expansion କିମ୍ବା contraction ର **ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା** ଓ **ପରିବର୍ତ୍ତନ ହାର** ଦର୍ଶାଏ.
- Turning point ର ପୂର୍ବାନୁମାନ ପାଇଁ ତିନୋଟି ଯାକ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ (Q47: 'all of the above').

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **L**eading = **L**ights ଆଗକୁ (headlight). **L**agging = **L**ook ପଛକୁ (rear-view mirror). **C**oincident = **C**urrent ଅବସ୍ଥା (dashboard).

କାର୍ଡ 6.15 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.1.17 · Scanner Q4, Q52, Q69, Q79, Q101 · SM p.5.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SM ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିଥିବା **leading indicators** କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Stock ଦାମ** ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ; **ଉପଭୋକ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ନୂଆ order ର ମୂଲ୍ୟ**; **plant ଓ equipment ପାଇଁ ନୂଆ order**.
- ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଘର ପାଇଁ **building permit**; **consumer confidence** index; **money growth ହାର**.
- Scanner: **residential investment** ଏକ leading variable (Q4); **prime rate** index ରେ ନାହିଁ (Q101).
- Leading indicators ବହୁଳ ବ୍ୟବହୃତ, କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ସଠିକ୍ ନୁହେଁ; ସମୟ ବିଷୟରେ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଏକମତ ନୁହନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଗକୁ ଚାହୁଁଥିବା** ବିଷୟ ଖୋଜ: shares, orders, permits, confidence, money. Production ବଦଳିବା **ପୂର୍ବରୁ** ଲୋକ ଏଥିରେ ପଦକ୍ଷେପ ନିଅନ୍ତି.

କାର୍ଡ 6.16 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.1.19 · Scanner Q58, Q64, Q72, Q93, Q96 · SM p.5.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Lagging indicators ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. କେଉଁ ପ୍ରଚଳିତ ବିକଳ୍ପ lagging **ନୁହେଁ**?

ଉତ୍ତର

- **Unemployment, corporate profits, ଏକକ output ପିଛା ଶ୍ରମ ଖର୍ଚ୍ଚ, interest rates, consumer price index (CPI), commercial lending କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ.**
- MCQ ଫାନ୍ଦ: **personal income** lagging ନୁହେଁ (Q64); **changes in stock price** lagging ନୁହେଁ (Q93).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **U**nderstand **C**ycles **L**ater, ତା'ପରେ **I**nterest, **C**PI, **C**ommercial lending (Unemployment, Corporate profits, Labour cost, Interest rates, CPI, Commercial lending). ଏହା ପଛରେ ଆସୁଥିବା ସୂଚକାଙ୍କ.

କାର୍ଡ 6.17 T 6.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.1.21 · Scanner Q68, Q87 · SM pp.5.7–5.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ indicators **coincident (concurrent)**?

ଉତ୍ତର

- **GDP, industrial production, inflation, personal income, retail sales** ଓ **financial market trends**.
- ଏମାନେ expansion କିମ୍ବା contraction ର **ପରିବର୍ତ୍ତନ ହାର** ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି (Q87).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏବେର ବିଷୟ** ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲେ: output, income, sales, ଦାମ. ଖେଳ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ସିଧା ପ୍ରସାରଣର scoreboard ଦେଖିଲା ପରି ଭାବ.

କାର୍ଡ 6.18 T 6.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 6.1.21 · Scanner Q14, Q29, Q69, Q84, Q94 · SM pp.5.7–5.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

'କେଉଁଟି coincident indicator **ନୁହେଁ**?' Scanner key କେଉଁ ବିକଳ୍ପ ଦିଏ?

ଉତ୍ତର

- **Plant ଓ equipment ପାଇଁ ନୂଆ order** = **leading** (Q14, Q84; Q69).
- **Interest rate** = **lagging** (Q29).
- **Changes in stock prices** = **leading** (Q94, Scanner key).
- ନିରାପଦ coincident ସମୂହ: **inflation, industrial production, retail sales, personal income, GDP**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Order **ଆଗକୁ** ଚାହେଁ, rate **ପଛକୁ** ଚାହେଁ; କେବଳ 'ଏବେର' ବିଷୟ ସାଥିରେ ଚାଲେ.

କାର୍ଡ 6.19 T 6.1 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ OL 6.1.1, 6.1.4, 6.1.7, 6.1.8, 6.1.10, 6.1.12 · Scanner Q28, Q45, Q92, Q98, Q56, Q77 · SM pp.5.3–5.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Trough ଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ expansion ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ପୁନର୍ବାର କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Trough** (ସର୍ବନିମ୍ନ ବିନ୍ଦୁ, ନୈରାଶ୍ୟର ଅନ୍ତ) → labour market ଚଳଚଞ୍ଚଳ → **investment ପୁନଃସଞ୍ଚାର**.
- **Expansion**: output, ଚାକିରି, demand, ଲାଭ ଓ credit ବଢ଼େ; involuntary unemployment ପ୍ରାୟ ଶୂନ୍ୟ → **Peak**: ଦାମ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼େ, demand ଅଚଳ.
- **Contraction**: demand ଅଟକେ, order ବାତିଲ, supply ଅଧିକ → **Recession** ଗଭୀର ହୁଏ: ଦାମ, output, credit ଓ shares ଖସେ → **Depression**: ଋଣାତ୍ମକ growth, ନିମ୍ନ interest rate, excess capacity → ପୁଣି **Trough**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଏକ **ଦୋଳି (seesaw)**: ତଳ (Trough) → ଉଠୁଛି (Expansion) → ଉପର, ସନ୍ତୁଳିତ (Peak) → ଖସୁଛି (Contraction) → ପୁଣି ତଳ.

କାର୍ଡ 6.20 T 6.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 6.2.1 · Scanner Q4, Q12, Q13, Q14, Q16, Q19, Q22 · SM p.5.9; also pp.5.3, 5.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମିକ. ସେମାନେ କ'ଣ **ନିୟମିତ**? କେଉଁ MCQ ବିକଳ୍ପ ଫାନ୍ଦ?

ଉତ୍ତର

- Business cycles **ପୁନରାବୃତ୍ତ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମିକ କିନ୍ତୁ ନିୟମିତ ନୁହେଁ**: ସେମାନେ ସମାନ ବ୍ୟବଧାନରେ ଘଟନ୍ତି ନାହିଁ.
- **ଉଠାପଡ଼ାର ଅବଧି ଓ ତୀବ୍ରତା ବଦଳେ**, ପ୍ରତ୍ୟେକ phase ର ଲମ୍ବ ମଧ୍ୟ (କିଛି ଚକ୍ର କେଇ ବର୍ଷ ଚାଲେ, ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁଇରୁ ତିନି).
- ଫାନ୍ଦ: 'occur at regular intervals' (Q16) ଓ 'length of each phase is **definite**' (Q12, Q14) ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ.
- Q13, Q19, Q22: phase ଓ ଚକ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ତୀବ୍ରତାରେ ଭିନ୍ନ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅଂଶୀଦାର କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ବ୍ୟସ୍ତ ସହରର ବସ୍ ପରି: ସେମାନେ **ଫେରନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ**, କିନ୍ତୁ କେବେ ସମୟ ସାରଣୀ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 6.21 T 6.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.2.2 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q11, Q15 · SM p.5.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles ର କେତୋଟି phase, ସେମାନେ କେଉଁଠୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, ଆଉ **pervasive** ର ଅର୍ଥ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

- **ଚାରୋଟି ସ୍ପଷ୍ଟ phase**: expansion, peak, contraction ଓ trough, ଯଦିଓ ସେମାନେ କ୍ୱଚିତ୍ ସୁଗମତା ଓ ନିୟମିତତା ଦେଖାନ୍ତି.
- ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ **free market economies ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି** (Q15).
- **Pervasive**: ଏକ ବା ଅଧିକ କ୍ଷେତ୍ରର ବିଘ୍ନ ସହଜରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସଞ୍ଚାରିତ ହୁଏ (Q5, Q11).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-F-P**: **P**hases (ଚାରି), **F**ree market, **P**ervasive. ତିନି ଶବ୍ଦ ମନେରଖ.

କାର୍ଡ 6.22 T 6.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 6.2.3 · Scanner Q6, Q8, Q9 · SM p.5.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

'Business cycles ର **uniform** ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ କାରଣ ଅଛି': ଠିକ୍ ନା ଭୁଲ? ତେବେ ସେମାନେ କେମିତି?

ଉତ୍ତର

- **ଭୁଲ** (Q6, Q8): business cycles **ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଟିଳ** ଓ ସେଥିରେ **uniform** ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ କାରଣ **ନାହିଁ**; ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ କାରକ ଦ୍ୱାରା ଘଟନ୍ତି (Q9: ପ୍ରକୃତିରେ ଜଟିଳ).
- ତେଣୁ ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ **ସଠିକ୍ ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିବା କଷ୍ଟକର**.
- ଏମାନଙ୍କର **ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ଉପରେ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରଭାବ** ପଡ଼େ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଜଟିଳ ମାନେ **କପି-ପେଷ୍ଟ ନୁହେଁ**: ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚକ୍ରର ନିଜସ୍ୱ କାରଣ, ତେଣୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ର ତାକୁ ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିପାରେ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 6.23 T 6.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.2.4, 6.2.5, 6.0.7 · Scanner Q2, Q7, Q10, Q20 · SM p.5.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles କେମିତି ବ୍ୟାପେ, ଆଉ economic variables ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବ କେମିତି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

- **ସଂକ୍ରାମକ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପ୍ରକୃତିର**: ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଦେଶରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପ୍ରାୟତଃ **ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ** ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ବ୍ୟାପନ୍ତି (Q2, Q7).
- ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ variable ରେ **ଏକାସାଙ୍ଗରେ** ଅନୁଭୂତ ହୁଏ: output, employment, investment, consumption, interest, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟସ୍ତର (Q20).
- ଫାନ୍ଦ: **'asynchronous'** ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ (Q10).
- ଉଦାହରଣ: USA ଓ Great Britain ରେ 1930s ର Great Depression ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେଶକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିମାନରେ ଫ୍ଲୁ** ପରି: ଗୋଟିଏ ଦେଶ କାଶେ, ବାଣିଜ୍ୟ ପଥ ତାକୁ ବିଶ୍ୱରେ ବୋହିନିଏ, ଆଉ ସବୁ variable ଏକାଥରେ ରୋଗୀ ହୁଅନ୍ତି.

କାର୍ଡ 6.24 T 6.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.2.6, 6.4.3 · Scanner Q1 (also 6.4 Q2, Q4, Q10) · SM p.5.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles ଦ୍ୱାରା କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର **ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବିତ**? Industry ନା agriculture, କିଏ ଅଧିକ ପ୍ରବଣ?

ଉତ୍ତର

- **Capital goods** ଓ **durable consumer goods** ଶିଳ୍ପ **ଅସମାନୁପାତିକ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ** ହୁଏ (Q1).
- **ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ର (industrial sector) କୃଷି କ୍ଷେତ୍ର (agricultural sector)** ଠାରୁ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତି ଅଧିକ ପ୍ରବଣ.
- Scanner: **durable goods ଶିଳ୍ପ** ର output ଅଧିକ ଅସ୍ଥିର (6.4 Q10); **food-grain processing** କମ୍ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ (6.4 Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବଡ଼ ଦାମର, ଦୀର୍ଘ ଆୟୁର ଜିନିଷ** ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଢେଉରେ ଭାସେ; **ଦୈନନ୍ଦିନ ଖାଦ୍ୟ** ବ୍ୟବସାୟ ଛୋଟ ଛୋଟ ତରଙ୍ଗରେ.

କାର୍ଡ 6.25 T 6.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.3.1 · Scanner Q3, Q5, Q10, Q13, Q36 · SM p.5.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles ର **ଛଅଟି ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ (endogenous) କାରଣ** ର ନାମ କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Effective demand ରେ ଉଠାପଡ଼ା**
- **Investment ରେ ଉଠାପଡ଼ା**
- **ସରକାରୀ ବ୍ୟୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ**
- **Macroeconomic policies** (monetary ଓ fiscal)
- **Money supply**
- **ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କାରକ (Psychological factors)**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **E-I-G-M-M-P**: **E**ager **I**nvestors **G**ain **M**ore **M**oney **P**atiently. ଏହି ଛଅ ଅକ୍ଷର କ୍ରମରେ ଛଅ କାରଣ.

କାର୍ଡ 6.26 T 6.3 · MCQ ଫାଙ୍ଦ

★★★ OL 6.3.1 · Scanner Q8, Q20, Q23, Q27, Q29, Q33 · SM p.5.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ କାରଣ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ **ନୁହେଁ**? ପ୍ରିୟ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ?

ଉତ୍ତର

- **ବାହ୍ୟ, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ନୁହେଁ**: natural factors, technology shocks, ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି, post-war reconstruction (ଓ ଯୁଦ୍ଧ).
- Scanner ଉତ୍ତର: post-war reconstruction (Q20), technology shock (Q23, Q29), natural factors (Q33).
- ଓଲଟା ଯାଞ୍ଚ: effective demand (Q8) ଓ money supply (Q27) **ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ**, ତେଣୁ ବାହ୍ୟ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ** = economy ର ନିଜ ଇଞ୍ଜିନ ଭିତରେ (demand, investment, ବ୍ୟୟ, policy, money, ମନୋଭାବ). **ବାହ୍ୟ** = ବାହାରୁ ଆସୁଥିବା ଆଘାତ.

କାର୍ଡ 6.27 T 6.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.3.2 · Scanner Q2, Q21, Q22, Q24, Q30 · SM p.5.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Business cycles ର **ପାଞ୍ଚଟି ବାହ୍ୟ (exogenous) କାରଣ** ର ନାମ କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **ଯୁଦ୍ଧ (War)**
- **Post-war reconstruction**
- **Technology shock**
- **Natural factors**
- **ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି (Population growth)**

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପାଞ୍ଚ ବାହ୍ୟ ଶକ୍ତି**: ଦୁଇଟି ଯୁଦ୍ଧରୁ (ଯୁଦ୍ଧ, ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ), ଗୋଟିଏ ପରୀକ୍ଷାଗାରରୁ (technology), ଗୋଟିଏ ଆକାଶ ଓ ମାଟିରୁ (ପ୍ରକୃତି), ଗୋଟିଏ ଦୋଳିରୁ (ଜନସଂଖ୍ୟା).

କାର୍ଡ 6.28 T 6.3 · ଧାରଣା

★★ OL 6.3.3, 6.3.4 · Scanner Q6, Q16, Q17 (also 6.1 Q107) · SM pp.5.10–5.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Keynes ଙ୍କ ମତରେ ଚକ୍ରର କାରଣ କ'ଣ? 'କେତେକ economists' କ'ଣ କହନ୍ତି, ଆଉ AD ର କେଉଁ ଅଂଶ ସବୁଠାରୁ ଅସ୍ଥିର?

ଉତ୍ତର

- **Keynes**: ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଉଠାପଡ଼ା **aggregate effective demand** (ବିଭିନ୍ନ ଦାମରେ କିଣିବା ପାଇଁ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଓ କ୍ଷମତା) ର ଉଠାପଡ଼ା ଯୋଗୁଁ (Q16).
- ଅଧିକ AD → ଅଧିକ output, income ଓ employment; କମ୍ AD → କମ୍. AD ଯଦି aggregate supply କୁ ଟପିଯାଏ, ତେବେ inflation ହୁଏ.
- **କେତେକ economists**: **investment** ରେ ଉଠାପଡ଼ା ମୁଖ୍ୟ କାରଣ (Q6); investment ହେଉଛି **AD ର ସବୁଠାରୁ ଅସ୍ଥିର ଅଂଶ**, ଯାହା ଉଦ୍ୟୋଗୀଙ୍କ ଲାଭ ଆଶା ସହ ବଦଳେ.
- Scanner: Keynes AD ଓ AS ର ଅସମତା ସହ ମଧ୍ୟ ଚକ୍ରକୁ ଯୋଡ଼ନ୍ତି (Q17); ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ AD involuntary unemployment ଘଟାଏ (6.1 Q107).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Keynes **demand** ଦେଖନ୍ତି; 'କେତେକ economists' AD ର ସବୁଠାରୁ ଥରଥର ଚକ ଦେଖନ୍ତି: **investment**.

କାର୍ଡ 6.29 T 6.3 · ଧାରଣା

★★ OL 6.3.5, 6.1.25 · Scanner Q31, Q37 (also 6.1 Q97) · SM p.5.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Macroeconomic policies କେମିତି boom ଓ slowdown ଘଟାଏ?

ଉତ୍ତର

- **Expansionary policies** (ଅଧିକ ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ ଏବଂ/କିମ୍ବା କର ହ୍ରାସ) **aggregate demand କୁ ବଢ଼ାଏ** ଓ **boom** ଘଟାଏ.
- **Anti-inflationary measures** (ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ ହ୍ରାସ, ଅଧିକ କର ଓ interest rate) AD ଉପରେ **ତଳମୁହାଁ ଚାପ** ପକାନ୍ତି; economy ମନ୍ଥର ହୁଏ, କେତେବେଳେ ଋଣାତ୍ମକ growth କିମ୍ବା recession କୁ (Q31).
- Monetary ଓ fiscal policy ପରିବର୍ତ୍ତନ **aggregate demand କୁ ବଦଳାଇ** କାମ କରେ (Q37); ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ କମିଲେ AD curve ବାମକୁ shift ହୁଏ (SM MCQ 8).
- Expansionary fiscal policy **contraction** ରେ ସବୁଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ (6.1 Q97).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Accelerator**: ବେଶି ଖର୍ଚ୍ଚ, କମ୍ କର. **Brake**: କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଅଧିକ କର, ଅଧିକ ସୁଧହାର.

କାର୍ଡ 6.30 T 6.3 · ତୁଳନା

★★★ OL 6.3.6, 6.3.7, 6.3.8, 6.3.9 · Scanner Q1, Q4, Q7, Q9, Q11, Q12, Q14, Q15, Q18, Q19, Q25, Q34, Q35 · SM pp.5.10–5.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Economist ଙ୍କୁ **theory** ସହ ମିଳାଅ: Hawtrey, Pigou, Schumpeter, Kaldor (ଓ Keynes).

ଉତ୍ତର

- **Hawtrey**: trade cycle ଏକ **ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରାଗତ ଘଟଣା**; money supply ବଢ଼ିଲେ AD ବିସ୍ତାର ହୁଏ, କମିଲେ recession ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରେ. Q19: monetarists ମଧ୍ୟ money supply କୁ କହନ୍ତି.
- **Pigou**: **ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କାରକ**, ଆଶାବାଦ ବା ନିରାଶାବାଦର ଲହରୀ.
- **Schumpeter**: ସମୟେ ସମୟେ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଘଟୁଥିବା **innovations**.
- **Kaldor**: **cobweb theory**, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାମ ଭବିଷ୍ୟତର କୌଣସି ସମୟରେ production କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବିତ କରେ.
- **Keynes**: aggregate effective demand. ଫାନ୍ଦ (Q4): '**Pigou, fluctuations in investment**' ହେଉଛି ଭୁଲ ଯୋଡ଼ି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Hawtrey = **H**andles money (ଟଙ୍କା); Pigou = **P**sychology (ମନ); Schumpeter = **S**park (ନୂଆ ଚିନ୍ତା); Kaldor = **C**obweb (**K**aldor ଙ୍କ **C**obweb).

କାର୍ଡ 6.31 T 6.3 · ଧାରଣା

★★★ OL 6.3.7 · Scanner Q7, Q9, Q11, Q14, Q28 (also 6.4 Q8) · SM p.5.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Pigou ଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବୁଝାଅ: ଉଦ୍ୟୋଗୀ ଆଶାବାଦୀ ହେଲେ ଓ ନିରାଶାବାଦୀ ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

- ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସାୟିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ **ବ୍ୟବସାୟୀ ସମାଜର ଆଶା-ଅନୁମାନ** ଉପରେ ଆଧାରିତ ଓ **ଆଶାବାଦ କିମ୍ବା ନିରାଶାବାଦର ଲହରୀ** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ (Q7, Q9, 6.4 Q8).
- **ଆଶାବାଦୀ** ଉଦ୍ୟୋଗୀ investment କରନ୍ତି, ତେଣୁ **expansionary phase ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରେ**.
- **ନିରାଶାବାଦୀ** ଉଦ୍ୟୋଗୀ investment ସୀମିତ କରନ୍ତି; employment, income ଓ consumption ଖସେ, ଆଉ economy **contraction** ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ (Q28).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ମନୋଭାବ ବଜାରକୁ ଚଳାଏ: **ଆଶାବାଦ → invest → expand; ନିରାଶାବାଦ → ପଛକୁ ଟାଣ → contract.**

କାର୍ଡ 6.32 T 6.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.3.10, 6.3.11 · Scanner Q26, Q30 · SM p.5.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଯୁଦ୍ଧ ଓ **post-war reconstruction** ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚକ୍ରକୁ କେମିତି ପ୍ରଭାବିତ କରେ?

ଉତ୍ତର

- **ଯୁଦ୍ଧ**: ସମ୍ବଳ **ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର** ଆଡ଼କୁ ଯାଏ, ତେଣୁ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଉପଭୋକ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟର production ଖସେ; income, ଲାଭ ଓ employment ଖସେ → **contraction** (Q26).
- **Post-war reconstruction**: ଘର, ସଡ଼କ ଓ ପୋଲ ନିର୍ମାଣ ହୁଏ; **effective demand** ବଢ଼େ, ତେଣୁ output, employment ଓ income ବଢ଼େ.
- Q30: ଯୁଦ୍ଧର ଅନ୍ତ ଓ ପୁନର୍ନିର୍ମାଣର ଆରମ୍ଭ ଏକ **ବାହ୍ୟ କାରଣ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଯୁଦ୍ଧ ଶୋଷେ, ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ଭରେ.**

କାର୍ଡ 6.33 T 6.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 6.3.12, 6.3.13 · Scanner Q21, Q32 · SM pp.5.12–5.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Technology shock ର SM ଉଦାହରଣ ଦିଅ ଓ **natural factors** କେମିତି slump ଘଟାଇପାରେ ବୁଝାଅ.

ଉତ୍ତର

- **Technology shock**: **mobile phone** ର ଆଗମନ ଏକ **telecom boom** ଆଣିଲା, ଯେଉଁଥିରେ production, employment, income ଓ ଲାଭ ବଢ଼ିଲା (Q32).
- **Natural factors**: **ମରୁଡ଼ି କିମ୍ବା ଅତ୍ୟଧିକ ବନ୍ୟା** କୃଷି output କମାଏ; କୃଷକଙ୍କ income ଖସେ ଓ ଖାଦ୍ୟ ଦାମ ବଢ଼େ, ତେଣୁ ଶିଳ୍ପ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ demand ଖସେ → **industrial recession**. କୃଷିପ୍ରଧାନ economies ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବିତ.
- Natural factor = **exogenous** (Q21).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Mobile phone ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରକୁ **ଉଠାଇଲା**; ମରୁଡ଼ି ଓ ବନ୍ୟା ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରକୁ **ଭାଙ୍ଗିଲା**.

କାର୍ଡ 6.34 T 6.3 · ଧାରଣା

SM text · No direct Q · SM p.5.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କେମିତି ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ମନ୍ଥର କରିପାରେ?

ଉତ୍ତର

- ଜନସଂଖ୍ୟା ଯଦି **economy ଠାରୁ ଅଧିକ ଦ୍ରୁତ** ବଢ଼େ, ତେବେ **ସଞ୍ଚୟ କମେ**.
- କମ୍ ସଞ୍ଚୟ → **କମ୍ investment** → କମ୍ income ଓ employment.
- କମ୍ employment ଓ income → **କମ୍ effective demand** → ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ **slowdown**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚଟି ତଳମୁହାଁ ତୀର: **ଜନସଂଖ୍ୟା > growth → ସଞ୍ଚୟ ↓ → investment ↓ → income ↓ → demand ↓.**

କାର୍ଡ 6.35 T 6.3 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ OL 6.3.1, 6.3.2, 6.3.6, 6.3.7, 6.3.8, 6.3.9 · Scanner Q5, Q25 · SM pp.5.10–5.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କାରଣର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନଚିତ୍ର ମନେପକାଅ: ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବନାମ ବାହ୍ୟ, ଆଉ କିଏ କ'ଣ କହିଲେ.

ଉତ୍ତର

- **ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ (6)**: effective demand, investment, ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ, macro policies, money supply, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କାରକ.
- **ବାହ୍ୟ (5)**: ଯୁଦ୍ଧ, post-war reconstruction, technology shock, natural factors, ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି.
- **ଚିନ୍ତକ**: Keynes → AD; Hawtrey → money; Pigou → psychology; Schumpeter → innovations; Kaldor → cobweb.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **6 ଭିତରେ, 5 ବାହାରେ, 5 ଚିନ୍ତକ.** ଚିନ୍ତକଙ୍କୁ ଲଙ୍ଗର କର: demand = Keynes, money = Hawtrey, ମନୋଭାବ = Pigou.

କାର୍ଡ 6.36 T 6.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 6.4.1 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q5, Q6 (also 6.1 Q32) · SM p.5.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Cyclical businesses କ'ଣ, ଆଉ SM କେଉଁ ଉଦାହରଣ ଦିଏ?

ଉତ୍ତର

- ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟର **ଭାଗ୍ୟ economic growth ହାର ସହ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ** (ଚକ୍ର ପ୍ରତି ଅଧିକ ଅସୁରକ୍ଷିତ).
- **ଉଦାହରଣ**: fashion retailers, electrical goods, house-builders, restaurants, advertising, overseas tour operators, construction ଓ ଅନ୍ୟ infrastructure ସଂସ୍ଥା.
- Boom ରେ ପ୍ରବଳ demand, slump ରେ **ତୀବ୍ର ପତନ**.
- Scanner: agriculture (Q2) ଓ washing powder (Q3) cyclical ଉଦାହରଣ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **F**or **E**very **H**ome, **R**estaurant, **A**d, **O**verseas trip ଓ **C**onstruction site (Fashion, Electrical, House-building, Restaurants, Advertising, Overseas tours, Construction) ଏହି ସବୁ cyclical.

କାର୍ଡ 6.37 T 6.4 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 6.4.2 · Scanner Q7 · SM p.5.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

'Recession ରେ **ସମସ୍ତ ଉତ୍ପାଦକ** ନକାରାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି': ଠିକ୍? କେଉଁ ବ୍ୟବସାୟ ଲାଭବାନ ହୋଇପାରେ?

ଉତ୍ତର

- **ଭୁଲ** (Q7, ଭୁଲ ଉକ୍ତି): slump ରେ **ସମସ୍ତ ସଂସ୍ଥା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ**.
- କେତେକ ବ୍ୟବସାୟ downturn ରୁ **ପ୍ରକୃତରେ ଲାଭ ପାଆନ୍ତି**, ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାହକ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦକୁ **ଦାମର ଯୋଗ୍ୟ (good value for money)** କିମ୍ବା ଅଧିକ ମହଙ୍ଗା ଉତ୍ପାଦର **ସସ୍ତା ବିକଳ୍ପ** ଭାବେ ଦେଖନ୍ତି.
- Q7: normal-goods ନିର୍ମାତା କମ୍ demand ଆଶା କରନ୍ତି; **inferior-goods** ନିର୍ମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ଆଶା କରାଯାଏ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **'ସମସ୍ତ'** ହେଉଛି ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ: slump ରେ **ସସ୍ତା ମାଲ** ବିକ୍ରେତା ଜିତିପାରେ.

କାର୍ଡ 6.38 T 6.4 · ଧାରଣା

★ OL 6.4.4 · Scanner Q9 · SM p.5.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ ବ୍ୟବସାୟିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି **business cycle ର ପର୍ଯ୍ୟାୟ** ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ?

ଉତ୍ତର

- ନୂଆ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ **market entry**.
- **ନୂଆ ଉତ୍ପାଦ launch** (Q9: business cycle ର phase ହେଉଛି ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ କାରକ).
- **Expansion ବନାମ down-sizing**: ଚକ୍ରର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅନୁଯାୟୀ production ଓ input ବ୍ୟବହାର, ବିଶେଷତଃ ଶ୍ରମ, ଠିକ୍ କର.
- ମନ୍ଥର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପାର ହେବା ପାଇଁ ସଂସ୍ଥାମାନେ **product, ଦାମ ଓ promotion** ର ଯୋଜନା କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ତିନୋଟି ସମୟର ଡାକ: **In** (entry), **Launch**, **Resize** (expand କିମ୍ବା down-size).

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 7 · ସାର୍ବଜନୀନ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Public Finance) · 70 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.2	ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସରକାରଙ୍କ ଭୂମିକା (The Role of Government in an Economic System)	7.01 – 7.03	3	★★★
1.3	ଆବଣ୍ଟନ କାର୍ଯ୍ୟ (The Allocation Function)	7.04 – 7.05	2	★★
1.4	ପୁନର୍ବଣ୍ଟନ କାର୍ଯ୍ୟ (The Redistribution Function)	7.06 – 7.07	2	★★
1.5	ସ୍ଥିରୀକରଣ କାର୍ଯ୍ୟ (Stabilization Function)	7.08 – 7.16	9	★★★
2.3	ବଜାର କାହିଁକି ବିଫଳ ହୁଏ (Why Do Markets Fail)	7.17 – 7.19	3	★★
2.4	ସାର୍ବଜନୀନ ଦ୍ରବ୍ୟ (Public Goods)	7.20	1	★★
2.5	ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂଚନା (Incomplete Information)	7.21 – 7.22	2	★★★
2.6	Market Power ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ (Government Intervention to Minimise Market Power)	7.23	1	★
2.7	Externalities ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ (Government Intervention to Correct Externalities)	7.24 – 7.26	3	★★
2.8	Merit Goods କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ (Government Intervention in the Case of Merit Goods)	7.27	1	★★
2.12	ସୂଚନା ବିଫଳତା ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ (Government Intervention for Correcting Information Failure)	7.28	1	★
3.1	ପରିଚୟ (Introduction)	7.29 – 7.31	3	★
3.2	Budget ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା (The Process of Budget Making)	7.32 – 7.37	6	★★
3.3	ରାଜସ୍ୱର ଉତ୍ସ (Sources of Revenue)	7.38 – 7.42	5	★★
3.4	ସାର୍ବଜନୀନ ବ୍ୟୟ ପରିଚାଳନା (Public Expenditure Management)	7.43 – 7.48	6	★★★
3.5	ସାର୍ବଜନୀନ ଋଣ ପରିଚାଳନା (Public Debt Management)	7.49 – 7.54	6	★★
4.1	ପରିଚୟ (Introduction)	7.55 – 7.58	4	★★★
4.2	Fiscal Policy ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ (Objectives of Fiscal Policy)	7.59 – 7.60	2	★
4.3	Fiscal Policy ର ପ୍ରକାର (Types of Fiscal Policy)	7.61 – 7.64	4	★★
4.4	Fiscal Policy ର ଉପକରଣ (The Instruments of Fiscal Policy)	7.65 – 7.70	6	★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ, "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 7.01 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.5.7 · Scanner 1.5 Q13 · SM p.7.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଯେକୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ରର **ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ macroeconomic goals** କଣ?

ଉତ୍ତର

- **Economic growth**
- **High level of employment**
- **Stable price levels**

MCQ trap: "ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷା (universal education to all)" ଏହି ତିନୋଟି ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା: ନାଡ଼ି ଚାଲୁଛି (**G**rowth), ହାତରେ କାମ ଅଛି (**E**mployment), ବଜାରରେ ଦର ସ୍ଥିର (**P**rices) ଅର୍ଥାତ୍ **G-E-P**.

କାର୍ଡ 7.02 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner 1.2 Q2, Q5 · SM p.7.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସରକାରଙ୍କ ଭୂମିକାର **three-branch taxonomy** କିଏ ଦେଇଥିଲେ, ଏବଂ ତିନୋଟି ଶାଖା କଣ?

ଉତ୍ତର

Richard Musgrave, The Theory of Public Finance (1959) ରେ.

- **Resource allocation** (efficiency)
- **Income redistribution** (fairness)
- **Macroeconomic stabilisation** (price stability)

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Musgrave ଙ୍କ ତିନି ଟୋପି ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ମୁଣ୍ଡରେ: **A-R-S** ଅର୍ଥାତ୍ Allocate, Redistribute, Stabilise.

କାର୍ଡ 7.03 T 1.2 · ତୁଳନା

★ OL 1.2.2 · Scanner 1.2 Q1 · SM p.7.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ସରକାରଙ୍କ ତିନୋଟି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଦୁଇଟି **micro** ଏବଂ କେଉଁଟି **macro**?

ଉତ୍ତର

- **Allocation and distribution** = microeconomic functions.
- **Stabilisation** = macroeconomic function.

ତେଣୁ allocative ଏବଂ distributive functions ଏକାଠି **micro** economic function ଅଟେ (ଉତ୍ତର (a)).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇଟି ଛୋଟ, ଗୋଟିଏ ବଡ଼**: allocation ଓ distribution ଛୋଟ ପରିସରର (micro); stabilisation ସାରା ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଛୁଏଁ (macro).

କାର୍ଡ 7.04 T 1.3 · ଧାରଣା

★★ OL 1.3.1, 1.3.2 · Scanner 1.3 Q1 · SM p.7.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଅର୍ଥନୀତିରେ resources କିପରି ବଣ୍ଟନ ହୁଏ: ବଜାର ଦ୍ୱାରା, ରାଷ୍ଟ୍ର ଦ୍ୱାରା, ନା ଉଭୟ ଦ୍ୱାରା?

ଉତ୍ତର

- **Market**: **price mechanism** ଦ୍ୱାରା (consumer sovereignty, profit motive); ମୁଖ୍ୟତଃ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ପସନ୍ଦ ଓ demand ଆବଣ୍ଟନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ.
- **State**: **budget** ଦ୍ୱାରା (taxes ଓ ସାର୍ବଜନୀନ ବ୍ୟୟ).

ବାସ୍ତବରେ **ଉଭୟ** ବ୍ୟବହାର ହୁଏ (market mechanism ସହିତ public sector units).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦାମ୍ ବନାମ Budget**: ବଜାର ଦାମ୍ ଦେଇ ଭୋଟ୍ ଦିଏ, ରାଷ୍ଟ୍ର ନିଜ budget ଦେଇ. ବାସ୍ତବ ଅର୍ଥନୀତି ଦୁଇ ବ୍ୟାଲଟ୍ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରେ.

କାର୍ଡ 7.05 T 1.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.3.3, 1.3.4 · Scanner 1.3 Q2, Q4 · SM pp.7.5–7.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Allocation function କାହିଁକି ଅଛି, ଏବଂ ସରକାର ଏଥିପାଇଁ କେଉଁ **instruments** ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

Market failure ହିଁ ମୂଳ କାରଣ: allocation, market failure ଯୋଗୁଁ ହୋଇଥିବା inefficiencies କୁ ସଂଶୋଧନ କରେ.

- **Direct production** (ବିଦ୍ୟୁତ୍, ସାର୍ବଜନୀନ ପରିବହନ)
- **Taxes and subsidies** (price mechanism)
- **Legislation**, **competition policy**, **regulation** (licensing, controls, minimum wages)

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନିଜେ ବନାଅ, କର ଲଗାଅ, ମନା କର, ନଜର ରଖ**: ସିଧାସଳଖ ଉତ୍ପାଦନ, tax ବା subsidy, ଆଇନ, competition ର regulation.

କାର୍ଡ 7.06 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.1, 1.4.2, 1.4.3, 1.4.5 · Scanner 1.4 Q1, Q2 · SM p.7.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Redistribution କେଉଁ ମୌଳିକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଏ, ଏବଂ budget ର କେଉଁ କେଉଁ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଇ କାମ କରେ?

ଉତ୍ତର

ଏହା **'for whom'** (କାହା ପାଇଁ) ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଏ.

- **Expenditure side**: subsidised services, **BPL** ପରିବାରକୁ ରିହାତି ଦରରେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଯୋଗାଣ.
- **Revenue side**: **progressive** taxes (ଅଧିକ ଆୟକାରୀ ଅଧିକ ହାରରେ ଦିଅନ୍ତି).

MCQ trap: redistribution budget ର **ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱ** ଦେଇ କାମ କରେ, କେବଳ taxation ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇ ହାତ, ଗୋଟିଏ ଥଳି**: ଗୋଟିଏ ହାତ ନିଏ (progressive tax), ଅନ୍ୟ ହାତ ଦିଏ (subsidy). କେବେ ଗୋଟିଏ ହାତ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 7.07 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.4.4, 1.4.6, 1.4.7 · Scanner 1.4 Q3, Q4 · SM pp.7.8–7.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Redistribution ରେ **equity v. efficiency** ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ କଣ, ଏବଂ ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ କଣ କୁହାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

ଧନୀଙ୍କ ଉପରେ ଉଚ୍ଚ taxes **କାମ ଓ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରତି disincentive** ହୋଇପାରେ, ଯାହା **deadweight loss** ସୃଷ୍ଟି କରେ.

Redistribution ର ଲକ୍ଷ୍ୟ: ଆୟ, ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସୁଯୋଗରେ ସମାନତା; ନ୍ୟୂନତମ ଜୀବନଧାରଣ ମାନ.

ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଉଛି **welfare state**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ଟିକିଏ efficiency ଦେବାକୁ ପଡ଼େ**: ଧନୀକୁ ବେଶି ଚିପିଲେ କାମ ଓ ଟୁକିର ଇଞ୍ଜିନ୍ ମନ୍ଥର ହୁଏ.

କାର୍ଡ 7.08 T 1.5 · ଧାରଣା

★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.5.3 · Scanner 1.5 Q9, Q12 · SM p.7.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Stabilisation function ଏବଂ **stagflation** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

Stabilisation (Keynesian rationale) **fiscal policy** ର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ; ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ macroeconomic ଉତ୍ଥାନପତନ ଦୂର କରିବା.

Stagflation = inflation ଓ unemployment ଏକାଠି ରହିବା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Stag + flation** = stagnation ଓ inflation: ଅଚଳ ଅର୍ଥନୀତି, ଅଥଚ ଦାମ୍ ବଢୁଛି. ଅଟକିଥିବା ଗାଡ଼ିର ମିଟର୍ ଚାଲିଲା ପରି.

କାର୍ଡ 7.09 T 1.5 · MCQ ଫାଙ୍ଦ	★ OL 1.5.4, 1.5.5 · Scanner 1.5 Q22 · SM pp.7.10–7.11
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ କେଉଁଟି fiscal measure ନୁହେଁ: taxes ବଢ଼ାଇବା, ବ୍ୟୟ କମାଇବା, ନା ସୁଧହାର ବଢ଼ାଇବା?	ଉତ୍ତର **Interest rates ବଢ଼ାଇବା** ଏକ **monetary** measure, fiscal ନୁହେଁ. • Monetary tools: money supply, interest rate. • Fiscal tools: government spending, taxes. Inflation ବିରୁଦ୍ଧରେ ସରକାର ବ୍ୟୟ କମାଇ, taxes ବଢ଼ାଇ ଓ money supply କମାଇ ପାରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ହାର ଅଛି RBI ହାତରେ, କର ଅଛି Treasury ହାତରେ.** ଯେଉଁ ଲିଭର୍ ଏକ rate, ତାହା monetary.

କାର୍ଡ 7.10 T 1.5 · ଧାରଣା	★★ OL 1.5.8, 1.5.9 · Scanner 1.5 Q1, Q5, Q20 · SM p.7.11
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Fiscal federalism** କଣ ଏବଂ Musgrave ଙ୍କ ମତରେ କିଏ କଣ କରେ?	ଉତ୍ତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ **functions ଓ finances** ର ବିଭାଜନ. • **Centre**: stabilisation ଓ redistribution. • **States (ଏବଂ local)**: allocation. ଭାରତରେ Finance Commission, fiscal federalism ବଜାୟ ରଖେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Centre ସ୍ଥିର କରେ ଓ ବାଣ୍ଟେ; States ସ୍ଥାନୀୟ ସେବା ଦିଅନ୍ତି.**

କାର୍ଡ 7.11 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.5.10, 1.5.11 · Scanner 1.5 Q7, Q16, Q24 · SM pp.7.11–7.12
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Article 246** କଣ ସହ ଜଡ଼ିତ, ଏବଂ କେଉଁ taxes ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର?	ଉତ୍ତର Art. 246, ବିଧାନ କ୍ଷମତାକୁ **union, state ଓ concurrent lists** ରେ ବିଭକ୍ତ କରେ. ରାଜ୍ୟମାନେ **agricultural income** ଓ **vehicles** ଉପରେ tax ଲଗାନ୍ତି (ଜମି ଓ ଘର, ଖଣିଜ ଅଧିକାର, ବିଦ୍ୟୁତ୍, toll, ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ). Centre ଅକୃଷି ଆୟ, customs, corporation tax ଲଗାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚାଷ ଓ ଗାଡ଼ି**: ଚାଷ ଆୟ ଓ vehicles ରାଜ୍ୟର ଭାଗରେ.

କାର୍ଡ 7.12 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.5.12, 1.5.13 · Scanner 1.5 Q3, Q10, Q14 · SM pp.7.12–7.13
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ Articles ଅର୍ଥ ବଣ୍ଟନ, surcharge ଓ statutory grants ସହ ଜଡ଼ିତ? Divisible pool କଣ?	ଉତ୍ତର • **Arts. 268–281**: ଅର୍ଥ ବଣ୍ଟନ. • **Art. 271**: union ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ surcharge. • **Art. 275**: କେତେକ ରାଜ୍ୟକୁ statutory grants-in-aid. 2000 ସଂଶୋଧନ ପରେ **divisible pool ରେ union ର ସମସ୍ତ taxes ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **271 = surcharge, 275 = statutory grants**: “ଦୁଇ-ସାତ-ଏକ ଉପରେ ଭାର, ଦୁଇ-ସାତ-ପାଞ୍ଚ ଦେଇଦିଅ”.

କାର୍ଡ 7.13 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 1.5.14, 1.5.15, 1.5.16 · Scanner 1.5 Q4, Q8, Q11; 1.4 Q5 · SM pp.7.12–7.13
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Finance Commission** (Art. 280) କଣ କରେ, ଏବଂ **Net Divisible Pool** କଣ?	ଉତ୍ତର Union ଓ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ **tax sharing** ଏବଂ **grants-in-aid** ସୁପାରିଶ କରେ, **vertical equity** (Centre ର ରାଜସ୍ୱରେ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟଙ୍କ ଅଂଶ) ଓ **horizontal equity** (ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ) ବିଚାର କରି. **NDP** = gross tax revenue ରୁ cesses, surcharges ଓ non-tax revenue ବାଦ୍ ଦେଲେ ଯାହା ମିଳେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Vertical = ଉପରୁ ତଳକୁ (Centre ରୁ ରାଜ୍ୟକୁ); Horizontal = ପାଖାପାଖି (ରାଜ୍ୟରୁ ରାଜ୍ୟ).**

କାର୍ଡ 7.14 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.5.17 · Scanner 1.5 Q2, Q15 · SM pp.7.13–7.14
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **15th Finance Commission** (2021-26) ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ କଣ ସୁପାରିଶ କଲା, ଏବଂ କେଉଁ criteria ରେ?	ଉତ୍ତର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଂଶ: **41%**. Criteria: **income distance, area, population (2011), demographic performance, forest and ecology, tax and fiscal efforts**. Criteria ନୁହେଁ: infrastructure performance, adult literacy.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଛଅଟି criteria ର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼ ଓ ମନେ ରଖ: **IAP-DFT**: Income, Area, Population, Demographic, Forest, Tax.

କାର୍ଡ 7.15 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.5.18, 1.5.19, 1.5.21 · Scanner 1.5 Q17, Q23 · SM pp.7.14–7.15
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ GST କେବେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଏହାର ଅଂଶ କେତେ, ଏବଂ କିଏ କେଉଁ functions ଦେଖେ (Centre, states, local bodies)?	ଉତ୍ତର GST: **1 July 2017**, ଅଧିକାଂଶ indirect taxes କୁ ନିଜ ଭିତରେ ମିଶାଇଛି; union gross tax revenue ର **35%**. • **Centre**: ପ୍ରତିରକ୍ଷା, ବୈଦେଶିକ ସମ୍ପର୍କ, ମୁଦ୍ରା ଓ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ. • **States**: ପୋଲିସ୍, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା. • **Local bodies**: ଜଳ ଯୋଗାଣ, ସ୍ୱଚ୍ଛତା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିନି ସ୍ତର**: Centre ଦେଶକୁ ରକ୍ଷା କରେ, States ନାଗରିକକୁ, Local bodies ନଳକୂପର ପାଣିକୁ.

କାର୍ଡ 7.16 T 1.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.2.3, 1.2.4, 1.5.6, 1.5.20 · Scanner 1.2 Q3, Q4; 1.5 Q18, Q25 · Not in SM text (Scanner only)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ମେଳ କର: canon of equity; Economic Survey; automatic stabiliser; cascading effect.	ଉତ୍ତର • Canon of **equity**: **Adam Smith** ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ. • **Economic Survey**: **Ministry of Finance** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ. • Automatic stabilisers ମଧ୍ୟରେ **progressive taxes** ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ. • **Cascading effect** = tax ଉପରେ tax, ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Smith = ସମାନ ବ୍ୟବହାର (equity)**; Survey ଅର୍ଥ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର; stabilisers ନିଜେ ନିଜେ କାମ କରନ୍ତି.

କାର୍ଡ 7.17 T 2.3 · ଧାରଣା	★★ OL 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1, 2.4.5 · Scanner 2.2 Q5; 2.3 Q3, Q6 · SM pp.7.25, 7.41
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Market failure** କଣ, ଏହାର ଦୁଇ ପ୍ରକାର କଣ, ଏବଂ **ଚାରୋଟି କାରଣ** କଣ?	ଉତ୍ତର ମୁକ୍ତ ବଜାର ଦୁର୍ଲଭ resources କୁ ଭୁଲ ଭାବେ ବଣ୍ଟନ କରେ: ଦ୍ରବ୍ୟର **over- ବା under-production**. ପ୍ରକାର: **complete** (missing markets) ଏବଂ **partial**. ଚାରି କାରଣ: **market power, externalities, public goods, incomplete information**. Market power = ଏକ firm ର marginal cost ଉପରେ ଲାଭଜନକ ଭାବେ ଦାମ୍ ବଢ଼ାଇବାର କ୍ଷମତା (price makers).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ବଜାର ବିଫଳତାର ଚାରି କାରଣ ଏକ ଶବ୍ଦରେ: **MEPI** ଅର୍ଥାତ୍ Market power, Externalities, Public goods, Information.

କାର୍ଡ 7.18 T 2.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.3.2, 2.2.3, 2.3.3 · Scanner 2.2 Q1; 2.3 Q5, Q7 · SM p.7.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Externalities** କ'ଣ ଉତ୍ପାଦନର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଖର୍ଚ୍ଚ? ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷର ଆଦର୍ଶ ଉଦାହରଣ ଦିଅ.	ଉତ୍ତର ନା. Externalities ହେଉଛି ବଜାର ଦାମ୍ ରେ **ପ୍ରତିଫଳିତ ନ ହୋଇଥିବା** ଖର୍ଚ୍ଚ ବା ଲାଭ, ଯାହା **ତୃତୀୟ ପକ୍ଷ** ଉପରେ ପଡ଼େ. ଅନୁଶାସନହୀନ ଛାତ୍ରମାନେ ଲେକ୍ଚରରେ ବାଧା ଦେବା = **negative consumption externality**. 2.3 Q7 ପାଇଁ Scanner key, ଏହା ସହ ଅସଙ୍ଗତ (notes ଦେଖ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **External = ମୂଲ୍ୟ ଟ୍ୟାଗ୍ ବାହାରେ.** ଦାମ୍ ଟ୍ୟାଗ୍ ରେ ଯଦି ତାହା ଅଛି, ତେବେ ତାହା internal.

କାର୍ଡ 7.19 T 2.3 · ସୂତ୍ର	★ OL 2.3.4, 2.2.4 · Scanner 2.2 Q4; 2.3 Q8 · SM p.7.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Social cost** ସୂତ୍ର ଲେଖ ଏବଂ negative externality ରେ output କଣ ହୁଏ କୁହ.	ଉତ୍ତର Social Cost = Private Cost + External Cost Negative externality ଥିଲେ market quantity **socially optimal** quantity ଠାରୁ **ଅଧିକ** ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Firm ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବା ବିଲ୍ ସମାଜ ଦିଏ**: private ବିଲ୍ + ପଡ଼ୋଶୀର ବିଲ୍.

କାର୍ଡ 7.20 T 2.4 · ଧାରଣା	★★ OL 2.4.1, 2.4.2, 2.4.3, 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3 · Scanner 2.1 Q2, Q3, Q4; 2.4 Q1, Q3 · SM pp.7.27–7.28
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Collective consumption goods** କିଏ ଆଣିଲେ, ଏବଂ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ **public good** କ'ଣ କରେ?	ଉତ୍ତର **Samuelson** (1954) collective consumption goods ଆଣିଲେ. Public goods **non-rival, non-excludable** ଏବଂ **indivisible** ଅଟେ. ଏହା **free-rider problem** ସୃଷ୍ଟି କରେ, ତେଣୁ ବଜାର ସେଗୁଡ଼ିକୁ **under-provide** କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ରାସ୍ତାର ଲାଇଟ୍**: ସମସ୍ତେ ଆଲୋକ ପାଆନ୍ତି, କେହି ପଇସା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣୁ କେହି ଲଗାଏ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 7.21 T 2.5 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3, 2.5.5, 2.5.6 · Scanner 2.5 Q1, Q2, Q3, Q6 · SM pp.7.29–7.30
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Adverse selection** କଣ, ଏବଂ Akerlof ଙ୍କ **lemons problem** କଣ?	ଉତ୍ତର ସୂଚନା ବିଫଳତା **market failure** ଆଣେ; asymmetric information **ଉଭୟ ଦିଗରେ** ହୋଇପାରେ (କ୍ରେତା ବା ବିକ୍ରେତା ଭଲ ଜାଣିଥିବେ). **Adverse selection** (deal ପୂର୍ବରୁ): ଉଚ୍ଚ-ଝୁଁକିର କ୍ରେତା insurance ଅଧିକ ଖୋଜନ୍ତି. **Lemons** = ଖରାପ ମାନର ପୁରୁଣା ଗାଡ଼ି; ଭଲ ଗାଡ଼ି ବଜାରରୁ ବାହାରିଯାଏ, କ୍ରେତା **sub-standard goods** ପାଆନ୍ତି.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଖରାପ ଭଲକୁ ଘଉଡ଼ାଏ**: ଲେମନ୍ ଭରିଗଲେ ଶେଷରେ କେବଳ ଲେମନ୍ ରହେ.	

କାର୍ଡ 7.22 T 2.5 · ଧାରଣା	★ OL 2.5.7 · Scanner 2.5 Q5, Q7 · SM p.7.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଏକ ଉଦାହରଣ ସହ **moral hazard** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.	ଉତ୍ତର **Deal ପରେ** ଝୁଁକିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣ: ବୀମାକୃତ ଚାଳକ କ୍ଷତି ପୂରଣ ହେବ ଜାଣି ଅସାବଧାନରେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଏ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Adverse = ପୂର୍ବରୁ, Moral = ପରେ.** ଆଗେ ବାଛିବା (selection), ପରେ ଆଚରଣ.	

କାର୍ଡ 7.23 T 2.6 · ଧାରଣା	★ OL 2.6.1, 2.6.2 · Scanner 2.6 Q1 · SM pp.7.32–7.33
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ସରକାର market power କିପରି କମାନ୍ତି, ଏବଂ **natural monopoly** କଣ?	ଉତ୍ତର Competition laws, liberalisation, price regulation. **Natural monopoly**: ଗୋଟିଏ firm ସର୍ବନିମ୍ନ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ output ଉତ୍ପାଦନ କରେ (ବିଦ୍ୟୁତ୍, ଗ୍ୟାସ୍, ଜଳ); ଦାମ୍ regulate ହୁଏ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗୋଟିଏ ପାଇପ୍, ଗୋଟିଏ firm**: ପାଇପ୍ ଦୁଇଥର ବିଛାଇଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବେଶି.	

କାର୍ଡ 7.24 T 2.7 · ଧାରଣା	★★ OL 2.7.1, 2.7.2, 2.7.4 · Scanner 2.3 Q1, Q2; 2.7 Q2, Q5 · SM pp.7.34–7.35
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Negative externalities** ସଂଶୋଧନର ଦୁଇଟି ମାର୍ଗ କୁହ.	ଉତ୍ତର • **Direct controls** (command solutions; ଧୂମପାନ ନିଷେଧ). • **Market-based tools**: **Pigouvian tax** ଏବଂ **cap and trade**. Tax: pollution tax ପ୍ରଦୂଷକକୁ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ବାଧ କରେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଦେଶ ନା ଦାମ୍**: ହୁକୁମ ଦିଅ, ନହେଲେ ଦାମ୍ ଲଗାଅ.	

କାର୍ଡ 7.25 T 2.7 · ଧାରଣା	★ OL 2.7.3 · Scanner 2.7 Q3 · SM p.7.35
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Demand inelastic ହେଲେ ଏବଂ elastic ହେଲେ tax ର ଭାର କିଏ ବହନ କରେ?	ଉତ୍ତର **Inelastic** demand: ଭାର **କ୍ରେତାଙ୍କ** ଉପରକୁ ଯାଏ. **Elastic** demand: ଭାର **ବିକ୍ରେତାଙ୍କ** ଉପରେ ଅଧିକ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Inelastic = କ୍ରେତା ଅଟକିଗଲା**, ଛାଡ଼ି ପାରେ ନାହିଁ ତେଣୁ ଭାର ବହେ.	

କାର୍ଡ 7.26 T 2.7 · ଧାରଣା	★★ OL 2.7.5 · Scanner 2.7 Q1, Q4 · SM pp.7.36–7.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Positive externalities** କିପରି ସଂଶୋଧନ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Producer** ବା **consumer subsidies**, ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଦାମ୍ କମାଏ. ଉଦାହରଣ: ସାର subsidy (producer); ଶିକ୍ଷା ଫି subsidy (consumer).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଭଲ ଜିନିଷକୁ ମିଠା କର**: subsidy ଦାମ୍ କମାଏ, demand ବଢ଼େ.

କାର୍ଡ 7.27 T 2.8 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.8.1, 2.8.2, 2.3.7, 2.5.8 · Scanner 2.3 Q4; 2.8 Q1, Q2; 2.5 Q8; 2.5 model (demerit) Q1 · SM pp.7.37–7.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Merit goods ର କ'ଣ negative externalities ଥାଏ? ସରକାର କିପରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦିଅନ୍ତି?	ଉତ୍ତର ନା: merit goods ର **positive** externalities ଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ **under-consumed** ହୁଏ. ପ୍ରତିକ୍ରିୟା: regulation, **compulsory insurance**, **RTE Act 2009**, subsidies. Demerit goods ମୁକ୍ତ ବଜାରରେ **over-produced** (ଏବଂ over-consumed) ହୁଏ; merit goods ସହ ତୁଳନା କର (SM p.7.38).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Merit = ଅଧିକ ବନାଅ.** ଯାହା ଭଲ, ତାହା ବେଶି ଖାଅ, ବେଶି ପଢ଼.

କାର୍ଡ 7.28 T 2.12 · ଧାରଣା	★ OL 2.12.1, 2.5.9 · Scanner 2.5 Q4; 2.12 Q1 · SM p.7.40
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ସୂଚନା ବିଫଳତା ପାଇଁ ହସ୍ତକ୍ଷେପର ଉଦାହରଣ ଦିଅ.	ଉତ୍ତର Product **labelling**, ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ disclosure (SEBI; mutual-fund disclaimer), ବିଜ୍ଞାପନ ନିୟମ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଲେବଲ୍ ଲଗାଅ, ଖୋଲି କୁହ, ସତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାପନ ଦିଅ**: Label, Disclose, Advertise.

କାର୍ଡ 7.29 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.1.1, 3.1.2, 3.1.5 · No direct Q · SM p.7.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Budget** କଣ, ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଣ, କିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ଏବଂ fiscal year କଣ?	ଉତ୍ତର ଆସନ୍ତା ବର୍ଷର **revenues** ଓ **expenditures** ର ତାଲିକା; ସରକାରୀ ଅର୍ଥର ସବୁଠାରୁ ବ୍ୟାପକ ବିବରଣୀ. ଲକ୍ଷ୍ୟ: **allocation, redistribution, stability, real GDP growth, regional balance**. **Ministry of Finance** ଦ୍ୱାରା NITI Aayog ସହ ପ୍ରସ୍ତୁତ; fiscal year **1 April – 31 March**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Budget = କେଉଁଠୁ ଆସିଲା, କେଉଁଠାକୁ ଗଲା.**

କାର୍ଡ 7.30 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.1.7, 3.2.2 · Scanner 3.1 Q2; 3.2 Q5 · SM pp.7.52–7.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Art. 112** budget ପାଇଁ କେଉଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରେ, ଏବଂ ପ୍ରଥମେ କେଉଁ House ରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Annual Financial Statement** (ସମ୍ବିଧାନ କେଉଁଠି 'budget' ଶବ୍ଦ କହିନାହିଁ). ପ୍ରଥମେ **Lok Sabha** ରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **112 = AFS**: ଏକ-ଏକ-ଦୁଇ, Art. 112 ରେ Financial Statement.

କାର୍ଡ 7.31 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.1.8 · Scanner 3.1 Q4 · SM p.7.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Budget documents ରେ କେଉଁ ଅଙ୍କ ଥାଏ: BE, RE, Actuals?	ଉତ୍ତର • **BE** (budget estimates): ଚଳିତ ଓ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ. • **RE** (revised estimates): ଚଳିତ ବର୍ଷ. • **Actuals**: ଚଳିତ ବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **BE ଆଗରେ, RE ଏବେ, Actuals ପଛରେ**: ଭବିଷ୍ୟତ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ଅତୀତ.

କାର୍ଡ 7.32 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.1.6, 3.2.1 · Scanner 3.1 Q1; 3.2 Q9 · SM p.7.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Budget ପ୍ରସ୍ତୁତିର **ତିନୋଟି procedures** କଣ?	ଉତ୍ତର **Preparation → Presentation and enactment → Execution**. Administrative process ଏହାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ; legislative process ଏହାକୁ ପାସ୍ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ତିନି ପାଦ: ତିଆରି କର, ପାସ୍ କର, ଚଳାଅ: **P-P-E** ଅର୍ଥାତ୍ Prepare, Pass, Execute.

କାର୍ଡ 7.33 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.2.3, 3.5.6 · Scanner 3.2 Q6 · SM p.7.54
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ FRBM statements ସହିତ **budget documents** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର • **AFS, Demands for Grants, Finance Bill** • FRBM statements: **Macro-Economic Framework Statement** ଏବଂ **Medium-Term Fiscal Policy cum Fiscal Policy Strategy Statement** Macro-Economic Framework Statement, FRBM Act ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି କାଗଜର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର: **A-D-F-F** ଅର୍ଥାତ୍ AFS, Demands, Finance Bill, FRBM.

କାର୍ଡ 7.34 T 3.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.2.2 · Scanner 3.2 Q5 · SM pp.7.53, 7.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Rajya Sabha** demands for grants ଉପରେ ଭୋଟ୍ ଦିଏ କି?	ଉତ୍ତର ନା. Budget ଭାଷଣ ପ୍ରଥମେ **Lok Sabha** ରେ ଦିଆଯାଏ; Rajya Sabha କେବଳ **general discussion** କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Lok Sabha ଭୋଟ୍ ଦିଏ, Rajya Sabha କଥା କହେ.**

କାର୍ଡ 7.35 T 3.2 · ଧାରଣା	★ OL 3.1.9, 3.2.4 · Scanner 3.2 Q8 · SM p.7.55
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Finance Bill** କଣ ଏବଂ ଏହାର ସମୟସୀମା କଣ?	ଉତ୍ତର **Tax proposals** କୁ ପ୍ରଭାବୀ କରେ; budget ପରେ ତୁରନ୍ତ **Lok Sabha** ରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୁଏ. Parliament ଏହାକୁ **75 days** ମଧ୍ୟରେ ପାସ୍ କରେ; Rajya Sabha **14 days** ମଧ୍ୟରେ ଫେରାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପାସ୍ ପାଇଁ 75, ଫେରାଇବା ପାଇଁ 14.**

କାର୍ଡ 7.36 T 3.2 · ଧାରଣା	★ OL 3.1.11, 3.5.15, 3.1.12 · Scanner 3.1 Q3; 3.5 Q12 · SM pp.7.55, 7.64
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Guillotine** ଏବଂ **cut motions** କଣ?	ଉତ୍ତର **Guillotine**: ସମୟ ଶେଷ ହେଲେ Speaker **ସମସ୍ତ ବାକି demands** କୁ ଏକାଠି ଭୋଟ୍ ପାଇଁ ରଖନ୍ତି. **Cut motions** demands for grants କମାଏ (economy, policy, grievance).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Guillotine ବିତର୍କକୁ କାଟିଦିଏ**; cut motions demand କୁ ଛାଣି ଦିଏ.	

କାର୍ଡ 7.37 T 3.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.5.10 · Scanner 3.5 Q16 · SM p.7.54
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Charged expenditure** Parliament ର ଭୋଟ୍ ଅଧୀନ କି?	ଉତ୍ତର ନା. ଏହା **Consolidated Fund** ଉପରେ **charged**, ଭୋଟ୍ ହୁଏ ନାହିଁ: President, SC Judges, ସାମ୍ବିଧାନିକ ଅଧିକାରୀ ଓ public debt ର ସୁଧ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Charged = ଭୋଟ୍ ନ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟୟ.**	

କାର୍ଡ 7.38 T 3.3 · ତୁଳନା	★ OL 3.3.1, 3.2.7 · Scanner 3.2 Q2, Q3 · SM pp.7.56, 7.62
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Revenue receipts** ଓ **capital receipts** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କର.	ଉତ୍ତର • **Revenue**: tax + non-tax; **କୌଣସି liability** ସୃଷ୍ଟି କରେ ନାହିଁ, asset କମାଏ ନାହିଁ. • **Capital**: assets କମାଏ ବା liabilities ବଢ଼ାଏ; **debt** ଏବଂ **non-debt**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Revenue ଆପେ ଆସେ; capital ସର୍ତ୍ତ ସହ ଆସେ.**	

କାର୍ଡ 7.39 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.3.2, 3.2.6 · Scanner 3.3 Q4 · SM p.7.56
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Centre ର **tax revenue** ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର **Corporation tax, taxes on income, wealth tax, customs duties, union excise duties, GST** (GST compensation cess ସହିତ), **taxes of union territories**. GST compensation cess **tax revenue**, non-tax ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସାତ taxର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଏକ ଧାଡ଼ିରେ, ତାଲିକା କ୍ରମରେ: **C-I-W-C-U-G-U**.	

କାର୍ଡ 7.40 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.3.3 · Scanner 3.3 Q4, Q5 · SM pp.7.56–7.57
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Non-tax revenue** ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର Interest receipts; PSEs ର **dividends ଓ profits** ସହ **RBI surplus**; ଅନ୍ୟ non-tax revenue; **union territories** ର receipts.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କମାଅ, କର ଲଗାଅ ନାହିଁ**: ସୁଧ, dividend, surplus.	

କାର୍ଡ 7.41 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.3.4 · Scanner 3.2 Q2 · SM p.7.57

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Capital receipts କୁ non-debt ଓ debt ରେ ବିଭକ୍ତ କର.

ଉତ୍ତର

- **Non-debt**: loan recoveries + disinvestment.
- **Debt**: market loans, T-bills, small savings, State PF, external debt.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Non-debt = ଫେରାଇବାକୁ କିଛି ନାହିଁ.**

କାର୍ଡ 7.42 T 3.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 3.3.5 · Scanner 3.3 Q1, Q2, Q3 · SM p.7.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

GST କେଉଁ tax କୁ **ମିଶାଇ ନାହିଁ**, ଏବଂ ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କଣ?

ଉତ୍ତର

GST **income tax** କୁ ମିଶାଇ ନାହିଁ.

ଏହା **consumption-based**; excise, service tax, VAT କୁ ମିଶାଇଛି; **IGST** ଅନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ଓ imports/exports ରେ ଲାଗୁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **GST ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାର tax ଗିଳେ, ଆୟ tax କେବେ ନୁହେଁ.**

କାର୍ଡ 7.43 T 3.4 · ଧାରଣା

★ OL 3.4.1 · Scanner 3.4 Q17, Q22 · SM p.7.58

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଅନୁତ୍ପାଦକ ବା ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟୟର କ୍ଷତିକାରକ ପ୍ରଭାବ କଣ?

ଉତ୍ତର

Unproductive public expenditure **ବଡ଼ deficits, ଅଧିକ taxation, କମ୍ ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି**, ଅନ୍ୟତ୍ର କମ୍ resources ଏବଂ **ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଧିକ debt burden** ଆଣେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଜି ଅପଚୟ, କାଲି ବିଲ୍.**

କାର୍ଡ 7.44 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.4.2, 3.4.3, 3.5.8 · Scanner 3.4 Q16; 3.5 Q3, Q6 · SM pp.7.13, 7.54, 7.58–7.59

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ବ୍ୟୟକୁ କିପରି ବର୍ଗୀକୃତ କରାଯାଏ, ଏବଂ nodal department କିଏ?

ଉତ୍ତର

Centre ର ବ୍ୟୟ vs **CSS ଓ transfers**; **revenue vs capital**; **charged vs voted**. Plan/non-Plan ବର୍ଗୀକରଣ ଉଠାଯାଇଛି.

Department of Expenditure ହେଉଛି public financial management ର nodal department.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିନି ବିଭାଜନ**: କିଏ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ, କାହା ପାଇଁ, କିଏ ଭୋଟ୍ ଦିଏ.

କାର୍ଡ 7.45 T 3.4 · ସୂତ୍ର

★ OL 3.4.6 · Scanner 3.4 Q8 · SM p.7.62

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Balanced, surplus ଓ deficit budgets ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

Balanced: **R = E**; surplus: **R > E**; deficit: **R < E**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବଡ଼ ପାଖ ନାମ ପାଏ**: revenue ବେଶି ହେଲେ surplus.

କାର୍ଡ 7.46 T 3.4 · ସୂତ୍ର	★ OL 3.4.7, 3.4.8 · Scanner 3.4 Q13, Q14, Q15 · SM pp.7.63
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Budgetary deficit ଓ revenue deficit PYQ ସଂଖ୍ୟା ସହ ଲେଖ.	ଉତ୍ତର Budgetary deficit = total expenditure − total receipts (revenue + capital). ଉଦାହରଣ: 60,000 − 54,000 = ₹6,000 crore. Revenue deficit = revenue expenditure − revenue receipts. ଉଦାହରଣ: 30,000 − 25,000 = ₹5,000 crore.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Revenue deficit କେବଳ ଘର ଖାତାକୁ ଦେଖେ.**

କାର୍ଡ 7.47 T 3.4 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 3.4.9, 3.4.10, 3.5.13 · Scanner 3.4 Q7, Q24; 3.5 Q7 · SM pp.7.63–7.64
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Fiscal deficit** ଏବଂ ଏହାର ସମତୁଲ୍ୟ ରୂପଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ.	ଉତ୍ତର Fiscal deficit = total expenditure − borrowing ବାଦ୍ ଦେଇ receipts. = Revenue deficit + (Capital expenditure − non-debt capital receipts). ଏହା **borrowing requirement** ସହ ସମାନ. ଉଦାହରଣ: expenditure 17,000, borrowing ବାଦ୍ ଦେଇ receipts 12,000 → ₹5,000 crore.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fiscal = ଯେତିକି ଋଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ.** ମୋଟ ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ଋଣ ନୁହେଁ ଏପରି ସବୁ ଆୟ ବାଦ୍ ଦିଅ.

କାର୍ଡ 7.48 T 3.4 · ସୂତ୍ର	★★ OL 3.4.11 · Scanner 3.4 Q2, Q12, Q25 · SM p.7.64
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଏକ ଉଦାହରଣ ସହ **primary deficit** ଲେଖ.	ଉତ୍ତର Primary deficit = fiscal deficit − net interest liabilities. ଉଦାହରଣ: primary deficit ₹20,500 crore, net interest ₹3,500 crore → fiscal deficit = **₹24,000 crore**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସୁଧକୁ ଛାଣି ଦିଅ**: primary ହେଉଛି ସୁଧ ବିନା fiscal.

କାର୍ଡ 7.49 T 3.5 · ଧାରଣା	★★ OL 3.5.1, 3.4.14, 3.5.2, 3.4.16 · Scanner 3.4 Q11; 3.5 Q10, Q15 · SM pp.7.59–7.60
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Public debt ଓ public debt management (PDM) ର ସଂଜ୍ଞା ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲେଖ.	ଉତ୍ତର Public debt = **Consolidated Fund of India** ରେ ସରକାରଙ୍କ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଋଣ. PDM ରେ ଆକାର, composition, maturity, ସୁଧ ଓ redemption ଆସେ. ଲକ୍ଷ୍ୟ: **ସମ୍ଭବ ସର୍ବନିମ୍ନ ଦୀର୍ଘମିଆଦି ଋଣ ଖର୍ଚ୍ଚ**, ଋଣ ସହନଶୀଳ ସ୍ତରରେ. ତିନି ସ୍ତମ୍ଭ: **low cost, risk mitigation, market development**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସସ୍ତା, ସୁରକ୍ଷିତ, ଗଭୀର**: କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ, କମ୍ ଝୁଁକି, ବିକଶିତ ବଜାର.

କାର୍ଡ 7.50 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.5.3, 3.4.15 · Scanner 3.4 Q1, Q4; 3.5 Q9, Q13 · SM pp.7.60–7.61
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଓ ବାହ୍ୟ ଋଣ କିଏ ପରିଚାଳନା କରେ? PDMC କେବେ ଗଠିତ ହେଲା?	ଉତ୍ତର **RBI (IDMD)**: ଘରୋଇ marketable debt. **DEA** (Ministry of Finance): external debt. **PDMC 2016** ରେ ଗଠିତ (DEA ଅଧୀନରେ). SEBI ଦାୟୀ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **RBI ଘରେ, DEA ବାହାରେ.**

କାର୍ଡ 7.51 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.5.4, 3.4.13 · Scanner 3.4 Q10; 3.5 Q17 · SM p.7.60

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

T-bills ଏବଂ WMA କଣ?

ଉତ୍ତର

T-bills: ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ନଗଦ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ଜାରି.

WMA: RBI ର ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ credit, ସର୍ବାଧିକ **three months** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, RBI ସହ banking କରୁଥିବା ରାଜ୍ୟକୁ, ଅସ୍ଥାୟୀ cash-flow ଫାରକ ପୂରଣ ପାଇଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **T-bills ଦିନକୁ ପାର କରାଏ; WMA ସପ୍ତାହଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼େ (3 months ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ).**

କାର୍ଡ 7.52 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.5.5 · Scanner 3.5 Q5 · SM p.7.61

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FRBM Act 2003 କଣ ଏବଂ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ?

ଉତ୍ତର

Deficit ଓ debt କୁ ସହନଶୀଳ ସ୍ତରକୁ **କମାଇବା** ପାଇଁ framework ଦିଏ.

- **Inter-generational equity**; ଦୀର୍ଘକାଳୀନ macroeconomic stability; fiscal–monetary coordination; transparency.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର: **I-L-C-T** ଅର୍ଥାତ୍ Inter-generational, Long-run, Coordination, Transparency.

କାର୍ଡ 7.53 T 3.5 · ତୁଳନା

★ OL 3.5.9, 3.5.11, 3.5.12, 3.2.8 · Scanner 3.5 Q2; 3.2 Q4 · SM p.7.65

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Consolidated Fund, Contingency Fund ଓ Public Account ତୁଳନା କର.

ଉତ୍ତର

- **CFI**: ସମସ୍ତ revenues, loans, repayments; Parliament appropriate କଲେ ହିଁ ବ୍ୟୟ.
- **Contingency**: **President** ଙ୍କ ହାତରେ, ଜରୁରୀ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ବ୍ୟୟ, CFI ରୁ ପୁନଃପୂରଣ.
- **Public Account**: ସରକାର banker ଭାବେ (PF, small savings); Parliament ଅନୁମୋଦନ ଦରକାର ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମୁଖ୍ୟ ଥଳି, ଜରୁରୀ ଥଳି, ଆମାନତ ଥଳି.**

କାର୍ଡ 7.54 T 3.5 · ଧାରଣା

★ OL 3.1.10, 3.5.16 · Scanner 3.5 Q14 · SM p.7.64

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Outcome budget କାହା ସହ କାହାକୁ ଯୋଡ଼େ?

ଉତ୍ତର

Budget allocations କୁ output ଓ outcome targets (performance) ସହ ଯୋଡ଼େ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବ୍ୟୟ ଫଳ ସହ ମିଳେ.** Outlay meets outcome.

କାର୍ଡ 7.55 T 4.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 4.1.1, 4.4.10 · Scanner 4.1 Q1, Q4, Q9, Q15 · SM pp.7.72, 7.83

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Fiscal policy ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

ସରକାରଙ୍କ **taxation, public expenditure ଓ borrowing** ର **ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ** ବ୍ୟବହାର, ଯାହା **aggregate demand, output ଓ employment** କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ତିନି ଚାବି ଧରି AD କୁ ଚଳାଅ: **T-E-B** ଅର୍ଥାତ୍ Taxes, Expenditure, Borrowing.

କାର୍ଡ 7.56 T 4.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 4.1.1 · Scanner 4.1 Q5 · Not in SM text (Scanner conflict, see notes)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy କିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ: Finance Ministry ନା RBI?	ଉତ୍ତର Deck: **Finance Ministry** ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ, RBI ନୁହେଁ (RBI monetary policy ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ). 4.1 Q5 ପାଇଁ Scanner key RBI ଦେଖାଉଛି, ଯାହା ଅସଙ୍ଗତ; ମୁଦ୍ରଣ ପୂର୍ବରୁ editor ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fiscal = Finance; Monetary = RBI.** ଦୁଇଟି ନାମ ଦୁଇ ଦପ୍ତର.	

କାର୍ଡ 7.57 T 4.1 · ଧାରଣା	★ OL 4.1.3 · Scanner 4.1 Q11 · SM p.7.72
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy supply-side ନା demand-side? Full employment ରେ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ କି?	ଉତ୍ତର **Demand-side** policy; full employment ରେ ଥିବା ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fiscal Demand କୁ ଗଠେଲି.**	

କାର୍ଡ 7.58 T 4.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 4.1.2 · Scanner 4.1 Q3, Q4 · SM pp.7.76, 7.83
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy ର **tools** କେଉଁଗୁଡ଼ିକ?	ଉତ୍ତର **Taxes, government expenditure, public debt, budget**. Interest rate ଏକ monetary tool.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି ଉପକରଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର: **TEDB** ଅର୍ଥାତ୍ Taxes, Expenditure, Debt, Budget.	

କାର୍ଡ 7.59 T 4.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 4.2.1, 4.1.4 · Scanner 4.1 Q14; 4.2 Q8 · SM pp.7.73, 7.83
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy ର **objectives** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର **Full employment**, **price stability**, **faster development**, ଆୟ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିର **equitable distribution**. Exports ଓ imports ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଏଥିରେ ନାହିଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାମ, ଦାମ, ବୃଦ୍ଧି, ନ୍ୟାୟ**: Jobs, Prices, Growth, Fairness.	

କାର୍ଡ 7.60 T 4.2 · ସୂତ୍ର	★ OL 4.2.2 · No direct Q · SM p.7.74
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ GDP = C + I + G + NX କୁ ସରକାର କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି?	ଉତ୍ତର GDP = C + I + G + NX. **G ସିଧାସଳଖ**; **C, I ଓ NX ପରୋକ୍ଷରେ** taxes, transfers ଓ spending ଦ୍ୱାରା.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **G ହେଉଛି ଷ୍ଟିୟରିଂ; C, I, NX ସାଡ଼ା ଦିଅନ୍ତି.**	

କାର୍ଡ 7.61 T 4.3 · ଧାରଣା	★★ OL 4.3.1, 4.2.3 · Scanner 4.2 Q5, Q6; 4.3 Q6, Q7 · SM pp.7.74, 7.84
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Expansionary** fiscal policy କଣ ଏବଂ କେବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **Recession / recessionary gap** ରେ ବ୍ୟବହୃତ: aggregate demand ବଢ଼ାଇବାକୁ **taxes କମାଅ ଏବଂ/ବା ବ୍ୟୟ ବଢ଼ାଅ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Expand = ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ାଅ, Tax ଛାଣି.** Spend and Slash taxes.	

କାର୍ଡ 7.62 T 4.3 · ଧାରଣା	★★ OL 4.3.2, 4.2.4, 4.3.3 · Scanner 4.2 Q1, Q7; 4.3 Q4 · SM p.7.75
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Contractionary** fiscal policy କଣ?	ଉତ୍ତର **Inflation / inflationary gap** ରେ ବ୍ୟବହୃତ: **ବ୍ୟୟ କମାଅ ଏବଂ/ବା taxes ବଢ଼ାଅ**, ଫଳରେ deficit ଛୋଟ ହୁଏ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Contract = ବ୍ୟୟ କାଟ, Tax ଚଢ଼ାଅ.** Cut spending, Climb taxes.	

କାର୍ଡ 7.63 T 4.3 · ଧାରଣା	★★ OL 4.3.4, 4.4.4 · Scanner 4.3 Q3 · SM p.7.78
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ AD ଉପରେ deficit, surplus ଓ balanced budgets ର ପ୍ରଭାବ କଣ?	ଉତ୍ତର Deficit **ଉତ୍ସାହିତ କରେ**; surplus **ମନ୍ଥର କରେ**; balanced ର AD ଉପରେ **କୌଣସି net ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Injections vs leakages**: ଭିତରକୁ ବେଶି, ବାହାରକୁ କମ୍ ହେଲେ demand ଉଠେ.	

କାର୍ଡ 7.64 T 4.3 · ଧାରଣା	★★ OL 4.3.5, 4.2.6 · Scanner 4.2 Q4, Q9; 4.3 Q5 · Not in SM text (Scanner only)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Pump priming** କଣ?	ଉତ୍ତର **ଥରକେ** ସାର୍ବଜନୀନ ବ୍ୟୟ, **ମନ୍ଦା ଅର୍ଥନୀତି** (deflation) କୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବାକୁ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ାଇ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପମ୍ପ ଚଳାଇବା ପାଇଁ** ପ୍ରଥମେ ଏକ ଗ୍ଲାସ୍ ପାଣି ଢାଳ, ତା'ପରେ ପାଣି ଆପେ ଆସିବ.	

କାର୍ଡ 7.65 T 4.4 · ଧାରଣା	★★ OL 4.4.1, 4.4.2, 4.1.7 · Scanner 4.4 Q3, Q4 · SM pp.7.76–7.77
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ କିପରି କାମ କରେ, ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ଯୋଗାଣ କିପରି ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Spending → ଆୟ + **multiplier** → output ଓ employment. ଅର୍ଥ ଯୋଗାଣ **borrowing ବା monetisation** ଦ୍ୱାରା.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଖର୍ଚ୍ଚ କର, ଗୁଣନ ହୁଏ, ଅର୍ଥ ଯୋଗାଅ**: Spend, multiply, finance.	

କାର୍ଡ 7.66 T 4.4 · ଧାରଣା	★ OL 4.4.3 · Scanner 4.4 Q8 · SM p.7.77
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Taxes କିପରି ବ୍ୟବହାର ହୁଏ?	ଉତ୍ତର ମୁଖ୍ୟ ରାଜସ୍ୱ ଉତ୍ସ; **recession ରେ କମାଯାଏ, inflation ରେ ବଢ଼ାଯାଏ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶୀତରେ କମାଅ, ଗରମରେ ବଢ଼ାଅ**: ଥଣ୍ଡା ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଉଷ୍ମତା, ଗରମକୁ ଛାଇ.	

କାର୍ଡ 7.67 T 4.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 4.4.5, 4.1.5 · Scanner 4.1 Q12 · SM p.7.80
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy କିପରି redistribute କରେ?	ଉତ୍ତର **Progressive direct taxes**, **differential indirect taxes**, **welfare spending**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସକ୍ଷମଙ୍କୁ କର, ହାରକୁ ଢଳାଅ, ଗରିବଙ୍କୁ ଦିଅ.**

କାର୍ଡ 7.68 T 4.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 4.4.6 · Scanner 4.4 Q1 · SM p.7.81
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଚାରୋଟି **lags** ର ନାମ କୁହ.	ଉତ୍ତର **Recognition, decision, implementation, impact** (ଫଳ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟମାନ ନୁହେଁ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି ବିଳମ୍ବର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର: **R-D-I-I** ଅର୍ଥାତ୍ Recognise, Decide, Implement, Impact.

କାର୍ଡ 7.69 T 4.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 4.4.7, 4.1.8 · Scanner 4.1 Q10; 4.4 Q2, Q5, Q10 · SM pp.7.81–7.82
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Fiscal policy ର **limitations** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.	ଉତ୍ତର ଅନମନୀୟ ବ୍ୟୟ, ଦୀର୍ଘ gestation, **disincentives**, **price spiral**, ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ଉପରେ **debt burden**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ପାଞ୍ଚ ବାଧା: **Stiff, Slow, Sour, Spiral, Debt** ଅର୍ଥାତ୍ କଠିନ, ମନ୍ଥର, ତିକ୍ତ, ଚକ୍ର, ଋଣ.

କାର୍ଡ 7.70 T 4.4 · ଧାରଣା	★★ OL 4.4.8, 4.4.9 · Scanner 4.4 Q7 · SM p.7.82
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Crowding out** କଣ?	ଉତ୍ତର Government borrowing → **ଉଚ୍ଚ interest rates** → **କମ୍ private investment**; ଗଭୀର recession ରେ ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସରକାର credit ଧାଡ଼ିରୁ private ନିବେଶକଙ୍କୁ କହୁଣୀରେ ଠେଲି ଦିଏ.**

CA Foundation · Paper 4 · ବ୍ୟବସାୟିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Business Economics)

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 8 · ମୁଦ୍ରା ବଜାର (Money Market) · 60 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.1	ପରିଚୟ (Introduction)	8.01 – 8.04	4	★★
1.2	Money ର ଚାହିଦା (The Demand for Money)	8.05 – 8.07	3	★★
1.3	Money ଚାହିଦାର ତତ୍ତ୍ୱ (Theories of Demand for Money)	8.08 – 8.16	9	★★★
1.4	Money ଚାହିଦା ତତ୍ତ୍ୱରେ Post-Keynesian ବିକାଶ (Post-Keynesian Developments in the Theory of Demand for Money)	8.17 – 8.21	5	★★
1.5	ଉପସଂହାର (Conclusion)	8.22	1	★
2.1	ପରିଚୟ (Introduction)	8.23	1	★
2.2	Money Supply ମାପିବାର ଯୁକ୍ତି (Rationale of Measuring Money Supply)	8.24 – 8.25	2	★★
2.3	Money Supply ର ଉତ୍ସ (The Sources of Money Supply)	8.26 – 8.28	3	★★★
2.4	Money Supply ର ପରିମାପ (Measurement of Money Supply)	8.29 – 8.33	5	★★★
2.5	Money Supply ର ନିର୍ଧାରକ (Determinants of Money Supply)	8.34 – 8.39	6	★★★
2.7	Money Supply ପାଇଁ Money Multiplier ଆଭିମୁଖ୍ୟ (The Money Multiplier Approach to Supply of Money)	8.40 – 8.42	3	★★★
2.8	Monetary Policy ଓ Money Supply (Monetary Policy and Money Supply)	8.43 – 8.44	2	★★★
3.2	Monetary Policy ର ସଂଜ୍ଞା (Monetary Policy Defined)	8.45	1	★★
3.3	Monetary Policy ର ରୂପରେଖ (The Monetary Policy Framework)	8.46 – 8.56	11	★★★
3.4	Monetary Policy ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ସାଂଗଠନିକ ଢାଞ୍ଚା (The Organisational Structure for Monetary Policy Decisions)	8.57 – 8.59	3	★★
3.5	ଉପସଂହାର (Conclusion)	8.60	1	★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସାନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 8.01 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 1.1.1 · Scanner Q4 · SM p.8.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **functions of money** କ'ଣ କ'ଣ? କେଉଁ function ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ purchasing power ସଞ୍ଚୟ କରିବାକୁ ଦିଏ?	ଉତ୍ତର Store of value, unit of account, medium of exchange (ଏବଂ standard of deferred payments). ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ purchasing power ସଞ୍ଚୟ = **store of value** (Q4).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଗଚ୍ଛିତ କରନ୍ତୁ (**store**), ଗଣନା କରନ୍ତୁ (**count**), ବଦଳାନ୍ତୁ (**swap**): store of value, unit of account, medium of exchange.

କାର୍ଡ 8.02 T 1.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 1.1.2 · Scanner Q2, Q3 · SM pp.8.3–8.4
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ money ପାଖରେ ଥିବା ଉଚିତ **characteristics** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର Generally acceptable, durable, effortlessly recognisable, difficult to counterfeit, relatively scarce, portable, uniformity ଥିବା, divisible. **perishable** (Q3) କିମ୍ବା **easily reproducible** (Q2) ଜିନିଷ ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ଅସଫଳ ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା ଭାବନ୍ତୁ: **A-D-R-C-S-P-U-D** (acceptable, durable, recognisable, counterfeit-proof, scarce, portable, uniform, divisible). ଆଠ ଅକ୍ଷର, ଆଠ ଗୁଣ.

କାର୍ଡ 8.03 T 1.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 1.1.1, 1.1.2 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.4
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ money ର functions ଓ characteristics ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାଧାରଣତଃ ଆସୁଥିବା **NOT** ଉତ୍ତର କେଉଁ ବିକଳ୍ପ?	ଉତ୍ତର **Easily reproducible by people** money ର function ନୁହେଁ (Q1) ଏବଂ characteristic ବି ନୁହେଁ (Q2); **perishable** ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ (Q3). SM ଅନୁସାରେ money **difficult to counterfeit** ହେବା ଉଚିତ, ତେଣୁ ସହଜରେ ନକଲ ହେଲେ ତାହା money ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଯଦି ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ **copy** କରିପାରିବେ, ତେବେ ତାହା money ଭାବେ **count** ହେବ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.04 T 1.1 · ଧାରଣା	★ OL 1.1.3 · Scanner Q5 · SM p.8.3
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **fiat money** ବସ୍ତୁଗତ ଭାବେ ମୂଲ୍ୟହୀନ ହେଲେ ବି ତାହାକୁ ମୂଲ୍ୟ କିଏ ଦିଏ?	ଉତ୍ତର ଏକ ଜାତି **ସମୂହିକ ଭାବେ ସହମତ** ହୋଇ ଏହାକୁ ମୂଲ୍ୟ ଆରୋପ କରେ, କେବଳ ସେଥିପାଇଁ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ରହେ. ଆଧୁନିକ fiat systems ରେ ମୂଲ୍ୟ **government authority ଓ public trust** ଉପରେ ଆଧାରିତ (Q5), gold reserves ଉପରେ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Fiat money ହେଉଛି **ସମସ୍ତେ ରଖୁଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି**: ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ତ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.05 T 1.2 · ଧାରଣା

★ OL 1.2.1 · Scanner Q1 · SM p.8.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

real money କ'ଣ, ଏବଂ money ର demand କୁ **real balances** ର demand କାହିଁକି କୁହାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

Real money = **price level ଅନୁସାରେ ସଜାଡ଼ା ଯାଇଥିବା nominal money** (Q1).

ଲୋକେ real goods ଓ services ଉପରେ ଅଧିକାର ପାଇଁ money ଚାହାଁନ୍ତି, ତେଣୁ ଏହା ଏକ **derived demand**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Real = nominal ÷ prices.** ଟଙ୍କାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏତିକି ଯେ ତା'ଦ୍ୱାରା କେତେ କିଣାଯାଏ.

କାର୍ଡ 8.06 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.2.2, 1.4.1 · Scanner Q2, Q3 · SM p.8.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

quantity of money demanded କେଉଁ କେଉଁ କାରକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରକ କିପରି କାମ କରେ?

ଉତ୍ତର

- **Income** (+): ଧନୀ ଲୋକ ଅଧିକ money ରଖନ୍ତି.
- **Price level** (+): ଦାମ ବଢ଼ିଲେ ଅଧିକ money ରଖାଯାଏ.
- **Interest rate** (−): ଏହା cash ରଖିବାର opportunity cost.
- ଏହା ସହ real GDP ଓ **financial innovation** ର ମାତ୍ରା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **I-P-I-R-F**: Income, Prices ବଢ଼ିଲେ money ବଢ଼େ; Interest ବଢ଼ିଲେ ଘଟେ (opportunity cost); Real GDP; Financial innovation.

କାର୍ଡ 8.07 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 1.2.2 · Scanner Q2 · SM p.8.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ କାରକ money ର demand କୁ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରଭାବିତ **କରେ ନାହିଁ**?

ଉତ୍ତର

ସରକାରଙ୍କ fiscal deficit (Q2).

Interest rates, income କିମ୍ବା output ଓ price level ପ୍ରଭାବ ପକାନ୍ତି; SM ରେ income, prices, interest rate, real GDP ଓ financial innovation ତାଲିକାଭୁକ୍ତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Budget gap** ସରକାରଙ୍କ ଚିନ୍ତା, ଆପଣଙ୍କ **ପକେଟ**ର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 8.08 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 1.3.1, 1.3.2 · Scanner Q7, Q22 · SM p.8.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Fisher's equation of exchange ଲେଖନ୍ତୁ, ଏବଂ V ଓ T ସ୍ଥିର ଥିଲେ କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

MV = PT, ଯାହା ବଢ଼ି MV + M'V' = PT ହୁଏ.

V ଓ T ସ୍ଥିର ଥିଲେ P, M ର **ଅନୁପାତରେ** ବଦଳେ: money supply ବଢ଼ିଲେ prices ସମାନୁପାତିକ ଭାବେ ବଢ଼େ (Q7, Q22).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବାମରେ M-V, ତାହାଣରେ P-T**; V ଓ T କୁ ସ୍ଥିର ରଖନ୍ତୁ, P ନିଜେ M କୁ ଅନୁସରଣ କରିବ.

କାର୍ଡ 8.09 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.3 · Scanner 2.1 Q1 · SM p.8.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

MV = PT କୁ ସଜାଡ଼ି P କିମ୍ବା V ବାହାର କରନ୍ତୁ. PYQ ର worked example କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

V = PT ÷ M ଏବଂ P = MV ÷ T.

Example: M = ₹500 crore, V = 5, T = 10,000 ହେଲେ P = 500 × 5 ÷ 10,000 = 0.25 crore = ₹25 lakh.

crore ଓ lakh ର conversion ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତୁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ଚାହୁଁଛନ୍ତି ତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ଓ **ବାକି ଯାହା ଥାଏ ପଢ଼ନ୍ତୁ**: P = MV over T.

କାର୍ଡ 8.10 T 1.3 · ତୁଳନା

★★ OL 1.3.4, 1.3.6 · Scanner Q4, Q15 · SM p.8.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

value of money କେଉଁଥିରେ ନିର୍ଭର କରେ ସେ ବିଷୟରେ Fisher ଓ Cambridge ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Fisher: PT ହେଉଛି money ର demand ଏବଂ money ର supply prices ନିର୍ଧାରଣ କରେ.

Cambridge: money ର value **demand for money** ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ (Q4).

Scanner Q15 (Fisher's value of money) ରେ demand **ଏବଂ** supply ଦୁଇଟିକୁ ଉତ୍ତର ଧରାଯାଇଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Fisher ଦେଖେ supply ର Flow; Cambridge ଦେଖେ ଲୋକ ହାତରେ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା Cash.

କାର୍ଡ 8.11 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★ OL 1.3.5 · Scanner Q3, Q9 · SM p.8.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Cambridge equation କ'ଣ, ଏବଂ k ଓ Y କ'ଣ ବୁଝାଏ?

ଉତ୍ତର

Md = kPY.

Y = **real national income**; P = ହାରାହାରି price level; PY = nominal income.

k = ଲୋକେ cash balances ଭାବେ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା nominal income ର ଅନୁପାତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ରଖାଯାଇଥିବା cash = k × PY**: k ହେଉଛି ଆପଣ ରଖୁଥିବା ଅଂଶ.

କାର୍ଡ 8.12 T 1.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

OL 1.3.8 · No direct Q (model 1.1 Q1) · SM p.8.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Keynes money ରଖିବାର ତିନୋଟି motive ଦେଇଥିଲେ. ଲୋକପ୍ରିୟ କେଉଁ ବିକଳ୍ପ ସେଥିରେ **ନାହିଁ**?

ଉତ୍ତର

ତିନୋଟି motive: **transactions, precautionary, speculative** (Keynes, 1936, liquidity preference).

Investment motive ସେଥିରେ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **T-P-S**: Transactions, Precautionary, Speculative. **I** ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.13 T 1.3 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.3.9 · Scanner Q1, Q14 · SM p.8.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

transactions motive income ଓ interest ଉପରେ କିପରି ନିର୍ଭର କରେ, ଏବଂ ଏହାର formula କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Lr = **kY**: income ର ସିଧାସଳଖ ଅନୁପାତୀ.

Keynes transaction balances କୁ interest rates ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ବୋଲି **ଧରିନଥିଲେ**.

Q14 ର ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: Y – k, k + Y, Y ÷ k.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦରମା ସହ ଖର୍ଚ୍ଚ**: income ବଢ଼ିଲେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଅଧିକ cash; interest rate କେହି ପଚାରେ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.14 T 1.3 · ଧାରଣା	OL 1.3.10 · Scanner Q6 · SM pp.8.8–8.9
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **precautionary motive** କ'ଣ ଏବଂ ଏହା କେଉଁଥିରେ ନିର୍ଭର କରେ?	ଉତ୍ତର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ଅନିଶ୍ଚିତ contingencies ପାଇଁ cash. income ର ପରିମାଣ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱଭାବ (ଆଶାବାଦ ବା ନିରାଶାବାଦ, ଦୂରଦୃଷ୍ଟି) ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ. Income elastic ଏବଂ ଏକୁଟିଆ interest ପ୍ରତି ବିଶେଷ sensitive ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛତା ପାଇଁ ଅର୍ଥ**: ଯେଉଁ ବର୍ଷାର ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିହୁଏ ନାହିଁ, ତା' ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥାଏ.	

କାର୍ଡ 8.15 T 1.3 · ଧାରଣା	★ OL 1.3.11 · Scanner Q2, Q12 · SM pp.8.9–8.10
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **speculative motive** କ'ଣ ଏବଂ ଏହା interest rate ସହ କିପରି ଜଡ଼ିତ?	ଉତ୍ତର **ଆକର୍ଷଣୀୟ investment ସୁଯୋଗ** ଉପଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା cash; ଏହା interest rate ସହ **ବିପରୀତ** ସମ୍ପର୍କିତ. Interest rates **ବଢ଼ିବ** (bond prices ଘଟିବ) ବୋଲି ଆଶା କଲେ cash ରଖାଯାଏ; ଘଟିବ ବୋଲି ଆଶା କଲେ cash କୁ bonds ରେ ବଦଳାଯାଏ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Rates ଉପରକୁ, bonds ତଳକୁ, cash ହିଁ ରାଜା.**	

କାର୍ଡ 8.16 T 1.3 · ଧାରଣା	★★★ OL 1.3.12, 1.4.9 · Scanner Q5, Q10, Q11, Q17, Q18, Q21 · SM p.8.11
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **liquidity trap** କ'ଣ? Curve ର ଆକାର ଓ monetary policy ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର Interest rate **ଶୂନ୍ୟ ନିକଟରେ**; speculative demand **perfectly elastic** ହୁଏ ଏବଂ curve **X-axis ସହ ସମାନ୍ତରାଳ** ହୋଇଯାଏ (Q11). Public ଯୋଗାଯାଉଥିବା ସମସ୍ତ money ଜମା କରି ରଖେ, ତେଣୁ monetary policy **ineffective** (Q17; 3.3 Q39 ଅନ୍ୟତ୍ର). ଏହା **monetary** policy ର ଚରମ ପ୍ରଭାବ (Q5).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମତଳ ରେଖା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ପକେଟ**: curve ସମତଳ, ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅତିରିକ୍ତ ଟଙ୍କା ପକେଟକୁ ଯାଏ.	

କାର୍ଡ 8.17 T 1.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	OL 1.4.2 · No direct Q (model 1.3 Q1) · SM p.8.17
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Post-Keynesian theories money ବିଷୟରେ କେଉଁ କଥା ଉପରେ ଜୋର ଦିଅନ୍ତି?	ଉତ୍ତର money କୁ **asset** ଭାବେ, ଅର୍ଥାତ୍ store of value ଭାବେ. Scanner model Q (1.3 Q1) Endogenous Money ଓ Horizontalist theories କୁ ମଧ୍ୟ Post-Keynesian developments ଭାବେ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Post** = ସମ୍ପଦର **post-box** ରେ ରଖାଯାଇଥିବା money: କେବଳ payment ର ଉପକରଣ ନୁହେଁ, ଏକ asset.	

କାର୍ଡ 8.18 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.3, 1.3.16 · Scanner 1.3 Q13, Q20; 1.4 Q8 · SM p.8.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ approach value ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ **ଦୁଇଟି media** ଧରେ, ଏବଂ cash ର opportunity cost କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Baumol–Tobin inventory approach: money ହେଉଛି transactions ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା inventory; media ହେଉଛି money ଓ interest ଦେଉଥିବା asset.

Opportunity cost = **ହାରିଥିବା interest**; ଏହା total transaction cost କୁ କମ୍ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Cash ହେଉଛି **shelf ରେ ରଖାଯାଇଥିବା stock**: ତାକୁ ରଖିବାର ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି ନ ଅର୍ଜିଥିବା interest.

କାର୍ଡ 8.19 T 1.4 · ସୂତ୍ର

★★ OL 1.4.4 · Scanner Q5 · SM pp.8.13, 8.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Square Root Rule ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ optimal money holding କେଉଁ ଦିଗରେ ଚାଲେ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

C = √(2bY/r), b = broker ର fee, Y = income, r = interest rate.

Optimal ହାରାହାରି holding income Y, price level P ଓ transaction cost c ସହ **ବଢ଼େ**; nominal interest rate i ସହ **ଘଟେ** (Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Y, P, c ଠଲନ୍ତି ଉପରକୁ; i ଟାଣେ ତଳକୁ**: ତିନି ଉପର, ଗୋଟିଏ ତଳ.

କାର୍ଡ 8.20 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.5 · Scanner Q2, Q3, Q7 · SM p.8.14

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

money demand ବିଷୟରେ **Friedman** ଙ୍କ ମତ (1956) କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

money ର demand ହେଉଛି **capital assets** ର demand theory ର ଏକ ପ୍ରୟୋଗ (Q2).

ମୁଖ୍ୟ determinant: **permanent income**, current income ନୁହେଁ (Q7).

Nominal demand **price level ସହ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବେ ସମ୍ପର୍କିତ** (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **F**riedman = **F**uture ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି: **permanent** income, ଆଜିର ଦରମା ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 8.21 T 1.4 · ଧାରଣା

★★ OL 1.4.7, 1.4.8 · Scanner Q1, Q4 · SM pp.8.14–8.15

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

risk ଓ liquidity preference curve ବିଷୟରେ **Tobin** କ'ଣ କୁହନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ **risk aversion** ଦେଖାନ୍ତି (Q1) ଏବଂ money, bonds ଓ shares ର **diversified** portfolio ରଖନ୍ତି.

ଅଧିକ bonds ଓ shares ମାନେ ଅଧିକ return କିନ୍ତୁ ଅଧିକ risk.

ତାଙ୍କ liquidity preference function **interest rate ଓ demand for money** ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ଦର୍ଶାଏ (Q4); curve ତଳକୁ ଢଳେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସବୁ ଅଣ୍ଡା ଗୋଟିଏ ଟୋକେଇରେ ରଖନ୍ତୁ ନାହିଁ**: Tobin cash, bonds ଓ shares ମିଶାନ୍ତି.

କାର୍ଡ 8.22 T 1.5 · ଧାରଣା

★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.3.7 · Scanner Q1 · SM p.8.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ theory ପ୍ରଥମେ money demand ରେ **interest rate** ଆଣିଲା, ଏବଂ theories ର ସାଧାରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Keynesian theory (Q1).

Post-Keynesian ମତ: money ର demand **income ଓ interest rates** ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ (+ real income, − interest rate).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Keynes ଦ୍ୱାର ଖୋଲି interest କୁ ଭିତରକୁ ଡାକିଲେ.**

କାର୍ଡ 8.23 T 2.1 · ଧାରଣା	★ OL 2.1.1, 2.4.5 · Scanner 2.1 Q1 (model); 2.4 Q10 · SM p.8.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **money supply** କ'ଣ, ଏବଂ ଏହା କାହା ପାଇଁ ଗଣାଯାଏ?	ଉତ୍ତର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ **point of time** ରେ **public** ପାଖରେ ଥିବା money ର **stock** (Q10). ଏହା payment ର ମାଧ୍ୟମ ଓ store of value ଭାବେ public ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ money; inter-bank deposits ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Money supply ଏକ **ଫଟୋ**, ସିନେମା ନୁହେଁ: ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତର stock.

କାର୍ଡ 8.24 T 2.2 · ଧାରଣା	OL 2.2.1, 2.1.2 · Scanner 2.2 Q1 (model) · SM p.8.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ money supply କାହିଁକି **ମାପାଯାଏ**?	ଉତ୍ତର ଏହା **monetary policy** ଗଢ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ: money ର stock **price stability** ସହ ମେଳ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ ଯାଞ୍ଚ କରେ ଏବଂ ବିଚ୍ୟୁତିର ସ୍ୱରୂପ ଦେଖାଏ. Central banks ମୁଖ୍ୟତଃ **monetary base** ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମାପନ୍ତୁ**: money ର gauge ବିନା prices କୁ ଚଳାଇ ହେବ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.25 T 2.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 2.2.2 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.8.24, 8.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ money supply ରେ 'public' କିଏ **ନୁହେଁ**? କେଉଁ holding money supply ର ଅଂଶ **ନୁହେଁ**?	ଉତ୍ତର 'Public' ରେ households, firms ଓ institutions ଅଛନ୍ତି; money ର producers, ଅର୍ଥାତ୍ **government ଓ banking system** ବାଦ୍ ପଡ଼ନ୍ତି (Q1). ତେଣୁ **central bank** ପାଖରେ ଥିବା currency money supply ର ଅଂଶ ନୁହେଁ (Q2), ଏବଂ inter-bank deposits ଗଣାଯାଏ ନାହିଁ. Banks ଠାରେ ଥିବା demand, savings ଓ time deposits public ର ଅଟେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Banker ର ନିଜ ପକେଟ public ର ପକେଟ ନୁହେଁ.**

କାର୍ଡ 8.26 T 2.3 · ଧାରଣା	★★ OL 2.3.1 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.25
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **central bank currency** କୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ, ଏବଂ ତାହା କାହା ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ?	ଉତ୍ତର **Fiat money**: ସହାୟକ reserves ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ legal tender, ଯାହାର value government ନିଶ୍ଚିତ କରେ (Q3). Currency notes fiat ଅଟେ (Q1); gold ଓ silver coins ନୁହେଁ. RBI money supply ର regulator (Q5).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fiat = ଫରମାନ ଦ୍ୱାରା**: ରାଷ୍ଟ୍ର କହେ ଏହା money.

କାର୍ଡ 8.27 T 2.3 · ତୁଳନା	★★★ OL 2.3.2, 2.3.3 · Scanner Q4, Q7, Q8 · SM pp.8.25–8.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ money supply ର **ଦୁଇଟି source** ର ନାମ କୁହନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେଉଁ money ସୃଷ୍ଟି କରେ ତାହାର ନାମ.	ଉତ୍ତର **Central bank → high-powered money** (ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ money ରୂପର ଉତ୍ସ). **Banks → credit money**, deposits ଉପରେ ସୃଷ୍ଟି (Q4, Q7). Q8 ରେ high-powered money ର ତିନୋଟି ଅଂଶ: public ପାଖରେ currency, central bank ପାଖରେ bank reserves ଓ banks ପାଖରେ currency.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Mint ବନାମ Lend**: central bank base money mint କରେ; banks credit money lend କରନ୍ତି.	

କାର୍ଡ 8.28 T 2.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 2.3.4 · Scanner 2.5 Q15 · SM p.8.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ନା ମିଥ୍ୟା: crypto currencies ଭାରତରେ legal currency ଏବଂ money ଭାବେ ଗଣାଯାଏ?	ଉତ୍ତର ମିଥ୍ୟା. Crypto currencies ଭାରତରେ currency ଭାବେ **ଆଇନଗତ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇନାହାନ୍ତି** ଏବଂ **money ନୁହନ୍ତି** (Statements II ଓ III ସଠିକ୍ ଯୁଗ୍ମ). କୌଣସି legislative recognition ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ବୈଧ payment ରୂପ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଇନ ନାହିଁ, legal tender ନାହିଁ.**	

କାର୍ଡ 8.29 T 2.4 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.4.1, 2.1.3 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q6, Q9 · SM p.8.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ RBI ର **M1, M2, M3 ଓ M4** ଲେଖନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • M1 = ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା Currency notes ଓ coins + banking system ସହ demand deposits (Current ଓ Saving deposit accounts) + RBI ସହ other deposits. • M2 = M1 + post office savings banks ସହ savings deposits. • M3 = M1 + banking system ସହ time deposits. • M4 = M3 + Post Office Savings Organisation ସହ total deposits (National Savings Certificates ବାଦ୍).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **One, Two-Post, Three-Time, Four-All-Post**: M2 ରେ Post savings ଯୋଡ଼ାଯାଏ, M3 ରେ Time, M4 ରେ ସମସ୍ତ Post.	

କାର୍ଡ 8.30 T 2.4 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★★ OL 2.4.1 · Scanner Q9, Q4 · SM p.8.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ item M1 ରେ **ନାହିଁ**? M3 ର ଯୋଗରେ post office deposits ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କି?	ଉତ୍ତର **Time (term) deposits** M1 ର ଅଂଶ ନୁହେଁ (Q9); ସେଗୁଡ଼ିକ M3 ରେ ଆସନ୍ତି. Q4: M3 = 2,250 + 630 + 535 = ₹3,415 crore; **post office deposits M3 ରେ ନାହିଁ**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Time ବନ୍ଧା ହୋଇଛି**, ତେଣୁ ସେ M3 ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରେ.	

କାର୍ଡ 8.31 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.4.4 · Scanner Q8 · SM p.8.24

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ପୂରଣ କରନ୍ତୁ: broad money ରେ maturity __ years ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ deposits, notice __ months ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ debt securities __ years ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ.

ଉତ୍ତର

2 years, 3 months, 2 years (Q8 ରେ option d).

ଭୁଲ ବିକଳ୍ପରେ 3 years କିମ୍ବା 6 months ଅଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **2-3-2**: ଦୁଇ ବର୍ଷ, ତିନି ମାସ, ଦୁଇ ବର୍ଷ.

କାର୍ଡ 8.32 T 2.4 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 2.4.3 · Scanner Q2, Q5, Q7; 2.9 Q1 · SM p.8.36

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

currency with the public ର formula ଦିଅନ୍ତୁ. Q5 ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ: notes ₹45,000 cr, rupee coins ₹1,500 cr, small coins ₹750 cr, banks ପାଖରେ cash ₹27,500 cr.

ଉତ୍ତର

Currency with the public = notes + rupee coins + small coins − cash with banks.

Q5: 45,000 + 1,500 + 750 − 27,500 = **₹19,750 crore**.

Banks ପାଖରେ ଥିବା cash ବାଦ୍ ଦିଆଯାଏ କାରଣ ତାହା public ପାଖରେ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସମସ୍ତ cash, banks ର ଗଲ୍ଲା ବାଦ୍.**

କାର୍ଡ 8.33 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

SM text · No direct Q · SM p.8.38

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Reserve Money ଓ ନୂତନ NM1, NM2, NM3 aggregates ଲେଖନ୍ତୁ (Working Group on Money, 1998).

ଉତ୍ତର

- Reserve Money = Currency in circulation + RBI ସହ Bankers' deposits + RBI ସହ Other deposits.
- NM1 = Currency with the public + banking system ସହ Demand deposits + RBI ସହ 'Other' deposits.
- NM2 = NM1 + residents ର short-term time deposits (contractual maturity ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ).
- NM3 = NM2 + residents ର long-term time deposits + financial institutions ଠାରୁ call/term funding.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Reserve = C-B-O** (currency, bankers', other); **NM maturity ଅନୁସାରେ ଚଢ଼େ**: NM2 ରେ short, NM3 ରେ long.

କାର୍ଡ 8.34 T 2.5 · ସୂତ୍ର

★★★ OL 2.5.2, 2.5.3, 2.6.1, 2.7.4 · Scanner Q1, Q4, Q6, Q7, Q16, Q19; 2.6 Q1 · SM pp.8.28, 8.38

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

money multiplier ସମ୍ପର୍କ ଲେଖନ୍ତୁ. Q16: M = ₹1,000 bn, monetary base = ₹200 bn.

ଉତ୍ତର

M = m × MB, ତେଣୁ **m = M/MB** (ΔM/ΔMB).

m = M/MB; SM: ₹100 cr OMO injection ରୁ ₹500 cr money supply ମିଳିଲେ m = 5. Q16: 1,000 ÷ 200 = **5**; Q4: 1,000 ÷ 250 = 4.

Money supply **monetary base** ସହ ସିଧାସଳଖ ଅନୁପାତୀ (Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **M ତିଆରି ହୁଏ m ଦ୍ୱାରା MB ଉପରେ**: multiplier ଗୁଣ base.

କାର୍ଡ 8.35 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★★ OL 2.6.2, 2.5.4, 2.9.1 · Scanner Q8, Q12, Q17; 2.6 Q4; 2.9 Q2 · SM pp.8.28–8.29, 8.36
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **simple/credit multiplier** ଏବଂ credit created ଦିଅନ୍ତୁ. Q17: RRR 8% ଓ 12.5%?	ଉତ୍ତର Simple multiplier = **1/R**; credit multiplier = **1/RRR**; credit created = initial deposit × 1/RRR. Q17: 1 ÷ 0.08 = **12.5**; 1 ÷ 0.125 = **8**. Q8: RRR 50% ହେଲେ 2. SM: R = 10% ହେଲେ 10; R = 5% ହେଲେ 20.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Ratio କୁ ଓଲଟାନ୍ତୁ**: reserve ଦଶମାଂଶ ହେଲେ ଦଶ ଗୁଣା.

କାର୍ଡ 8.36 T 2.5 · ତୁଳନା	★ OL 2.5.5 · Scanner Q21; 2.3 Q8 · SM pp.8.27, 8.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **high-powered money** ର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ, ଏବଂ ଏଥିରେ କ'ଣ ଅଛି?	ଉତ୍ତର High-powered money = **reserve money = base money** (central bank money) = currency + bank reserves. Deck note: ଏହା M1 ନୁହେଁ. Scanner Q21 'all of the above' ('narrow money' ସମେତ) କୁ ଉତ୍ତର ଧରେ, notes ଦେଖନ୍ତୁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **H-R-B**: High-powered, Reserve, Base: ତିନି ନାମ, ଗୋଟିଏ ଭଣ୍ଡାର.

କାର୍ଡ 8.37 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.5.6 · Scanner Q2, Q3 · SM pp.8.30, 8.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **excess reserves** କିପରି ବାହାରେ, ଏବଂ ସେମାନେ multiplier କୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି?	ଉତ୍ତର **ER = TR − RR** (total reserves ମାଇନସ୍ required reserves) (Q3). କମ୍ excess reserves ମାନେ **ବଡ଼ multiplier**: banks ER କମାଇଲେ money supply **ବଢ଼େ** (Q2). Excess reserves ଫଳରେ ଅତିରିକ୍ତ loans କିମ୍ବା deposits ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ. SM example: TR ₹800 bn, RR ₹600 bn ହେଲେ ER ₹200 bn.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନିଷ୍କ୍ରିୟ reserves ମାନେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ money**: ସେମାନଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାନ୍ତୁ, multiplier ବଢ଼ିବ.

କାର୍ଡ 8.38 T 2.5 · ସୂତ୍ର	★★ OL 2.5.7, 2.7.3, 2.5.1 · Scanner 2.7 Q6; Q20 · SM p.8.32
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ currency ଓ excess reserves ସହ ପୂର୍ଣ୍ଣ **money multiplier** ଲେଖନ୍ତୁ. ପ୍ରତ୍ୟେକ ratio କିଏ ସ୍ଥିର କରେ?	ଉତ୍ତର **m = (1 + c)/(r + e + c)**. c **public** ଦ୍ୱାରା, e **banks** ଦ୍ୱାରା, r **central bank** ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର ହୁଏ. Reserve ratio ହେଉଛି central-bank ର policy factor (Q20).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-B-C**: Public c ସ୍ଥିର କରେ, Banks e, Central bank r.

କାର୍ଡ 8.39 T 2.5 · ସୂତ୍ର	SM text · No direct Q · SM pp.8.32–8.33
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ SM example ଗଣନ୍ତୁ: r = 0.10, currency ₹400 bn, deposits ₹800 bn, excess reserves ₹0.8 bn. m କେତେ?	ଉତ୍ତର c = 400 ÷ 800 = 0.5; e = 0.8 ÷ 800 = 0.001. m = (1 + 0.5)/(0.1 + 0.001 + 0.5) = 1.5 ÷ 0.601 = **2.5**; simple multiplier 1/r = 10. r 15% ହେଲେ m ପ୍ରାୟ **2.3** କୁ ଖସେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **c ପ୍ରଥମେ** ବସାନ୍ତୁ (deposits ଉପରେ currency), ପରେ ତଳେ r, e, c ଯୋଡ଼ନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 8.40 T 2.7 · ଧାରଣା	★★★ OL 2.7.1 · Scanner Q1, Q2, Q3; 2.5 Q20 · SM pp.8.29–8.30, 8.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **required reserve ratio** ବଢ଼ିଲେ କିମ୍ବା CRR କାଟିଲେ money supply ଓ lending ରେ କ'ଣ ହୁଏ?	ଉତ୍ତର Reserve ratio **ବଢ଼ିଲେ** → money supply **ଘଟେ**; ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସିଧାସଳଖ money supply କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ (Q1). Money supply କମାଇବାକୁ **reserve requirement ବଢ଼ାନ୍ତୁ** (Q2). **CRR cut** banks ର lending କ୍ଷମତା ବଢ଼ାଏ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Reserve ଉଠେ, lending ବୁଡ଼େ**: ଏକ see-saw.

କାର୍ଡ 8.41 T 2.7 · ତୁଳନା	★★★ OL 2.7.2, 2.6.2 · Scanner Q4, Q5; 2.5 Q18; 2.4 Q11; 2.6 Q3 · SM p.8.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **currency–deposit ratio** କ'ଣ ଏବଂ ଏହା multiplier କୁ କିପରି ଚଳାଏ?	ଉତ୍ତର c = C/D: currency ଭାବେ ରଖାଯାଇଥିବା money ÷ bank deposits ରେ ରଖାଯାଇଥିବା money; ଏହା **banking habits** ଦର୍ଶାଏ (Q4, Q5). **ଛୋଟ** ratio → **ବଡ଼** multiplier (2.5 Q18); ଅଧିକ cash ରଖିଲେ → **ଛୋଟ** money supply (2.4 Q11, 2.6 Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତକିଆ ତଳେ ଥିବା cash ଗୁଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ.**

କାର୍ଡ 8.42 T 2.7 · ଧାରଣା	★ OL 2.5.8 · Scanner 2.5 Q13 · SM p.8.31
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ **TD/DD ratio** monetary expansion ଉପରେ କ'ଣ କରେ?	ଉତ୍ତର ଉଚ୍ଚ time deposit to demand deposit ratio ମାନେ **free reserves** ର ଅଧିକ ଉପଲବ୍ଧତା ଏବଂ ଏହା multiple deposit ଓ **monetary expansion** କୁ ବଢ଼ାଏ (Q13, option a). ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ ଦାବି କରନ୍ତି ଯେ ଏହା expansion କୁ ସୀମିତ କରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Time deposits ଦ୍ୱାରା reserves ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି.**

କାର୍ଡ 8.43 T 2.8 · ତୁଳନା

★ OL 2.8.1 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.8.48–8.49

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

money supply ଉପରେ **OMO purchase** ଓ **OMO sale** ର ତୁଳନା କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Government securities ର **purchase high-powered money** ଭର୍ତ୍ତି କରେ (Q1).

Sale money supply କମାଏ (Q2); market ରୁ liquidity ଶୋଷି ନିଆଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କିଣି ଢାଳନ୍ତୁ, ବିକି ଶୋଷନ୍ତୁ.**

କାର୍ଡ 8.44 T 2.8 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ OL 2.3.2, 2.4.1, 2.5.2, 2.6.2 · No direct Q · SM pp.8.27, 8.36–8.38

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Sources ଠାରୁ multiplier ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ Unit 2 ର chain ସ୍ମରଣ କରନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Central bank → **high-powered money**; banks → **credit money**.

Measures: M1 → M2 (+post savings) → M3 (+time) → M4 (+post).

M = m × MB, m = 1/RRR (simple) କିମ୍ବା (1 + c)/(r + e + c) ସହ.

କମ୍ r, e, c → ବଡ଼ m.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Source, Size, Spin**: କିଏ ସୃଷ୍ଟି କରେ, କିପରି ମାପାଯାଏ, କିପରି ଗୁଣିତ ହୁଏ.

କାର୍ଡ 8.45 T 3.2 · ଧାରଣା

★★ OL 3.2.1, 3.2.2 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.45

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଭାରତରେ monetary policy କିଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରେ ଏବଂ କାହିଁକି? Easing ଓ tightening କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

RBI (Q1) ଉତାରଚଢ଼ାଉ ପରିଚାଳନା କରେ ଏବଂ **price stability** ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖେ; ଏହା business cycle ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଉପକରଣ (Q2).

Rates କାଟିବା ହେଉଛି **easing**; ବଢ଼ାଇବା ହେଉଛି **tightening**.

Short run ରେ ଏହା **interest rate** କୁ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରଭାବିତ କରେ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Cut = Cheap = Easing; Raise = Reined-in = Tightening.** ସସ୍ତା ହେଲେ ସହଜ, ଲଗାମ ଟାଣିଲେ କଡ଼ା.

କାର୍ଡ 8.46 T 3.3 · ଧାରଣା

★★ OL 3.3.1, 3.1.1 · Scanner Q9, Q11, Q16; 3.1 Q1 · SM p.8.45

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଭାରତରେ monetary policy ର **primary objective** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Price stability ଓ growth ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିବେଚନାପୂର୍ଣ୍ଣ **ସନ୍ତୁଳନ** (Q16).

Scanner 'money supply ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ inflation ଦମନ' (Q11) କୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ଧରେ, ଏବଂ SM test price stability ସହ economic growth କୁ ଉତ୍ତର ଧରେ.

Government spending, exports କିମ୍ବା budget balance ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସ୍ଥିର ଦାମ, ସ୍ଥିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି**: ସମତୁଳ ରଖାଯାଇଥିବା ଏକ see-saw.

କାର୍ଡ 8.47 T 3.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 3.3.3, 3.3.4 · Scanner Q1, Q20 · SM pp.8.46–8.48

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

transmission channels ର ନାମ କୁହନ୍ତୁ. କେଉଁ options channels **ନୁହେଁ**?

ଉତ୍ତର

Channels: **saving and investment, cash-flow, asset prices and wealth, exchange rate**.

'**International trade**' (Q1) ଓ '**Open market**' (Q20) channels ନୁହନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **S-C-A-E**: Save, Cash, Assets, Exchange rate. Trade ନାହିଁ, open market ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 8.48 T 3.3 · ତୁଳନା	★★★ OL 3.3.6, 3.3.5, 3.3.10 · Scanner Q8, Q14, Q17, Q21, Q25, Q28 · SM pp.8.48–8.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Tools କୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ: **quantitative vs qualitative**. କେଉଁଟି monetary ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର • **Quantitative:** CRR, SLR, OMO (ସମଗ୍ର economy ର money supply କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ). • **Qualitative:** margin requirements, moral suasion, selective credit control (sector-specific). • LAF quantitative tool ନୁହେଁ (Q14); selective credit control quantitative ନୁହେଁ (Q17). • **Taxes ଓ public spending fiscal** ଅଟେ, monetary ନୁହେଁ (Q8, Q25).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Q-C-S-O ସମଗ୍ର economy ପାଇଁ; M-M-S ଗୋଟିଏ sector ପାଇଁ**: CRR, SLR, OMO ବନାମ Margin, Moral suasion, Selective control.

କାର୍ଡ 8.49 T 3.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 3.3.7, 3.3.8 · Scanner Q31, Q37 · SM pp.8.48, 8.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **CRR** ଓ **SLR** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ. ଅତିରିକ୍ତ CRR requirement କିପରି ବାହାରେ?	ଉତ୍ତର • **CRR: RBI ପାଖରେ** ରଖାଯାଇଥିବା cash; banks ତାହା lend କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ କି ତା' ଉପରେ interest ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ. • **SLR:** gold କିମ୍ବା RBI-approved government securities ଭଳି **liquid assets** ରେ ରଖାଯାଇଥାଏ (Q31). • Extra CRR = **NDTL × ΔCRR** (SM CRR କୁ NDTL ର ଏକ ଭଗ୍ନାଂଶ ଭାବେ ସଂଜ୍ଞାବଦ୍ଧ କରେ, p.8.52).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C = Cash, RBI ଠାରେ ଶାନ୍ତ ଓ ନିଷ୍ଫ୍ରିୟ; S = Securities, bank ପାଖରେ, ଟିକେ ଅର୍ଜନ କରେ.**

କାର୍ଡ 8.50 T 3.3 · ଧାରଣା	★★ OL 3.3.9 · Scanner Q2, Q12, Q19, Q30 · SM pp.8.48–8.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **OMO** କିପରି କାମ କରେ ଏବଂ ଏହା କେଉଁଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ?	ଉତ୍ତର RBI **government securities** କିଣେ ଓ ବିକେ: କିଣିଲେ liquidity ଭର୍ତ୍ତି ହୁଏ, ବିକିଲେ ଶୋଷିହୁଏ (Q2: purchases reserves ବଢ଼ାନ୍ତି). ବିଦେଶୀ capital flows ଯୋଗୁଁ **temporary liquidity mismatches** ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ (Q19).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Open market, open tap**: କିଣିଲେ tap ଖୋଲେ, ବିକିଲେ ବନ୍ଦ ହୁଏ.

କାର୍ଡ 8.51 T 3.3 · ଧାରଣା	★★ OL 3.3.11 · Scanner Q3, Q24, Q41 · SM pp.8.49, 8.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Bank Rate** କ'ଣ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ rate କ'ଣ କରେ?	ଉତ୍ତର ଯେଉଁ rate ରେ RBI banks କୁ **long-term** funds lend କରେ ଏବଂ **bills rediscount** କରେ (Q24: ଉଭୟ). CRR କିମ୍ବା SLR ରକ୍ଷା ନକଲେ ଏକ **penalty**. ଉଚ୍ଚ rate **borrowing ଓ spending କୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ** କରେ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Bank Rate = Bill discount ଓ Borrowing penalty.**

କାର୍ଡ 8.52 T 3.3 · ତୁଳନା	★★★ OL 3.3.12, 3.3.13 · Scanner Q4, Q7, Q15, Q29, Q34 · SM pp.8.49, 8.52
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **LAF** କ'ଣ, ଏବଂ repo ଓ reverse repo କିପରି ସମ୍ପର୍କିତ?	ଉତ୍ତର LAF (Narasimham Committee, Q7) = **repo + reverse repo** (Q29). **Reverse repo = repo − 1** (Q4, Q15): banks ଙ୍କ funds ରଖିବା ପାଇଁ RBI ଦେଉଥିବା rate; ଏହା **liquidity ଶୋଷଣ** (Q34). Repo: banks securities ବଦଳରେ RBI ଠାରୁ ଋଣ ନିଅନ୍ତି.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Repo = Rent, RBI ଠାରୁ ନିଆଯାଏ; Reverse repo = Rest, ଆପଣଙ୍କ cash RBI ଠାରେ ବିଶ୍ରାମ କରେ.**	

କାର୍ଡ 8.53 T 3.3 · ସୂତ୍ର	★★ OL 3.3.14 · Scanner Q6, Q13, Q18, Q32 · SM p.8.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MSF** କ'ଣ ଏବଂ ଏହାର rate କିପରି ସ୍ଥିର ହୁଏ?	ଉତ୍ତର **MSF rate = repo rate + 1**: overnight lending ପାଇଁ ଏକ **penal** rate. Banks **SLR securities ର 1%** ସର୍ବାଧିକ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ (Q13).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MSF = Max penalty: +1, ଏବଂ SLR ର 1%.**	

କାର୍ଡ 8.54 T 3.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.3.15 · Scanner Q26, Q27 · SM p.8.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MSS** ଅଧୀନରେ କିଏ ଋଣ ନିଏ ଏବଂ ସଂଗୃହୀତ money ବିଷୟରେ କ'ଣ ସତ୍ୟ **ନୁହେଁ**?	ଉତ୍ତର **Government of India RBI ଠାରୁ ଋଣ ନିଏ** (ସାଧାରଣ borrowing ଠାରୁ ଅତିରିକ୍ତ) ଏବଂ treasury bills/dated securities ଜାରି କରେ. ସତ୍ୟ ନୁହେଁ: MSS account ର liquidity **ସାଧାରଣ government expenditure** ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ (Q27).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Vault ରେ ଜମା, ଦୋକାନ ପାଇଁ ନୁହେଁ.**	

କାର୍ଡ 8.55 T 3.3 · ଧାରଣା	SM text · Scanner Q21, Q23, Q28 · SM p.8.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ମେଳ କରନ୍ତୁ: **margin requirements**, **moral suasion**, **selective credit control**.	ଉତ୍ତର • **Margin requirements:** RBI collateral ବିପକ୍ଷରେ margin ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ; ଉଚ୍ଚ margin ମାନେ ଗ୍ରାହକ କମ୍ ଋଣ ନିଅନ୍ତି. • **Moral suasion:** money କୁ government securities ରେ ରଖିବାକୁ ବୁଝାଇବା (Q21). • **Selective credit control:** ବାଛିଥିବା industries କିମ୍ବା speculative businesses କୁ ଋଣ ନ ଦେବା (Q23).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Margin = Money down (ଆଗୁଆ ଟଙ୍କା); Moral = Mouth (ମୁହଁର କଥା); Selective = Say no (ମନା କରିବା).**	

କାର୍ଡ 8.56 T 3.3 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ OL 3.3.6, 3.3.12, 3.3.14 · No direct Q · SM pp.8.48–8.49
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ RBI ର rates ଓ tools ର Unit 3 chain ଚଳାନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର Quantitative: CRR, SLR, OMO; qualitative: margin, moral suasion, selective control. **Reverse repo = repo − 1; MSF = repo + 1**; LAF = repo + reverse repo. Bank rate: long-term lending ଓ penalty.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Floor, Rate, Ceiling**: reverse repo floor ରେ, repo ମଝିରେ, MSF ceiling ରେ.

କାର୍ଡ 8.57 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.4.1, 3.3.21 · Scanner Q3, Q4, Q7 · SM p.8.50
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 27 June 2016 ରେ କ'ଣ ସଂଶୋଧିତ ହେଲା, ଏବଂ inflation target କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **MPFA** (Government of India ଓ RBI) ଏବଂ **MPC** ପାଇଁ RBI Act **27 June 2016** ରେ ସଂଶୋଧିତ ହେଲା. Target **4% CPI** (5 August 2016 ରୁ 31 March 2021), tolerance 2% ରୁ 6%, **Central Government RBI ସହ** ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ଥରେ ସ୍ଥିର କରେ (Q3, Q4, Q7). SM MPFA band କୁ 2 ରୁ 6 per cent ବୋଲି କହେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଚାରି, ଦୁଇ ଏପଟ ସେପଟ**: 2 ରୁ 6.

କାର୍ଡ 8.58 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.4.2, 3.4.3 · Scanner Q1, Q2, Q6 · SM pp.8.50, 8.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Monetary Policy Report କେତେ ଥର ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ଏବଂ repo rate କିଏ ସ୍ଥିର କରେ?	ଉତ୍ତର ପ୍ରତି **ଛଅ ମାସରେ**, **6–18** ମାସ ପାଇଁ inflation forecasts ସହ (Q1, Q2). **MPC (ଛଅ ଜଣ ସଦସ୍ୟ)** debate ଓ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଭୋଟ ଦ୍ୱାରା policy rate (repo) ସ୍ଥିର କରେ (Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଛଅ ମାସ, ଛଅ ସଦସ୍ୟ, ଛଅ-ରୁ-ଅଠର ସମୟସୀମା.**

କାର୍ଡ 8.59 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	SM text · No direct Q · SM p.8.50
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **inflation target** କେବେ ବିଫଳ ବୋଲି ଧରାଯାଏ?	ଉତ୍ତର • ଯେକୌଣସି **ତିନି ଲଗାତାର quarters** ପାଇଁ ହାରାହାରି inflation upper tolerance level ଠାରୁ ଅଧିକ; କିମ୍ବା • ଯେକୌଣସି **ତିନି ଲଗାତାର quarters** ପାଇଁ ହାରାହାରି inflation lower tolerance level ଠାରୁ କମ୍.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିନି strikes**: ଲଗାତାର ତିନି quarters, ଉପରେ ବା ତଳେ, ଏବଂ target ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯାଏ.

କାର୍ଡ 8.60 T 3.5 · ଧାରଣା	★★ OL 3.5.1, 3.5.2 · Scanner Q1, Q2, Q4 · SM pp.8.51, 8.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ India ଭଳି **emerging market** ରେ monetary policy କୁ କ'ଣ ସୀମିତ କରେ?	ଉତ୍ତର Rudimentary, non-competitive financial systems ଏବଂ integrated money ଓ interbank markets ର ଅଭାବ; Bank rate ଓ OMO ପାଇଁ **well-developed** market ଆବଶ୍ୟକ (Q1, Q4). **Fiscal ଓ monetary coordination** ଆବଶ୍ୟକ (Q2); inflation petroleum ଓ food prices ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଚାଳିତ ହୁଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଅଗଭୀର ପୋଖରୀ, ଛୋଟ ଢେଉ.**

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 9 · ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବାଣିଜ୍ୟ (International Trade) · 70 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
1.1	ପରିଚୟ (Introduction)	9.01	1	★
1.2	ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବାଣିଜ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତତ୍ତ୍ୱ (Important Theories of International Trade)	9.02 – 9.11	10	★★★
2.1	ପରିଚୟ (Introduction)	9.12	1	★
2.2	ଶୁଳ୍କ (Tariffs)	9.13 – 9.20	8	★★★
2.3	ଅଣ-ଶୁଳ୍କ ପଦକ୍ଷେପ (Non-Tariff Measures (NTMs))	9.21 – 9.26	6	★★
2.4	ରପ୍ତାନି-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପଦକ୍ଷେପ (Export-Related Measures)	9.27	1	★
3.1	ପରିଚୟ (Introduction)	9.28	1	★
3.2	ଆଞ୍ଚଳିକ ବାଣିଜ୍ୟ ଚୁକ୍ତିର ବର୍ଗୀକରଣ (Taxonomy of Regional Trade Agreements (RTAs))	9.29 – 9.33	5	★★★
3.3	The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)	9.34	1	★
3.4	Uruguay Round ଏବଂ WTO ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା (The Uruguay Round and the Establishment of WTO)	9.35 – 9.36	2	★
3.5	ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନ (The World Trade Organisation (WTO))	9.37 – 9.42	6	★★
3.6	The Doha Round	9.43	1	★★
3.7	G 20 ଅର୍ଥନୀତି: ବାଣିଜ୍ୟକୁ ସହଜ କରିବା (G 20 Economies: Facilitating Trade)	9.44	1	★
4.1	ପରିଚୟ (Introduction)	9.45	1	–
4.3	ବିନିମୟ ହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା (The Exchange Rate Regimes)	9.46 – 9.48	3	★★
4.4	ନାମମାତ୍ର ବନାମ ପ୍ରକୃତ ବିନିମୟ ହାର (Nominal versus Real Exchange Rates)	9.49 – 9.50	2	★★
4.5	ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ବଜାର (The Foreign Exchange Market)	9.51 – 9.52	2	★★
4.6	ନାମମାତ୍ର ବିନିମୟ ହାରର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (Determination of Nominal Exchange Rate)	9.53	1	★
4.7	ବିନିମୟ ହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Changes in Exchange Rates)	9.54	1	★

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
4.8	Devaluation ଓ Depreciation ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ (Devaluation Vs Depreciation)	9.55	1	★
4.9	ଘରୋଇ ଅର୍ଥନୀତି ଉପରେ ବିନିମୟ ହାର ଉତାରଚଢ଼ାଉର ପ୍ରଭାବ (Impacts of Exchange Rate Fluctuation on Domestic Economy)	9.56 – 9.58	3	★★★
5.2	ବୈଦେଶିକ ପୁଞ୍ଜିର ପ୍ରକାର (Type of Foreign Capital)	9.59	1	★★
5.3	ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବୈଦେଶିକ ନିବେଶ (Foreign Direct Investment (FDI))	9.60 – 9.61	2	★★
5.4	ବୈଦେଶିକ Portfolio ନିବେଶ (Foreign Portfolio Investment (FPI))	9.62 – 9.64	3	★
5.5	FDI ର କାରଣ (Reason for Foreign Direct Investment)	9.65	1	★★
5.6	FDI ର ପ୍ରକାରଭେଦ (Modes of Foreign Direct Investment (FDI))	9.66 – 9.67	2	★★★
5.7	FDI ର ଲାଭ (Benefits of Foreign Direct Investment)	9.68	1	★
5.8	FDI ସହ ଜଡ଼ିତ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସମସ୍ୟା (Potential Problems Associated with Foreign Direct Investment)	9.69	1	★
5.9	ଭାରତରେ FDI (Foreign Direct Investment in India (FDI))	9.70	1	★★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁଯାୟୀ। "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 9.01 T 1.1 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 1.1.1, 1.1.2 · Scanner Q1, Q3 · SM pp.9.3–9.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

International trade ର **ଲାଭ** ଏବଂ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିବା **ଯୁକ୍ତି** କୁହ. କେଉଁ ଲୋଭନୀୟ ବିବୃତ୍ତି ଲାଭ ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

- ଲାଭ: **efficiency ଓ growth**, **ନୂଆ markets ଓ materials**, **innovative services**, emerging economies ପାଇଁ **quality upgrade**.
- ବିପକ୍ଷରେ: global corporations ଦ୍ୱାରା underprivileged countries ର **exploitation**, **ବିପଜ୍ଜନକ dependence** ଏବଂ **trade cycles ର transmission**.
- Q1: "underprivileged countries exploitation ପ୍ରତି **କମ୍ vulnerable** ହେବେ" ଏହା ଲାଭ ନୁହେଁ. Q3: "**ବିଦେଶୀ ଦେଶ ଉପରେ dependence**" advantage ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ବାଣିଜ୍ୟ ଚାରିଟି ଜିନିଷକୁ ଉଠାଏ: efficiency, markets, services, quality. ଏହାର ତିନୋଟି ମୂଲ୍ୟ: exploitation, dependence, ଧାରରେ ଆସିଥିବା cycles.

କାର୍ଡ 9.02 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q2, Q6, Q20 · SM p.9.4; SM p.9.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Mercantilism କ'ଣ? ଏହା trade ରୁ କ'ଣ ଚାହୁଁଥିଲା ଏବଂ କେଉଁ policy ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା?

ଉତ୍ତର

Mercantilism (16th–18th century): ସମ୍ପତ୍ତି ଜମା କରିବାକୁ **imports ଠାରୁ exports କୁ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ଭାବେ ଅଧିକ** ରଖିବା.

- ଲକ୍ଷ୍ୟ: **wealth, bullion** (ମୂଲ୍ୟବାନ ଧାତୁ), **favourable balance of trade**.
- Policy: ରାଷ୍ଟ୍ର ବିଦେଶୀ ମାଲ ଉପରେ **ଅତି ଉଚ୍ଚ import tariffs** ଲଗାଉଥିଲା.
- Q20: **bullion** କୁ trade ର ଅଂଶ ଭାବେ ଗଣୁଥିବା ତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି Mercantilism.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Mercantilists ଦେଶକୁ ଏକ **ଗୋଲକ (piggy bank)** ଭାବନ୍ତି: ପଇସା ଭିତରକୁ (exports), ଆସୁଥିବା ମାଲ ପାଇଁ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ (high tariffs).

କାର୍ଡ 9.03 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q19 · SM p.9.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Q19: mercantilist trade theory ର ମୁଖ୍ୟ **ସୀମାବଦ୍ଧତା** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

ଏହା **ସମଗ୍ର welfare ନୁହେଁ, balance of trade** ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଏ.

- ଲୋଭନୀୟ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: comparative cost differences, international capital flows, factor proportions. ଏଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ବିଷୟର ଅଂଶ.

ମନେରଖ: ମାପକାଠି ହେଉଛି **balance of trade**, ସମଗ୍ର welfare **ନୁହେଁ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Mercantilism ଗଲ୍ଲା (till) ମାପେ, ଲୋକଙ୍କୁ ନୁହେଁ.** ଗଲ୍ଲା = balance of trade; ଲୋକ = welfare.

କାର୍ଡ 9.04 T 1.2 · ଧାରଣା

★ OL 1.2.2 · Scanner Q4, Q17 · SM p.9.5; SM p.9.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Adam Smith ଙ୍କ absolute advantage କ'ଣ? ଏହି ତତ୍ତ୍ୱରେ କେବଳ କେଉଁ input ଅଛି?

ଉତ୍ତର

ଯେଉଁ commodity ରେ ଦେଶର **absolute cost advantage** ଅଛି, ସେଥିରେ ସେ specialise କରେ ଏବଂ ତାହା export କରେ.

- Absolute advantage = competitors ଙ୍କ ସହ **ସମାନ resources** ବ୍ୟବହାର କରି ଏକ ଜିନିଷର **ଅଧିକ ପରିମାଣ** ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିବା (Q4).
- **Labour** ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର input (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Absolute ମାନେ ସିଧାସଳଖ ଭଲ.** ସମାନ ଘଣ୍ଟାର ଶ୍ରମ, ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ. ଗୋଟିଏ input, ପ୍ରତି ଜିନିଷରେ ଗୋଟିଏ ବିଜେତା.

କାର୍ଡ 9.05 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 1.2.3, 1.1.3 · Scanner 1.1 Q2; 1.2 Q17 · SM p.9.5

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

absolute advantage theory ର **assumptions** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. କେଉଁଟି assumption ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

- **ଦୁଇଟି ଦେଶ** ଏବଂ **ଦୁଇଟି ଜିନିଷ**.
- **Transport cost ନାହିଁ**.
- Cost **labour** ଆଧାରରେ ମପାଯାଏ (labour ହିଁ ଏକମାତ୍ର input).
- Labour ଦେଶ **ଭିତରେ mobile** କିନ୍ତୁ ଦେଶ **ମଧ୍ୟରେ immobile**.

MCQ ଫାନ୍ଦ (1.1 Q2): "transportation cost ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ" assumption ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **2 × 2, ଶୂନ୍ୟ freight, ଗୋଟିଏ input, labour ଘରେ ରୁହେ.** ଚାରୋଟିକୁ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗଣ.

କାର୍ଡ 9.06 T 1.2 · ଧାରଣା

★★ OL 1.2.4 · Scanner Q8, Q12, Q15 · SM pp.9.5–9.6; SM p.9.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Ricardo ଙ୍କ comparative advantage କ'ଣ? ସବୁ କାମରେ ଭଲ ଥିବା ଦେଶ ବି trade ରୁ କାହିଁକି ଲାଭ ପାଏ?

ଉତ୍ତର

ଯେଉଁ ଜିନିଷରେ **absolute advantage ସବୁଠାରୁ ବଡ଼**, ତାହା export କର; ଯେଉଁଥିରେ ତାହା **ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବେ କମ୍**, ତାହା import କର (Q12). SM ଏହାକୁ ଏହିପରି କହେ: ଯେଉଁଠି absolute **disadvantage ଛୋଟ**, ସେଠି specialise କର.

- Cost ratios **ଭିନ୍ନ** ହେଲେ trade ସମ୍ଭବ (Q15).
- ସବୁଥିରେ absolute advantage ଥିବା ଦେଶ ବି **trade ରୁ ଲାଭ ପାଏ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସବୁଠାରୁ ଦ୍ରୁତ typist ଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓକିଲ ବି typist ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି: **ଯେଉଁଠି ତୁମ ଧାର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼, ସେହି କାମ କର**, ବାକିଟା କିଣ.

କାର୍ଡ 9.07 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner Q3, Q10, Q21 · SM p.9.7; SM p.9.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

comparative cost theory କେଉଁ ଆଧାରରେ ଗଢ଼ା? **Haberler** ଏହାକୁ କିପରି ଉନ୍ନତ କଲେ?

ଉତ୍ତର

- **labour theory of value** ଉପରେ ଆଧାରିତ; **ଏକ factor** (labour) ର model (Q3).
- **Haberler** କେବଳ labour ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତାକୁ **opportunity cost** ଆଣି ସମାଧାନ କଲେ.
- Classical theory **constant** opportunity costs ଧରିନିଏ (Q21).

MCQ ଫାନ୍ଦ (Q10): "trade କେବଳ technology ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ହୁଏ" assumption ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Ricardo ମାନେ labour, Haberler ମାନେ opportunity.** R-L, H-O: Haberler ଖୋଲିଲେ Opportunity-cost ର କବାଟ.

କାର୍ଡ 9.08 T 1.2 · ତୁଳନା

★★ OL 1.2.7, 1.2.8 · Scanner Q1, Q11, Q13, Q16 · SM pp.9.7–9.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Theory of Comparative Costs ଓ **Modern Theory** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ (ପ୍ରକୃତି, cost ଆଧାର, factor prices).

ଉତ୍ତର

- Comparative costs: **normative**; **factor price ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଅଣଦେଖା କରେ**; labour theory of value ଆଧାରିତ (Q1, Q11: ଉତ୍ତର III ଏବଂ IV).
- Modern theory: **positive**; **money cost** ଆଧାରିତ; commodity prices ର ପାର୍ଥକ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ **factor price ପାର୍ଥକ୍ୟ**.
- Modern theory international trade କୁ କେବଳ **inter-regional trade ର ଏକ ବିଶେଷ ରୂପ** ବୋଲି ମାନେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Normative ମାନେ Narrow** (କେବଳ labour, prices ନାହିଁ); **Positive ମାନେ Prices** (money cost, factor prices).

କାର୍ଡ 9.09 T 1.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q5, Q7, Q9, Q18 · SM p.9.6; SM pp.9.10–9.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Heckscher-Ohlin theory କୁହ: ଅନ୍ୟ ନାମ, factors ସଂଖ୍ୟା, ଏବଂ ଦେଶ କ'ଣ export କରେ.

ଉତ୍ତର

H-O = **Factor-Endowment** Theory = **Modern** Theory (Q7).

- ଉତ୍ପାଦନର **ଦୁଇଟି** factors (Q5): labour ଓ capital.
- ଦେଶ ସେହି ଜିନିଷ export କରେ ଯାହା ଉତ୍ପାଦନରେ **ତା'ର ପ୍ରଚୁର factor ଅଧିକ ବ୍ୟବହୃତ** ହୁଏ (Q9, Q18: Factor Proportions Theory).
- Capital-abundant: capital-intensive ଜିନିଷ; labour-abundant: labour-intensive ଜିନିଷ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **H-O: ଦୁଇ factors, ଦୁଇ ନାମ, ଯାହା ତୁମ ପାଖରେ ଭରପୂର ସେହିଟି export କର.**

କାର୍ଡ 9.10 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 1.2.8 · Scanner Q13, Q16 · SM p.9.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Q13: କେଉଁ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ Modern (Heckscher-Ohlin) theory ର ଅଂଶ ନୁହେଁ? Q16: କେଉଁ theory **money cost** ବିଚାର କରେ?

ଉତ୍ତର

- Q13: "**labour theory of value** ଆଧାରିତ" modern theory ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ.
- Q16: **Modern theory** money cost ବିଚାର କରେ.

Heckscher-Ohlin labour theory of value ଉପରେ ଆଧାରିତ ନୁହେଁ; ତାହା classical comparative cost theory ର ଅଂଶ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Labour value ମାନେ ପୁରୁଣା ଧାରା (Ricardo); money cost ମାନେ ନୂଆ ଧାରା (H-O).**

କାର୍ଡ 9.11 T 1.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 1.2.10 · Scanner Q14 · Not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Q14: **balance of trade** stock ନା flow concept?

ଉତ୍ତର

ଏହା ଏକ **flow concept**.

Balance of trade କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମପାଯାଉଥିବା stock ନୁହେଁ.

(Deck ର ଟିପ୍ପଣୀ: ଏହା SM ରେ ନାହିଁ; Scanner MTP ପ୍ରଶ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ପରୀକ୍ଷିତ.)

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Trade ହେଉଛି ନଦୀ, ପୋଖରୀ ନୁହେଁ.** Flow ଏକ ଅବଧି ଧରି ବହେ; stock ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ.

କାର୍ଡ 9.12 T 2.1 · ଧାରଣା

★ OL 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3 · Scanner Model Q1, Q2; PYQ Q1 · SM pp.9.15–9.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

trade policy କ'ଣ? ଏହାର instruments କିପରି ବର୍ଗୀକୃତ? **protectionism** ଓ **liberalisation** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ.

ଉତ୍ତର

Trade policy = ସରକାର imports ଓ exports କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ ବା ପ୍ରତିବନ୍ଧିତ କରିବାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା **ସମସ୍ତ instruments**.

- **price-related** (tariffs) ଏବଂ **non-price** ପଦକ୍ଷେପ (NTMs) ରୂପେ ବର୍ଗୀକୃତ.
- **Protectionism**: ଘରୋଇ ଉତ୍ପାଦକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ tariffs, quotas ଓ NTMs (PYQ Q1).
- **Liberalisation**: trade barriers କମାଇବା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Price tag ଅଛି ନା ନାହିଁ?** Tariff = imports ଉପରେ price tag; NTM = ବାକି ସବୁ. Protect ମାନେ କାନ୍ଥ ଉଠାଇବା, liberalise ମାନେ କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗିବା.

କାର୍ଡ 9.13 T 2.2 · ତୁଳନା

★★ OL 2.2.1, 2.2.2 · Scanner Q1, Q9 · SM pp.9.16–9.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

specific tariff ଓ **ad valorem tariff** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ, price ବଦଳିଲେ କ'ଣ ପ୍ରଭାବ ହୁଏ ସହ.

ଉତ୍ତର

- **Specific**: ପ୍ରତି ଭୌତିକ ଏକକ ପାଇଁ **ଏକ ସ୍ଥିର ଟଙ୍କା ରାଶି**.
- **Ad valorem**: ଜିନିଷର **ମୂଲ୍ୟର ଏକ ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଶତ** (Q1, Q9).
- Ad valorem ରେ duty ପରିବର୍ତ୍ତନ = **rate × price ପରିବର୍ତ୍ତନ**. ଉଦାହରଣ (Q9): ₹10 lakh ର କାର୍ ଉପରେ 10% = ₹1 lakh; ₹20 lakh ଉପରେ = ₹2 lakh.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Specific ମାନେ ପ୍ରତି ଟୁକୁରାକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ରାଶି; Ad valorem ମାନେ ମୂଲ୍ୟର ପ୍ରତିଶତ.** S = sum, A = ad (%).

କାର୍ଡ 9.14 T 2.2 · ତୁଳନା

★★ OL 2.2.3, 2.2.4 · Scanner Q6, Q8, Q11, Q14 · SM p.9.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

mixed, **compound** ଓ **technical** tariffs ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. ₹୫00-ପ୍ରତି-ଟନ୍ ଉଦାହରଣ କେଉଁଟି?

ଉତ୍ତର

- **Mixed**: ad valorem **ବା** specific, **ଯେଉଁଟି ଅଧିକ** (Q6, Q11: 5% ବା ପ୍ରତି ଟନ୍ ₹୫00, ଯାହା ଅଧିକ).
- **Compound**: ad valorem **ଏବଂ** specific **ଯୋଗ କରାଯାଇ**.
- **Technical**: **ବିଷୟବସ୍ତୁ ବା ଉପାଦାନ** ଉପରେ ଆଧାରିତ (Q୫: ପ୍ରତି solar panel ପାଇଁ ₹3000 ଏବଂ battery ର ପ୍ରତି kg ପାଇଁ ₹50).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Mixed = OR, Compound = AND, Technical = ଆଂଶ.** ଗୋଟିଏ duty, ଦୁଇଟି duty ଯୋଗ, କିମ୍ବା ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ duty.

କାର୍ଡ 9.15 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.2.5 · Scanner Q13, Q17 · SM p.9.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Tariff Rate Quota (TRQ) କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

TRQs **quotas ଓ tariffs କୁ ମିଶାଏ** (Q13).

- **Quota ଭିତରେ କମ୍ tariff** ଲାଗେ; ତା' ବାହାରେ **ଉଚ୍ଚ tariff** ଲାଗେ (Q17).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବାଡ଼ ଭିତରେ ଶସ୍ତା, ବାହାରେ ମହଙ୍ଗା.** Quota ହେଉଛି ବାଡ଼, tariff ହେଉଛି ଟୋଲ୍.

କାର୍ଡ 9.16 T 2.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 2.2.6, 2.2.7, 2.2.8 · Scanner Q4, Q5, Q15 · SM p.9.18

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

preferential, **bound** ଓ **variable** tariffs ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. NAFTA କେଉଁ ଦେଶ ଗଢ଼ିଥିଲେ?

ଉତ୍ତର

- **Preferential**: MFN rate ଠାରୁ କମ୍; ଯଥା NAFTA, **USA, Canada ଓ Mexico** ମଧ୍ୟରେ (Q5).
- **Bound**: WTO ସଦସ୍ୟର ଏକ ସ୍ତରଠାରୁ rate **ବଢ଼ାଇବ ନାହିଁ** ବୋଲି ଆଇନଗତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି (Q4). **Applied** tariff bound ଠାରୁ କମ୍ ବା ସମାନ ହୋଇପାରେ, କେବେ ଅଧିକ ନୁହେଁ.
- **Variable**: import price କୁ **ଘରୋଇ support price** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠାଉଥିବା duty (Q15).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Bound ମାନେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିବା ଛାତ; Variable ମାନେ ମହଲା ଉଠାଉଥିବା** ଜିନିଷ, ଯାହା imports କୁ support price ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠାଏ.

କାର୍ଡ 9.17 T 2.2 · ତୁଳନା

★★ OL 2.2.9, 2.2.10 · Scanner Q3, Q7, Q10, Q18 · SM pp.9.18–9.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

escalated ଓ **prohibitive** tariffs କ'ଣ? Escalated ଗଠନ କେଉଁ ଦିଗରେ ଟାଲେ?

ଉତ୍ତର

- **Escalated**: **ନିର୍ମିତ ମାଲ** ଉପରେ nominal tariff intermediate inputs ଓ raw materials ଠାରୁ **ଅଧିକ** (Q3 option c, Q7, Q18).
- **Prohibitive**: ଏତେ ଉଚ୍ଚ ଯେ **କୌଣସି import ଭିତରକୁ ଆସେ ନାହିଁ** (Q10).
- ଫାନ୍ଦ (Q3): raw materials ଉପରେ manufactures ଠାରୁ ଅଧିକ କର ଥିବା ବିକଳ୍ପ ବାଛ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Escalator ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି ସହ ଉପରକୁ ଯାଏ:** raw material ତଳ ମହଲାରେ, ତିଆରି ମାଲ ଉପର ମହଲାରେ.

କାର୍ଡ 9.18 T 2.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 2.2.11, 2.2.12, 2.3.11 · Scanner 2.2 Q16, Q19; 2.3 Q7, Q10 · SM p.9.19

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

dumping କ'ଣ? **anti-dumping duty** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

Dumping: ବିଦେଶରେ **ଘରୋଇ ବଜାର ଦରଠାରୁ କମ୍** କିମ୍ବା **ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାରାହାରି cost ଠାରୁ କମ୍** ଦରରେ ମାଲ ବିକିବା.

- **Anti-dumping duty (ADD)**: **ଉଚିତ ବଜାର ମୂଲ୍ୟଠାରୁ କମ୍** ଦରର imports ଉପରେ protectionist tariff (2.3 Q10), ଅନ୍ୟାୟ ମୂଲ୍ୟ-ସୁବିଧାକୁ ସମତୁଲ କରେ.
- ଘରୋଇ industry ଗୁରୁତର ଭାବେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ହିଁ ଉଚିତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Dump = ବିଦେଶରେ ଛାଡ଼, ଘରେ ମହଙ୍ଗା.** ADD ହେଉଛି **Anti-Discount Duty**.

କାର୍ଡ 9.19 T 2.2 · ଧାରଣା

★★★ OL 2.2.12, 2.4.2 · Scanner 2.2 Q12; 2.4 Q1 · SM p.9.20

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

countervailing duty (CVD) କ'ଣ, ଏବଂ କେବେ ଲଗାଯାଇପାରେ?

ଉତ୍ତର

Exporter ର ସରକାର ଦେଇଥିବା **export subsidies** (ଓ କର ରିହାତି) କୁ ସମତୁଲ କରୁଥିବା tariff (2.2 Q12).

- କେବଳ ସେତେବେଳେ ଲଗାଯାଏ ଯେତେବେଳେ subsidy **export performance** ସହ, **ଆମଦାନି ମାଲ ବଦଳରେ ଘରୋଇ ମାଲ ବ୍ୟବହାର** ସହ ଜଡ଼ିତ ଏବଂ **ସୀମିତ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ** ଦିଆଯାଇଥାଏ (2.4 Q1: ଉପରୋକ୍ତ ସବୁ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ADD ଲଢ଼େ କମ୍ପାନୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ; CVD ଲଢ଼େ ସରକାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ.**

କାର୍ଡ 9.20 T 2.2 · ଧାରଣା

★ OL 2.2.13 · Scanner Q2 · SM pp.9.20–9.21

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

tariff ର ପ୍ରଭାବ consumers, producers, revenue ଓ efficiency ଉପରେ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.

ଉତ୍ତର

- Consumers **consumer surplus ହରାନ୍ତି**.
- Importing ଦେଶର producers **ଲାଭବାନ ହୁଅନ୍ତି** (ଅଧିକ ଦର, କମ୍ ବିଦେଶୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତା).
- ସରକାରୀ **revenue ବଢ଼େ**.
- Tariffs **comparative advantage କୁ ଅଣଦେଖା କରନ୍ତି**, ଅନ୍ୟତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଉତ୍ପାଦନକୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି.

Q2: "producers ଙ୍କ well-being ବଢ଼େ" ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ଫଳ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Consumers ଦିଅନ୍ତି, producers ଖୁସି, ଭଣ୍ଡାର ଭରେ, efficiency ହାରେ.**

କାର୍ଡ 9.21 T 2.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 2.3.1 · Scanner Q4, Q15 · SM p.9.21
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **NTMs** ଓ **NTBs** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ'ଣ? Countervailing duty କ'ଣ NTB?	ଉତ୍ତର NTMs: **non-tariff, ଅଦୃଶ୍ୟ** ପଦକ୍ଷେପ. **NTBs** ହେଉଛି NTMs ର **ବୈଷମ୍ୟମୂଳକ ଉପସେଟ୍**. • Q4: **countervailing duty** non-tariff barrier ନୁହେଁ. Q15: **tariff** NTB ନୁହେଁ. CVD ଓ ADD ସମେତ Tariffs non-tariff barriers ନୁହନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **NTB, NTM ଭିତରେ ଥାଏ, ଟୋକେଇର ଖରାପ ଆମ୍ବ ପରି;** tariffs ଅନ୍ୟ ଦୋକାନରେ.

କାର୍ଡ 9.22 T 2.3 · ଧାରଣା	★ OL 2.3.2, 2.3.5 · Scanner Q11 · SM p.9.22
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ NTMs କିପରି **technical** ଓ **non-technical** ରେ ବର୍ଗୀକୃତ?	ଉତ୍ତର • **Technical**: ଉତ୍ପାଦର ଗୁଣ ଓ **ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା** (SPS, TBT). Q11: ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକ technical ପଦକ୍ଷେପ. • **Non-technical**: trade ଆବଶ୍ୟକତା, ଯାହା **hard** (price ଓ quantity ନିୟନ୍ତ୍ରଣ), **threat** (anti-dumping, safeguards) ଏବଂ **other** (finance ଓ investment) ରେ ବିଭକ୍ତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Technical ମାନେ ଜିନିଷଟି ନିଜେ; non-technical ମାନେ ତା' ଚାରିପାଖର କାଗଜପତ୍ର ଓ ଚାପ.** Hard, Threat, Other: H-T-O.

କାର୍ଡ 9.23 T 2.3 · ତୁଳନା	★★ OL 2.3.3, 2.3.4 · Scanner Q2, Q5, Q9, Q14 · SM pp.9.22–9.23
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **SPS** ଓ **TBT** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ. କେଉଁଟି TBT ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର • **SPS**: **ମଣିଷ, ପଶୁ, ଉଦ୍ଭିଦ ଜୀବନ** ଓ **biodiversity** କୁ ସୁରକ୍ଷା ଦିଏ (Q5). • **TBT**: **food ଓ non-food** ଉତ୍ପାଦ ଉଭୟକୁ ଆବରି (Q2): standards, labels, eco-labels, organic certification (Q9). • ଫାନ୍ଦ (Q9): **import quotas** TBT ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **SPS = Safety of Species; TBT = Tags, Brands, Trademarks of quality** (labels ଓ standards).

କାର୍ଡ 9.24 T 2.3 · ଧାରଣା	★★ OL 2.3.6 · Scanner Q3, Q16 · SM pp.9.23–9.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **import quota** କ'ଣ? କିଏ ଲାଭ ପାଏ ଏବଂ ସରକାର revenue ପାଏ କି?	ଉତ୍ତର ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ଥିବା ପରିମାଣର ଏକ **ଭୌତିକ ସୀମା**, ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି **ବର୍ଷ** (Q3). • ସରକାର **କୌଣସି revenue ପାଏ ନାହିଁ**; licence ଧାରକ **quota rents** ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି. • Quantitative restrictions **imports ଓ exports** ଉଭୟକୁ ଅଙ୍କୁଶ ଲଗାନ୍ତି (Q16).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Tariff ଭଣ୍ଡାରକୁ ଦିଏ; quota licence-ଧାରକକୁ ଦିଏ.**

କାର୍ଡ 9.25 T 2.3 · ଧାରଣା

★ OL 2.3.7, 2.3.8 · Scanner Q8, Q12 · SM p.9.24

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

non-automatic licensing ଓ **financial measures** କ'ଣ କରନ୍ତି?

ଉତ୍ତର

- **Non-automatic licensing** ଓ **prohibitions** ଯେକୌଣସି ଉତ୍ସରୁ imports ର **ପରିମାଣ** ସୀମିତ କରନ୍ତି (Q12).
- **Financial measures** import cost ବଢ଼ାନ୍ତି: **advance payment** ଆବଶ୍ୟକତା ଓ **foreign exchange controls** (Q8: ତିନି ମାସ ଆଗରୁ 25% ଦେୟ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Licence ସଂଖ୍ୟା ସୀମିତ କରେ; finance ଦର ବଢ଼ାଏ.**

କାର୍ଡ 9.26 T 2.3 · ତୁଳନା

★★ OL 2.3.9, 2.3.10 · Scanner Q1, Q6, Q13 · SM p.9.26

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

safeguard measures ଓ **embargo** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

- **Safeguards**: import **surge** ଯୋଗୁଁ ଘରୋଇ industry କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ **ଅସ୍ଥାୟୀ**, **non-discriminatory** ସୀମା (Q13).
- **Embargo**: କୌଣସି ଦେଶ ବା ଅଞ୍ଚଳ ସହ imports ବା exports ଉପରେ **ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷେଧ**; **ସବୁଠାରୁ ଚରମ** trade barrier (Q1, Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Safeguard = seat-belt (ଅସ୍ଥାୟୀ); embargo = ତାଲା ପଡ଼ିଥିବା ଦ୍ୱାର (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ).**

କାର୍ଡ 9.27 T 2.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 2.4.1 · No direct Q · SM pp.9.26–9.27

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Voluntary Export Restraints (VERs) କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

ପ୍ରତିଶୋଧ ଏଡ଼ାଇବାକୁ importer ସହ **ଆଲୋଚନା** ପରେ **exporting ଦେଶ** ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ଏକ **ଅନୌପଚାରିକ quota**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **V-E-R: Exporter ନିଜେ ନିଜକୁ ଅଟକାଏ** କାରଣ importer ବିନୟରେ ମାଗିଥିଲା.

କାର୍ଡ 9.28 T 3.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 3.1.1, 3.5.1, 3.4.6 · Scanner 3.1 Q1; 3.5 Model Q1, Q2; 3.4 PYQ Q3 · SM pp.9.33–9.34; UNCTAD not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

UNCTAD କ'ଣ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ? Trade negotiations କେଉଁ ଦୁଇଟିକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରେ, ଏବଂ କେଉଁ agreement NAFTA ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ?

ଉତ୍ତର

- **UNCTAD** ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତିରେ **ବିକାଶ-ଅନୁକୂଳ ଏକୀକରଣ** ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ (SM ରେ ନାହିଁ).
- Trade negotiations: **market access** (tariff କଟୌତି) ବନାମ ଘରୋଇ industry ର **ସୁରକ୍ଷା**.
- **USMCA (2020)** ହେଉଛି NAFTA ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ: **USA, Mexico, Canada** (3.4 PYQ Q3: Mexico).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development, ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତି ଭିତରକୁ ଏକ ବିକାଶ-ଅନୁକୂଳ ଦ୍ୱାର. USMCA ମାନେ ଉତ୍ତର ଆମେରିକାର ତିନି ପଡ଼ୋଶୀ, NAFTA ର ନୂଆ ନାମ.

କାର୍ଡ 9.29 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.5.19 · Scanner 3.2 Q1; 3.5 PYQ Q3 · SM pp.9.34–9.35; SM p.9.46

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1 February 2021 ରେ କେତୋଟି **RTAs** କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଥିଲା? ଆଠ ପ୍ରକାର trade agreement କ୍ରମରେ କୁହ.

ଉତ୍ତର

339 RTAs 1 February 2021 ରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଥିଲା (3.5 PYQ Q3).

- ଆଠ ପ୍ରକାର: **unilateral, bilateral, regional preferential trade agreements, trading bloc, free-trade area, customs union, common market, economic and monetary union**.
- **Bilateral** = ଦୁଇ ଦେଶ ବା bloc ମଧ୍ୟରେ; ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ free trade (3.2 Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **1 Feb 2021 ରେ 339. U**nilateral ରୁ **E**MU ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଡ଼ି ଚଢ଼: U-B-R-T-F-C-C-E, ଆଠଟି ପାହାଚ.

କାର୍ଡ 9.30 T 3.2 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 3.2.3 · Scanner 3.2 Q3 · SM p.9.43

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି **multilateral** agreement: NAFTA, EU policies, WTO agreements ନା bilateral pact?

ଉତ୍ତର

WTO agreements: multilateral negotiations ରେ **ସମଗ୍ର WTO ସଦସ୍ୟତା** ସାମିଲ.

NAFTA ଓ EU **regional**, multilateral ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Multi ମାନେ ଅନେକ, WTO ର ସମସ୍ତେ.** Regional ମାନେ ଦୁନିଆ ଭିତରର ଏକ କ୍ଲବ୍.

କାର୍ଡ 9.31 T 3.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 3.2.4 · Scanner 3.2 Q4; 3.5 PYQ Q2, Q5 · SM p.9.35

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Q4: କେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ free trade agreement ଅଛି ଏବଂ **common external tariff ଲାଗୁ କରିପାରେ**?

ଉତ୍ତର

Trading bloc (Arab League, EFTA; SM p.9.35).

- ଲୋଭନୀୟ ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: **free-trade area**, **regional preferential trade agreement**, **economic and monetary union**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Bloc = FTA ସହ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସାଧାରଣ କାନ୍ଥ.** Bloc କୁ ଏକ ବହୁତଳ ଘର ଭାବ, ଯାହାର ଏକ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ସାଧାରଣ ଫାଟକ ଅଛି.

କାର୍ଡ 9.32 T 3.2 · ତୁଳନା

★★ OL 3.2.5, 3.2.6 · Scanner 3.2 Q5; 3.5 PYQ Q8 · SM pp.9.35–9.36

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

free-trade area, **customs union**, **common market** ଓ **economic and monetary union** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

- **FTA**: ସଦସ୍ୟମାନେ ନିଜ **ନିଜର external tariffs** ରଖନ୍ତି.
- **Customs union**: **common external tariff** (EU, GCC, MERCOSUR). GCC ଏକ customs union (3.2 Q5); EU ଏକ customs union (3.5 PYQ Q8).
- **Common market**: **factor mobility** ଯୋଗ କରେ.
- **EMU**: **common currency** ଯୋଗ କରେ (SM: EU single currency).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Tariff, Tariff-common, Factors, Currency:** ପ୍ରତି ପାହାଚରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ମିଳିତ ହୁଏ.

କାର୍ଡ 9.33 T 3.2 · ଧାରଣା	★ OL 3.2.7 · Scanner 3.2 Q2 · Not in SM
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟ export industries କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରଭାବ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ଏହା **ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ employment ବଢ଼ାଏ** ଏବଂ **current account balance ଉନ୍ନତ କରେ** (Q2).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିଜେତା ଉପରେ ବାଜି ଲଗାଅ, ନିଯୁକ୍ତି ବଢ଼େ, account ସୁଧରେ.**

କାର୍ଡ 9.34 T 3.3 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.3.1, 3.4.1, 3.4.2 · Scanner 3.3 Model Q1, PYQ Q1; 3.4 Model Q1–Q2, PYQ Q1 · SM p.9.36; SM p.9.37; SM p.9.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **GATT** କ'ଣ ଥିଲା: ପରିସର, ଅବଧି, rounds ଏବଂ ଆଇନଗତ ପ୍ରକୃତି?	ଉତ୍ତର • **ମାଲ** ଆବରୁଥିଲା; **1948 ରୁ 1994** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା (47 ବର୍ଷ, SM); **ଆଠଟି trade rounds**. • GATT ଏକ **agreement** ଥିଲା, treaty ନୁହେଁ (SM p.9.37) ଏବଂ ଏକ international organisation ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ. • ଲକ୍ଷ୍ୟ: ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ **tariffs କମାଇବା** (3.3 PYQ Q1). • ସାବଧାନ: ଗୋଟିଏ Scanner model ପ୍ରଶ୍ନ 1947 key କରିଛି; PYQ ଓ SM 1948 ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **GATT = Goods, Agreement, Tariffs, Trade rounds (8).** ସାତଚାଳିଶ ବର୍ଷ: 48 ରୁ 94.

କାର୍ଡ 9.35 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.4.3 · Scanner 3.4 PYQ Q4 · SM pp.9.36–9.37
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 1980s ସୁଦ୍ଧା **GATT ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା କାହିଁକି ହରାଇଲା**?	ଉତ୍ତର • **Investments, IPR ଓ services** ଏହାର ପରିସର ବାହାରେ ଥିଲା. • **Agriculture** liberalisation ବିଫଳ ହେଲା. • **ଦୁର୍ବଳ institutions ଓ dispute settlement**; ଏହା treaty କି organisation ନଥିଲା. Q4 ଉତ୍ତର: **ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ institutional structure ଓ dispute settlement**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ପରିସର ବାହାରେ, ସମୟ ବାହାରେ, ଦାନ୍ତ ବିନା:** ବିଷୟ ଅନୁପସ୍ଥିତ, ଚାଷ ଅଟକିଲା, ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରେଫରି ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 9.36 T 3.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.4.4, 3.4.5 · Scanner 3.4 Model Q1 (1.1), Q1–Q2 (1.4), Q1 (1.5); PYQ Q2 · SM p.9.37; SM p.9.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Uruguay Round** କେବେ ହୋଇଥିଲା, ଏହା କେଉଁ round ଥିଲା, ଏବଂ ଏହା କ'ଣ ସୃଷ୍ଟି କଲା?	ଉତ୍ତର • **1986–94**, **8th** round, **123 ଦେଶ** ସହ; ଏହା Punta del Este ରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା (September 1986). • ଏହା **WTO** କୁ ଆଣିଲା, **1 July 1995** ରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ, **ସଂଶୋଧିତ GATT** କୁ ଧାରଣ କରିଥିବା ଏକମାତ୍ର framework. • ଭୁଲ ବିକଳ୍ପ: Doha, Tokyo, Kennedy rounds.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **86 ରୁ 94, ତା'ପରେ 95:** round 94 ରେ ସରେ, WTO 95 ରେ ଖୋଲେ.

କାର୍ଡ 9.37 T 3.5 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.5.2, 3.5.3 · Scanner 3.5 PYQ Q9; Model Q1 (1.4) · SM p.9.38; SM p.9.46
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ WTO ର **ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** ଓ ଏହାର **ଛଅଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** କୁହ. କେଉଁଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ: trade **ସୁଗମ, ମୁକ୍ତ, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଏବଂ ପୂର୍ବାନୁମେୟ** ଭାବେ ପ୍ରବାହିତ ହେବା. • ଛଅଟି: **rules ସ୍ଥିର ଓ ଲାଗୁ କରିବା**; **negotiation ପାଇଁ forum**; **disputes ସମାଧାନ**; **transparency ବଢ଼ାଇବା**; ଅନ୍ୟ institutions ସହ **cooperate** କରିବା; **ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ** କରିବା. • ଫାନ୍ଦ: ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣର **ଗୋପନୀୟତା ବଜାୟ ରଖିବା** ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Rules, Forum, Disputes, Transparency, Cooperation, Developing:** R-F-D-T-C-D. ସବୁବେଳେ ସ୍ୱଚ୍ଛତା, କେବେ ଗୋପନୀୟତା ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 9.38 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	OL 3.5.4, 3.5.5 · Scanner 3.5 Model Q2 (1.5), Q1–Q2 (1.5.1) · SM p.9.38
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **WTO structure** ବର୍ଣ୍ଣନା କର: headquarters, ମୁଖ୍ୟ, ଏବଂ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ.	ଉତ୍ତର • **Secretariat Geneva** ରେ, **Director General** ଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ. • **Ministerial Conference**: ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସଂସ୍ଥା, ଅତି କମ୍ରେ ପ୍ରତି **ଦୁଇ ବର୍ଷରେ** ଥରେ ବସେ. • **General Council**: ଏହା **TPRB** ଓ **DSB** ଭାବେ ମଧ୍ୟ କାମ କରେ. • ଏହା ତଳେ: **Goods, Services ଓ TRIPS Councils**. Appeals **Appellate Body** କୁ ଯାଏ (Scanner).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଉପରୁ ତଳକୁ: Ministers, General, ତା'ପରେ Goods-Services-TRIPS.** Geneva ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘର ଦିଏ.	

କାର୍ଡ 9.39 T 3.5 · ଧାରଣା	★★ OL 3.5.6 · Scanner 3.5 Model Q1 (1.3); PYQ Q1, Q6, Q10, Q12 · SM p.9.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **MFN** principle କ'ଣ, ଏବଂ GATT ରେ ଏହା କେଉଁଠି ଦେଖାଯାଏ?	ଉତ୍ତର **ବାଣିଜ୍ୟ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବୈଷମ୍ୟ ନାହିଁ**: ଜଣକୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ସୁବିଧା **ସମସ୍ତ** WTO ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ. • ଏହା **GATT ର Article 1**; GATT ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ (Q6). • ମିତ୍ର ଦେଶ ପାଇଁ preferential tariffs ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Most Favoured ମାନେ Equally Favoured:** ଯେକୌଣସି ଜଣକୁ ମିଳିଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ସୁବିଧା ସମସ୍ତେ ପାଆନ୍ତି.	

କାର୍ଡ 9.40 T 3.5 · ଧାରଣା	★ OL 3.5.7 · Scanner 3.5 Model (ix) Q1; PYQ Q7 · SM p.9.39
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **national treatment** କ'ଣ, ଏବଂ କ'ଣ ଏହାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରେ?	ଉତ୍ତର ବଜାର ଭିତରକୁ ଆସିବା ପରେ ଆମଦାନି ଓ ଘରୋଇ ମାଲ **ସମାନ ବ୍ୟବହାର** ପାଆନ୍ତି. • **ବିକ୍ରୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେବା ଉପରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ** ଏହାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରେ. • Imports ଉପରେ **customs duty** ଲଗାଇବା ଏହାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରେ ନାହିଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **MFN ହେଉଛି ସଦର ଦ୍ୱାର (ସହଯୋଗୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ); national treatment ହେଉଛି ଭିତର କୋଠରୀ (ବିଦେଶୀ = ଦେଶୀ).**	

କାର୍ଡ 9.41 T 3.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 3.5.8, 3.5.10, 3.5.9 · Scanner 3.5 PYQ Q13 · SM pp.9.39–9.41; SM p.9.43
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ WTO ର **guiding principles** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. **TPRM** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର • **Non-discrimination**, **freer trade**, **predictability** (binding ଓ transparency), **fair competition**, **development ଓ reform**. • **TPRM** (Trade Policy Review Mechanism): ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ trade policies ର TPRB ଦ୍ୱାରା **ସାମୟିକ ସମୀକ୍ଷା** (Q13).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **N-F-P-F-D:** No favourites, Freer, Predictable, Fair, Developing. ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ପାଞ୍ଚ principle.

କାର୍ଡ 9.42 T 3.5 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★★ OL 3.5.11–3.5.14 · Scanner 3.5 Model Q1 (1.5); PYQ Q4; 3.2 Q3 · SM pp.9.42–9.43
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେଉଁ agreement WTO ଅଧୀନରେ **ନୁହେଁ**? **Agreement on Agriculture** କ'ଣ ଆବରେ? TRIPS ର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପ କୁହ.	ଉତ୍ତର • **NAFTA** ଏକ regional agreement, WTO agreement ନୁହେଁ. • **AoA**: **market access, domestic support, export subsidies**. • WTO agreements ରେ SPS, TBT, **TRIMs**, **TRIPS** (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) ଏବଂ **GATS** ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **AoA = M-D-E:** Market, Domestic, Export. NAFTA ହେଉଛି ବାହାରର ଲୋକ, ଭୁଲ ବିବାହ ଭୋଜିରେ ଆସିଥିବା ଅତିଥି ପରି.

କାର୍ଡ 9.43 T 3.6 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 3.6.1, 3.6.2 · Scanner Q1, Q2 · SM p.9.44; SM p.9.47
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Doha Development Agenda** କେଉଁ round, କେବେ, ଏବଂ କ'ଣ ସବୁଠାରୁ ବିବାଦୀୟ ଥିଲା?	ଉତ୍ତର • **Ninth** round, **Doha, Qatar, November 2001** ରେ ଆରମ୍ଭ (Fourth Ministerial Conference). • ସବୁଠାରୁ ବିବାଦୀୟ: **agriculture**. • ଏହା **ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶର ଚିନ୍ତା** ସମାଧାନ କରେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Doha = 9th, 2001, Development;** ଚାଷ ନେଇ ଲଢ଼େଇ ହିଁ ଅଟକିବାର କାରଣ.

କାର୍ଡ 9.44 T 3.7 · MCQ ଫାନ୍ଦ	★ OL 3.7.1 · Scanner Q1 · SM p.9.45
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **G20** ର କେତେ ସଦସ୍ୟ? Argentina, India, Tunisia, Mexico ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ସଦସ୍ୟ ନୁହେଁ?	ଉତ୍ତର **19 ଦେଶ ଏବଂ EU** (SM p.9.45 Argentina ରୁ United States ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରେ). **Tunisia** ସଦସ୍ୟ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **19 + 1 = 20;** Tunisia ହେଉଛି ବାହାରର ଲୋକ.

କାର୍ଡ 9.45 T 4.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	OL 4.1.1, 4.1.2, 4.3.1, 4.3.2 · Scanner 4.1 Model Q1 (1.1), Q1 (1.2); 4.3 Model Q1 (1.1), Q1 (1.3) · SM pp.9.51–9.52; SM p.9.64
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **exchange rate**, **exchange rate regime** ଓ **free float** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. 1 USD = 0.85 EUR ରେ 100 USD ପରିବର୍ତ୍ତନ କର.	ଉତ୍ତର • **Exchange rate**: ଗୋଟିଏ currency ଅନ୍ୟ currency ସହ ବିନିମୟ ହେଉଥିବା ହାର. **quoted rate ରେ ଗୁଣନ କରି** ପରିବର୍ତ୍ତନ କର: 100 × 0.85 = **85 EUR**. • **Regime**: ଦେଶ ବିଦେଶୀ currencies ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜ currency କୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା. ଦୁଇ ଚରମ: **floating (flexible)** ଓ **fixed**. • **Free float**: **demand ଓ supply** ଦ୍ୱାରା ବଜାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; ସରକାର ଓ central banks ଦୂରରେ ରୁହନ୍ତି.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Rate = ଗୋଟିଏ currency ର ଅନ୍ୟ currency ରେ ଦାମ.** Free float = ଏକ **ମୁକ୍ତ ବଜାର ଦୋକାନ**, ଯେଉଁଠି କୌଣସି ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 9.46 T 4.3 · ଧାରଣା	★★ OL 4.3.3 · Scanner 4.3 Model Managed Float Q1–Q2; PYQ Q2, Q4, Q6 · SM pp.9.52–9.53
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **managed float** କ'ଣ? ଭାରତ କେଉଁ regime ଅନୁସରଣ କରେ?	ଉତ୍ତର Rate **floats**, କିନ୍ତୁ **central bank currencies କିଣେ ଓ ବିକେ** ତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାକୁ (Model Q2). • **ଭାରତ = managed float** (PYQ Q2, Q4). • ଫାନ୍ଦ (Q6): "dirty float ସାଧାରଣତଃ **fixed** regime ଥିବା ଦେଶ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି" ଏହା ମିଥ୍ୟା ବିବୃତ୍ତି.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Managed ମାନେ ସୂତା ବାନ୍ଧା ଘୁଡ଼ି:** ସେ ମୁକ୍ତ ଉଡ଼େ, କିନ୍ତୁ ସୂତା central bank ହାତରେ.	

କାର୍ଡ 9.47 T 4.3 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 4.3.4, 4.3.5, 4.3.6 · Scanner 4.3 Model Q2 (1.2), Q2–Q3 (1.3), Fixed Q1–Q2; PYQ Q1 · SM p.9.53; SM p.9.64; crawling peg and currency board not in SM
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **fixed (pegged)** rate, **soft peg** ଓ **hard peg** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. IMF ର ଅଧିକାଂଶ ସଦସ୍ୟ କେଉଁ peg ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି?	ଉତ୍ତର • **Fixed**: ସରକାର **ଏକ currency, basket ବା gold** ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୂଲ୍ୟ ଘୋଷଣା କରେ; central bank ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରେ ଏବଂ **reserves** ରଖେ. • **Soft peg**: ବଜାର-ଚାଳିତ; **ସର୍ବାଧିକ ସଂଖ୍ୟକ IMF ସଦସ୍ୟ** ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି (PYQ Q1). **Hard peg**: ସ୍ଥିର, ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ମୂଲ୍ୟ. • SM ବାହାରେ: **crawling peg** ସୂଚକ ଅନୁସାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସଜାଡ଼ିହୁଏ; **currency board** ଏକ ସ୍ଥିର ହାରରେ ବିଦେଶୀ currency ସହ peg କରେ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Soft peg = କୋମଳ ଅବତରଣ (ବଜାର ଆଗେଇ ନିଏ); hard peg = କଠିନ ବ୍ରେକ୍ (କେବେ ଘୁଞ୍ଚେ ନାହିଁ).**	

କାର୍ଡ 9.48 T 4.3 · ତୁଳନା

★ OL 4.3.7, 4.3.8 · Scanner 4.3 PYQ Q3, Q5 · SM pp.9.53–9.54

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

fixed ଓ floating regimes ର **advantages** ଏବଂ floating ର ମୁଖ୍ୟ **disadvantage** କୁହ.

ଉତ୍ତର

- **Fixed**: ଉତାରଚଢ଼ାଉ ଜୋଖିମ ନାହିଁ, ଅଧିକ trade ଓ investment, **କମ୍ speculation**, ମୁଦ୍ରା ଅନୁଶାସନ, ବିଶ୍ୱସନୀୟତା.
- **Floating**: ସ୍ୱାଧୀନ monetary policy, rate ଏକ policy tool, **ବିଶାଳ reserves ଦରକାର ନାହିଁ**.
- Floating ର ଅସୁବିଧା: volatility, ଅନିଶ୍ଚିତତା, **risk premium** (Q5: trade ଅନିଶ୍ଚିତତା).
- ଫାନ୍ଦ (Q3): "speculation ବୃଦ୍ଧି" fixed rates ର advantage ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Fixed = ସ୍ଥିର କିନ୍ତୁ କଠିନ; floating = ନମନୀୟ କିନ୍ତୁ ଦୋହଲୁଥିବା.**

କାର୍ଡ 9.49 T 4.4 · ସୂତ୍ର

★ OL 4.4.1, 4.4.2, 4.5.8, 4.1.3, 4.6.4 · Scanner 4.4 Q2, Q3; 4.1 Model Q1 (1.4); 4.6 Model Q1 (1.4) · SM p.9.55; SM p.9.65

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

nominal ଓ **real** exchange rate ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ ଏବଂ formula ଲେଖ. Q3 କର: NER 15, domestic index 250, foreign index 200.

ଉତ୍ତର

- **Nominal**: currency ବଦଳରେ currency. **Real**: ଜିନିଷ ବଦଳରେ ଜିନିଷ (**'how many'** for **'one'**); trade flows real rate ଅନୁସରଣ କରେ.
- **RER = NER × Domestic price index ÷ Foreign price index**; NER ବାହାର କରିବାକୁ ପୁନଃବିନ୍ୟାସ କର.
- Q3: 15 × 250 ÷ 200 = **18.75**. Q2: 25 = NER × 140 ÷ 70, ତେଣୁ NER = **12.5**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Real = Nominal × (Home prices ଉପରେ Foreign prices).** Home prices ଉପରେ ରହେ.

କାର୍ଡ 9.50 T 4.4 · ଧାରଣା

★★ OL 4.4.3, 4.4.4 · Scanner 4.4 Q1, Q4, Q5, Q6 · SM p.9.55; SM p.9.65

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

REER କ'ଣ ଏବଂ REER **ବଢ଼ିଲେ** କ'ଣ ହୁଏ?

ଉତ୍ତର

REER = NEER ÷ price deflator (inflation ଅନୁସାରେ ସଜାଡ଼ିଥିବା nominal effective exchange rate, Q4).

- REER ବଢ଼ିଲେ: exports **ମହଙ୍ଗା**, imports **ଶସ୍ତା**, **competitiveness** ହ୍ରାସ, **current account deficit** (Q1, Q6).
- Q5: NER ସ୍ଥିର ଥିଲେ, REER ବୃଦ୍ଧି ମାନେ **ଘରୋଇ inflation ବିଦେଶୀ inflation ଠାରୁ ଅଧିକ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **REER ଉପରକୁ = Rich rupee, Expensive exports, Rising imports.**

କାର୍ଡ 9.51 T 4.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 4.5.1, 4.5.2, 4.5.3, 4.5.5 · Scanner 4.5 Model Q1; PYQ Q1, Q2, Q3 · SM p.9.65; SM p.9.56; FEMA not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

forex market ବର୍ଣ୍ଣନା କର. **vehicle currency** କ'ଣ? ଭାରତରେ forex କିଏ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ?

ଉତ୍ତର

- ଏକ **over-the-counter**, ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ଭାବେ ଯୋଡ଼ା network (ଭୌତିକ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ), ଅତି **ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ spreads** ସହ.
- **Vehicle currency**: କୌଣସି ପକ୍ଷର ନିଜ ଦେଶର currency ନହେଲେ ବି international contracts ରେ ବହୁଳ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ; **US dollar** (Q1, Q2).
- **FEMA** ଭାରତରେ foreign exchange ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Dollar ହେଉଛି ଟ୍ୟାକ୍ସି:** ଯେଉଁ currencies କେବେ ସିଧାସଳଖ ଭେଟନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟ ବହନ କରେ.

କାର୍ଡ 9.52 T 4.5 · ତୁଳନା

★★ OL 4.5.6, 4.5.7, 4.9.9 · Scanner 4.9 PYQ Q1, Q2, Q3 · SM pp.9.64–9.65

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

direct ଓ **indirect** quotes ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ. **cross rate** ଓ **arbitrage** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

- **Direct (European)**: **1 ବିଦେଶୀ** ଏକକ ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ currency, ଯଥା ₹65/US$.
- **Indirect (American)**: **1 ସ୍ଥାନୀୟ** ଏକକ ପାଇଁ ବିଦେଶୀ currency, ଯଥା ପ୍ରତି ଟଙ୍କା $0.0151 (Q1).
- **Cross rate**: ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଯୋଡ଼ାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ (Q2). **Arbitrage** ସମସ୍ତ ବଜାରକୁ ସମାନ rate ଦେଖାଏ (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Direct = Domestic coins ଦରକାର; Indirect = Intake of foreign coins** ପ୍ରତି ସ୍ଥାନୀୟ ଏକକ ପାଇଁ.

କାର୍ଡ 9.53 T 4.6 · ଧାରଣା

★ OL 4.6.1, 4.2.1, 4.5.4, 4.6.5, 4.6.6 · Scanner 4.2 Q1; 4.6 Model Q1–Q2 (1.6), Q1–Q2 (1.7) · SM pp.9.56–9.57; short-run and long-run factors not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

equilibrium rate କେଉଁଠି ସ୍ଥିର ହୁଏ? ଡଲାରର **demand** ଓ **supply** କ'ଣ ଚଳାଏ, ଏବଂ short ଓ long run ରେ rate କ'ଣ ବଦଳାଏ?

ଉତ୍ତର

- Equilibrium ସେଠି ଯେଉଁଠି **D$ S$ କୁ ଭେଟେ**.
- Demand: imports, transfers, income payments, assets, speculation. Supply: exports ଏବଂ **FDI/FPI inflows** (deck).
- SM ବାହାରେ: **short run** ରେ interest rates, inflation, trade balance; **long run** ରେ relative inflation.
- **ଉଚ୍ଚ interest rates ଓ ରାଜନୈତିକ ସ୍ଥିରତା appreciation** କୁ ନେଇଯାଏ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Demand rate କୁ ଉପରକୁ ଟାଣେ, supply ତଳକୁ ଠେଲେ;** ଦୋଳି ପରି, equilibrium ରେ ସନ୍ତୁଳିତ.

କାର୍ଡ 9.54 T 4.7 · ଧାରଣା

★ OL 4.7.1, 4.3.9, 4.7.2, 4.9.7 · Scanner 4.7 PYQ Q1, Model Q1 (1.6), Q1 (1.7); 4.3 Model Q1 (1.2) · SM pp.9.57–9.58

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

appreciation ଓ **depreciation** ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ. $1 = ₹70 ଯଦି ₹75 ହୁଏ, କ'ଣ ହେଲା? ଯଦି କୌଣସି currency ର demand ବଢ଼େ?

ଉତ୍ତର

- **Appreciation** = ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଲା; **depreciation** = ମୂଲ୍ୟ କମିଲା.
- $1 = ₹70 → ₹75: **ଟଙ୍କା depreciate ହେଲା, ଡଲାର appreciate ହେଲା**. ସେହିପରି 1 EUR = 80 → 85 INR: INR depreciate ହେଲା (PYQ Q1).
- କୌଣସି currency ର ଅଧିକ demand: ତାହା **appreciate ହୁଏ**. ବିଦେଶୀ currency ର ଅଧିକ demand (ଯଥା ବଢୁଥିବା trade deficit): ଘରୋଇ currency **depreciate ହୁଏ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଗୋଟିଏ ଡଲାର କିଣିବାକୁ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଲାଗିବା = ଟଙ୍କା ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା.** ଗୋଟିଏ ଡଲାରର ଦାମ ଗଣ.

କାର୍ଡ 9.55 T 4.8 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 4.8.1, 4.8.2 · Scanner 4.8 Model Q1–Q2 (1.8); PYQ Q1 · SM pp.9.59–9.60

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

devaluation/revaluation ଓ **depreciation/appreciation** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ. Revaluation କେଉଁ regime ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ?

ଉତ୍ତର

- **Devaluation/revaluation**: **fixed par value** ରେ **ସରକାରୀ** ପରିବର୍ତ୍ତନ; fixed regime (PYQ Q1).
- **Depreciation/appreciation**: **floating** rate ରେ **ବଜାର ଶକ୍ତି** ଦ୍ୱାରା.

Depreciation ବଜାର ଶକ୍ତି ଯୋଗୁଁ ହୁଏ, ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ନୁହେଁ (ତାହା devaluation).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **De-VALUE-ation ହେଉଛି ସରକାରଙ୍କ Value ଆଦେଶ; de-PRICE-ciation ହେଉଛି ବଜାରର ରାୟ.**

କାର୍ଡ 9.56 T 4.9 · ଧାରଣା	★★★ OL 4.9.1, 4.9.5, 4.8.3, 4.6.2 · Scanner 4.9 PYQ Q6, Q8; Model Q1 (1.7), Q1–Q2 (1.9); 4.8 PYQ Q2 · SM p.9.61; SM p.9.66
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **depreciation** ର ପ୍ରଭାବ କ'ଣ? ଏହାର ଅସୁବିଧା କ'ଣ ଏବଂ ଏହା କ'ଣ ସମତୁଲ କରିପାରେ?	ଉତ୍ତର Exports **ଶସ୍ତା**, imports **ମହଙ୍ଗା**: **output ସମ୍ପ୍ରସାରଣ**, ଉନ୍ନତ **trade balance** (Q6). • ଏହା inflation ଯୋଗୁଁ price competitiveness ର କ୍ଷତିକୁ **ସମତୁଲ କରେ** (4.9 PYQ Q8). • କିନ୍ତୁ ମହଙ୍ଗା imports ଯୋଗୁଁ ଏହା **inflation ବଢ଼ାଏ**. • 4.8 PYQ Q2 ଫାନ୍ଦ: "imports ର ଆପେକ୍ଷିକ ଦର କମାଏ" depreciation ସହ ଜଡ଼ିତ ନୁହେଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁର୍ବଳ currency: Exports Easy, Imports Ill-priced.** Growth ବଢ଼େ, inflation ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ.	

କାର୍ଡ 9.57 T 4.9 · ଧାରଣା	★★ OL 4.9.2, 4.9.3, 4.9.4 · Scanner 4.9 PYQ Q5, Q7, Q9 · SM pp.9.62–9.63
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ currency, exports ଓ imports ଉପରେ **appreciation** ର ପ୍ରଭାବ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Currency **ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ** ହୁଏ ଏବଂ ବିଦେଶୀ currency ର **ବଡ଼ ପରିମାଣ** କିଣେ (Q7). • Exports **ମହଙ୍ଗା** ହୁଅନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ **ପରିମାଣ କମେ**; imports **ଶସ୍ତା**, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପରିମାଣ **ବଢ଼େ**. • Revaluation imports ର cost କମାଏ (Q5).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଶକ୍ତିଶାଳୀ currency: Exports Expensive, Imports Inexpensive.**	

କାର୍ଡ 9.58 T 4.9 · ଧାରଣା	★ OL 4.9.6, 4.6.3, 4.9.8 · Scanner 4.9 Model Q2–Q3 (1.9), Q2 (1.7); PYQ Q4 · SM p.9.62
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ exchange rate **volatility** FDI, FPI ଓ hedging କୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ? **trade deficit / CAD** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର • Volatility **FDI ଓ FPI କୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ କରେ** ଏବଂ **hedging** cost ବଢ଼ାଏ. • **Trade deficit / CAD** = **imports exports** ଠାରୁ **ଅଧିକ** (PYQ Q4).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୋହଲୁଥିବା rates ନିବେଶକଙ୍କୁ ଡରାଏ ଓ hedgers ଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ାଏ.** Deficit = exports ଠାରୁ Dearer imports.	

କାର୍ଡ 9.59 T 5.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 5.2.1, 5.2.2, 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 · Scanner 5.2 Model Q1–Q2 (1.1), Q1 (1.2); PYQ Q1, Q3 · SM p.9.71; IBRD and GDR not in SM
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **capital movements** ଓ **foreign capital** ର **ପ୍ରକାର** କ'ଣ? World Bank (IBRD) ଓ **GDR** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Capital movements = **financial assets ଓ liabilities** ର ସୀମା-ପାର ପ୍ରବାହ; foreign capital = ଯେକୌଣସି capital inflow. • ପ୍ରକାର: **aid, borrowings** (World Bank/IMF/ADB, **IDA soft loans**, **ECB**, trade credit), **NRI deposits**, **FPI** ଓ **FDI**. • SM ବାହାରେ: **World Bank = IBRD** (ଦୀର୍ଘମିଆଦି ବିକାଶ loans); **GDR** = ଘରୋଇ shares ବିରୁଦ୍ଧରେ **ବିଦେଶୀ bank** ଦ୍ୱାରା ଜାରି ରସିଦ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **A-B-N-P-D:** Aid, Borrowings, NRI deposits, Portfolio, Direct. GDR = ଘରେ ରହିଥିବା shares ପାଇଁ **ବିଦେଶରେ** ଜାରି **Receipt**.	

କାର୍ଡ 9.60 T 5.3 · MCQ ଫାଙ୍ଦ

★ OL 5.3.1, 5.3.2, 5.3.3, 5.3.6 · Scanner 5.3 Q1, Q4, Q6, Q7 · SM p.9.72; ECB and NIIP points not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

IMF **FDI** କୁ କିପରି ସଂଜ୍ଞାବଦ୍ଧ କରେ? କେଉଁ ଜିନିଷ component ନୁହେଁ, ଏବଂ **ECB** କ'ଣ FDI?

ଉତ୍ତର

FDI: **ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ**; voting power ର ଅତି କମ୍ରେ **10%** ଅର୍ଜନ (SM: "at least ten percent").

- Components: **equity capital, reinvested earnings, intra-company loans**.
- Portfolio investment FDI ର component ନୁହେଁ (Q1).
- **ECB ହେଉଛି debt, FDI ନୁହେଁ** (Q4). FDI inflow **capital account** କୁ ଉନ୍ନତ କରେ କିନ୍ତୁ **NIIP** କୁ ଖରାପ କରେ (Q6).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **FDI = F-ull control: Equity, Earnings, Intra-loans** (E-E-I); ବାହାରୁ ଆସିଥିବା loan (ECB) ଏକ ଋଣ, ମାଲିକାନା ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 9.61 T 5.3 · ତୁଳନା

★★ OL 5.3.4, 5.9.6 · Scanner 5.3 Q2, Q3; 5.9 PYQ Q4 · SM pp.9.72–9.73

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

horizontal, **vertical**, **conglomerate** ଓ **two-way** FDI ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

- **Horizontal**: ବିଦେଶରେ **ସମାନ ବ୍ୟବସାୟ** (ଭାରତରେ US cell-phone provider, 5.9 Q4).
- **Vertical**: ବିଦେଶରେ ଏକ **ସହାୟକ** କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ.
- **Conglomerate**: **ଅସମ୍ବନ୍ଧିତ** ବ୍ୟବସାୟ, ପ୍ରାୟତଃ **joint venture** (Q3).
- **Two-way**: ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ **ପାରସ୍ପରିକ** investments (Q2).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଚାରି ପ୍ରକାର, ଚାରି ଶବ୍ଦ: **Horizontal = Same, Vertical = Supplies, Conglomerate = Completely new, Two-way = Tit-for-tat.**

କାର୍ଡ 9.62 T 5.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 5.4.1, 5.4.3 · Scanner 5.4 Model Q1–Q3 (1.4); PYQ Q1 · SM pp.9.73–9.74

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FPI ର ସଂଜ୍ଞା ଦିଅ ଏବଂ ଏହାର stake, control ଓ ସମୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କୁହ.

ଉତ୍ତର

ଆର୍ଥିକ ପୁଞ୍ଜି (ବାସ୍ତବ ପୁଞ୍ଜି ନୁହେଁ) ର **stocks, bonds** ଓ securities ରେ ପ୍ରବାହ.

- Stake **10% ରୁ କମ୍**; **କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ** ବା ମାଲିକାନା ନାହିଁ.
- **ଅଳ୍ପକାଳୀନ**, **speculative**, **ଲାଭ-ଖୋଜା** (PYQ Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **FPI = Financial, Fleeting, Fickle:** ଅଳ୍ପ ଅଂଶ, କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 9.63 T 5.4 · ତୁଳନା

★ OL 5.4.2, 5.4.6 · Scanner 5.4 PYQ Q2; 5.3 Q7 · SM p.9.74

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FDI ଓ **FPI** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ assets, ଅବଧି, exit, technology ଓ employment ଆଧାରରେ ଲେଖ.

ଉତ୍ତର

- Assets: FDI **ଭୌତିକ**; FPI **ଆର୍ଥିକ**.
- ସମୟ: FDI **ଦୀର୍ଘ**; FPI **ଅଳ୍ପ**.
- Exit: FDI **କଠିନ**; FPI **ସହଜ**.
- FDI **technology ଓ employment** ଆଣେ; FPI ସିଧାସଳଖ ନୁହେଁ.
- PYQ Q2: ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ସ୍ୱାର୍ଥ = FDI; speculative = FPI.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Factory ବନାମ Folio:** କାରଖାନା ଘୁଞ୍ଚାଇବା କଠିନ, shares ର folio ବିକିବା ସହଜ.

କାର୍ଡ 9.64 T 5.4 · ଧାରଣା

★ OL 5.4.4, 5.4.5 · Scanner 5.4 PYQ Q3 · Not in SM

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FII ଅର୍ଥନୀତି ପାଇଁ କ'ଣ କରେ? **capital flight** କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

- **FII capital market** ଓ **equity flows** ବିକଶିତ କରେ (PYQ Q3: capital market ର ସତ୍ୱ, equity capital ପ୍ରବାହ, financial innovation).
- **Capital flight**: ଅନିଶ୍ଚିତତା ବେଳେ ପୁଞ୍ଜିର **ଦ୍ରୁତ ବହିର୍ଗମନ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **FII ବଜାରକୁ ଭରେ; flight ତାକୁ ଖାଲି କରେ.**

କାର୍ଡ 9.65 T 5.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4, 5.5.5 · Scanner 5.5 Model Q1 (1.1), (1.3), Q1–Q2 (1.5); PYQ Q1, Q2, Q3 · SM pp.9.75–9.76

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FDI ର **ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** ଓ **କାରଣ** କୁହ. ଭାରତରେ FDI ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇଁ କେଉଁ ଜିନିଷ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ?

ଉତ୍ତର

ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ: ଘରଠାରୁ **ଅଧିକ return**; **firm-specific assets** (management ଦକ୍ଷତା, patents).

- କାରଣ: **markets, resources, କମ୍ ମଜୁରି, scale, diversification, tariff-jumping, କର ରିହାତି, SEZs, ସ୍ଥିର ପରିବେଶ**.
- PYQ Q3: **protectionist import bans** ଭାରତରେ FDI ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ କାରଣ ପାଇଁ ଛଅଟି କଣ୍ଟା ମନେରଖ: **Money, Markets, Materials, Wages, Walls (tariff-jumping), Tax.**

କାର୍ଡ 9.66 T 5.6 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 5.6.1 · Scanner 5.6 Model Q1 (1.3), Q1 (1.6); PYQ Q5 · SM pp.9.77–9.78

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FDI ର modes ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର.

ଉତ୍ତର

- **Subsidiary**, **equity injection**, **controlling interest**, **M&A**, **joint venture**, **greenfield**, **brownfield**.
- PYQ Q5: joint ventures, mergers ଓ greenfield investments modes ଅଟନ୍ତି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସାତଟି ପଦ ମନେରଖ, **S-E-C-M-J-G-B:** Subsidiary, Equity, Control, Merger, Joint venture, Green, Brown.

କାର୍ଡ 9.67 T 5.6 · ତୁଳନା

★★★ OL 5.6.2, 5.6.3, 5.9.5 · Scanner 5.6 Model Q2 (1.6); PYQ Q1–Q4; 5.9 PYQ Q3 · SM p.9.78

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

greenfield ଓ **brownfield** ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ. କେଉଁଥିରେ airports ପାଇଁ 100% automatic FDI ଅନୁମତିପ୍ରାପ୍ତ?

ଉତ୍ତର

- **Greenfield**: **ନୂଆ affiliate**, **ତାଜା assets** ଓ ଉତ୍ପାଦନ (PYQ Q1). ବିଦେଶରେ ONGC Videsh = greenfield (Q4).
- **Brownfield**: merger, acquisition ବା **lease** ଦ୍ୱାରା **ବିଦ୍ୟମାନ infrastructure** (Q2, Q3).
- **brownfield airport** projects ରେ **100% automatic** route (5.9 Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Green = Grass, ଏକଦମ ନୂଆ ମାଠ; Brown = Built already,** ଜମି କିଣ ବା lease କର.

କାର୍ଡ 9.68 T 5.7 · ଧାରଣା	★ OL 5.7.1, 5.7.2, 5.8.1, 5.8.2 · Scanner 5.7 PYQ Q1, Q2; 5.8 Model Q1 (1.1), Q1 (1.7) · SM pp.9.78–9.80
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **FDI ର benefits** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. ଏହା host currency କୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ?	ଉତ୍ତର **ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ employment, technology, competition, savings** ଠାରୁ **ଅଧିକ finance, exports, tax revenue, BoP**. • FDI inflow host currency କୁ **appreciate** କରେ; **ଆମଦାନି inputs** ଓ **profit repatriation** ତାକୁ depreciate କରନ୍ତି. • ଫାନ୍ଦ: capital flight ଓ reserves ହ୍ରାସ benefit ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ E-T-C-F-E-T-B: Employment, Technology, Competition, Finance, Exports, Tax, BoP. ସାତ ଲାଭ, ସାତ ଅକ୍ଷର.

କାର୍ଡ 9.69 T 5.8 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 5.8.3, 5.8.4, 5.8.5 · Scanner 5.8 Model Q2–Q3 (1.8) · SM pp.9.80–9.82; SM pp.9.85–9.86
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ FDI ର **problems** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କର. **tax competition** ଓ **race to the bottom** କ'ଣ?	ଉତ୍ତର • **Capital-intensive methods, regional disparity, crowding-out, BoP instability, distortions, monopoly, dual economy, sovereignty** ଜୋଖିମ. • **Tax competition**: host ଦେଶମାନେ **ଅତ୍ୟଧିକ tax incentives** ଦିଅନ୍ତି (Q2). • **Race to the bottom**: ଉଦାର incentives ଓ subsidies ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା (Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ Capital-heavy, Regional gaps, Crowd-out, BoP, Distortion, Monopoly, Dual, Sovereignty: C-R-C-B-D-M-D-S. ଆଠଟି ସମସ୍ୟା, ଆଠ ଅକ୍ଷର.

କାର୍ଡ 9.70 T 5.9 · ଧାରଣା	★★ OL 5.9.1, 5.9.2, 5.9.3, 5.9.4, 5.5.4; OL 5.10.1, 5.10.2, 5.10.3 · Scanner 5.9 Model Q2, Q3; PYQ Q1, Q2, Q5; 5.5 PYQ Q1; 5.10 Model Q1 (1.10), Q2 · SM pp.9.82–9.83; SM p.9.86; RBI, FEMA, Make in India not in SM
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **ଭାରତରେ FDI** କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଏହାକୁ କିଏ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ? Sectoral caps କ'ଣ? **ODI** ର ସଂଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ଦିଅ.	ଉତ୍ତର • ଏକ ପ୍ରମୁଖ **non-debt resource**; **କର ରିହାତି ଓ କମ୍ ଦରମା** ଏହାକୁ ଆକର୍ଷିତ କରେ (5.5 PYQ Q1). • **RBI ଓ FEMA** ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ; **Make in India** investment ଓ manufacturing ଆକର୍ଷିତ କରେ. • Scanner keys (ତାରିଖଯୁକ୍ତ): private banking 49% (2019); telecom 100%; food-product marketing 100% automatic. Deck caps କୁ ତାରିଖଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରେ. • **ODI** (outbound FDI): ଶିଥିଳ capital controls ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା, ଭାରତୀୟ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ବିଦେଶରେ investment; **RBI** ଏହାକୁ ନଜର ରଖେ ଓ data ପ୍ରକାଶ କରେ (SM p.9.83, p.9.86).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ RBI + FEMA = ନିୟମ-ରକ୍ଷକ; Make in India = ନିମନ୍ତ୍ରଣ; ODI = ଭାରତୀୟ କମ୍ପାନୀ Out ଯାଉଛି.

ଫ୍ଲାଶ୍ କାର୍ଡ — ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ସହିତ

ଅଧ୍ୟାୟ 10 · ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି (Indian Economy) · 53 କାର୍ଡ

ଏହି କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

- ପ୍ରଥମେ **ପ୍ରଶ୍ନ** ପଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ପଛପଟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ **ମୁଖରେ କହି** ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ.
- ତା'ପରେ **ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ** ପଢ଼ନ୍ତୁ. ଯଦି ତାହା ମନକୁ ନଭାଏ, ତେବେ ନିଜର କୌଶଳ ତିଆରି କରି କାର୍ଡ ପାଖରେ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡରେ ତା'ର **Scanner ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର** ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣ କାର୍ଡ ପରେ ପରେ ସେହି MCQs ସମାଧାନ କରିପାରିବେ.
- ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଡକୁ **1 ଦିନ ପରେ ଓ ପୁଣି 1 ସପ୍ତାହ ପରେ** ଆଉଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ.

ତାରାର ଅର୍ଥ

★★★	ICAI 6 ଥର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପଚାରିଛି. ଶବ୍ଦେ ଶବ୍ଦେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.
★★	3 ରୁ 5 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ତାଲିକା ଜାଣନ୍ତୁ.
★	1 କିମ୍ବା 2 ଥର ପଚରାଯାଇଛି. ଗୋଟିଏ ଥର ପଢ଼ନ୍ତୁ; MCQ ରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଯଥେଷ୍ଟ.
–	Study Material ର ପାଠରୁ ନିଆଯାଇଛି. One Liner ର ପଂକ୍ତି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାରେ ସହାୟକ.

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ବିଷୟ

ବିଷୟ	ନାମ	କାର୍ଡ ସଂଖ୍ୟା	ମୋଟ	ସର୍ବାଧିକ ତାରା
10.1	ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିର ସ୍ଥିତି: ସ୍ୱାଧୀନତା-ପୂର୍ବ କାଳ (Status of Indian Economy: Pre Independence Period, 1850-1947)	10.01 – 10.04	4	★★
10.2	ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି (Indian Economy: Post Independence, 1947-1991)	10.05 – 10.13	9	★★★
10.4	1991 ର ଆର୍ଥିକ ସଂସ୍କାର (The Economic Reforms of 1991)	10.14 – 10.29	16	★★
10.5	1991 ସଂସ୍କାର ପରେ GDP ବୃଦ୍ଧି ହାର (GDP Growth Rates Post 1991 Reforms)	10.30 – 10.31	2	★★★
10.6	NITI Aayog: ଭାରତର ରୂପାନ୍ତରଣ ପାଇଁ ଏକ ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ (NITI Aayog: A Bold Step for Transforming India)	10.32 – 10.37	6	★★★
10.7	ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିର ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି: ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସମୀକ୍ଷା (The current state of the Indian Economy: A brief overview)	10.38 – 10.52	15	★★★
10.8	ଉପସଂହାର (Conclusion)	10.53	1	★

ସୂତ୍ର: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ତାରା One Liners deck ଅନୁସାରେ. "OL" = One Liner ସନ୍ଦର୍ଭ; "Q" = Scanner ରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନମ୍ବର; "SM p." = Study Material ର ପୃଷ୍ଠା.

କାର୍ଡ 10.01 T 10.1 · MCQ ଫାଦ

★★ OL 10.1.1, 10.1.2 · Scanner 10.2 PYQs Q1, Q2 · SM pp.10.1–10.2

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଭାରତର ଇତିହାସର କେଉଁ ଯୁଗକୁ **'prosperous and self-reliant'** ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଏ, ଏବଂ ତା' ବଦଳରେ 1850–1947 ଅର୍ଥନୀତିକୁ କିପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

first and seventeenth century AD ମଧ୍ୟରେ ଭାରତ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ବିଶ୍ୱର **largest economy** ଥିଲା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ, ଯାହା ବିଶ୍ୱର ସମ୍ପଦର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶରୁ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲା. ସେତେବେଳେ **self-sufficient villages** ଥିଲା ଏବଂ ସହରଗୁଡ଼ିକ ବାଣିଜ୍ୟ, ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଓ ପ୍ରଶାସନର କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା.

Scanner: ବ୍ରିଟିଶ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତ = **self-sufficient villages and cities that were centres of commerce** (Q1); ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଭାରତ = **self-reliant and prosperous economy** (Q2).

MCQ trap: 1850–1947 ର ଅର୍ଥନୀତି **impoverished and under-developed** ଥିଲା, 'prosperous and self-reliant' ନୁହେଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବ୍ରିଟିଶଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଭରା ଗୋଲା, ପରେ ଖାଲି ଖୋଲା.** 'self-reliant' ଶବ୍ଦକୁ ପୁରୁଣା ଗାଁ ଅର୍ଥନୀତି ସହ ଯୋଡ଼ନ୍ତୁ, ଔପନିବେଶିକ ଯୁଗ ସହ କଦାପି ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 10.02 T 10.1 · ଧାରଣା

★ OL 10.1.2 · Scanner 10.1 MQ Q2 · SM pp.10.2–10.3

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଭାରତର manufacturing କୁ କିପରି ନଷ୍ଟ କଲା, ଏବଂ ଜମି ଓ କୃଷି ଉପରେ ତାହାର କ'ଣ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା?

ଉତ୍ତର

ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ 1757–1858 (East India Company) ଏବଂ 1858–1947 (British government) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା. ଭାରତ manufactures ର ରପ୍ତାନିକାରୀରୁ **exporter of raw materials** ରେ ପରିଣତ ହେଲା.

Discriminatory tariffs: ଭାରତୀୟ finished goods ଉପରେ ଭାରୀ tariffs, ଆମଦାନୀ ଉପରେ କମ୍ tariffs. ଭାରତୀୟ ଜିନିଷ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପଛରେ ପଡ଼ିଲା, ତେଣୁ handicrafts ଓ manufactures ନଷ୍ଟ ହେଲା.

ଫଳ: ବ୍ୟାପକ ବେରୋଜଗାରୀ ଓ ଜମିରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଭିଡ଼ (କୃଷି ପ୍ରଧାନ କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା, MQ Q2), ଜମିର ଉପବିଭାଜନ ଓ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡନ, **subsistence farming**, କମ୍ productivity ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ.

zamindari ବ୍ୟବସ୍ଥା, absentee landlordism, ଋଣଗ୍ରସ୍ତତା ଓ ଶୋଷଣକାରୀ ମହାଜନମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ **collapse of Indian agriculture** ପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କଞ୍ଚାମାଲ ବାହାରକୁ, ବର୍ବାଦି ଭିତରକୁ:** କଞ୍ଚାମାଲ ବିଦେଶ ଗଲା, ସସ୍ତା କଳକାରଖାନାର ଜିନିଷ ଆସିଲା, ଆଉ ତନ୍ତୀର କାମ ଓ ଚାଷୀର ଜମି ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଦେଲା.

କାର୍ଡ 10.03 T 10.1 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.1.3 · Scanner 10.1 PYQs Q1 · SM p.10.4

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଔପନିବେଶିକ ଶିଳ୍ପ ବୃଦ୍ଧିରେ କେଉଁ ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା, କ'ଣ ପଛରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ଏବଂ 1946 ରେ NDP ରେ manufacturing ର ଅଂଶ କେତେ ଥିଲା?

ଉତ୍ତର

ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ **lopsided** ଢଙ୍ଗରେ ବଢ଼ିଲା, ଯେଉଁଥିରେ **cotton and jute** ପ୍ରଧାନ ଥିଲା (Q1 key: cotton and jute, wool, nylon କିମ୍ବା silk ନୁହେଁ).

Producer goods ଶିଳ୍ପ ପଛରେ ରହିଲା: ଇଂରେଜ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ନିଜ ଶିଳ୍ପ ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରୁଥିବା ଶିଳ୍ପକୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ନୀତି ଉପରେ ଚାପ ପକାଇଲେ.

Manufacturing (small-scale ଓ cottage industries ବାଦ୍ ଦେଇ) 1946 ରେ **7% of NDP** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସିମତେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା.

କାରଖାନା ନିଯୁକ୍ତି ବହୁତ କମ୍ ଥିଲା: 1900 ରେ ମୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟାର 0.4% ଏବଂ 1941 ରେ 1.4%.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C-J, ତା'ପରେ ଛେଚଳିଶରେ ସାତ:** Cotton ଓ Jute ଔପନିବେଶିକ କାରଖାନାକୁ ଚଳାଇଲା; ଛେଚଳିଶରେ ସାତ ଅର୍ଥାତ୍ NDP ରେ manufacturing ଯୋଗ କରିଥିବା ଅଂଶ କେତେ ଅଳ୍ପ.

କାର୍ଡ 10.04 T 10.1 · MCQ ଫାଙ୍କ	OL 10.1.5 · Scanner 10.1 PYQs Q2 · Not in SM text (Scanner only)
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି economic growth ରେ ଅବଦାନ **ଦିଏ ନାହିଁ**: labour ଓ capital, ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆକାର, ନୂତନ technology, ଶିକ୍ଷା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା?	ଉତ୍ତର **ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆକାର ବୃଦ୍ଧି** (Q2 key b). ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅବଦାନ ଦିଏ: labour ଓ capital ପରି resources ର ଉପଲବ୍ଧତା, ନୂତନ ଓ ଉନ୍ନତ technology, ଏବଂ ଶିକ୍ଷା କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମିଳିଥିବା ବର୍ଦ୍ଧିତ ଜ୍ଞାନ. କେବଳ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆକାର ବଢ଼ିବା ନିଜେ ଅର୍ଥନୈତିକ ବୃଦ୍ଧିରେ କିଛି ଯୋଗ କରେ ନାହିଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ, ଦକ୍ଷତା ଗଣନ୍ତୁ:** resources, technology ଓ ଜ୍ଞାନ output ବଢ଼ାଏ; କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ଗଣତି ବଢ଼ିଲେ ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 10.05 T 10.2 · ଧାରଣା	★★★ OL 10.2.3 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q1; PYQs Q10, Q11 · SM pp.10.4–10.5
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Nehruvian model** କ'ଣ ଥିଲା, କେଉଁ ସଂସ୍ଥା ଏହାକୁ ଚଳାଉଥିଲା, ଏବଂ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା?	ଉତ୍ତର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ **redistribution** ସହ ରାଜ୍ୟ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ **industrialisation**; କେନ୍ଦ୍ରୀକୃତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଯୋଜନା ହିଁ ବିକାଶ ରଣନୀତିର ମୂଳ ଥିଲା. **Planning Commission** ଗଠିତ ହେଲା; **five-year plans** ଏହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓ ତଦାରଖ ହେଉଥିଲା. ଲକ୍ଷ୍ୟ: **equity and distributive justice** ସହ ଦ୍ରୁତ ଅର୍ଥନୈତିକ ବୃଦ୍ଧି. Scanner keys: ନୀତି = **import substitution and planned economy** (MQ Q1); ଯୋଜନାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ = **growth with social justice** (Q10); ଔପନିବେଶିକ ଶୋଷଣରୁ **planned development** କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Q11).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **P-F-E: P**lanning Commission → **F**ive-year plans → **E**quity ଓ distributive justice. ତିନି ପାହାଚ, ଗୋଟିଏ କ୍ରମ.	

କାର୍ଡ 10.06 T 10.2 · ତୁଳନା	★ OL 10.2.5 · Scanner 10.2 PYQs Q3 · SM p.10.5
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 1950 ଦଶକର ନୀତି ଦୁଇଟି ଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଥିଲା. **Nehruvian** ଓ **Gandhian** ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ତୁଳନା କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର • **Nehruvian: heavy industry** ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିବା ଏକ socialistic ସମାଜ. • **Gandhian: small-scale and cottage industry** ଓ **village republics**. Q3 key: small scale, cottage industry ଓ village republics = **Gandhian** ଦର୍ଶନ (Nehruvian, British କିମ୍ବା East India Company ନୁହେଁ).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନେହେରୁ = ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର; ଗାନ୍ଧୀ = ସାନ ହାତ.** ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବନ୍ଧ ଓ ଇସ୍ପାତ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଗାଁର କାରଖାନା.	

କାର୍ଡ 10.07 T 10.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.2.4, 10.2.5, 10.4.5 · Scanner 10.4 PYQs Q13 · SM p.10.5
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **1948 ଓ 1956 ର Industrial Policy Resolutions** କ'ଣ କଲା, ଏବଂ **1958** ର ସଙ୍କଟ ପରେ କ'ଣ ଘଟିଲା?	ଉତ୍ତର **IPR 1948:** public sector ର ବିସ୍ତୃତ ଭୂମିକା ଓ private sector ପାଇଁ licensing; atomic energy, arms and ammunition ଓ railways ରେ **state monopoly**; ମୌଳିକ ଶିଳ୍ପରେ ନୂତନ ନିବେଶ କେବଳ ରାଜ୍ୟକୁ ଦିଆଗଲା. **IPR 1956:** ଏକ ବ୍ୟାପକ framework କିନ୍ତୁ **lopsided**: ଏହା public sector କୁ ବହୁତ ବିସ୍ତାର କଲା ଓ private ଉଦ୍ୟମକୁ ଦମନ କଲା. **1958: balance of payments crisis** ଯୋଗୁଁ ବାଣିଜ୍ୟ ଓ licensing କଡ଼ାକଡ଼ି ହେଲା; ବ୍ୟାପକ **import controls 1966** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଜାୟ ରହିଲା. Q13: import substitution industrialisation ଦେଶୀୟ ଶିଳ୍ପକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରି ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା କମାଇବା ପାଇଁ ଥିଲା.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **'48 = A-A-R: A**tomic energy, **A**rms ଓ ammunition, **R**ailways. '56 = public sector ଅତିବଢ଼ିଗଲା. '58 → '66 = ଆମଦାନୀ ପାଇଁ କବାଟ ବନ୍ଦ.	

କାର୍ଡ 10.08 T 10.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.2.6 · Scanner 10.2 PYQs Q9, Q12 · SM p.10.5
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **'Hindu growth rate'** କ'ଣ, ଏବଂ କେଉଁ ଅବଧି ପାଇଁ ଏହା **3.5%** ଥିଲା?	ଉତ୍ତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପରର ପ୍ରଥମ ତିନି ଦଶକରେ (**1950–80**) ଭାରତର ହାରାହାରି ବାର୍ଷିକ GDP ବୃଦ୍ଧି ସାମାନ୍ୟ **3.5 per cent** ଥିଲା, ଯାହାକୁ ପ୍ରାୟତଃ 'Hindu growth rate' କୁହାଯାଏ. Q9: 3.5% (2%, 5% କିମ୍ବା 7% ନୁହେଁ). Q12: ଏହି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ **1991 reforms ପୂର୍ବରୁ କମ୍ ବୃଦ୍ଧି**, 1950 ଦଶକରେ ଉଚ୍ଚ ବୃଦ୍ଧି କିମ୍ବା 8% ଠାରୁ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ନୁହେଁ. 1980 ଦଶକ ସହ ତୁଳନା କରନ୍ତୁ: 5.7% ଓ 5.8% (Topic 10.4).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିରିଶ ବର୍ଷ, ସାଢ଼େ ତିନି:** 1950 ରୁ 1980 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିରିଶ ବର୍ଷ, ହାର ସାଢ଼େ ତିନି ଶତାଂଶ. 3.5 ଟିକେ ଗୁଣଗୁଣେଇ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.	

କାର୍ଡ 10.09 T 10.2 · ତୁଳନା	★★★ OL 10.2.7 · Scanner 10.2 PYQs Q4, Q8 · SM p.10.6
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 1960 ଦଶକ ମଧ୍ୟଭାଗ ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ଭାରତର **farm strategy** ର ତୁଳନା କରନ୍ତୁ. କ'ଣ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବାଧ କଲା?	ଉତ୍ତର • **ପୂର୍ବରୁ: institutional model**: land reforms, farm cooperatives. R&D ଓ irrigation କୁ କମ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ; productivity ବୃଦ ଅତି ସାମାନ୍ୟ (Q4 key b). • **ପରେ: green revolution**, ବିଶେଷକରି ଗହମର productivity ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ technology ଉପରେ ନିର୍ଭର (1965 ରେ ଆରମ୍ଭ, Q8). **Trigger:** monsoon ବିଫଳତା ଓ **1966 ଓ 1967** ରେ ଦୁଇଟି ଲଗାତାର ଭୀଷଣ **droughts**; ଭାରତ PL 480 ଅଧୀନରେ US ଖାଦ୍ୟ ସହାୟତା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲା.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଆଗେ ଜମି, ପରେ ଫସଲ:** 1965 ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ତର ଥିଲା ଜମି ସଂସ୍କାର; ତା' ପରେ ଉତ୍ତର ହେଲା ଅମଳ ବଢ଼ାଇବା.	

କାର୍ଡ 10.10 T 10.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 10.2.8 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q2; 10.7 Q2, Q10, Q22 · SM p.10.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Green Revolution କ'ଣ? ଏହାର **ଚାରିଟି inputs** ଓ ଏହା ଯେଉଁ ଫସଲ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥିଲା ତାହା ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

1960 ଦଶକ ମଧ୍ୟଭାଗରୁ କୃଷି ନୀତିର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁନର୍ଗଠନ, ଯାହା ନୂତନ କୃଷି technology ଦ୍ୱାରା ସାକାର ହେଲା.

Inputs: **high yielding varieties (HYV) of seeds** ଏବଂ **water, fertiliser and pesticides** ର ଘନ ବ୍ୟବହାର.

ଧ୍ୟାନ: ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇବା, ବିଶେଷକରି **wheat** (SM); Scanner Q22 key: food grains, ବିଶେଷକରି wheat ଓ rice.

Q10 key: HYV seeds ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚାଷ (green manure କିମ୍ବା ଜମି ପୁନର୍ବଣ୍ଟନ ନୁହେଁ). MQ Q2: କୃଷି ଆଧୁନିକୀକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ **self-sufficiency in food production** ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **H-W-F-P: HYV** ମଞ୍ଜି, **W**ater, **F**ertiliser, **P**esticides. ଚାରିଟି ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଣି ମନେ ରଖନ୍ତୁ: ମଞ୍ଜି, ପାଣି, ସାର, ଔଷଧ.

କାର୍ଡ 10.11 T 10.2 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.2.9, 10.4.4 · Scanner 10.4 PYQs Q5, Q12, Q15 · SM p.10.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେତୋଟି banks **nationalise** ହେଲା ଓ କେବେ? **MRTP Act, 1969** କ'ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଲା?

ଉତ୍ତର

1969 ରେ 14 banks, ତା' ପରେ **1980 ରେ ଆଉ 6**. Nationalisation = ସରକାର ଦ୍ୱାରା private sector ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ପରିଚାଳନା ଗ୍ରହଣ (Q12).

MRTP Act, 1969: ଅପେକ୍ଷାକୃତ **large market power** ଥିବା **large firms** ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ (Q5, Q15).

ଏହା large firms ର licensing, capacity addition, mergers ଓ acquisitions କୁ ସୀମିତ କଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇଟି 1969:** 14 banks nationalise ଓ MRTP Act, ଦୁହେଁ 1969 ରେ; ଆଉ ଛଅଟି bank 1980 ରେ ଆସିଲା.

କାର୍ଡ 10.12 T 10.2 · ଧାରଣା

★ OL 10.2.9, 10.2.10 · No direct Q · SM p.10.6

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1965–81 କାହିଁକି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଇତିହାସର ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ବୃଦ୍ଧି ଅବଧି ଥିଲା?

ଉତ୍ତର

ବୃଦ୍ଧିର ହ୍ରାସକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ **productivity** ର ହ୍ରାସ ସହ ଯୋଡ଼ାଗଲା.

କାରଣ: **licence-raj**; 1960 ଓ 1970 ଦଶକର **autarchic** ନୀତି; **ତିନୋଟି ଯୁଦ୍ଧ** (1962, 1965, 1971); ବଡ଼ **droughts** (ବିଶେଷକରି 1966 ଓ 1967); 1973 ଓ 1979 ର **oil shocks**.

ଭାରତ ପ୍ରାୟ ଏକ closed economy ହୋଇଥିବାରୁ ଦ୍ରୁତ ବଢୁଥିବା ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତିର ସୁଯୋଗ ହରାଇଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **L-A-W-D-O:** Licence-raj, Autarchic ନୀତି, Wars, Droughts, Oil shocks. ପାଞ୍ଚ ଆଘାତ, ଦୁଇ ମନ୍ଥର ଦଶକ.

କାର୍ଡ 10.13 T 10.2 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା

★★★ OL 10.2.3, 10.2.5, 10.2.6, 10.2.7, 10.2.8, 10.2.9 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q1–Q2; PYQs Q3–Q12 · SM pp.10.4–10.7

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Topic 10.2 କୁ **ଗୋଟିଏ କଡ଼ିରେ** ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ, Nehruvian model ଠାରୁ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ବୃଦ୍ଧି ଅବଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ.

ଉତ୍ତର

Nehruvian model (Planning Commission, five-year plans) → **IPR 1948 / 1956** (ବଡ଼ public sector) → **1958** BoP crisis, **1966** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ import controls → **Hindu growth rate 3.5%** (1950–80) → **1966–67** droughts → **green revolution** → **14 banks (1969), MRTP Act 1969, 6 banks (1980)** → **1965–81**, ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ଅବଧି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଏକ ନୂଆ ଦେଶ ଯୋଜନା କରେ (ନେହେରୁ), ବଡ଼ ଗଢ଼େ, 1958 ରେ payments ପ୍ରାଚୀରରେ ବାଜେ, 3.5% ରେ ଘୁଞ୍ଚେ, ମରୁଡ଼ି ମାଡ଼ ଖାଏ, ସବୁଜ ହୁଏ, bank ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କରେ, ଓ ଶେଷରେ ମନ୍ଥରତମ ବର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚେ.

କାର୍ଡ 10.14 T 10.4 · ଧାରଣା

★ OL 10.4.1, 10.4.27 · Scanner 10.4 PYQs Q22; SM Test Q2 · SM pp.10.7–10.8, 10.35

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1980 ଦଶକର **'early liberalisation'** କ'ଣ ଥିଲା, ଏବଂ ଏହା କେଉଁ ବୃଦ୍ଧି ଆଣିଲା?

ଉତ୍ତର

Liberalisation ର ବୀଜ 1980 ଦଶକରେ ବୁଣାଗଲା, **ବିଶେଷକରି 1985 ପରେ**; 1981–1989 ର ପ୍ରୟାସକୁ **'reforms by stealth'** କୁହାଯାଏ (ad hoc, ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚାର ହୋଇନଥିଲା).

ଏଥିରେ **industry, trade and taxation** ଓ ଦକ୍ଷ exchange rate management ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା. Q22 ଓ SM Test Q2: liberalisation ର ପ୍ରଥମ ତରଙ୍ଗ **1980 ଦଶକରେ** ଆରମ୍ଭ ହେଲା.

GDP ବୃଦ୍ଧି: **5.7%** (ଷଷ୍ଠ ଯୋଜନା, 1980–85) ଓ **5.8%** (ସପ୍ତମ ଯୋଜନା, 1985–90).

REER ଆଧାରରେ, 1985–86 ରୁ 1989–90 ମଧ୍ୟରେ rupee **ପ୍ରାୟ 30.0% depreciate** ହେଲା, ଯାହା ରପ୍ତାନି ବଢ଼ାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନୀରବ ଅଶୀ ଦଶକ:** reforms by stealth, ଆଉ ବୃଦ୍ଧି 3.5 ରୁ **5.7 ତା'ପରେ 5.8** କୁ ଚଢ଼ିଲା.

କାର୍ଡ 10.15 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.4.2, 10.4.3 · Scanner 10.4 PYQs Q27, Q28 · SM pp.10.7–10.8

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1980 ଦଶକର ମୁଖ୍ୟ industrial, tax ଓ capital-market reforms ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. କେଉଁ ବିକଳ୍ପଟି ସେଥିରେ ନାହିଁ?

ଉତ୍ତର

- **1985: 25 broad categories** ର ଶିଳ୍ପର delicensing.
- **Broad-banding:** ନୂଆ licence ବିନା ବିଦ୍ୟମାନ capacity ଭିତରେ product mix ବଦଳାଇବା, ଯଥା trucks ଓ cars (Q27).
- **MRTP asset limit** ₹20 crore ରୁ ₹100 crore କୁ ବଢ଼ାଗଲା (1985–86); **MODVAT** ବହୁ-ପର୍ଯ୍ୟାୟ excise duties କୁ ବଦଳାଇଲା.
- **SEBI 12 April 1988** ରେ ଏକ **non-statutory** ସଂସ୍ଥା ଭାବେ ଗଠିତ ହେଲା.

MCQ trap: **currency demonetisation** 1980 ଦଶକର reform ନଥିଲା (Q28 key c).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **'80 ଦଶକର ଝୋଲା:** 25 କବାଟ ଖୋଲିଲା, truck ରୁ car ହେଲା, ₹20 → ₹100 crore, ଗୋଟିଏ ସହଜ କର, 1988 ରେ ନୂଆ ପ୍ରହରୀ. ଝୋଲାରେ demonetisation ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 10.16 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.4.7, 10.4.8 · Scanner 10.4 MQ 1.3 Q3; 1.4 Q1 · SM p.10.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 reforms କେଉଁ ସରକାର ଅଧୀନରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଏବଂ କାହାକୁ ସେମାନଙ୍କର **architect** ବୋଲି କୁହାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

ଭାରତ **1991** ରେ **Narasimha Rao government** ଅଧୀନରେ ଏକ ସାହସିକ economic reforms ଆରମ୍ଭ କଲା.

MQ 1.4 Q1: ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା Prime Minister = **P. V. Narasimha Rao**.

MQ 1.3 Q3: ମୁଖ୍ୟ architect = **Dr Manmohan Singh** (Scanner ରେ ନାମ ଅଛି, SM ରେ ନାହିଁ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ରାଓ ଚଳାଇଲେ, ସିଂହ ଗଢ଼ିଲେ:** Prime Minister ଏବଂ 1991 ର architect.

କାର୍ଡ 10.17 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.4.9 · Scanner 10.4 PYQs Q3, Q32 · SM pp.10.9–10.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 reforms ର **ତୁରନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତାର କାରଣ** ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- Revenue expenditure ସବୁବେଳେ revenue receipts ଠାରୁ ଅଧିକ ରହିଲା; **fiscal deficit ବିପୁଳ ଘରୋଇ ଓ ବାହ୍ୟ ଋଣ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ କରାଗଲା** (Q3 key a).
- ବଢୁଥିବା public debt; revenues ର ବଡ଼ ଅଂଶ **interest payments** କୁ ଗଲା.
- **Gulf-war oil price surge** (1990) balance of payments ଉପରେ ଚାପ ପକାଇଲା.
- **Forex reserves** $1.2 billion କୁ ଖସିଗଲା; import curbs ଯୋଗୁଁ industrial output କମିଲା.
- **IMF** କଠୋର ସର୍ତ୍ତ ଲଗାଇଲା; ଦୁର୍ବଳ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି **'crisis of confidence'** ସୃଷ୍ଟି କଲା.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଡୋମିନୋ ଧାଡ଼ି:** deficit → debt → interest → oil shock → ଖାଲି forex → import curbs → IMF ସର୍ତ୍ତ → crisis of confidence. ଗୋଟିକୁ ଠଲିଲେ ସବୁ ପଡ଼େ.

କାର୍ଡ 10.18 T 10.4 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★ OL 10.4.9, 10.4.10 · Scanner 10.4 PYQs Q3, Q32, Q39, Q41 · SM p.10.9

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କ'ଣ 1991 reforms କୁ **ଆରମ୍ଭ କରାଇଲା**, ଏବଂ forex reserves ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କେଉଁ ବିବୃତ୍ତି **trap** ଅଟେ?

ଉତ୍ତର

Trigger: **balance of payments crisis** (Q39, Q41). Forex reserves ସର୍ବନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଲା: ମାତ୍ର **$1.2 billion**, ଯାହା **ଦୁଇ ସପ୍ତାହର ଆମଦାନୀ** ପାଇଁ ମୁସ୍କିଲରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା.

Trap: **high forex reserves** କାରଣ ନଥିଲା (Q32 key c). ଏହା ମଧ୍ୟ ଭୁଲ: 'reserves ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଲା' ଓ 'declining public debt' (Q3), trade surplus ଓ agricultural boom (Q39).

Q3 ର ଠିକ୍ ଉତ୍ତର: ବିପୁଳ ଘରୋଇ ଓ ବାହ୍ୟ ଋଣ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ ହୋଇଥିବା fiscal deficit.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଖାଲି ଟାଙ୍କି, ଭରା ଟାଙ୍କି ନୁହେଁ:** reserves ଶୁଖିଗଲା (ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନର ଆମଦାନୀ) ବୋଲି reforms ଆସିଲା; ତେଣୁ 'high' କିମ୍ବା 'highest' reserves ଥିବା ଯେକୌଣସି ବିକଳ୍ପ ଭୁଲ.

କାର୍ଡ 10.19 T 10.4 · MCQ ଫାଦ

★★ OL 10.4.11, 10.4.12 · Scanner 10.4 MQ 1.4.1 Q1; PYQs Q1, Q2, Q19, Q42, Q43 · SM p.10.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 reforms ର **LPG** ର ଅର୍ଥ କ'ଣ? କେଉଁ ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ trap?

ଉତ୍ତର

Liberalisation, Privatisation, Globalisation: 'socialist model' ରୁ **market orientation and external openness** ଆଡ଼କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Q19: ବଜାର ବନାମ ରାଜ୍ୟର ଭୂମିକା ଉପରେ ପୁନର୍ବିଚାର).

Trap: **'Socialisation'** LPG ର ଅଂଶ ନୁହେଁ (Q2).

Trap: **PSUs ର disinvestment** ହେଉଛି **privatisation**, liberalisation ନୁହେଁ (Q1); ଏହା public sector enterprises ର ଅଦକ୍ଷତା କମାଏ (Q42). Liberalisation = decontrol, deregulation, ବ୍ୟବସାୟ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା.

Globalisation ରଣନୀତି: partial convertibility, tariff କଟୌତି ଓ ଉଚ୍ଚ foreign equity limit: ଏସବୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକ (Q43).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ବିକିଲେ = Privatise; ମୁକ୍ତ କଲେ = Liberalise; ଖୋଲିଲେ = Globalise.** Socialise ପାଇଁ ଟେବୁଲରେ ଆସନ ନାହିଁ.

କାର୍ଡ 10.20 T 10.4 · ଧାରଣା

★ OL 10.4.13 · Scanner 10.4 PYQs Q44 · SM p.10.10

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 reforms ର **ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ** କ'ଣ ଥିଲା, ଏବଂ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ଶ୍ରେଣୀବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ?

ଉତ୍ତର

ଦୁଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ: (1) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭାବେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ, ଅତ୍ୟଧିକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅର୍ଥନୀତିକୁ **'market friendly'** ଅର୍ଥନୀତିରେ ପରିଣତ କରିବା; (2) fiscal deficit ରେ ଯଥେଷ୍ଟ ହ୍ରାସ ମାଧ୍ୟମରେ **macroeconomic stabilisation**.

- **Stabilisation measures: short-term**, inflation ଓ ପ୍ରତିକୂଳ balance of payments ର ମୁକାବିଲା ପାଇଁ.
- **Structural reform measures: long-term** ଓ ନିରନ୍ତର, structural rigidities ହଟାଇ productivity ଓ competitiveness ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ.

Q44: reform ର parameters = stabilisation ଓ structural adjustment (ଦୁଇଟିଯାକ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Stabilisation = Short; Structural = Stays.** ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ, ତା' ପରେ ଘର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 10.21 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.4.14 · Scanner 10.4 MQ 1.4.1 Q2, Q3; PYQs Q20 · SM pp.10.10–10.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 ର **ଛଅଟି fiscal reforms** ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ. କେଉଁ ବିକଳ୍ପଟି fiscal reform ନୁହେଁ?

ଉତ୍ତର

1. ସ୍ଥିର ଓ **transparent tax structure**; 2. ଉନ୍ନତ **tax compliance**; 3. **curbing government expenditure** ଉପରେ ଜୋର; 4. ଅନାବଶ୍ୟକ **subsidies** ର ହ୍ରାସ ଓ ଉଚ୍ଛେଦ; 5. ବାଛିତ PSUs ରେ ସରକାରୀ equity ର ଏକ ଅଂଶର **disinvestment**; 6. **private sector participation** କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ.

Q20 key (c) 'Only i, iii, iv': tax compliance, private sector participation ଓ curbing expenditure. 'Reinvestment of funds in more profitable options' ଏକ fiscal reform ନୁହେଁ.

ଲକ୍ଷ୍ୟ: fiscal discipline, ଉଚ୍ଚ inflation ଓ fiscal deficits ର ସମାଧାନ (MQ Q2). VAT: tax structure କୁ ସରଳ କରେ (MQ Q3).

September 1994 ରେ ସରକାର RBI ସହ ସହମତ ହେଲେ ଯେ fiscal deficit କୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ 1997–98 ସୁଦ୍ଧା ଶୂନ୍ୟକୁ ଆଣାଯିବ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **T-T-C-S-D-P:** **T**ax structure, **T**ax compliance, **C**urb spending, **S**ubsidy cuts, **D**isinvestment, **P**rivate participation. ଛଅ ଅକ୍ଷର, ଛଅ ଉପାୟ.

କାର୍ଡ 10.22 T 10.4 · ତୁଳନା

★★ OL 10.4.15, 10.4.16 · Scanner 10.4 MQ 1.4.2 Q1, Q2; PYQs Q26, Q29, Q31, Q34 · SM p.10.11

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 financial reforms ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ banking ର ତୁଳନା କରନ୍ତୁ. Reforms ର ଫୋକସ୍ କ'ଣ ଥିଲା?

ଉତ୍ତର

- **ପୂର୍ବରୁ: administered** interest rates, credit flow ଉପରେ **quantitative restrictions**, **high reserve requirements** (Q34).
- **ପରେ:** interest rate liberalisation; ନୂଆ private banks ଓ public, private ଏବଂ foreign banks ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା; **Narasimham Committee Report, 1991** ଅନୁସାରେ କମ୍ **SLR ଓ CRR**; ସହଜ branch licensing; **prudential norms** (asset classification, income disclosure, bad-debt provisions).

ଫୋକସ୍: NPAs ର ବୋଝ କମାଇବା, ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆଣିବା, interest rates deregulate କରିବା. Trap: **banks ରେ foreign investment ସୀମିତ କରିବା** ଫୋକସ୍ ନଥିଲା (Q26).

Q29: prudential norms = monetary and financial sector reforms. Q31: interest rate liberalisation = (II) ଓ (IV), ଦୁହେଁ. କମ୍ SLR ଓ CRR banks ର liquidity ଉନ୍ନତ କରେ ଓ ଋଣଦାନକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ (MQ Q1).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ତିଜୁରୀର A-Q-H ତାଲା:** **A**dministered rates, **Q**uantity limits (credit ଉପରେ), **H**igh reserves. Reforms ସେ ତାଲାଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିଦେଲା.

କାର୍ଡ 10.23 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.4.18 · Scanner 10.4 MQ 1.4.3 Q1; PYQs Q17, Q28 · SM pp.10.8, 10.12

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SEBI କେବେ ଗଠିତ ହେଲା ଏବଂ କେବେ ଏହାକୁ **statutory recognition** ମିଳିଲା? ଏହାର ଭୂମିକା କ'ଣ?

ଉତ୍ତର

1988 ରେ **non-statutory** ସଂସ୍ଥା ଭାବେ ଗଠିତ (12 April 1988, Government of India ର ଏକ resolution ଦ୍ୱାରା); **1992 ରେ statutory recognition** ମିଳିଲା.

ଭୂମିକା: capital market ର ସ୍ୱାଧୀନ regulator, ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ resources ଜୁଟାଇବା ଓ ଦକ୍ଷତାର ସହ ବଣ୍ଟନ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି (Q17 key c; MQ Q1: securities market ର regulate ଓ develop କରିବା).

ତେଣୁ 'SEBI ଗଠନ' ଏକ 1980 ଦଶକର reform (Q28), ଯେତେବେଳେ statutory ମାନ୍ୟତା 1992 ର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **'88 ରେ ଜନ୍ମ, '92 ରେ ମୁକୁଟ:** ପ୍ରଥମେ resolution ଦ୍ୱାରା, ତା' ପରେ statute ଦ୍ୱାରା.

କାର୍ଡ 10.24 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.4.20, 10.4.21 · Scanner 10.4 MQ 1.4 Q2; 1.4.4 Q1 (key differs, see notes); PYQs Q9, Q30, Q35, Q38; 10.7 Q47; SM Test Q9 · SM p.10.12; Test Q9 p.10.36

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

24 July 1991 ର New Industrial Policy licensing ଓ public sector ପ୍ରତି କ'ଣ କଲା?

ଉତ୍ତର

24 July 1991 ରେ ଘୋଷିତ (Q9), ଶିଳ୍ପକୁ ଯଥେଷ୍ଟ deregulate କରିବା ପାଇଁ. ଏହା **Licence Raj** ର ଅନ୍ତ ଘଟାଇଲା (Q38): **18** ଟି ଛାଡ଼ି ସବୁ ଶିଳ୍ପରୁ licensing ହଟିଗଲା; 80% ଶିଳ୍ପ ମୁକ୍ତ ହେଲା.

ପରେ ଏହାକୁ **5 licensed industries** କୁ କମାଗଲା: arms and ammunition, atomic substances, narcotic drugs and hazardous chemicals, ମଦ୍ୟର distillation and brewing, cigarettes and cigars.

Public sector **ଆଠଟି କ୍ଷେତ୍ର** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ହେଲା, ପରେ କେବଳ **ଦୁଇଟି: railway transport and atomic energy** (Q30 key b). Q47: telecom ଆଉ public sector monopoly ନୁହେଁ.

ଲକ୍ଷ୍ୟ: ଉଦ୍ୟମିତା ଓ private participation କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ (MQ 1.4 Q2); ମୁଖ୍ୟ ଜୋର = ଅଧିକ **private sector** participation (Q35). SM Test Q9: '**ସମସ୍ତ** ଶିଳ୍ପରୁ licensing requirements ହଟାଇବା' ଏକ 1991 policy reform ନୁହେଁ (18, ପରେ 5, licensed ରହିଲା).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ 18 → 5, 8 → 2: licence ତାଲିକା ଓ public-sector ତାଲିକା ଦୁହେଁ ମୁଠାଏ ଭିତରକୁ ଛୋଟ ହୋଇଗଲା.

କାର୍ଡ 10.25 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.4.4, 10.4.22 · Scanner 10.4 PYQs Q40, Q42; SM Test Q12 · SM pp.10.12–10.13; Test Q12 p.10.37

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

1991 ରେ **MRTP Act**, small-scale reservation ଓ **public sector equity** ପ୍ରତି କ'ଣ ଘଟିଲା?

ଉତ୍ତର

MRTP Act restructured: merger, amalgamation and takeover ଉପରେ ଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଦ୍ଦ ହେଲା; ବଡ଼ କମ୍ପାନୀର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କିମ୍ବା ବିବିଧୀକରଣ ପାଇଁ ପୂର୍ବ-ପ୍ରବେଶ ଯାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ପୂର୍ବ ଅନୁମତି ଆବଶ୍ୟକ ରହିଲା ନାହିଁ.

small-scale industries ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ଅନେକ ଜିନିଷ **de-reserved** ହେଲା, ଯାହା ଫଳରେ large-scale industries ପ୍ରବେଶ କରିପାରିଲେ.

Disinvestment = ଏକ PSE ର ସରକାରୀ shareholding ର ଏକ ଅଂଶ ବିକ୍ରି (SM Test Q12): ଅଧିକ ସ୍ୱୟଂଶାସନ ଓ professional management ସହ ଏକ ବହୁତ ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ; budgetary support କ୍ରମଶଃ କମାଗଲା (Q42).

Q40: NEP ଅଧୀନରେ industrial reforms = licensing ର ଉଚ୍ଛେଦ, de-reservation, public sector ର ସଙ୍କୋଚନ: **ଏସବୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକ**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ M-S-D: MRTP ଲାଗାମ ଖୋଲିଲା, **S**mall-scale ସଂରକ୍ଷଣ ଉଠିଲା, **D**isinvestment ଆରମ୍ଭ ହେଲା.

କାର୍ଡ 10.26 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.4.23 · Scanner 10.4 MQ 1.4.4 Q2 (key differs, see notes); PYQs Q18 · SM pp.10.12–10.13

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

FDI ବିଷୟରେ 1991 ନୀତି କ'ଣ କହିଲା: automatic approval limit କେତେ, ଏବଂ FDI କେଉଁଠି **ନିଷିଦ୍ଧ**?

ଉତ୍ତର

FDI ପାଇଁ **51 per cent ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ automatic approval** ର ଧାରଣା ଆସିଲା, ପରେ ସଂରକ୍ଷିତ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଶିଳ୍ପକୁ ବଢ଼ାଗଲା.

FDI **କେବଳ ଚାରିଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ:** retail trade, atomic energy, lottery business, ଏବଂ betting and gambling (Q18: atomic energy).

Scanner MQ 1.4.4 Q2 ର key **100%** ଦିଏ, ଯେତେବେଳେ 1991 ରେ ଆରମ୍ଭ ପାଇଁ SM ର ସଂଖ୍ୟା **51%** ଅଟେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଆରମ୍ଭ 51 ରେ, ନିଷେଧ ଚାରିରେ: automatic approval 51% ରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା; ନିଷେଧ ତାଲିକା **R-A-L-B** (**R**etail, **A**tomic, **L**ottery, **B**etting ଓ gambling).

କାର୍ଡ 10.27 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.4.24 · Scanner 10.4 MQ 1.3 Q1; 1.4.5 Q2; PYQs Q21 · SM p.10.13
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 1991 **trade reforms** import licensing, quantitative restrictions ଓ tariffs କୁ କିପରି ବଦଳାଇଲା?	ଉତ୍ତର • Imports ଓ exports ଉପରେ **quantitative restrictions** ହଟିଲା; **import licensing removed** (Q21 key b); 'positive list' (OGL) କୁ **negative list** ଦ୍ୱାରା ବଦଳାଗଲା. • **Tariffs:** ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହାର **355%** (1990-91) → **85%** (1993-94) → **50%** (1995-96) → 2007-08 ସୁଦ୍ଧା **10%**, automobiles ପରି ବ୍ୟତିକ୍ରମ 100% ରେ. ଲକ୍ଷ୍ୟ: ଏକ outward-oriented ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାହା ବାଣିଜ୍ୟ ଖୋଲେ ଓ import tariffs କମାଏ (MQ 1.3 Q1); EXIM Policy ବିଦେଶୀ ବାଣିଜ୍ୟକୁ ସୁବିଧା ଦିଏ (MQ 1.4.5 Q2).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସିଢ଼ି ତଳକୁ: 355 → 85 → 50 → 10.** 1990-91, 1993-94, 1995-96 ଓ 2007-08 ରେ ପ୍ରତି ଥରେ ଗୋଟିଏ ପାହାଚ.	

କାର୍ଡ 10.28 T 10.4 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 10.4.25 · Scanner 10.4 PYQs Q16, Q33 · SM pp.10.13–10.14
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ 1991 ରୁ 1994 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **rupee ର exchange rate regime** ର ଧାରା ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **July 1991:** rupee **18–19% devalue** ହେଲା (ପୂର୍ବରୁ ଏକ fixed rate, ମୁଦ୍ରା ଟୋକେଇ ସହ pegged). Devaluation ବର୍ଷ: 1991 (Q33). **March 1992: dual exchange rate** regime. **March 1993:** rate unified; rupee କୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ **float** ହେବାକୁ ଅନୁମତି. **1993** ଠାରୁ **managed floating** ବ୍ୟବସ୍ଥା (Q16 key d). **1994:** ସମସ୍ତ current account transactions market rate ରେ; rupee ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବେ **current account ରେ convertible**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **D-D-F-C = 91, 92, 93, 94:** Devalue, Dual rate, Float, Convertible. ଚାରି ବର୍ଷ, ଚାରି ପାହାଚ.	

କାର୍ଡ 10.29 T 10.4 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★ OL 10.4.1–10.4.25 · Scanner 10.4 MQ 1.2–1.4.5; PYQs Q1–Q44 · SM pp.10.7–10.14
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 10.4 କୁ **ଗୋଟିଏ କଡ଼ିରେ** ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ, 1980 ଦଶକରୁ exchange-rate ପରିବର୍ତ୍ତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ.	ଉତ୍ତର **1980s 'reforms by stealth'** (5.7%, 5.8%) → **deficits, debt, oil shock, $1.2 bn reserves, IMF → BoP crisis → 1991, Rao government → LPG**: **fiscal, monetary and financial, SEBI statutory 1992**. → **NIP, 24 July 1991**: licences 18 → 5, public sector → 2, FDI automatic 51% ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ → **tariffs 355% → 10%** → **rupee**: 1991 ରେ devalued, 1993 ରେ floated, 1994 ରେ current-account convertible.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଅଶୀ ଦଶକରେ ଏକ ନୀରବ ସଂସ୍କାରକ; ତା' ପରେ $1.2 bn ରେ ଖଜାନା ଶୁଖିଲା. ନୂଆ ସରକାର କବାଟ ଖୋଲିଦେଲେ: କମ୍ licences, କମ୍ tariffs, ମୁକ୍ତ ଟଙ୍କା, ବଜାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରହରୀ, ଆଉ ଭାସିବା ଶିଖିଲା rupee.	

କାର୍ଡ 10.30 T 10.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 10.5.2, 10.7.30, 10.7.31, 10.8.6 · Scanner 10.5 MQ 1.4 Q1; 10.7 Q49; 10.8 Q3 · SM pp.10.14–10.15

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Post-reform ଲାଭଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସହ ଲେଖନ୍ତୁ, ଏବଂ ଯେଉଁ **constraints** ଏବେ ବି ଅଛି ତାହା କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

Gains: ପ୍ରାୟ ଆଠ ମାସର import cover ର forex cushion; services trade surplus **GDP ର ପ୍ରାୟ 3.7%** ରେ ଉଚ୍ଚ (IT ଓ financial services ର ମଜବୁତ ଚାହିଦା); ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କମିଲା.

Constraints: ଉଚ୍ଚ fiscal deficit, inflation, ଏବଂ FY21/22 ରେ **GDP ର 86%** public debt, ଯାହା 2022 ପାଇଁ EMDE ହାରାହାରି 64.5% ଠାରୁ ଅଧିକ (IMF); SM ସାରାଂଶ **ବଢୁଥିବା ଅସମାନତା** ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼େ.

Scanner: reforms ବୃଦ୍ଧିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କଲା ଓ ବିଶ୍ୱସ୍ତରୀୟ competitiveness ଉନ୍ନତ କଲା (MQ 1.4 Q1); ଉଚ୍ଚ ଅସମାନତା ଏକ structural ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ (10.7 Q49) ଓ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କାରଣ (10.8 Q3).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ 8 · 3.7 · 86: ଲାଭ ପକ୍ଷରେ ଆଠ ମାସର cover ଓ 3.7% services surplus; ଲୋକସାନ ପକ୍ଷରେ 86% ଋଣ.

କାର୍ଡ 10.31 T 10.5 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★ OL 10.5.1, 10.5.2, 10.5.3 · Scanner 10.5 MQ 1.4.6 Q2 (key differs, see notes) · SM p.10.15

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

କେଉଁ indicator କୁ **economic growth ର ସବୁଠାରୁ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସୂଚକ** ବୋଲି ମାନାଯାଏ? Table 10.1 ରେ କେଉଁ ବର୍ଷ **peak** ଓ କେଉଁଟି **negative**?

ଉତ୍ତର

GDP growth rate କୁ economic growth ର ସବୁଠାରୁ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସୂଚକ ବୋଲି ମାନାଯାଏ.

Table 10.1 (1991–2021): **peak** ହେଉଛି **1999, 8.845756%** (ପ୍ରାୟ 8.85%); ଏକମାତ୍ର **negative** ବର୍ଷ **2020, –6.59608%** (ପ୍ରାୟ –6.6%), ମହାମାରୀର ବର୍ଷ.

Post-reform GDP ବୃଦ୍ଧି **2020 ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ** ରହିଛି.

Scanner MQ 1.4.6 Q2 (ବିକଳ୍ପ 1992, 1996, 2004, 2010) ର key **2010 (8.497585%)**: ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ବିକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଧିକ, କାରଣ 1999 ଦିଆଯାଇନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ ଶିଖର 1999, ଗର୍ତ୍ତ 2020: ଶୀର୍ଷରେ 8.85%, ତାଲିକାର ତଳେ –6.6%.

କାର୍ଡ 10.32 T 10.6 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★ OL 10.6.1 · Scanner Q2, Q16, Q17 · SM p.10.16

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Planning Commission କୁ କ'ଣ ବଦଳାଇଲା, କେଉଁ ତାରିଖରେ, ଏବଂ NITI Aayog ଠାରୁ କ'ଣ ଆଶା କରାଯାଉଥିଲା?

ଉତ୍ତର

1st January 2015 ରେ ଶୀର୍ଷ ନୀତି-ନିର୍ମାଣ ସଂସ୍ଥା **Planning Commission** (ପ୍ରାୟ ଚୌଷଠି ବର୍ଷ ପୁରୁଣା) କୁ **National Institution for Transforming India (NITI) Aayog** ଦ୍ୱାରା ବଦଳାଗଲା (Q2 key c).

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ: objective experts ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନବୀନ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବା ଓ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ସ୍ୱର ଓ ପ୍ରଭାବ ବଢ଼ାଇ **'co-operative federalism'** କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ.

NITI ସରକାରଙ୍କ **'Think Tank'** ଓ ଏକ 'directional and policy dynamo' ଭାବେ କାମ କରିବ ବୋଲି ଆଶା (Q17: ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା = policy think tank).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ 1-1-15: 2015 ର ନୂଆ ବର୍ଷ ଦିନ, Planning Commission ନିଜ ଆସନ NITI କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା.

କାର୍ଡ 10.33 T 10.6 · MCQ ଫାନ୍ଦ

★★ OL 10.6.2, 10.6.3 · Scanner Q1, Q4, Q11 · SM pp.10.16–10.18

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

ଗାଁ ସ୍ତରରେ plans ସହ NITI Aayog **କ'ଣ କରେ**, ଏବଂ କ'ଣ **କରେ ନାହିଁ**?

ଉତ୍ତର

କରେ: **village level ରେ credible plans** ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସରକାରର ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରରେ କ୍ରମଶଃ ଏକତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼େ (Q1). ସାଥିରେ sustainable development, **co-operative federalism**, ଏବଂ Centre ଓ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ policy ଓ technical ପରାମର୍ଶକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ (Q4).

Trap: NITI **five-year plans ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ନାହିଁ** (Q4 key a) ଏବଂ **ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ financial resources ବଣ୍ଟନ କରେ ନାହିଁ** (Q11 key b).

ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ କୁହନ୍ତି ଏହା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ plans ତିଆରି କରେ ନାହିଁ, ଖର୍ଚ୍ଚ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟ plans ସମୀକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ, ଏବଂ **budgeting ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ବାଦ୍** ଅଟେ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **NITI ପରାମର୍ଶ ଦିଏ; budget କରେ ନାହିଁ.** ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଜଣେ ଚିନ୍ତକ, ଚେକ୍‌ହି ଧରିଥିବା ଜଣେ ନୁହେଁ.

କାର୍ଡ 10.34 T 10.6 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ

★★★ OL 10.6.4, 10.6.5, 10.6.6, 10.6.7, 10.6.8 · Scanner Q3, Q7, Q12, Q14, Q15 · SM pp.10.17–10.18

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

SM ରେ ଥିବା **NITI Aayog ର ସାତୋଟି ମୁଖ୍ୟ initiatives** ର ନାମ ଲେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କ'ଣ କରେ କୁହନ୍ତୁ.

ଉତ୍ତର

- **LiFE** (Lifestyle for Environment, Q12): 'use-and-dispose' economy କୁ ବଦଳାଏ; ସ୍ଥାୟୀ ଜୀବନଶୈଳୀ ପସନ୍ଦ (Q14).
- **NDAP** (National Data and Analytics Platform): ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ data ପାଇଁ ପ୍ରବେଶ ଉନ୍ନତ କରେ (Q3, Q7).
- **Shoonya** (EVs ମାଧ୍ୟମରେ air quality) ଏବଂ **E-Amrit** (EVs ବିଷୟରେ ସୂଚନା).
- **IPI**: India Policy Insights, NITI Aayog ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ (Q15).
- **Methanol Economy** କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ.
- **Transforming India's Gold Market**: ଏହି କ୍ଷେତ୍ରର ସମ୍ଭାବନାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ଓ ରପ୍ତାନି ଏବଂ ବୃଦ୍ଧିକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **L-N-S-E-I-M-G: LiFE, NDAP, Shoonya, E-Amrit, IPI, Methanol, Gold.** ସାତ initiatives, ଗୋଟିଏ କ୍ରମରେ, ସୁର ଲଗାଇ ଗାଇ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 10.35 T 10.6 · ତୁଳନା

★★★ OL 10.6.5, 10.6.6 · Scanner Q9, Q10; 10.7 Q1, Q15 · SM p.10.17

ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ

Shoonya ଓ **E-Amrit** ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରନ୍ତୁ. କେଉଁଟି 'EV ସୂଚନା ପାଇଁ one-stop destination'?

ଉତ୍ତର

- **Shoonya campaign: electric vehicles** ର ଦ୍ରୁତ deployment ମାଧ୍ୟମରେ **air quality ଉନ୍ନତ** କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ.
- **E-Amrit: electric vehicles ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ତ ସୂଚନା ପାଇଁ one-stop destination** (Q10; 10.7 Q1).

Q9 (EV promotion): suggested answer ଦୁଇଟିଯାକ ଗ୍ରହଣ କରେ (a) E-Amrit ଓ (b) Shoonya.

NDAP (ସରକାରୀ data) କିମ୍ବା FAME India (EV technology ର manufacture, 10.7 Q15) ସହ ଭୁଲ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Shoonya ହାୱା ସଫା କରେ; E-Amrit ପ୍ରତ୍ୟେକ EV ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଏ.** ଗୋଟିଏ ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର କରେ, ଅନ୍ୟଟି ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରେ.

କାର୍ଡ 10.36 T 10.6 · MCQ ଫାଦ	★★★ OL 10.6.7 · Scanner Q13; 10.7 Q11 · SM p.10.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Methanol Economy** କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କ'ଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖେ, ଏବଂ କେଉଁ input ଟି **trap**?	ଉତ୍ତର ଲକ୍ଷ୍ୟ: ଭାରତର **oil import bill** କମାଇବା (Q13), **greenhouse gas emissions** କମାଇବା, ଏବଂ **coal reserves and municipal solid waste** କୁ methanol ରେ ପରିଣତ କରିବା. Trap: **industrial waste** ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ନାହିଁ (10.7 Q11 key d).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C ଓ M ଭିତରକୁ, I ରୁହେଁ:** Coal ଓ Municipal solid waste ଭିତରକୁ ଯାଏ; Industrial waste ବାହାରେ ରହେ.

କାର୍ଡ 10.37 T 10.6 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ OL 10.6.1–10.6.8 · Scanner Q1–Q17 · SM pp.10.16–10.18
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 10.6 କୁ **ଗୋଟିଏ କଡ଼ିରେ** ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ.	ଉତ୍ତର **Planning Commission** (ପ୍ରାୟ 64 ବର୍ଷ) → **1 January 2015** ରେ ବଦଳିଲା → **NITI Aayog**: think tank, co-operative federalism, ଗାଁ ସ୍ତରର plans ଉପର ଆଡ଼କୁ ଏକତ୍ର → **ନା five-year plans, ନା fund allocation, budgeting ବାହାରେ** → initiatives: **LiFE, NDAP, Shoonya, E-Amrit, IPI, Methanol Economy, Gold Market**.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ପୁରୁଣା ଯୋଜନାକାର 2015 ନୂଆ ବର୍ଷ ଦିନ ଅବସର ନିଏ; ଏକ ଚିନ୍ତକ ଆସନ ନିଏ, ଗାଁ ଓ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶୁଣେ, ପରାମର୍ଶ ଦିଏ କିନ୍ତୁ budget କରେ ନାହିଁ, ଓ lifestyle ଠାରୁ gold ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାତୋଟି initiative ଆରମ୍ଭ କରେ.

କାର୍ଡ 10.38 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 10.7.1, 10.7.2 · Scanner Q18, Q24 · SM pp.10.18–10.19
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **primary sector** ର ମୁଖ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଦିଅନ୍ତୁ: ନିର୍ଭରଶୀଳ ଜନସଂଖ୍ୟା, GVA ଅଂଶ, food grains. Milk କେଉଁ sector ରେ?	ଉତ୍ତର ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟାର **47 per cent** ସିଧାସଳଖ କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ (Q24). Agriculture and allied sector ର GVA: **2021-22 ରେ 18.8%** (31 January 2022 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ). Food grains ଉତ୍ପାଦନ: 2021-22 ରେ **315.7 million tonnes**. **Milk** ଉତ୍ପାଦନ **primary sector** ଅନ୍ତର୍ଗତ (Q18). ଭାରତ ବିଶ୍ୱର milk, pulses, jute ଓ spices ର ସର୍ବବୃହତ୍ ଉତ୍ପାଦକ. GVA ରେ କୃଷିର ଅଂଶ କମୁଛି, କିନ୍ତୁ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **47 : 18.8** — ପ୍ରାୟ ଅଧା ଲୋକ ଚାଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର, ତଥାପି ଚାଷ GVA ର ପାଞ୍ଚ ଭାଗରୁ କମ୍; food grains 315.7 million tonnes.

କାର୍ଡ 10.39 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.7.3 · Scanner Q12, Q13, Q16, Q33 · SM p.10.19
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ କେତୋଟି crops **MSP** ପାଆନ୍ତି, କେଉଁ ସ୍ତରରେ, ଏବଂ କିଏ ଏହା ଘୋଷଣା କରେ?	ଉତ୍ତର **23 mandated crops** ସମସ୍ତଙ୍କର MSP ସର୍ବ-ଭାରତୀୟ ଓଜନଯୁକ୍ତ ହାରାହାରି **cost of production** ର **1.5 ଗୁଣ** (ଡେଢ଼ ଗୁଣ) ରେ ସ୍ଥିର ହୁଏ (Q33 key c; Q16 key c). MSP **Cabinet Committee on Economic Affairs** ଦ୍ୱାରା ଘୋଷିତ ହୁଏ (Q13). Foodgrains ର buffer stock **FCI** ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ (Q12).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **23 × 1.5:** ତେଇଶଟି ଫସଲ, ଖର୍ଚ୍ଚର ଡେଢ଼ ଗୁଣ.

କାର୍ଡ 10.40 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 10.7.5, 10.7.6 · Scanner Q4, Q47; 10.4 PYQs Q4 · SM pp.10.19, 10.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **APEDA** କ'ଣ, ଏବଂ **100% FDI under the automatic route** କେଉଁଠି ଅନୁମତ (food ଓ telecom)?	ଉତ୍ତର **APEDA** = **Agricultural and Processed Food Export Development Authority**; ଏହା agri-products ର ରପ୍ତାନି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦାୟିତ୍ୱରେ (Q4 key d). **food products ର marketing** ଓ **food product e-commerce** ରେ automatic route ଅଧୀନରେ **100% FDI** (10.4 Q4). **telecommunication services** ରେ automatic route ମାଧ୍ୟମରେ **100% foreign participation** (ଆହୁରି ଦେଖନ୍ତୁ Q47: telecom ଏକ public sector monopoly ନୁହେଁ).

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **A-P-(F)-E-D-A:** Agricultural, Processed, (Food), Export, Development, Authority. **ଦୁଇ ଶବ୍ଦ, ଏକ ରାସ୍ତା:** food ଓ telecom, ଦୁହେଁ 100% automatic.

କାର୍ଡ 10.41 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.7, 10.7.8 · Scanner Q7, Q25, Q27, Q29, Q34 · SM p.10.20
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ **farm scheme** କୁ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହ ମିଳାନ୍ତୁ: PM KISAN, PMFBY, PKVY, PDMC, Kisan Rail, E-NAM.	ଉତ୍ତର • **PM KISAN:** କୃଷକମାନଙ୍କୁ **income support** (ଯୋଗ୍ୟ କୃଷକ ପରିବାରକୁ ବର୍ଷକୁ ₹6,000, Q34). • **PMFBY: crop loss or damage** ଭୋଗୁଥିବା କୃଷକମାନଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ପାଇଁ insurance (Q25). • **PKVY** (Paramparagat Krishi Vikas Yojana): **organic farming** ଓ ମାଟିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ (Q7). • **PDMC** (Per Drop More Crop): ଚାଷ ଜମି ସ୍ତରରେ **water use efficiency** (Q27). • **Kisan Rail:** ଉନ୍ନତ **farm produce logistics** (Q29). • **E-NAM:** APMC mandis ର ଏକ ଏକୀକୃତ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବଜାର.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **I-C-O-W-L-M:** Income, Crop loss, Organic, Water, Logistics, Market: scheme କ୍ରମରେ ଛଅଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ. 'ଆୟ, କ୍ଷତି, ଜୈବ, ଜଳ, ଯାନ, ହାଟ' ଭାବି ମନେ ରଖନ୍ତୁ.

କାର୍ଡ 10.42 T 10.7 · ଧାରଣା	★★★ OL 10.7.8 · Scanner Q5, Q23, Q36, Q45 · SM p.10.20
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **E-NAM** କ'ଣ ଏବଂ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **E-NAM** (National Agriculture Market): ବିଦ୍ୟମାନ **APMC mandis** କୁ ଯୋଡୁଥିବା ଏକ **pan-India electronic trading portal**. ଲକ୍ଷ୍ୟ: **କୃଷି ଉତ୍ପାଦ ପାଇଁ ଏକ unified national market** (Q5 key b); ଏହା କୃଷି ବଜାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉନ୍ନତ କରେ (Q45). Q23 key (d): 'ଏକ unified national market ଲକ୍ଷ୍ୟରେ National Agriculture Market' ଓ 'ବିଦ୍ୟମାନ APMC mandis କୁ ଯୋଡୁଥିବା ଏକ pan-India electronic trading portal' ଦୁଇଟିଯାକ ଠିକ୍.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଏକ ଦେଶ, ଏକ mandi-net:** ପ୍ରତ୍ୟେକ APMC mandi ଗୋଟିଏ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ବଜାରରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଛି.

କାର୍ଡ 10.43 T 10.7 · ଧାରଣା	★ OL 10.7.9 · Scanner Q6, Q20, Q42 · SM pp.10.20–10.21
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Indian agriculture ର ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା** କ'ଣ, ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ କିପରି ବଜାରରେ କୃଷକଙ୍କ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କମାଏ?	ଉତ୍ତର **Small and fragmented landholdings, low farm productivity and subsistence farming** → ବହୁତ କମ୍ **marketable surplus** → କମ୍ ଆୟ; ଏସବୁ ଘରୋଇ ଓ ରପ୍ତାନି ବଜାରରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାର କ୍ଷମତା କମାଏ (Q6 key a). Q20: ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ ହେଉଛି **technological adoption ଓ irrigation ସୁବିଧାର ନିମ୍ନ ସ୍ତର**. Trap (Q42): **ଭୁଲ** ବିବୃତ୍ତି ହେଉଛି 'କୃଷି ଏଲାକାର ପ୍ରାୟ 80 per cent ରେ irrigation ସୁବିଧା ଅଛି'.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ସାନ ଖଣ୍ଡ, କମ୍ ଅମଳ, ନିଜ ପାଇଁ ଚାଷ, ଅଳ୍ପ ବଳକା, କମ୍ ଆୟ:** ପାଞ୍ଚ କଡ଼ି, ଗୋଟିଏ ଶିକୁଳି.	

କାର୍ଡ 10.44 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 10.7.11 · Scanner Q32, Q37 · SM p.10.22
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ICI ର **ଆଠଟି core industries** ର ନାମ ଲେଖନ୍ତୁ. କେଉଁ ବିକଳ୍ପଟି ସେଥିରେ ନାହିଁ?	ଉତ୍ତର **Coal, Crude Oil, Natural Gas, Refinery Products, Fertilisers, Steel, Cement ଓ Electricity.** ଏସବୁ ମିଶି **IIP** ର ସାମଗ୍ରୀ ଓଜନର **40.27%** ଗଠନ କରେ. Trap: **information and communication** ଏକ core industry ନୁହେଁ (Q37 key d). Coal ଗୋଟିଏ (Q32).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **C-C-N-R-F-S-C-E:** '**C**ool **C**ats **N**ever **R**un **F**or **S**unny **C**ool **E**venings.' ଆଠ ଶବ୍ଦ ଆଠ ଶିଳ୍ପ, ମନେ ରଖିବା ସହଜ.	

କାର୍ଡ 10.45 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★ OL 10.7.12 · Scanner 10.8 Q4, Q5 · SM p.10.22
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ SM ରେ ଥିବା **PMI** ଓ **GII** ସଂଖ୍ୟା କ'ଣ, ଏବଂ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର Manufacturing **PMI** (Purchasing Managers' Index) 31 Jan 2023 ରେ **55.4** ଥିଲା (10.8 Q5 key c). **Global Innovation Index (GII)** ରେ ଭାରତର ranking 2015 ର **81st** ରୁ ଉନ୍ନତ ହୋଇ **2022 ରେ 40th** ହେଲା (10.8 Q4 key b). Ease of Doing Business ସହ ମିଶାନ୍ତୁ ନାହିଁ: 2020 ରେ rank **63**.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **Innovation ପାଇଁ 40, Business ପାଇଁ 63.** GII ହେଉଛି 40; Doing Business ହେଉଛି 63.	

କାର୍ଡ 10.46 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.13, 10.7.14, 10.7.15 · Scanner Q14, Q31, Q43; 10.4 PYQs Q8, Q10 · SM p.10.22
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **DPIIT** ର ଭୂମିକା କ'ଣ, **Make in India** (ଓ 2.0) କ'ଣ, ଏବଂ ଭାରତର **Ease of Doing Business** rank କେତେ?	ଉତ୍ତର **DPIIT** = Department for Promotion of Industry and **Internal** Trade (10.4 Q10 key d); ଏହା industrial policy ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ. **Make in India** (2014, 'Vocal for Local'): ସ୍ଥାନୀୟ manufacturing କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଓ ବିଦେଶୀ ନିବେଶ ଆକର୍ଷଣ (Q14); **aggregate demand ବଢ଼ାଇବାର** ସମ୍ଭାବନା (10.4 Q8). **Make in India 2.0: 27 sectors** = **15 manufacturing + 12 service** (Q31 key a). **EoDB:** World Bank Doing Business Report 2020 ରେ ଭାରତ **63rd** ସ୍ଥାନରେ, 2019 ର 77th ତୁଳନାରେ, 14 rank ର ଲମ୍ଫ (Q43).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **15 + 12 = 27, ଆଉ 2020 ରେ 63.** DPIIT ର ଶେଷ ଶବ୍ଦ 'Internal' Trade, କଦାପି 'International' ନୁହେଁ.	

କାର୍ଡ 10.47 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.16, 10.7.17, 10.7.18, 10.7.19, 10.7.21 · Scanner Q3, Q8, Q15, Q17, Q26, Q35 · SM p.10.23
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ scheme କୁ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହ ମିଳାନ୍ତୁ: **PM Gati Shakti, PLI, FAME India, Udyami Bharat, PM MITRA**.	ଉତ୍ତର • **PM Gati Shakti: multimodal infrastructure** ର ସମନ୍ୱିତ ଯୋଜନା ପାଇଁ data-ଆଧାରିତ ନିଷ୍ପତ୍ତି, logistics cost କମାଇବା (Q3). • **PLI** (March 2020, 14 key sectors): manufacturing କ୍ଷମତା ଓ ରପ୍ତାନି competitiveness ବଢ଼ାଏ; **white goods** (air conditioners ଓ LED lights) ଯାଏଁ ବିସ୍ତାରିତ (Q26). • **FAME India: electric and hybrid vehicle** technology ର manufacture (Q15). • **Udyami Bharat: MSMEs** ର ସଶକ୍ତିକରଣ (Q8, Q35). • **PM MITRA: textiles** ପାଇଁ ବିଶ୍ୱସ୍ତରୀୟ industrial infrastructure (Q17).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **G-P-F-U-M** (Gati Shakti, PLI, FAME, Udyami Bharat, MITRA): '**G**reat **P**lans **F**or **U**plifting **M**anufacturing.' ପାଞ୍ଚ ନାମ, ପାଞ୍ଚ ଅକ୍ଷର.	

କାର୍ଡ 10.48 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.22, 10.7.23 · Scanner 10.4 PYQs Q23, Q24, Q25 · SM pp.10.23–10.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **FIPB** କୁ କ'ଣ ଏବଂ କେବେ ବଦଳାଇଲା? **MEIS** କୁ କ'ଣ ବଦଳାଇଲା, ଏବଂ ଏହା ରପ୍ତାନିକାରୀଙ୍କୁ କ'ଣ ଦିଏ?	ଉତ୍ତର **FIPB May 2017** ରେ ଉଚ୍ଛେଦ ହେଲା; **Foreign Investment Facilitation Portal (FIF)** ଏହାକୁ ବଦଳାଇଲା, FDI approvals କୁ ସରଳ କରି (10.4 Q23, Q25). **RoDTEP** (Remission of Duties and Taxes on Export Products), **2021**, **MEIS** (Merchandise Exports from India Scheme) କୁ ବଦଳାଇଲା (10.4 Q24). RoDTEP ରପ୍ତାନି ହେଉଥିବା ଜିନିଷ ଉପରେ ଲୁଚିଥିବା କେନ୍ଦ୍ର, ରାଜ୍ୟ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ duties, taxes ଓ levies ର rebate ଦିଏ, ଯାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି scheme ଅଧୀନରେ ଫେରସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ.
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ଦୁଇଟି ବଦଳ: Board → Portal (2017), MEIS → RoDTEP (2021).** ଦୁଇ ଅଦଳବଦଳ, ଦୁଇ ବର୍ଷ.	

କାର୍ଡ 10.49 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.24, 10.7.25 · Scanner Q28, Q39 · SM p.10.24
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Start-up India, ECLGS ଓ National Manufacturing Policy** ର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର **Start-up India Programme:** ଧାରଣା ଓ ନବସୃଜନ ପାଇଁ facilitator ଭାବେ କାମ କରେ. **ECLGS = Emergency Credit Line Guarantee Scheme**: ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ guaranteed ଏକ emergency credit line (Q39 key b). **National Manufacturing Policy:** manufacturing ର ଅଂଶକୁ **GDP ର 25 per cent ଯାଏଁ 2025 ସୁଦ୍ଧା** ବଢ଼ାଇବା (Q28 key d; GVA, NDP କିମ୍ବା NNP ନୁହେଁ, ଏବଂ 27% by 2027 ନୁହେଁ).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **25 by 25:** 2025 ସୁଦ୍ଧା GDP ର 25 ଶତାଂଶ.	

କାର୍ଡ 10.50 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★★★ OL 10.7.26, 10.7.28, 10.7.29 · Scanner Q21, Q30, Q38, Q44, Q46; 10.8 Q1, Q6; SM Test Q3 · SM pp.10.25–10.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ ଭାରତର **services sector** କିପରି ବଢ଼ିଲା, ଏବଂ ଏହାର **ମୁଖ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା** ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ?	ଉତ୍ତର ଭାରତ **secondary sector କୁ ଡେଇଁଗଲା**: କୃଷିରୁ ଶିଳ୍ପକୁ ଯିବାର ସାଧାରଣ ଧାରାର ବିପରୀତ, କ୍ରମ ଥିଲା **agriculture, services, industry** (SM Test Q3; 10.8 Q6 key d). Services = **GVA ର 53.89%**, ସର୍ବବୃହତ୍ sector (10.8 Q1, Q46), **ସବୁଠାରୁ ଦ୍ରୁତ ବଢୁଥିବା, ସର୍ବାଧିକ labour productivity** ସହ (Q38 key b). Services ମୋଟ FDI equity inflows ର **60% ରୁ ଅଧିକ** ପାଇଲା, ସର୍ବବୃହତ୍ ଗ୍ରହୀତା (Q30). 1991 reforms ପରେ ସର୍ବାଧିକ ବୃଦ୍ଧି (Q21); services exports, ବିଶେଷକରି IT ଓ software, forex ଆୟର ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସ (Q44).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ମଝିଟାକୁ ଡେଇଁଲା:** ଚାଷ → (କାରଖାନା) → services; ଭାରତ କାରଖାନା ଚଟାଣକୁ ଡେଇଁଗଲା. 53.89 ଆଉ 60+ ମନେ ରଖନ୍ତୁ.	

କାର୍ଡ 10.51 T 10.7 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.7.27 · Scanner Q9, Q40 (key differs, see notes) · SM pp.10.25–10.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **Box 2 (NIC 2008)** କେଉଁ 15 ଟି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ services ଭାବେ ଗଣେ? **Construction** ସେଥିରେ ଅଛି କି?	ଉତ୍ତର 1–5: wholesale ଓ retail trade ଏବଂ ଯାନବାହନ ମରାମତି; transportation and storage; accommodation and food service; **information and communication**; financial and insurance activities. 6–10: real estate; professional, scientific and technical; administrative and support; public administration, defence and compulsory social security; education. 11–15: human health and social work; arts, entertainment and recreation; other service activities; employer ଭାବେ households; extra-territorial organisations and bodies. **Construction Box 2 ତାଲିକାରେ ନାହିଁ.** Transportation and storage, real estate, public administration ଓ education ଅଛି (Q9).
ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **ନିର୍ମାଣ ସ୍ଥଳୀ ଖୋଜନ୍ତୁ:** 15 ଧାଡ଼ି ତଳକୁ ପଢ଼ନ୍ତୁ; construction ଶବ୍ଦ କେଉଁଠି ଆସେ ନାହିଁ.	

କାର୍ଡ 10.52 T 10.7 · ସ୍ମରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	★★★ OL 10.7.1–10.7.29 · Scanner Q1–Q52 · SM pp.10.18–10.26
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ Topic 10.7 କୁ **ଗୋଟିଏ କଡ଼ିରେ** ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତୁ: primary, secondary, tertiary.	ଉତ୍ତର **Primary:** 47% ଚାଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର, GVA ର 18.8%, 23 crops ଉପରେ 1.5× cost ରେ MSP → schemes (PM KISAN ରୁ E-NAM) → ସମସ୍ୟା: ଛୋଟ ଜମି, କମ୍ productivity. **Secondary:** ଆଠଟି core industries (IIP ର 40.27%) → DPIIT, Make in India (2014; 2.0 = 15 + 12), EoDB 63 → Gati Shakti, PLI, FAME, Udyami Bharat, PM MITRA → FIPB → FIF, RoDTEP replaces MEIS, NMP 2025 ସୁଦ୍ଧା 25%. **Tertiary:** secondary sector କୁ ଡେଇଁଲା → GVA ର 53.89%, ଦ୍ରୁତତମ ବୃଦ୍ଧି, ସର୍ବାଧିକ labour productivity, FDI equity ର 60% ରୁ ଅଧିକ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **କାହାଣୀ:** ଚାଷ ଜମିରୁ (47% ଲୋକ) କାରଖାନାକୁ (ଆଠଟି core industries) ଅଫିସକୁ (GVA ର 53.89%): ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି ଖେତରୁ services କୁ ଚାଲିଲା, କାରଖାନା ଚଟାଣର ଅଧିକାଂଶକୁ ଛାଡ଼ି.

କାର୍ଡ 10.53 T 10.8 · ମନେ ରଖନ୍ତୁ	★ OL 10.8.1 · Scanner Q2 · SM p.10.27
ପ୍ରଶ୍ନ · ମୁଖରେ କହି ମନେ ପକାନ୍ତୁ **India Development Update (IDU)** (November 2022) କିଏ ପ୍ରକାଶ କରେ, ଏବଂ ଏହା ଭାରତ ବିଷୟରେ କ'ଣ କହିଥିଲା?	ଉତ୍ତର **World Bank** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ (Q2 key c). ଭାରତ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜିଂ ବାହ୍ୟ ପରିବେଶର ମୁକାବିଲା କଲା: **Russia-Ukraine war, ଉଚ୍ଚ crude oil ଓ commodity ମୂଲ୍ୟ, ଲଗାତାର ବିଶ୍ୱ supply disruptions, କଠୋର financial conditions** ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ଘରୋଇ inflation. ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଦୃଢ଼ ବେସରକାରୀ ଉପଭୋଗ ଓ ନିବେଶ ଯୋଗୁଁ 2022-23 ର July–September ରେ real GDP **6.3%** ବଢ଼ିଲା; ଭାରତ **resilient** ଓ ଅନ୍ୟ emerging markets ଠାରୁ ଅଧିକ ସୁରକ୍ଷିତ.

ମନେ ରଖିବାର କୌଶଳ **O-S-T-I: O**il, **S**upply disruption, **T**ight finance, **I**nflation: ଚାରି ବାଧା, ଏକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଭାରତ.